

İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRETMENLERİYLE
GERÇEKLEŞTİRİLEN BİLGİLENDİRME
ÇALIŞMALARININ ÖNCESİ VE SONRASINDA
ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Yusuf Kurtuluş TÜRKOĞLU
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2007

İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRETMENLERİYLE
GERÇEKLEŞTİRİLEN BİLGİLENDİRME ÇALIŞMALARININ
ÖNCESİ VE SONRASINDA ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Yusuf Kurtuluş TÜRKOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Yard. Doç. Dr. Emine Sema BATU

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temmuz, 2007

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRETMENLERİYLE
GERÇEKLEŞTİRİLEN BİLGİLENDİRME ÇALIŞMALARININ
ÖNCESİ VE SONRASINDA ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMAYA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Yusuf Kurtuluş TÜRKOĞLU

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temmuz 2007

Danışman: Yard. Doç. Dr. Emine Sema BATU

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırma, gönüllü olarak katılan yirmi iki öğretmen ile yürütülmüştür. Bu amaçla, nitel araştırma veri toplama tekniklerinden yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Betimsel olarak analiz edilen bulgular niceliksel olarak sunulmuştur.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgularda, kaynaştırma uygulamaları konusunda yapılan bilgilendirme çalışmalarının, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin düşüncelerini olumlu etkilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, bilgilendirme çalışmaları öncesinde kaynaştırma eğitimine sıcak bakmayan öğretmenlerin, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının oldukça yararlı olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, bilgilendirme çalışmalarının kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleşmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, çeşitli önerilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. En önemli öneri, kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda öğretmenlerin, okul yönetiminin, okul personelinin, kaynaştırma öğrencilerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin, kaynaştırma öğrencilerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babalarının ve okul rehber öğretmenlerinin özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik olarak bilgilendirilmeleri yönündedir. Ayrıca,

kendileri ile görüŖülen öğretmenler bilgilendirmelerin düzenli aralıklarla seminer, panel ve toplantılar düzenlenerek gerçekleştirilebileceğini belirtmiŖlerdir. Bunların yanı sıra, anne-babalar ile kaynaŖtırma uygulamalarının uygulandığı okul arasındaki iletiŖim ve iŖbirliđini sağlamaya yönelik alıŖmaların yapılması ve kaynaŖtırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda bir özel eğitim öğretmeni ya da özel eğitim danıŖmanının görevlendirilmesi diğer öneriler arasında yer almaktadır.

ABSTRACT

TO ANALYZE THE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' VIEWS
ABOUT INCLUSION BEFORE AND AFTER THE SEMINARS

Yusuf Kurtulus TURKOGLU

Department of Special Education

Anadolu University, Institute of Educational Sciences, July, 2007

Supervisor: Assistant Professor Emine Sema BATU

The purpose of this study was to analyze the primary school teachers' views about inclusion before and after the seminars. The study was completed with twenty-two teachers who voluntarily participated in the study. Moving with the purpose of the study, semi-structured interviews were conducted with the participants, and the data collected were analyzed by using descriptive techniques and the findings of the study were presented quantitatively.

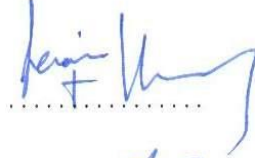

The results of the study indicated that the seminars given to the teachers about the inclusion, affected their views on inclusion positively. Also, the findings of the study revealed that the teachers whose opinions were negative on inclusion before the seminars thought that the inclusion was very useful after the seminars. According to the findings, there was an essential role of giving seminars on successful inclusion implementations can be said.

The findings of the study provided many suggestions about the inclusion. The most recognized suggestion was to inform the teachers, school administrators, regular education students, mainstreamed students, school staff, all the parents and student advisor about special education and inclusion in schools which have inclusion implementations. So, seminars, panels and educational meetings can be arranged in these kinds of schools. Besides, doing some workings which supports the communication and relationships between the parents and the schools, and having

appointed special education teachers and advisors to these kinds of schools are some other suggestions for successful inclusion implementations in schools.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Yusuf Kurtuluş TÜRKOĞLU'nun, "İlköğretim Okulu Öğretmenleriyle Gerçekleştirilen Bilgilendirme Çalışmalarının Öncesi ve Sonrasında Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı tezi 26.07.2007 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Yard.Doç.Dr.Sema BATU	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Sezgin VURAN	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Ayten UYSAL	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Yasemin ERGENEKON	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Ali ERSOY	
		
	Yard.Doç.Dr.Umut GÜRBÜZ	
	Anadolu Üniversitesi	
	Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü V.	

ÖNSÖZ

Özel eğitim alanında kaynaştırma uygulamaları günümüzde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu konuda pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak, kaynaştırma uygulamalarının daha etkili ve başarılı olabilmesi için neler yapabileceğine dair çözüm önerisi getiren çalışmaların çok az sayıda olduğu görülmektedir. Bir ilköğretim okulunda görev yapan öğretmenlerle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerine etkisini belirlemek amacıyla yapılan böyle bir araştırmanın alanyazına önemli bir katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesine pek çok kişi katkıda bulunmuştur. Özellikle, araştırmaya gönüllü olarak katılan, görüş ve önerileri ile araştırmanın verilerini oluşturan öğretmen arkadaşlarıma ve onlarla görüşmelerimde hiçbir yardım ve fedakârlığı esirgemeyen okul yöneticilerine çok teşekkür ediyorum.

En büyük hayallerimden birinin gerçekleşmesine ev sahipliği eden canım öğretmenim, tez danışmanım, Yard. Doç. Dr. Emine Sema BATU'ya; araştırma süresince beni yönlendirdiği ve bilgilendirdiği, bana her zaman büyük bir anlayışla zaman ayırdığı, her zaman yanımda olduğu için, kısacası, öğrencisi olmaktan dolayı son derece mutlu olduğum için sonsuz teşekkürler.

Çalışmalarımız süresince bizden değerli görüş ve önerilerini esirgemeyen ve her zaman bizlere yardımcı olan Yard. Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON'a çok teşekkür ediyorum.

Her ne zaman yardıma ihtiyacım olsa bana el uzatmakta bir an bile tereddüt etmeyen, beni eğitim-öğretim hayatında belki de en iyi anlayan, bana tam on yıldır sıra arkadaşlığı eden güzel dostum Ceyda TURHAN'a çok teşekkür ediyorum.

Çalışmalarım süresince bana rahat bir iş ortamı sağlayan ve beni destekleyen okul müdürüm Sayın Kutlay YILMAZ'a çok teşekkür ediyorum.

Eskişehir'e ilk geldiğim günlerde, beni bir müddet evine kabul eden ve sonrasında da beni her konuda destekleyen sevgili dostum Bekir TUNCER'e çok teşekkür ediyorum.

Araştırmam süresince, tüm çalışmalarımı destekleyen ve yardımını hiç esirgemeyen öğretmenlik mesleğimdeki değerli çalışma arkadaşım, yakın dostum Mustafa ARSLAN'a çok teşekkür ediyorum.

Eskişehir'de, eşim, oğlum ve beni bir an bile yalnız bırakmayan, her zaman bizlerin yanında olan ve araştırmamda çok emekleri geçen, çok sevdiğimiz, aile dostumuz, Gülay ve Vural KUTLU'ya çok teşekkür ediyorum.

Gerek akademik gerekse manevi anlamda, bilgi ve yardımlarını benden hiç esirgemeyen, beni kendinden ayırmayan canım dostum Özgür BOLAT'a sonsuz teşekkürler.

Bana hayatlarını adayan, canımdan çok sevdiğim anne ve babam Birgül ve Hasan TÜRKOĞLU'na; yüreği yanı başımda ama kendisi bir okyanus ötede olan sevgili kardeşim Çağdaş TÜRKOĞLU'na ve biricik anneanneciğim Dilber YILMAZ'a sonsuz teşekkürler.

Her şeyden çok sevdiğim, canımın sahibesi, biricik eşim Ayşe ÖZEN TÜRKOĞLU'na; bana katlandığı, benden yardımlarını hiç esirgemediği, her zaman yanımda olduğu ve en önemlisi, benimle birlikte ihtiyarlamayı seçtiği için sonsuz teşekkürler.

Ve son olarak, henüz dünyaya gelmeden ihmal etmeye başladığım, önümüzdeki ay tanışmayı umduğumuz, en anlamlı yanımda canım oğlum, Anlam Derin'e şimdiden çok teşekkürler.

Yusuf Kurtuluş Türkoğlu

Temmuz, 2007

ÖZGEÇMİŞ

Yusuf Kurtuluş TÜRKOĞLU

Özel Eğitim Anabilim Dalı
Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Eğitim

Lisans	2002	Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı İngilizce Öğretmenliği Programı, Bursa
Lise	1997	Aksu Anadolu Öğretmen Lisesi, Antalya

İş

2004-	1. Hava İkmal Bakım Merkezi İlköğretim Okulu, Eskişehir
2002–2004	Yalova Anadolu Öğretmen Lisesi, Yalova

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Antalya, 14.09.1979

Cinsiyeti: Erkek

Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM 1.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim.....	1
1.2. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitim Alabilecekleri Eğitim Ortamları.....	2
1.2.1. Tam Zamanlı Kaynaştırma.....	3
1.2.2. Kaynak Oda Destekli Kaynaştırma.....	3
1.2.3. Yarı Zamanlı Kaynaştırma.....	4
1.2.4. Özel Sınıf.....	4
1.2.5. Gündüzlü Özel Eğitim Okulu.....	4
1.2.6. Yatılı Özel Eğitim Okulu.....	5
1.3. Kaynaştırma.....	5
1.3.1. Kaynaştırma Uygulamalarının Yasal Dayanakları.....	6
1.3.2. Başarılı Bir Kaynaştırmada Bulunması Gereken Etmenler.....	8
1.3.3. Kaynaştırmanın Yararları.....	11
1.4. Kaynaştırma Konusunda Yapılan Çalışmalar	12
1.4.1. Kaynaştırma ile İlgili Çalışmalarda Anne-Baba.....	13
1.4.2. Kaynaştırma ile İlgili Çalışmalarda Öğrenci.....	16
1.4.3. Kaynaştırma ile İlgili Çalışmalarda Öğretmen.....	21
1.5. Amaç.....	26
1.6. Önem.....	26

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	27
BÖLÜM 2.....	28
2. YÖNTEM.....	28
2.1 Araştırmanın Modeli.....	28
2.2. Katılımcılar.....	29
2.2.1. Araştırmanın Yapıldığı Okul.....	29
2.2.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenler.....	30
2.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi.....	32
2.3.1. Görüşme Sorularının Oluşturulması.....	32
2.3.2. Görüşme Soruları.....	33
2.4. Verilerin Toplanması.....	35
2.4.1. Görüşme Kılavuzu.....	35
2.4.2. Görüşme İlkeleri.....	36
2.4.3. Verilerin Toplanması.....	37
2.4.3.1. Bilgilendirme Öncesi Görüşmeler.....	38
2.4.3.2. Bilgilendirme Çalışmaları.....	40
2.4.3.3. Bilgilendirme Sonrası Görüşmeler.....	44
2.5. Sosyal Geçerlik.....	46
2.6. Verileri Dökümü ve Analizi.....	46
BÖLÜM 3.....	51
3. BULGULAR VE YORUMLAR.....	51
3.1. Özel Eğitim Gerektiren Birey Sayısındaki Artışın Nedenleri.....	51
3.2. Özür Türleri.....	55
3.3. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimleri.....	57
3.4. En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı.....	60
3.5. Okul Müdürünün Görevleri.....	63

3.6. Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmenin Görevleri.....	66
3.7. Kaynaştırma Eğitiminde Rehber Öğretmenin Görevleri.....	69
3.8. Kaynaştırma Eğitiminde Anne-Babaya Düşen Görevler.....	73
3.9. Kaynaştırmanın Normal ve Özel Gereksinimli Öğrencilere Yararları.....	76
3.10. Kaynaştırma Uygulamalarının Başarılı Bir Şekilde Yapılması.....	80
3.11. Sınıf Öğretmeninde Bulunması Gereken Özellikler.....	84
3.12. Kaynaştırma Uygulamalarında Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Yapması Gereken Etkinlikler.....	87
3.13. Destek Özel Eğitim Hizmetleri.....	89
3.14. Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler.....	93
3.15. Akran Öğretimi.....	96
3.16. Kaynaştırma Öğrencileri ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler.....	99
3.17. Kaynaştırma Öğrencilerinin Anne-Babalarıyla Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler.....	101
3.18. Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Anne-Babalarıyla Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler.....	105
3.19. Kaynaştırma Uygulamalarındaki Fiziksel Ortam.....	108
3.20. Bireyselleştirilmiş Eğitim Planları (BEP).....	112
3.21. Kaynak Oda Eğitimi.....	115
3.22. Sınıf-İçi Yardım.....	118
3.23. İşbirlikçi Öğretim.....	120
3.24. Özel Eğitim Danışmanlığı.....	123
3.25. Özel Eğitimde Ek Hizmetler.....	126
3.26. Sınıf Ortamında Risk Altında Olan Çocukların Yönlendirilmesi.....	129
3.27. Öğrenciyi Rehberlik Araştırma Merkezine (RAM'a) Göndermeden Önce Öğretmenin Yapabilecekleri.....	131
3.28. Zihinsel Yetersizliği Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması.....	134
3.29. İşitme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması.....	138
3.30. Görme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması.....	142
3.31. Ortopedik Yetersizliği Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması.....	146
3.32. Dil ve Konuşma Güçlüğü Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması.....	150

3.33. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	
Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması.....	153
3.34. Sosyal Geçerlik Bulguları.....	156
BÖLÜM 4.....	160
4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	160
4.1. Tartışma.....	160
4.1.1. Öğretmenlerin özel gereksinimli birey ve özel eğitim konusundaki düşünceleri.....	160
4.1.2. Öğretmenlerin özel eğitim ortamları ve kaynaştırma konusundaki düşünceleri.....	162
4.1.3. Öğretmenlerin kaynaştırmanın yararları konusundaki düşünceleri.....	165
4.1.4. Öğretmenlerin başarılı bir kaynaştırma uygulamasında bulunması gereken etmenler konusundaki düşünceleri.....	166
4.1.5. Öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerini sınıf içerisinde fark ettikten sonra neler yapmaları gerektiği konusundaki düşünceleri.....	173
4.1.6. Öğretmenlerin öğretimsel uyarlamalar konusundaki düşünceleri.....	175
4.2. Öneriler.....	176
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	177
4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	178
EKLER.....	179
KAYNAKÇA.....	208

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1. Görüşmeye Katılan Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler.....	31
2. Bilgilendirme Öncesi Görüşmeler.....	39
3. Bilgilendirme Sonrası Görüşmeler.....	45
4. Bilgilendirme Öncesi Görüşme Kodlama Anahtarlarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri.....	49
5. Bilgilendirme Sonrası Görüşme Kodlama Anahtarlarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri.....	50
6A. Günümüzde Özel Eğitim Gerektiren Birey Sayısının Giderek Arttığı Belirtilmektedir. Bunu Nelere Bağlıyorsunuz?.....	52
6B. Günümüzde Özel Eğitim Gerektiren Birey Sayısının Giderek Arttığı Belirtilmektedir. Bunu Nelere Bağlıyorsunuz?.....	53
7A. Özel Eğitim Gerektiren Birey Dendiğinde Aklınıza Hangi Özür Türleri Geliyor?.....	55
7B. Özel Eğitim Gerektiren Birey Dendiğinde Aklınıza Hangi Özür Türleri Geliyor.....	56
8A. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimi Hakkında Neler Düşünüyorsunuz? Nerede Eğitim Alabilirler?.....	58
8B. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimi Hakkında Neler Düşünüyorsunuz? Nerede Eğitim Alabilirler?.....	59
9A. Bir Birey İçin En Az Kısıtlayıcı Ortam Ne Anlama Gelmektedir?.....	60
9B. Bir Birey İçin En Az Kısıtlayıcı Ortam Ne Anlama Gelmektedir?.....	61
10A. Kaynaştırma Uygulamalarında Okul Müd.'e Düşen Görevler Nelerdir?....	63
10B. Kaynaştırma Uygulamalarında Okul Müd.'e Düşen Görevler Nelerdir?....	64
11A. Kaynaştırma Uygulamalarında Öğretmene Düşen Görevler Nelerdir?.....	66
11B. Kaynaştırma Uygulamalarında Öğretmene Düşen Görevler Nelerdir?.....	68
12A. Kaynaştırma Uygulamalarında Rehber Öğretmene Düşen Görevler Nelerdir?.....	70
12B. Kaynaştırma Uygulamalarında Rehber Öğretmene Düşen Görevler Nelerdir?.....	71

13A.	Kaynaştırma Uygulamalarında Aileye Düşen Görevler Nelerdir?.....	73
13B.	Kaynaştırma Uygulamalarında Aileye Düşen Görevler Nelerdir?.....	75
14A.	Kaynaştırmanın; (a) Normal ve (b) Özel Gereksinimli Çocuklara Yararları Nelerdir?	77
14B.	Kaynaştırmanın; (a) Normal ve (b) Özel Gereksinimli Çocuklara Yararları Nelerdir?.....	79
15A.	Kaynaştırma Uygulamalarının Başarılı Bir Şekilde Yapılması Sizce Nelere Bağlıdır?.....	81
15B.	Kaynaştırma Uygulamalarının Başarılı Bir Şekilde Yapılması Sizce Nelere Bağlıdır?.....	82
16A.	Kaynaştırma Uygulamalarında Sınıf Öğretmeninde Bulunması Gereken Özellikler Nelerdir?.....	84
16B.	Kaynaştırma Uygulamalarında Sınıf Öğretmeninde Bulunması Gereken Özellikler Nelerdir?.....	85
17A.	Kaynaştırma Uygulamalarının Başarılı Bir Şekilde Gerçekleştirilebilmesi için (a) Sınıf ve (b) Branş Öğretmenlerinin Yapması Gereken Etkinlikler Nelerdir?.....	87
17B.	Kaynaştırma Uygulamalarının Başarılı Bir Şekilde Gerçekleştirilebilmesi için (a) Sınıf ve (b) Branş Öğretmenlerinin Yapması Gereken Etkinlikler Nelerdir?.....	88
18A.	Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Sınıf Öğretmenine Ne Gibi Etkinliklerle Destek Özel Eğitim Hizmeti Sağlanabilir?.....	90
18B.	Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Sınıf Öğretmenine Ne Gibi Etkinliklerle Destek Özel Eğitim Hizmeti Sağlanabilir?.....	92
19A.	Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?.....	93
19B.	Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?.....	94
20A.	Akran Öğretimi Denince Ne Anlıyorsunuz?	97
20B.	Akran Öğretimi Denince Ne Anlıyorsunuz?	97

21A.	Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencileri ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?.....	99
21B.	Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencileri ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?.....	100
22A.	Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencilerinin Aileleri ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?.....	102
22B.	Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencilerinin Aileleri ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?.....	104
23A.	Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Aileleri ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?.....	106
23B.	Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Aileleri ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?.....	107
24A.	Kaynaştırma Öğrencisinin Bulunduğu Bir Sınıfın, Fiziki Durumunun Diğer Sınıflara Göre Nasıl Bir Farklılık Göstermesi Gerektiğini Düşünüyorsunuz?.....	109
24B.	Kaynaştırma Öğrencisinin Bulunduğu Bir Sınıfın, Fiziki Durumunun Diğer Sınıflara Göre Nasıl Bir Farklılık Göstermesi Gerektiğini Düşünüyorsunuz?.....	110
25A.	Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencisi için Özel Olarak Hazırlanması Gereken BEP Hakkında Bir Bilginiz Var mı?.....	112
25B.	Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencisi için Özel Olarak Hazırlanması Gereken BEP Hakkında Bir Bilginiz Var mı?.....	113
26A.	Kaynak Oda Eğitimi Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?.....	115
26B.	Kaynak Oda Eğitimi Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?.....	116
27A.	Sınıf-İçi Yardım Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?.....	118
27B.	Sınıf-İçi Yardım Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?.....	119

28A. İşbirlikçi Öğretim Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?.....	121
28B. İşbirlikçi Öğretim Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?.....	122
29A. Özel Eğitim Danışmanlığı Nedir? Nasıl Uygulanmaktadır?.....	124
29B. Özel Eğitim Danışmanlığı Nedir? Nasıl Uygulanmaktadır?.....	125
30A. Özel Eğitimde Ek Hizmetler Denince Ne Anlıyorsunuz?.....	126
30B. Özel Eğitimde Ek Hizmetler Denince Ne Anlıyorsunuz?.....	127
31A. Sınıf Öğretmenleri Tarafından Sınıfta Fark Edilen Risk Altındaki Çocuklar Nereye Yönlendirilmektedirler?.....	129
31B. Sınıf Öğretmenleri Tarafından Sınıfta Fark Edilen Risk Altındaki Çocuklar Nereye Yönlendirilmektedirler?.....	130
32A. Öğretmen Sınıfında Özel Gereksinimi Olduğunu Düşündüğü Bir Öğrenci Olduğunda, Öğrenciyi RAM'a Göndermeden Önce Kendisi Neler Yapabilir?.....	131
32B. Öğretmen Sınıfında Özel Gereksinimi Olduğunu Düşündüğü Bir Öğrenci Olduğunda, Öğrenciyi RAM'a Göndermeden Önce Kendisi Neler Yapabilir?.....	133
33A. Sınıfınıza Zihinsel Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?.....	135
33B. Sınıfınıza Zihinsel Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?.....	137
34A. Sınıfınıza İşitme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?.....	139
34B. Sınıfınıza İşitme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?.....	140
35A. Sınıfınıza Görme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?.....	143
35B. Sınıfınıza Görme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?.....	144
36A. Sınıfınıza Ortopedik Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?.....	144
36B. Sınıfınıza Ortopedik Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?.....	148

- 37A. Sınıfınıza Dil ve Konuşma Güçlüğü Bulunan Bir Öğrenci
Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?..... 150
- 37B. Sınıfınıza Dil ve Konuşma Güçlüğü Bulunan Bir Öğrenci
Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?..... 151
- 38A. Sınıfınıza Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Bulunan Bir
Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?..... 153
- 38B. Sınıfınıza Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Bulunan Bir
Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?..... 155

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Eğitim insanların vazgeçilmez gereksinimlerinden biridir ve günümüze değin pek çok değişimlere uğramış bir süreçtir. Önceleri yeni doğan bireylerin bağımsız yaşama becerilerini kazanması olarak görülen eğitim, bugün dünyayı yönetecek bireylerin yetiştirilmesi olarak düşünülmektedir (Özbaba, 2000). Eğitim günümüze değin birçok şekilde tanımlanmıştır. Örneğin, Turgut (1995) eğitimi, “*öğrencide istenilen davranışları geliştirmek, kusurlu davranışları düzeltmek, istenmeyen davranışları silmek gibi amaçları içine alan bir süreç*” olarak tanımlarken; Ertürk (1972) eğitimi, “*bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yolu ile ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci*” şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımlardan yola çıkarak, eğitimin bir davranış değiştirme süreci olduğu söylenebilir.

Bireyin içerisinde yer aldığı topluma uyum sağlaması, gereksinimlerinin karşılanması ile mümkündür. Çağdaş eğitim, bireylere gereksinimleri doğrultusunda hizmet sunmak üzere, bireysel farklılıklar dikkate alınarak planlanmaya başlanmıştır (Diken ve Sucuoğlu, 1999). Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, demokratik toplumların temel koşullarından biridir ve bir toplumda özel gereksinimli bireylere özel eğitim hizmetlerini sunmaksızın bu eşitliği sağlayabilmek ve toplum olarak çağdaş eğitim seviyesini yakalayabilmek mümkün değildir (Kırcaali-İftar, 1998). İnsan hakları, eğitimde fırsat eşitliği, çağdaş eğitim, demokratik toplum gibi kavramlar düşünüldüğünde, toplumda özel gereksinimli bireylerin eğitiminin ne denli önem taşıdığı daha da ön plana çıkmaktadır.

1.1. Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim

Özsoy, Özyürek ve Eripek (1988) özel eğitimi, özel eğitime muhtaç çocukların eğitimi için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve bu çocukların özür ve özelliklerine uygun eğitim ortamında sürdürülen çalışmalar olarak

tanımlamışlardır. Özel eğitim, 31.05.2006 Tarihli Kanun Hükmünde Kararname'de (KHK/573) ise şöyle tanımlanmaktadır:

“Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir.”

Kırcaali-İftar (1998) özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri, bir başka ifade ile özel gereksinimli bireyleri; zihin engelliler, öğrenme güçlüğü gözlünenler, duyu ve davranış bozukluğu olanlar, bedensel yetersizliği olanlar, konuşma ve dil sorunlular, işitme engelliler, üstün zekâlı ve üstün yeteneği olan bireyler olmak üzere yedi grupta ele almıştır.

Özel gereksinimli birey, KHK/573'te, *“çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey”* olarak tanımlanmaktadır (s. 4). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, özel eğitim, bir nedenle akranlarına göre anlamlı farklılıklara sahip bireylerin eğitim-öğretim işlerini kapsayan çalışmalar olarak ifade edilebilir.

Özel gereksinimli bireylerin sosyal ve kendi kendilerine yetebilen bireyler olarak topluma kazandırılmaları, onlara verilen eğitim ile bire-bir ilişkilidir. Özel eğitimde amaç, özel gereksinimli bireylerin her birinin, toplum içerisinde sosyal, kendi kendilerine yetebilen, üst öğrenime ve hayata hazır bireyler olarak yetiştirilmeleridir.

1.2. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitim Alabilecekleri Eğitim Ortamları

Özel gereksinimli bireylerin toplumda bağımsız ve üretken bireyler olarak yaşamlarını sürdürmeleri, yeterlilikleri dikkate alınarak düzenlenen, gereksinimlerine uygun eğitim imkânlarından yararlanmalarına bağlıdır (Gözün ve Yıkılmış, 2003). Özel gereksinimli bireylerin eğitim alabilecekleri ortamlar alanyazında en az kısıtlayıcı eğitim ortamından

en fazla kısıtlayıcı eğitim ortamına doğru sıralanmış ve aşağıda her biri kısaca ifade edilmiştir.

1.2.1. Tam Zamanlı Kaynaştırma

Özel gereksinimli öğrencinin kaydının normal sınıfta olduğu, öğrencinin tüm gün boyunca normal sınıfta, normal sınıf öğretmenlerinden eğitim aldığı durumdur. Bireysel gereksinimlerine bağlı olarak, öğrenci destek ve/veya ek hizmetlerden yararlanabilir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Tam zamanlı kaynaştırma Türkiye’de uygulanmakta olup, KHK/573’ün 12. Maddesi’nde aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

“Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri, hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür.”

1.2.2. Kaynak Oda Destekli Kaynaştırma

Kaynak oda, bir diğer ifade ile destek eğitim odası, KHK/573’te, kaynaştırma uygulamaları yolu ile eğitimlerine devam eden öğrenciler ile üstün yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş eğitim-öğretim ortamları olarak tanımlanmaktadır. Kaynak oda destekli kaynaştırma eğitimi de, öğrencinin kaydının normal sınıfta olduğu; ancak, öğrencinin özel desteğe gereksinim duyduğu durumlarda destek eğitim odasına alınarak özel eğitim öğretmeni tarafından desteklendiği eğitim-öğretim ortamlarıdır (Batu ve İftar, 2005). Kaynak oda eğitiminin uygulanması için, kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sözü edilen gerekli araç-gereç ve donanımın yeterli olduğu ayrı bir oda (kaynak oda) ile eğitim-öğretimi burada uygulayacak bir özel eğitim öğretmenin okulda bulunması gerekmektedir. Türkiye’de kaynak oda destekli kaynaştırma uygulamaları oldukça yeni bir uygulama türüdür ve bu destek eğitimi kaynaştırma öğrencilerine sunabilen okul sayısı çok azdır.

1.2.3. Yarı Zamanlı Kaynaştırma

Özel gereksinimli öğrencinin kaydının özel sınıfta olduğu, öğrencinin başarılı olabileceği derslerde kaynaştırma sınıfından eğitim aldığı durumdur. Çok sık rastlanmayan; ancak, uygulandığı takdirde özel gereksinimli öğrenciye oldukça yararlı olacağı düşünülen bir uygulama şeklidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Bu uygulama da tıpkı kaynak oda destekli kaynaştırma uygulamasında olduğu gibi Türkiye’de az sayıdaki okulda uygulanmaktadır.

1.2.4. Özel Sınıf

Özel sınıf, KHK/573’te, okul ve kurumlarda, durumları ayrı bir sınıfta eğitim görmeyi gerektiren öğrenciler için yetersizlik türü, eğitim performansları ve özelliklerine göre açılan sınıflar olarak ifade edilmektedir. Özel sınıf uygulamasında, öğrencinin kaydı özel sınıftadır ve bu Türkiye’de yaygın bir uygulamadır. Bu konuda yasal düzenlemeler de mevcuttur. KHK/573’ün 20. Maddesi’nde aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

“Durumları ayrı bir sınıfta eğitilmeyi gerektiren öğrenciler için özür ve özelliklerine göre okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında özel eğitim sınıfları açılmaktadır.”

1.2.5. Gündüzlü Özel Eğitim Okulu

Bu tür uygulamalar, özel gereksinimli öğrencilerin özür gruplarına göre ayrı bir okulda; ancak, yalnızca gündüzleri eğitim gördükleri, gün içerisinde eğitimlerini aldıktan sonra evlerine geri döndükleri eğitim-öğretim uygulamalarıdır (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1988). Öğrencinin kaydı gündüzlü özel eğitim okulundadır. Türkiye’de bu tür okullar bulunmaktadır.

1.2.6. Yatılı Özel Eğitim Okulu

Özel gereksinimli öğrencilerin günün 24 saatini, haftanın beş ya da yedi gününü, yılın sekiz ayını okulda geçirmelerini gerektiren uygulamalardır (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1988). Öğrencilerin tüm gereksinimleri okulda karşılanır. Öğrencilerin kaydı yatılı özel eğitim okulundadır.

Türkiye’de durumları gündüzlü veya yatılı okullarda eğitim-öğretim görmeyi gerektiren bireyler için yukarıda sayılan özelliklerde okullar vardır. KHK/573’ün 18. Maddesi’nde de, “*Durumları ayrı bir okulda özel eğitim gerektiren bireyler için özür ve özelliklerine uygun gündüzlü ve yatılı özel eğitim okulları açılır.*” denilmektedir.

1.3. Kaynaştırma

Son yıllarda, özel gereksinimli bireylere yaşitlarından ayrılmadan eğitim öğretim vermeye çalışılmaktadır. Kaynaştırma olarak da adlandırılan bu uygulama, özel gereksinimli bireylerin kaydının normal sınıfa yapılması ile başlayıp biten bir süreç olarak anlaşılmaktadır. Oysa kaynaştırma, özel gereksinimli bireylerin normal sınıflara yerleştirilmesinin yanı sıra, çeşitli düzenlemeler gerektiren oldukça teknik bir uygulamadır (Eripek, 1998). Sucuoğlu ve Kargın (2006) kaynaştırmayı, “*özel gereksinimli öğrencinin genel eğitim okullarında normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte, gerektiğinde kendisine ve sınıf öğretmenine destek hizmetler sağlamak suretiyle eğitim görmesi*” olarak tanımlamışlardır (s. 29).

Kaynaştırma, KHK/573’te ise aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

“Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır (s. 16).”

Kırcaali-İftar (1992) kaynaştırmayı, “*gerektiğinde sınıf öğretmenine ve/veya engelli öğrenciye destek özel eğitim hizmetleri sağlanması koşulu ile engelli öğrencilerin genel eğitim ortamlarında eğitilmesi*” şeklinde tanımlamıştır. Osborne ve Dimattia’ya göre ise (1994) kaynaştırma, eğitsel bir kavramdır ve özel gereksinimli çocukların uygun öğretim desteği ile genel eğitim sınıflarına yerleştirilmesi uygulamasıdır. Eripek (2007) kaynaştırmanın öğrencilerin yetersizliklerine göre değil, yeteneklerine göre sunulması gereken bir eğitim olduğunu belirtmiş ve özel gereksinimli öğrencilerin yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görmelerini *fiziksel kaynaştırma*, özel gereksinimli öğrencinin yaşlıları ile ilişkilerinin desteklenmesini *sosyal kaynaştırma*, özel gereksinimli öğrencinin yeteneklerine dayalı yapılan uygulamayı ise, *eğitsel kaynaştırma* olarak ifade etmiştir.

Kaynaştırmaya ilişkin yukarıdaki tanımlar incelendiğinde, kaynaştırma uygulamaları, özel gereksinimli bireylere normal gelişim gösteren yaşlıları ile birlikte eğitim-öğretim görme şansı sunan ve özel eğitim destek hizmetleri ile öğrencinin gereksinimlerine uygun eğitim fırsatı veren, sosyal ve akademik açıdan özel gereksinimli öğrencilere son derece yararlı eğitim ortamları olarak anlaşılmaktadır.

1.3.1. Kaynaştırma Uygulamalarının Yasal Dayanakları

Ülkemizde ilk kez 06.06.1997 tarih ve 23011 sayılı Resmi Gazete’nin mükerrer sayısında yayınlanarak yürürlüğe giren 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 3. maddesinde kaynaştırma tanımlanarak, 12. maddeyle eğitim ortamında kaynaştırmaya öncelik verildiği görülmektedir. Ayrıca, “destek hizmetler” ilk kez mevzuatlarda yer almıştır. 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, özel gereksinimli çocuklara fırsat eşitliği ve eşit katılım ilkelerine dayanarak oluşturulmuştur (Kuz, 2001). Bu anlayışa göre yasal düzenlemeler, Anayasamızın 42. maddesinde de yer aldığı üzere özel gereksinimli öğrencilerin tümüne eğitim hakkı vermiştir.

573 sayılı KHK'yi esas alarak oluşturulan ve Ocak 2000'de yürürlüğe konulan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde kaynaştırma ile ilgili bölümler daha net bir şekilde ifade edilmiş ve kaynaştırmanın uygulanma ilkeleri Madde 68'de aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- Özel eğitim gerektiren her bireyin akranları ile birlikte aynı kurumda eğitim görme hakkı vardır.
- Hizmetler bireylerin yetersizliklerine göre değil, bireylerin eğitim gereksinimlerine göre planlanır.
- Hizmetler okul merkezli olur.
- Karar verme süreci; aile-okul-eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi dayanışmasına dayalı olarak gerçekleşir.
- Bütün bireyler öğrenebilir ve öğretilebilir.
- Kaynaştırma, bir program dâhilinde verilen bir özel eğitim uygulamasıdır.

İlkelerden anlaşılacağı üzere, kaynaştırma uygulamalarının bir plan dâhilinde, okul merkezli olarak, işbirliğine dayalı bir ekip çalışması ile bireyin eğitim gereksinimlerine göre düzenlenmeye çalışıldığı görülmektedir.

Son olarak kaynaştırma uygulamaları, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2006) "Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları" başlığı altında belirtilmiştir. Yönetmelikte kaynaştırma uygulamalarında dikkat edilmesi gereken hususların ifade edilmesine ağırlık verilmiştir. (a) özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri, eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı kurumda sürdürmeleri sağlanır, (b) eğitim hizmetleri, bireylerin eğitim performansına ve öncelikli ihtiyaçlarına göre planlanır, (c) okul ve kurumlarda, kaynaştırma yoluyla eğitim alacak bireylerin bir sınıfa en fazla iki birey olacak şekilde eşit olarak dağılımı sağlanır, bu hususlardan sadece birkaçıdır. Ayrıca, kaynaştırma yoluyla eğitim alan bireylerin özür gruplarına göre başarı durumlarının nasıl değerlendirileceğine de yönetmelikte ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Batu ve Kırcaali-İftar'ın da (2005) belirttiği üzere, kaynaştırmanın günümüzde, özel eğitim alanında belki de en sık kullanılan kavramlardan biri olduğu görülmektedir.

1.3.2. Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasında Bulunması Gereken Etmenler

Özel gereksinimli bireylerin gerekli özel eğitim ve genel eğitim hizmetlerini yeterli biçimde alabilmeleri, bireylerin yerleştirildikleri en az kısıtlayıcı eğitim ortamının uygunluğuna ve kaynaştırmanın başarısına bağlıdır (Batu, 1998). Kaynaştırmanın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli etmenler de; öğretmenler, normal gelişim gösteren öğrenciler, kaynaştırma öğrencileri, okul yönetimi, kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları, fiziksel ortam, normal gelişim gösteren öğrencilerinin anne-babaları, Bireyselleştirilmiş Eğitim Planları (BEP), destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetler olarak sıralanabilir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

Batu'ya göre (1998), kaynaştırma uygulamasının başarılı olabilmesindeki en önemli etmenlerden biri kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren *sınıf öğretmenidir*. Kaynaştırma uygulamalarını başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için, sınıf öğretmenlerinin bazı özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bu özellikleri Smith ve arkadaşları (1995) aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

- Değerlendirme ve program geliştirme çalışmalarında ekip içinde yer almak
- Sınıf içinde ya da dışında özel gereksinimli bireylerin yararlanabileceği şekilde öneriler geliştirmek ve uygulanmasını sağlamak
- Özel gereksinimli bireylerin anne-babalarına danışmanlık yapmak
- Özel gereksinimli bireyler için öğretimi bireyselleştirmek
- Sınıftaki tüm çocuklar için eşit eğitsel fırsatlar yaratmak

Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli etmenlerden bir diğeri *sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerdir*. Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin en güzel ve belki de en ilginç sonuç, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireyleri çok güzel kabullenmiş olmalarıdır (York, Vandercook, Macdonald, Heise-Neff ve Caughey, 1992). Normal gelişim gösteren öğrenciler kaynaştırmanın başarılı olmasında önemli bir araçtır. Çünkü öğrenciler okulda öğrendiklerinin tümünü yalnızca öğretmen-öğrenci etkileşiminden öğrenmezler.

Çocukların öğrendiklerinin önemli bir bölümü de öğrenci-öğrenci etkileşimi yolu ile gerçekleşmektedir (Stainback ve Stainback, 1992).

Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli bir diğer etmen, *özel gereksinimli bireylerdir*. Her çocuk için kaynaştırma en az kısıtlayıcı ortam olmayabilir. Bu nedenle akademik ve sosyalleşme bağlamında yararı gözetilerek öğrenci kaynaştırma ortamlarına yerleştirilmelidir. Çünkü genel eğitim ve özel eğitim ortamları; öğretim düzeni, ders programları, öğretim yöntemleri, davranışsal beklentiler, fiziksel ortam ve öğrenci sosyalleşmesi bakımından birbirlerinden farklıdır. Bu nedenle, eğer özel eğitim ortamlarından genel eğitim ortamlarına geçişin başarılı olması isteniyorsa, kaynaştırılan öğrenci, normal sınıfın davranışsal ve akademik gereklerine hazırlanmalıdır (Salend, 1984).

Diğer bir etmen, kaynaştırma uygulamalarının gerçekleştirildiği *fiziksel ortamdır*. Allan ve Sproul (1985) başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleştirilebilmesi için kaynaştırma sınıfında fiziksel ortamın elverdiğinden ya da öğretmenin ilgilenebileceğinden daha fazla sayıda öğrencinin bulunmaması gerektiğini belirtmişlerdir.

Kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları her aşamada kaynaştırma uygulamalarını destekleyen ve başarıya ulaştıran etmenlerin başında gelmektedir. Varol (2005), özel gereksinimli bireylerin eğitim kurumlarında verilen eğitimlerden en üst düzeyde yararlanabilmesi için, anne-babalarının çocuğun eğitimine aktif olarak katılmaları ve evde de bu eğitimleri desteklemeleri gerektiğini vurgulamıştır. Batu ve Kırcaali-İftar ise (2005), başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleşebilmesi için kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler olarak şunları belirtmişlerdir:

- Anne-babalarla düzenli toplantılar yapmak
- Anne-babaları bilgilendirici konuşma ve seminerler düzenlemek
- Her aşamada anne-babayı da işin içine katmak
- Çocuğun gelişimini anne-baba ile paylaşmak

Normal gelişim gösteren çocukların anne-babaları da başarılı kaynaştırma uygulamalarında önemli bir yer teşkil etmektedir. Batu ve Kırcaali-İftar (2005) normal gelişim gösteren çocuk anne-babalarının kaynaştırma öğrencisini kabul eder bir tutum içinde olmalarının, normal gelişim gösteren çocukların sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerini kabullenmelerinde çok etkili olduğunu ifade etmiş ve bunun için normal gelişim gösteren çocuk anne-babalarına yönelik bilgilendirme çalışmalarının yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

BEP, kaynaştırma uygulamalarını başarıya ulaştıran ve kaynaştırma uygulamalarında çok büyük öneme sahip bir diğer etmendir. Vuran (2003) *BEP*'in; bireyselleştirme, eğitim programı ve planlama olmak üzere üç kavramı içerdiğini ifade etmiş ve *BEP*'i şu şekilde tanımlamıştır: *BEP*, özel gereksinimli bireyin gelişimi veya ona uygulanan programın gerektirdiği disiplin alanlarında eğitsel gereksinimlerini karşılamak üzere, uygun eğitim ortamlarından ve destek hizmetlerden en üst düzeyde yararlanmasını öngören yazılı dokümandır.

Kaynaştırmanın birçok tanımında da yer alan ve kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yürütülmesi için gerekli olan önemli etmenlerden biri de *destek özel eğitim hizmetleridir*. Kırcaali-İftar (1998), destek özel eğitim hizmetlerini, kaynaştırılan özel gereksinimli öğrenciye ve/veya kaynaştırma sınıfı öğretmenine sağlanan özel eğitim hizmetleri olarak tanımlamış ve bunları şu üç başlık altında toplamıştır; (1) kaynak oda eğitimi, (2) sınıf-içi yardım ve (3) özel eğitim danışmanlığı.

Ek hizmetler, özel gereksinimi olan bireylerin özel eğitim dışındaki gereksinimlerini karşılamak üzere, ek hizmet personeli tarafından sağlanan hizmetler olarak tanımlanmaktadır. Bu hizmet türleri; ulaşım hizmetleri, konuşma terapisi, fiziksel terapi, danışmanlık ve tıbbi hizmetler olarak sıralanabilir (Batu, 2003). Tanımından da anlaşılacağı üzere, ek hizmetlerin başarılı bir kaynaştırma uygulamasını gerçekleştirmede etkili olan etmenler arasında olduğu açıkça görülmektedir.

Kaynaştırmanın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için bir başka önemli etmen de okul yönetimidir. Okul yönetiminin kaynaştırmanın gereğine ve önemine inanması,

kaynaştırma uygulaması içinde yer alan her bir bireyin işini kolaylaştıracaktır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

1.3.3. Kaynaştırmanın Yararları

Kaynaştırma konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, kaynaştırma uygulamalarının kaynaştırma öğrencisi başta olmak üzere, normal gelişim gösteren bireylere, sınıf öğretmenlerine ve kaynaştırma öğrencilerinin anne ve babalarına birçok yararının olduğu görülmektedir.

Turnbull, Turnbull, Shank ve Smith (2004) tarafından yürütülen bir araştırmada, kaynaştırma öğrencilerinin bağımsız yaşamın gereklerini yerine getirebildikleri, katılımcı oldukları ve ekonomik yeterliliğe sahip olabildikleri görülmüştür.

Bailey ve Winton (1987) tarafından yürütülen bir çalışmada, özel gereksinimli bireylerin, erken eğitim dönemlerinde kaynaştırma ortamlarında bulunmalarının onlara birçok yararının olduğu saptanmıştır. Bu yararlardan bazıları; (a) özel gereksinimli öğrenciler, buldukları bu ortamlarda, kendilerine, karışık uyaranlara ve birçok diğer uyaranlara karşı deneyim kazanırlar, (b) özel gereksinimli öğrenciler gerçek dünyayı daha iyi anlarlar şeklinde sıralanabilir.

Sucuoğlu ve Kargın (2006) bu konuda, normal gelişim gösteren çocukların anne-babalarının, özel gereksinimli çocukların anne-babaları ile etkileşime girerek onlara yarar sağlayabileceklerini ve çocuklarına bireysel farklılıkları ve farklılıklara saygı duymayı öğretebileceklerini vurgulamıştır. Kırcaali-İftar ise (1998), kaynaştırma uygulamalarının yararlarını dört başlık altında toplamıştır. Bunlar kaynaştırmanın özel gereksinimli bireylere, normal gelişim gösteren öğrencilere, sınıf öğretmenlerine ve anne-babalara yararları şeklinde sıralanabilir.

Kırcaali-İftar (1998), kaynaştırmanın *özel gereksinimli bireylere yararlarını* iki şekilde ifade etmiştir. Birincisi; kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin, içinde yaşadıkları

toplumla bütünleşmelerini kolaylaştırır. İkincisi de; kaynaştırma uygulamalarında normal gelişim gösteren öğrencilerin davranışları özel gereksinimli öğrencilere model olmaktadır. Kaynaştırmanın *normal gelişim gösteren öğrencilere yararlarını* ise; normal gelişim gösteren öğrencilerin, bireyler arası farklılıklara daha hoşgörülü olmayı öğreneceği ve kaynaştırmanın normal gelişim gösteren öğrencilerin işbirliği ve yardımlaşma becerilerini arttıracak şekilde açıklamıştır. Bir diğer boyut, kaynaştırmanın *normal sınıf öğretmenlerinin* bilgi ve becerileri ile diğer personelle iletişim ve işbirliğinin artacağı şeklinde ifade edilmiştir. Son olarak, kaynaştırmanın *anne-babalara yararları* üzerinde durulmuş ve çocuklarının genel eğitime devam ettiğini gören anne-babaların çocukları için çaba gösterme yolunda güdüleneceği ve anne-babaların daha moralli olacağı belirtilmiştir.

Kaynaştırma uygulamalarının, başta özel gereksinimli birey olmak üzere, kaynaştırmada yer alan her bireye, eğitsel ya da sosyal açıdan olsun, çeşitli konularda yararlar sağladığı görülmektedir.

1.4. Kaynaştırma Konusunda Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de yaklaşık son otuz yılda, zihinsel engelli bireylere ilişkin ve bu konu üzerine yapılmış birçok çalışma vardır. Bu çalışmaları; tez, kitap, makale, bildiriler, proje ve araştırmalar şeklinde sınıflandırabiliriz. Bu araştırma kapsamında, incelenen çalışmaların konuları üzerine durularak bir sınıflamaya gidilmeye çalışılmıştır.

Türkiye’de 1980’den 2000 yılına kadar yapılan zihin engelli bireylerin kaynaştırılması konulu araştırmaları Eripek (2000) tarafından incelenmiştir. Eripek (2000) bu çalışmaları; (a) öğretmenlerin zihin engelli çocukların kaynaştırılmalarına ilişkin görüş ve tutumları, (b) kaynaştırma uygulamalarının zihin engelli çocuklar üzerindeki etkileri ve (c) normal gelişim gösteren çocukların zihin engelli çocukları sosyal kabulde rol oynayan etmenler olmak üzere üç kategoride ele almıştır.

Bu araştırmanın bu bölümünde de, 1980’li yıllardan günümüze değin çeşitli çalışmalar incelenmiş ve Eripek’in (2000) sınıflamasına benzer bir şekilde, incelenen çalışmalar, kaynaştırma ile ilgili çalışmalarda anne-baba, öğrenci ve öğretmen olmak üzere üç grupta ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

1.4.1. Kaynaştırma ile İlgili Çalışmalarda Anne-Baba

Bu bölümde, 1980’li yıllardan günümüze kaynaştırma ile ilgili çalışmalar incelenmiş ve anne-baba konulu çalışmalar “kaynaştırma ile ilgili çalışmalarda anne-baba” başlığı altında toplanmıştır. Bu başlık altında beş çalışma ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Bu çalışmalardan ilki “Kaynaştırma Uygulamaları: Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Kaynaştırmaya Yönelik Öğretmen ve Anne-Baba Tutumlarının İncelenmesi” konulu, Avcıoğlu, Sazak-Pınar ve Öztürk’e ait (2004) çalışmadır. Çalışmanın amacı, okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan kaynaştırmaya yönelik öğretmen ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne-babalarının tutumlarını incelemektir. Çalışmada 21 okul öncesi eğitim öğretmeni ve 91 normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne-baba yer almıştır. Çalışmanın sonucunda, öğretmenlerin okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan kaynaştırmaya ilişkin tutumları ile onların yaşları, mesleki deneyimleri ve eğitim düzeyleri arasında, normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne-babalarının okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan kaynaştırmaya ilişkin tutumları ile onların cinsiyetleri ve yaşları arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Kaynaştırma uygulamalarında anne-baba üzerine yapılan çalışmalardan bir diğeri, Öncül’ün (2003) “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Zihin Özürlü Öğrencinin Bulunduğu Sınıfta Normal Çocuk Ailelerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri” konulu çalışmasıdır. Öncül çalışmasında Eskişehir ilinde kaynaştırma uygulamasının yapıldığı bir ilköğretim okulunda normal gelişim gösteren çocuk anne-babalarının kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerini almayı amaçlamıştır. Öncül çalışmasında nitel veri toplama tekniklerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanılmıştır. Çalışmanın verileri tümevarım yoluyla analiz

edilmiştir. Çalışmanın katılımcılarını çalışmanın yapıldığı okuldaki 8-E sınıfının anneleri oluşturmuştur. Çalışma sonucunda, araştırmaya katılan annelerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin tutumlarının olumlu olduğu; ancak, kaynaştırma uygulaması konusunda annelerin bilgilerinin yeterli olmadığı belirlenmiştir.

Metin'in (1995) "Anaokuluna Devam Eden Dört-Altı Yaş Grubundaki Çocukların Anne-Babalarının Normal ve Özürlü Çocukların Kaynaştırıldığı Programlar Hakkındaki Düşüncelerinin İncelenmesi" konulu çalışmasında normal gelişim gösteren ve özürlü çocukların kaynaştırıldığı programlar hakkında, dört-altı yaş grubuna ve anaokuluna devam eden normal gelişim gösteren çocukların anne-babalarının düşünceleri incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, annelerin çoğu, çocuklarının sınıfına işitme özürlü çocukların katılmasını, babaların çoğu ise fiziksel özürlü çocuğun bulunmasını tercih etmişlerdir. Annelerin ve babaların çoğunluğunun, kaynaştırma programlarının çocuklarının "duygusal durumunu" olumsuz yönde etkileyeceğini düşündükleri görülmektedir. Diğer taraftan anneler, kaynaştırma programlarının çocuklarına "toplumda değişik özellikteki insanlara karşı uygun tutum geliştirme konusunda deneyim kazandıracağını" ifade etmişlerdir. Babaların çoğu ise, bu programların çocuklarını olumlu yönde etkilemeyeceğini savunmuşlardır. Kaynaştırma programlarının eğitim ortamını etkilemesi konusunda, annelerin çoğu "sınıfta eğitim programlarının aksayacağını"; babaların çoğu ise, "öğretmenin eğitim işlerinin zorlaşacağını" düşünmektedirler. Kaynaştırma programlarına özürlü çocukların katılma süresini anneler "yarım gün" şeklinde belirtirken, babaların çoğu "çocuğun özürlü olmasına göre değişeceğini" belirtmişlerdir. Ayrıca, çalışmaya katılan annelerin yarısından çoğu ve babaların çoğu, özürlü çocukların özel eğitim sınıfında eğitim alıp belli faaliyetlerde normal gelişim gösteren çocuklarla bir arada olmaları gerektiği şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Dönmez, Avcı ve Arslan (1997) yapmış oldukları "Entegrasyona Katılan ve Katılmayan Bireylerin Entegrasyona İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" konulu çalışmada, kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı ve yapılmadığı okullarda öğrenim gören öğrencilerin, anne-babaların, görev yapan öğretmenlerin ve bu okullara devam eden özel gereksinimli öğrencilerin anne-babalarının kaynaştırma uygulamalarına ilişkin

görüşlerini incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini Ankara il merkezindeki okullardan toplam 868 öğrenci, öğretmen ve anne-baba oluşturmuştur. Veriler anket yolu ile toplanmıştır. Çalışmada; öğrenci, öğretmen ve anne-babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğu saptanmıştır. Öğretmenlerin ve kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı okullardaki özel gereksinimli öğrenci anne-babalarının özel gereksinimli çocukların kaynaştırma eğitimine yerleştirmelerini daha uygun buldukları; ancak, çocuğu özel eğitim okulunda öğrenim gören özel gereksinimli öğrenci anne-babaları ile normal gelişim gösteren öğrenciler ve anne-babalarının ayrıştırılmış eğitim yerleştirmelerini daha yüksek oranda savundukları saptanmıştır. Ayrıca, bu çalışmada kaynaştırma uygulamalarının özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşmesinde önemli bir rolünün olduğu ve çalışmada yer alan bireylerin çoğunluğunun özel gereksinimli bir öğrenciyi kaynaştırma uygulamalarına dâhil etme kararının özür türüne göre farklılaşacağını düşündükleri ortaya konmuştur.

Kaynaştırmada anne-babalar ile ilgili diğer çalışma Sucuoğlu'nun (1996) "Kaynaştırma Programlarında Anne-Baba Katılımı" konulu çalışmasıdır. Çalışmada, çocukları özel sınıflarına ya da kaynaştırma programlarına devam eden özürlü çocukların anne-babalarının eğitime katılımları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacı, kaynaştırma programlarına ve özel sınıflara devam eden çocukların anne-babalarının katılımlarını karşılaştırmak olarak belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, çocuğun tüm gününü yaşitlarıyla geçirmesi ya da benzer özellikteki yaşitlarıyla özel sınıflarda eğitim görerek sadece teneffüslerde normal gelişim gösteren yaşitlarıyla bir arada olmasının anne-baba katılımını, katılımın düzeyini ve türünü etkilemediği bulunmuştur. Ayrıca çalışma sonucunda, anne-babaların, çocuğun eğitimiyle doğrudan ilişkili olmayan; kuruma mali destek sağlama, derneklere katılma ve özür hakkında bilgi yayma alanlarında katılımlarının yok denecek kadar az olduğu; öğretmenle ilişki kurma ve özel eğitim sürecine katılma alanlarında ise en fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de kaynaştırma uygulamalarında anne-baba konulu yapılan yukarıdaki çalışmalar incelendiğinde, özel eğitim alanında kaynaştırma uygulamalarında anne-babalarla yapılan çalışmaların az ve birbirinden bağımsız, konu bakımından birbirinin

devamı olmayan çalışmalar olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, alanda mevcut tüm araştırmalardan çıkan ortak öneri, özel eğitimde gerek öğrenciler, gerekse öğretmenler açısından çok önemli yere sahip olan kaynaştırma uygulamalarının etkililiğini arttırmak için, anne-babaların bu konuda çeşitli kaynaklar aracılığı ile bilgilendirilmeleri ve aydınlatılmalarının gerektiğidir.

1.4.2. Kaynaştırma ile İlgili Çalışmalarda Öğrenci

Yapılan inceleme sonunda, kaynaştırma uygulamalarında öğrenci konulu çalışmalar da “kaynaştırma ile ilgili çalışmalarda öğrenci” başlığı altında toplanmıştır. Bu başlık altında on-bir çalışma ayrıntılı olarak incelenmiştir.

İncelenen ilk çalışma Turhan’a aittir. Turhan (2007), “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri” konulu çalışmasını, Bursa ilinde kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim okullarının ikinci kademesine devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerini, kaynaştırma öğrencileri ile yaşanan problemleri belirlemek ve çözümüne yönelik önerilerini almak amacı ile yapmıştır. Turhan çalışmasını gönüllü olarak katılan 18 normal gelişim gösteren öğrenci ile gerçekleştirmiştir. Çalışmada yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış ve betimsel olarak analiz edilen bulgular niceliksel olarak sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda, normal gelişim gösteren öğrencilerin çoğunun kaynaştırma uygulamasına olumlu bakmadıkları ve kaynaştırma öğrencilerinin genel eğitim sınıflarında bilgi ve becerileri tam olarak edinemeyeceklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Bunun yanında, normal gelişim gösteren öğrenciler, kaynaştırma öğrencilerinin derslerin akışını bozduklarını, dikkatlerini dağıttıklarını, sınıfın başarı ortalamasını düşürdüklerini ifade edilmişlerdir.

Baran tarafından gerçekleştirilen (2007) “Kaynaştırmaya Devam Eden İşitme Engelli Öğrencilerin Öykü Şemalarının Değerlendirilmesi” konulu çalışma, kaynaştırma eğitimi üzerine yapılan çalışmalardan bir diğeridir. Baran’ın çalışmasında, Eskişehir ilinde

ilköğretim dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflara devam eden kaynaştırmadaki işitme engelli öğrencilerin öykü metinlerine ilişkin geliştirdikleri şema düzeyleri ile öykü metinlerine ilişkin geliştirilen şema düzeyi üzerinde ilişkisi olabileceği düşünülen öğrenci özelliklerinden işitme kaybı düzeyi, işitme cihazı kullanma süresi, takvim yaşı ve sınıf düzeyi incelenmiştir. Çalışmaya 22 işitme engelli öğrenci katılmıştır. Çalışmada öğrencilerin anlatımları Okuduğunu Anlatma Değerlendirme Formu kullanılarak puanlanmıştır. Çalışmanın sonucunda, işitme engelli öğrencilerde basit ve orta düzeyde öykü metinlerine ilişkin şemalarının gelişmeye başladığı; ancak, dördüncü sınıf düzeyindeki öykü metnine ilişkin şemaların gelişmediği belirlenmiştir.

Vuran (2005) “İlköğretim Düzeyindeki Kaynaştırma Sınıflarında Eğitim Alan Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sosyometrik Konumları” konulu çalışmasında, kaynaştırma uygulaması yürütülen sınıflarda eğitim alan kaynaştırma öğrencileri ve kaynaştırmaya aday gösterilen ve yetersizlik göstermeyen öğrencilerin sosyal konumlarını akran tercihi tekniğini kullanarak incelemiştir. Çalışmaya, kaynaştırma uygulaması yürütülen 14 ilköğretim okulundan toplam 999 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin, 27’sini kaynaştırmaya aday gösterilenler, 933’ünü yetersizlik göstermeyen öğrenciler oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında “Akran Tercihi Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, özel gereksinimli öğrencilerin yaklaşık yarısının “reddedilen” sosyal tercih kategorisinde, “orta” sosyal etki düzeyinde yer aldıkları belirlenmiştir. En çok tercih edilen adaylarda ise, kontrol grubunun birinci, kaynaştırma grubunun ikinci, kaynaştırmaya aday grubun ise son sırada yer aldığı belirtilmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, hem kaynaştırma öğrencilerinin, hem de kaynaştırmaya aday öğrencilerin yarıdan daha fazlasının akranları tarafından reddedildiğini ve anlamlı şekilde düşük sosyal tercih puanlarına sahip oldukları belirlenmiştir.

Avcioğlu, Demiray ve Eldeniz-Çetin (2004) “Kaynaştırma Sınıfına Devam Eden Ortopedik Engelli Öğrencilerin Karşılaştıkları Güçlüklerin Belirlenmesi” konulu çalışmalarını, üçü bayan yedisi erkek toplam 10 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler, yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Çalışmanın bulguları doğrultusunda,

kaynaştırma sınıfına devam eden ortopedik yetersizliği olan öğrencilerin okullarında başta fiziksel kaynaklı sorunlar olmak üzere, özel eğitim desteği almadıkları için akademik sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, katılımcıların çoğu, öğretmenin sınıf içindeki desteğinin genel akademik ve bireysel konularda olduğunu ifade ederken, bir kısım katılımcı da, sınıfın kalabalıklığı nedeni ile yeterince destek alamadıklarını ifade etmişlerdir.

Şahbaz (2003), “Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi” amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çalışma betimsel yöntemle yapılmıştır. Özel gereksinimli öğrencilerin sosyal kabul düzeylerini belirleyebilmek için Sosyometrik teknikler kullanılmıştır. Çalışma 2001–2002 öğretim yılında Burdur il merkezinde kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü beş ilköğretim okuluna devam eden yedi erkek ve beş kız olmak üzere toplam 12 zihin engelli öğrenci ile yapılmıştır. Elde edilen veriler zihin engelli öğrencileri açısından incelendiğinde, kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü beş okulda da bu öğrencilerin normal gelişim gösteren akranları tarafından ya hiç tercih edilmediğini ya da bir-iki kişi tarafından tercih edildiği belirtilmiştir.

Bir diğer çalışma Akçamete, Gürgür, Kış ve Kayaoğlu'na (2002) ait “Kaynaştırma Programlarına Yerleştirilmiş Özel Gereksinimli Öğrencilerin Okuma-Yazma Güçlükleri” konulu çalışmadır. Bu çalışmada kaynaştırma ortamına yerleştirilen özel gereksinimli öğrencilerin okuma-yazmadaki güçlüklerinin sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın katılımcılarını, Ankara ili sınırları içerisindeki Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nce kaynaştırma programlarına yerleştirilmiş ilköğretim birinci, ikinci ve üçüncü sınıf düzeyindeki işitme engelli, zihin engelli ve özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırma bulguları, kaynaştırılmış öğrencilerin okuma-yazma becerilerinin gelişiminde özür türünün, sınıf düzeyinin ve destek hizmet almalarının en önemli yordayıcılar olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, öğretmenlerin engelli öğrenciler ile çalışmış olma, çalışma süresi ve hizmet-içi eğitim almış olma gibi özelliklerinin de okuma-yazma becerilerinin gelişimini etkileyen etmenler olduğu belirtilmiştir.

Kaynaştırma konusunda yapılan çalışmaların bir diğeri Karaaslan'a aittir. Karaaslan'ın (2002) çalışması, "Kaynaştırma ve Özel Alt Sınıfa Devam Eden Eğitilebilir Zihin Engelli Çocukların (EZEÇ) Kelime Dağarcıkları Düzeyleri Bakımından Karşılaştırılmasının İncelenmesi" konusundadır. Çalışma, Adana ili Seyhan ve Yüreğir'e bağlı ilköğretim okullarında kaynaştırma ve özel alt sınıfa devam eden EZEÇ'lerin kelime dağarcığı düzeyleri bakımından aralarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacı ile yapılmıştır. Çalışma, "genel tarama modeli"nde betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın sonucunda; kaynaştırma sınıfındaki EZEÇ'lerin kelime dağarcıkları düzeyleri bakımından alt özel sınıftakilere kıyasla daha üst seviyede oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, her iki sınıfa devam eden EZEÇ'lerin isim ve fiilimsi içerikli kelimelere göre kelime dağarcık düzeyleri bakımından isim içerikli kelimelerde her iki grubun aynı seviyede olduğu; ancak, kaynaştırma sınıfındaki EZEÇ'lerin fiilimsi içerikli kelimelerde özel sınıftakilere göre üst seviyede oldukları ortaya çıkmıştır.

Konu ile ilgili gerçekleştirilmiş bir diğerk çalışma; okul öncesi dönemdeki Down Sendromlu çocukların gelişimlerine etkisini araştırmak ve Down Sendromlu olanlar ile normal gelişim gösteren çocuklar arasındaki sosyal iletişim davranışlarını incelemek amacı ile yapılan, Demirtel'e (1997) ait "Kaynaştırma ve Özel Sınıfa Devam Eden Eğitilebilir Zihin Engelli Öğrencilerin, Uyumsal Davranış Özellikleri ve Sözcük Dağarcığı Düzeyleri Bakımından Karşılaştırılması" başlıklı bir yüksek lisans tezidir. Örneklem grubunda 37 normal gelişim gösteren, 12 Down Sendromlu çocuk yer almıştır. Araştırma deseni ön-test, uygulama, son-test şeklinde oluşturulmuştur. Örneklem grubundaki Down Sendromlu çocuklara ön-test niteliğinde Seattle Performans Gelişim Ölçekleri verilmiş, aynı ölçekler kaynaştırma uygulamalarından sonra son-test olarak tekrar uygulanmıştır. Kaynaştırma uygulamalarına katılan Down Sendromlu çocukların, en çok farklı yaştaki kız ve erkek çocukların bulunduğu köşeleri tercih ettikleri ve ayrıca, çocuk sayısının bir-üç arasında olduğu gruplarda oynamayı istedikleri gibi önemli aşamalar belirlenmiştir.

Yılmaz (1995) "Normal Öğrencilerin Devam Ettiği Sınıflarda Öğretim Gören Özürlü Çocukların Sorunları" başlıklı makalesinde kaynaştırma uygulamasındaki öğrencilerin sorunlarını saptamaya çalışmış ve bu sorunları önem sırasına göre ifade etmiştir.

Yapılan çalışma, betimleme türünde bir inceleme olup, çalışmada gözlem tekniği kullanılmıştır. Çalışma Manisa iline bağlı Demirci ilçesinde yer alan yedi ilkokulun 15 sınıfında öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Yapılan çalışmada yer alan bu sınıflarda 220 normal gelişim gösteren öğrenci arasında toplam 19 özel gereksinimli öğrenci öğrenim görmektedir. Yapılan çalışma sonucunda, normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim gören özürli çocukların eğitiminden sorumlu olan sınıf öğretmenlerinin bu görev için hazır olmadığı ve aynı zamanda bu görevi yerine getirebilecek motivasyondan mahrum oldukları görülmüştür. Ayrıca, söz konusu öğrencilerin akranları tarafından da benimsenmediği belirlenmiştir.

Bu konudaki bir diğer çalışma, Granit'e ait (1990), "Kaynaştırma Ortamında Bulunan Üç-Altı Yaş İşitme Engelli Çocukların Dil Gelişimlerinde Sanat ve El Becerisi Etkinliklerinin Yeri" konulu çalışmadır. Çalışma, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, İşitme Engelli Çocukların Eğitimi ve Araştırma Merkezi'nde (İÇEM) gerçekleştirilmiş ve kaynaştırma ortamında, doğal-ışitsel-sözel yaklaşımla, üç-altı yaş arasındaki işitme engelli çocukların dil gelişimlerinde sanat ve el becerisi etkinliklerinin veriminin betimlenmesi amacı ile yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, üç-altı yaş işitme engelli deneklerin yalnız yansıtma maddesinde bir kişi olmak üzere, kendi sözel biçimleri ile ifadelerinde tüm maddeleri, çözümlenmiş olan sözel dillerinden, kullandıkları görülmüştür.

Eripek'in bu konuda yaptığı çalışma (1986) "Engelli Çocukların Normal Sınıflara Yerleştirilmesi: Kaynaştırma" başlıklı makalesidir. Eripek çalışmasına önce dünyada daha sonra da Türkiye'de kaynaştırma uygulamalarının başlangıcına değinerek başlamış ve ardından kaynaştırmanın Türkiye'deki yasal boyutlarını ifade ederek kaynaştırmanın tanımını vermiştir. Kaynaştırma yaklaşımı içerisinde özel gereksinimli çocukların yerleştirilebilecekleri yerler, bütünleşmenin derecesine göre en azdan en çoğa göre; özel sınıf, kaynak oda, sınıf-içi hizmetler, sınıf öğretmenine yardım şeklinde dört bölümde belirtilmiştir. Kaynaştırmanın en önemli yararının özel gereksinimli çocuğa olduğu vurgulanarak kaynaştırmanın yararları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Eripek makalesinde mevcut uygulamaları göz önünde bulundurarak, ortaya çıkan problemleri özel gereksinimli çocuk, sınıf öğretmeni ve öğrencinin anne-babası yönlerinden ele

olarak ayrıntılı bir şekilde konuyu irdelemiştir. Eripek çalışmasında bunlara ek olarak yanıt aranan birkaç soruyu gündeme getirmiş ve günümüzde kaynaştırma kararında göz önünde bulundurulacak ölçütleri aktarmıştır. Son olarak, Eripek yarı zamanlı özel sınıflarda kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgi vererek makalesini sonlandırmıştır.

Genel eğitimde de olduğu gibi kaynaştırma uygulamalarının merkezinde öğrenci vardır. Eripek (1986), kaynaştırmanın en önemli yararının öğrenciye olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle, kaynaştırmada öğrenci konulu yapılan çalışmalar ülkemizde gün geçtikçe artmaktadır. Kaynaştırma uygulamalarında öğrenci ile ilgili olarak yapılan çalışmalara genel olarak bakıldığında, bu çalışmaların öğrencinin davranışları, sosyal kabul düzeyleri, sorunları, iletişim ve bazı akademik becerileri, ihtiyaç duyduğu destek hizmetleri ve çeşitli çevresel düzenlemeler gibi alanlarda yoğunlaştığı söylenebilir.

1.4.3. Kaynaştırma ile İlgili Çalışmalarda Öğretmen

Yapılan inceleme sonucunda, oluşan bir diğer başlık “kaynaştırma ile ilgili çalışmalarda öğretmen”dir. Bu başlık altında dokuz çalışma ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Gözün ve Yıkılmış’a ait (2004) çalışma, ilköğretim müfettişlerin kaynaştırmaya yönelik görüş ve önerilerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. “İlköğretim Müfettişlerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüş ve Önerileri” konulu çalışma, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak desenlenmiştir. Çalışma, Bolu İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nde görev yapan ve kaynaştırma uygulamaları ile ilgilendiklerini belirten beş ilköğretim müfettişinin katılımı ile yapılmıştır. Veriler yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda, kaynaştırma uygulamasına alınacak öğrenciler konusunda müfettişler daha çok öğrenme güçlüğü olan, hafif derecede zihin engeli olan ve sınıf atmosferine uyum gösterebilecek öğrencileri belirtirken özellikle birden fazla engeli olanlar, zihin ve beden yetersizliği olan öğrencilerin kaynaştırma uygulaması için uygun olmadıklarını belirtmişlerdir. Müfettişler öneri olarak da, okul yönetimine düşen

sorumlulukları vurgulamışlar ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan daha çok özel gereksinimli çocuklara yönelik ayrı okullar açması yönünde istekte bulunmuşlardır.

Bir diğer çalışma, Avcıoğlu, Özbey ve Eldeniz-Çetin'in (2004) yapmış oldukları, "Sınıfta Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi" konulu çalışmadır. Çalışmanın amacı, sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf ve branş öğretmenlerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının belirlenmesidir. Çalışmada, Kocaeli ili Merkez ilçesinde görev yapan ve sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenler yer almıştır. Toplam 12 öğretmenle çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda, katılımcıların büyük çoğunluğu, özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılması ve kaynaştırma uygulamalarında yer alacak normal sınıf öğretmenlerinin yoğun bir eğitim almalarının gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bir diğer öğretmen konulu kaynaştırma çalışması Varlıer'e (2004) aittir. Varlıer, "Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri" adlı yüksek lisans çalışmasını, 2002-2003 eğitim-öğretim yılı içerisinde İç Anadolu Bölgesi'ndeki bir şehir merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okulları ve anaokullarında görev alan okul öncesi eğitim öğretmenlerinden kaynaştırma öğrencisi okutan/okutmakta olan 30 öğretmenin katılımıyla yapmıştır. Çalışma, okul öncesi eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi dönemde kaynaştırma yolu ile eğitilmelerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, öğretmenlerin tümü, özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi eğitim alması gerektiğini ve bu eğitimin de kaynaştırma uygulaması ile verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, çalışma sonunda, öğretmenlerin kaynaştırma uygulaması konusunda kendilerini ve görev yaptıkları koşulları yeterli bulmadıkları görülmüştür.

Uysal (2004) tarafından yapılan çalışma, "Kaynaştırma Uygulaması Yapan Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri" konusunda yapılmıştır. Uysal çalışmasını öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla yapmış ve çalışmada betimsel yöntem kullanmıştır. Çalışmaya 41 öğretmen katılmıştır. Çalışma sonucunda, kaynaştırma uygulaması yapan öğretmenlerin yarıdan

fazlasının kaynaştırmanın yararlı olmadığını ve tamamlanması gereken pek çok eksiğin olduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin sadece %10'unun kaynaştırma konusunda olumlu yanıt verdiği, diğer katılımcıların kaynaştırma uygulamalarının işleri zorlaştırdığı şeklinde görüş bildirdikleri görülmüştür.

Gözün ve Yıkış'ın (2003) "Öğretmenlerin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının Değişmesi" konulu çalışmaları, kaynaştırmaya yönelik hazırlanan bilgilendirme programının, A.İ.B.Ü. Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören branş öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişmesinde etkili olup olmadığını ortaya koymak amacı ile yapılmıştır. Çalışmada, kaynaştırmaya ilişkin bilgilendirme programının, öğretmen adaylarının tutumlarını nasıl etkilediği belirlenmiştir. Yapılan çalışmada deney grubundaki öğretmen adaylarının "Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği"nden aldıkları ön-test ve son-test puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Bilgilendirme programına katılan deney grubundaki öğretmen adaylarının, kaynaştırma uygulamalarına yönelik tutumlarında olumlu yönde anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Kontrol grubundaki öğretmen adaylarının ön-test ve son-test puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır.

Sünbül ve Sargın'ın (2002) yapmış oldukları "Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Tutumlarının (Çeşitli Değişkenler Açısından) İncelenmesi" konulu çalışmada, Konya ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının anasınıfında çalışan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları içerisinde yer alan özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Uygulama sonucunda, katılımcıların genel olarak kaynaştırma uygulamalarına olumlu tutum içinde buldukları; ancak, öğretmenlerin özür türlerine ve çeşitli değişkenlere göre özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının farklılaştığı saptanmıştır.

Yıkış, Çiftçi ve Akbaba-Altun'un (2002) "Kaynaştırma Sınıflarında Çalışan Öğretmenlerin Müfettiş Yardımlarına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi" başlıklı çalışması, ilköğretim düzeyinde yer alan kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenlerin müfettiş yardımlarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Çalışmada kaynaştırma uygulamasının yapıldığı üç ilköğretim okulunda çalışan 17 sınıf ve branş

öğretmeni yer almıştır. Sonuçlar, öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları konusunda, özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin hazırlanması, öğretim ortamının düzenlenmesi, öğretim programlarının hazırlanması ve öğrencilerin değerlendirilmesi konusunda müfettişlerden uygun yardım almadıklarını göstermiştir.

Sargın (2001), Konya ilinde anasınıfı öğretmenlerinin kaynaştırma programı çerçevesinde zihin engelli çocuklara yönelik tutumlarını belirlemek üzere, “Anasınıfı Öğretmenlerinin Kaynaştırma Programı Çerçevesinde Zihin Engelli Çocuklara Yönelik Tutumları” başlığı altında bir çalışma yapmıştır. Katılımcılara Zihin Engelli Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmış; ayrıca, bir anket verilerek, öğretmenlerin tutumları belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, özel gereksinimli öğrencilere yönelik öğretmen tutumlarının olumsuz olduğu görülmüştür.

Uysal’a (1995), “Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri” konulu bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın amacı, öğretmen ve okul yöneticilerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerini belirlemektir. Çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışma, 1994–1995 eğitim-öğretim yılında Eskişehir il merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarında yürütülmüştür. Çalışma verileri, hazırlanan görüşme formu kullanılarak, öğretmen ve yöneticilerden bireysel görüşme yoluyla toplanmıştır. Çalışmanın sonucu, sorunların; kaynaştırmanın tanımı ve kapsamının belirlenmesi, kaynaştırmaya yerleştirilecek öğrencinin seçimi, kaynaştırılmış öğrencinin anne-babasının eğitimi, denetim ve rehberlik esaslarının oluşturulması, kaynaştırmaya ilişkin yasal alt yapısının yetersizliği, kaynaştırma öncesi hazırlıkların yetersizliği ve uygulanan programın uyarlanmasının güçlüğü konularında yoğunlaştığını göstermiştir.

Zihin engelli öğrencilerin kaynaştırmalarına ilişkin olarak, Türkiye’de ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların büyük bir çoğunluğunun öğretmen tutumları ve öğretmenlerin engelli öğrencilere yönelik tutumlarını etkileyen etmenler üzerine odaklaştığı görülmektedir (Şahbaz, 1997). Çalışmalar gözden geçirildiğinde, öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik olumsuz tutum içerisinde olduklarını

söyleyebiliriz. Buna örnek olarak, Sargın'ın (2001) Konya ilinde anasınıfı öğretmenleri ile yaptığı çalışmanın sonuçları gösterilebilir. Bu çalışmada öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının olumsuz olduğu belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma konusundaki olumsuz düşüncelerinin nedenlerinin incelendiği çalışmalar doğrultusunda bu nedenler şu şekilde sıralanabilir:

- Kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmaması
- Yeterli destek hizmet alamaması
- Gerekli ön hazırlıkların yapılmaması
- Öğrenciyi uygun bir şekilde değerlendirme ve yerleştirmedeki yetersizlikler
- Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma konusunda teşvik edilmemesi

Ayrıca, yapılan çalışmalar, gerekli eğitsel kaynakların, destek özel eğitim hizmetlerinin ve donanımın sağlanmasının gerek tutum gerekse nitelik açısından kaynaştırma uygulamalarını olumlu yönde etkileyeceğini göstermiştir. Diken ve Sucuoğlu'nun (1999) kaynaştırma uygulamalarında öğretmen tutumları üzerine yapmış oldukları çalışmanın sonuçlarına göre, ülkemizde halen uygulanan kaynaştırma programlarına ilişkin gerekli olan bazı ön hazırlıkların (alt yapı çalışmalarının) yapılmadığı, sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların bulunduğu sınıflarda çalışmaya karşı olumsuz tutum içinde oldukları ve tutumlarının olumlu yönde değiştirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kaynaştırma programlarında bu ve benzeri çalışmaların sonuçlarından yararlanılmasının, kaynaştırma programlarının istenen amaca ulaşmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin öğretmenlerin kaynaştırma konusundaki bakış açısını olumlu yönde değiştirebileceği alanyazında da belirtilmiştir.

1.5. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Eskişehir il merkezinde, ilköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesidir.

Bu genel amaç doğrultusunda şu araştırma sorularına yanıt aranmıştır;

- Öğretmenlerin özel gereksinimli birey ve özel eğitim konusundaki düşünceleri nelerdir?
- Öğretmenlerin özel eğitim ortamları ve kaynaştırma konusundaki düşünceleri nelerdir?
- Öğretmenlerin kaynaştırmanın yararları konusundaki düşünceleri nelerdir?
- Öğretmenlerin başarılı bir kaynaştırma uygulamasında bulunması gereken etmenler konusundaki düşünceleri nelerdir?
- Öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerini sınıf içerisinde fark ettikten sonra yapmaları gerekenler konusundaki düşünceleri nelerdir?
- Öğretmenlerin öğretimsel uyarlamalar konusundaki düşünceleri nelerdir?

1.6. Önem

Özel eğitim alanında kaynaştırma uygulamaları günümüzde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu konuda pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak, kaynaştırma uygulamalarının daha etkili ve başarılı olabilmesi için neler yapılabileceğine dair çözüm önerisi getiren çalışmaların çok az sayıda olduğu görülmektedir. Bir ilköğretim okulunda görev yapan öğretmenlerle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerine etkisini belirlemek amacıyla yapılan böyle bir araştırmanın alanyazına önemli bir katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleştirilebilmesi için kaynaştırma uygulamasını yapan sınıf öğretmenine büyük sorumluluklar düşmektedir. Kaynaştırma

eğitimini uygulayan sınıf 6đretmeninin kaynaştırma konusunda olumlu d6şüncelere sahip olması, bilindiği 6zere başarılı bir kaynaştırma uygulamasında bulunması gereken 6nemli etmenlerin başında gelmektedir. Bu nedenle, kaynaştırma uygulamalarına y6nelik bilgilendirme 6alışmalarının 6đretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin g6r6şlerine etkisini belirlemenin 6nemli olduğu d6ř6n6lmektedir.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2006–2007 eğitim–6đretim yılında Eskişehir il merkezinde bulunan bir ilk6đretim okulu ve bu kurumda g6rev alan 22 6đretmenin katılımı ile sınırlıdır.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın yapıldığı eğitim kurumunun ve katılımcı öğretmenlerin özellikleri, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin dökümü ile analizi yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, ilköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, nitel veri toplama tekniklerinden yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Nitel araştırmayı, “*gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma*” olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 19). Nitel araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan veri toplama teknikleri “*gözlem, görüşme ve doküman analizidir*” (Ekiz, 2003, s. 55).

Görüşme, sosyal bilimlerde ve özellikle de sosyolojide en sık kullanılan araştırma tekniklerinden biridir. Görüşme neredeyse sosyolojik yöntemle hemen hemen eş anlamlı kullanılır hale gelmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Steward ve Cash (1985) görüşmeyi, “*önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci*” olarak tanımlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 92). Görüşme, tekniğine ve içeriğine göre, yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış görüşme ve yarı-yapılandırılmış görüşme olmak üzere üç gruptan oluşur (Mason, 1996).

Yapılandırılmış görüşmelerde kendileriyle görüşülen kişilere sorulan sorularda sürekli aynı uyarılar verilmeye çalışılır. Bu yolla, görüşülen kişilerin sorulara verdikleri yanıtların birbirleriyle karşılaştırılması hedeflenir. Yapılandırılmış görüşmeler sırasında, kendileri ile görüşülen kişilerden alınacak yanıtların tümü önceden hazırlanır (Berg, 1998).

Yapılandırılmamış görüşmelerde, araştırmacının elinde önceden saptanmış bir dizi konu veya alan vardır; ancak, bu tür görüşmelerde önceden hazırlanmış sorular yoktur. Araştırmacı görüşmenin akışı içinde önceden saptadığı alanlara yoğunlaşmayı hedefler (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 94).

Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar; ancak, görüşme sırasında katılımcılara kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına izin verir ve bu tür görüşmelerde katılımcıların da araştırma üzerinde kontrolleri söz konusudur (Ekiz, 2003, s. 62). Bu araştırmada, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılma nedeni; araştırmacı tarafından daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi elde edilmek istenmesi ve ayrıca, bu tekniğin derinlemesine bilgiler alınmasına olanak sağlamasıdır.

2.2. Katılımcılar

Bu bölümde, araştırmanın yapıldığı eğitim kurumunun ve katılımcı öğretmenlerin özellikleri tanıtılmıştır.

2.2.1. Araştırmanın Yapıldığı Okul

Araştırma, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir ilköğretim okulunda yapılmıştır. Araştırmanın yapıldığı dönemde (Haziran 2006), okulda 19 şube, 34 öğretmen, üç yönetici ve üç hizmetli ile eğitim-

öğretim faaliyetleri sürdürülmektedir. Aynı dönemde okuldaki öğrenci mevcudu 994, kaynaştırma öğrencisi sayısı ise dördttür.

Araştırmanın yapıldığı ilköğretim okulu aynı zamanda araştırmacının görev yeri olup; okula ulaşım, okulda çalışanlar ve okulun fiziki ortamı gibi etmenler açısından da araştırmacı tarafından oldukça iyi bilinen bir kurumdur. Bu avantajların yanı sıra, okul müdüründen gelen kaynaştırma konusunda bilgilendirme çalışması yapılması talebi de araştırmanın bu okulda gerçekleştirilebilmesi için bir gerekçe oluşturmuştur.

Araştırmacı, araştırma kapsamına alınan bu okuldaki öğretmenlerin belirlenen konuyla ilgili görüş ve önerilerini almak üzere okul müdüründen araştırmasını belirlenen tarihler arasında gerçekleştirebilmesi için gerekli izin ve desteği almış ve araştırmasını desenlemiştir. Araştırmacı, araştırma öncesinde, okul müdürüne araştırmanın amacı ve içeriği konusunda da gerekli bilgileri vermiştir.

2.2.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenler

Araştırmanın katılımcılarını ilköğretim öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma toplam 22 katılımcı ile yürütülmüştür. Araştırmada yer alan öğretmenlerin yedisi erkek, 15'i kadındır.

Araştırmanın, araştırmacının görev yaptığı ilköğretim okulunda yapılmasına karar verildikten sonra, okul müdürü ile görüşülmüş ve onayı alınmıştır. Daha sonra okulda görev yapan tüm öğretmenlerle görüşülerek, gerekli bilgi ve açıklamalar kendilerine de sunulmuştur. Öğretmenlerin gönüllü olarak çalışmaya katılmalarına araştırmacı tarafından özen gösterilmiş ve sadece gönüllü ve bu konuda istekli olan öğretmenler araştırmanın katılımcılarını oluşturmuştur.

Araştırmaya 26 katılımcıyla başlanmıştır. İki katılımcı okuldan başka bir kuruma tayininin çıkması nedeni ile diğer iki katılımcı da özel nedenlerle araştırma kapsamında yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasına katılmayarak araştırmadan

ayrılmışlardır. Sonuç olarak, toplam dört öğretmen araştırma dışında kalmış ve araştırma 22 katılımcıyla sonlandırılmıştır.

Tablo 1

Görüşmeye Katılan Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler

No	Kod Adı	Öğrenim Durumu	Mezuniyeti	Deneşimi	Kaynaştırma Deneşimi	Hizmet-İçi Eğitim
1.	İrem	Lisans	Eğt. Fak.	6-9	+	-
2.	Mert	Lisans	Eğt. Fak.	10-15	+	-
3.	Berna	Lisans	İ.İ.B. Fak.	6-9	-	-
4.	Zeynep	Lisans	Eğt. Fak.	16-20	-	-
5.	Ayşe	Lisans	Eğt. Fak.	10-15	+	-
6.	Ece	Lisans	Fen Ed. Fak.	6-9	+	+
7.	Deniz	Lisans	Eğt. Fak.	21-25	-	-
8.	Atahan	Lisans	Eğt. Fak.	10-15	-	-
9.	Alperen	Lisans	Eğt. Fak.	10-15	-	-
10.	Yasemin	Yüksek Lisans	Fen Ed. Fak.	6-9	-	-
11.	Beyza	Lisans	Eğt. Fak.	16-20	-	-
12.	Gizem	Yüksek Lisans	Eğt. Fak.	6-9	+	-
13.	Bahar	Lisans	Eğt. Fak.	0-5	-	-
14.	Pınar	Ön Lisans	Yüksek Ok.	6-9	-	-
15.	Onur	Lisans	Eğt. Fak.	6-9	+	-
16.	İsmail	Ön Lisans	Yüksek Ok.	6-9	+	-
17.	Murat	Lisans	Fen Ed. Fak.	6-9	-	-
18.	Begüm	Lisans	İlahiyat F.	10-15	+	-
19.	Naz	Lisans	Fen Ed. Fak.	6-9	-	-
20.	Burcu	Lisans	Eğt. Fak.	0-5	+	-
21.	Koray	Lisans	Eğt. Fak.	6-9	+	-
22.	Elif	Lisans	Eğt. Fak.	0-5	-	-

Araştırmacı, araştırmada yer almak isteyen öğretmenlerden, daha önce araştırmacı tarafından hazırlanmış sözleşmeleri okuyup imzalamalarını istemiştir (EK 4).

Tablo 1’de görüldüğü üzere, katılımcıların ikisinin öğrenim durumu yüksek lisans, diğer ikisinin ön lisans ve 18’inin de lisanstır. 14 öğretmen eğitim fakültesi, dördü fen edebiyat fakültesi, iki öğretmen yüksek okul, bir öğretmen ilahiyat fakültesi ve bir öğretmen ise iktisadi idari bilimler fakültesi mezunudur. Tüm katılımcılar çalışmakta oldukları ilköğretim okulunda öğretmen olarak görev yapmaktadırlar. Katılımcıların deneyimleri ise; 0–5 yıl ile 20 ve üzeri yıl olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. 10 katılımcının kaynaştırma deneyimi bulunmaktadır ve sadece bir katılımcı kaynaştırma konulu hizmet-içi eğitim almıştır.

2.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Bu araştırmada, araştırma verilerinin toplanması yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, araştırmacı tarafından bir görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme yapılırken, katılımcılara izleyen bölümde yer alan sorular sorulmuştur.

2.3.1. Görüşme Sorularının Oluşturulması

Araştırmada katılımcılara sorulacak soruların belirlenmesi amacıyla, 2006 yılına kadar Türkiye’de yayınlanan “kaynaştırma” konulu kaynaklar incelenmiş ve görüşmede kullanılacak sorular, araştırmacı tarafından bu kaynaklar rehber alınarak belirlenmiştir. Kontrolden sonra hazırlanan sorulara ekleme yapılmamıştır. Son olarak, görüşme soruları alandan iki uzman tarafından gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca, görüşmede kullanılacak sorular hazırlanırken; kolay anlaşılabilir sorular yazma, odaklı sorular hazırlama, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma, çok boyutlu soru sormaktan kaçınma, alternatif sorular sorma ve irdeleme soruları hazırlama, farklı türden sorular yazma, soruları mantıklı bir biçimde organize

etme gibi görüşme formu hazırlanırken dikkat edilmesi gereken ilkelere de uyulmuştur (Bogdan and Biklen, 1992; Patton, 1987; Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 101).

2.3.2. Görüşme Soruları

1. Günümüzde özel eğitim gerektiren birey sayısının giderek arttığı belirtilmektedir. Bunu nelere bağlıyorsunuz?
2. Özel eğitim gerektiren birey dendiğinde hangi özür türleri geliyor aklınıza?
3. Özel gereksinimli bireylerin eğitimi hakkında neler düşünüyorsunuz. Nerede eğitim alabilirler?
4. Bir birey için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı ne anlama gelmektedir?
5. Kaynaştırma uygulamalarında okul müdürüne düşen görevler nelerdir?
6. Kaynaştırma uygulamalarında öğretmene düşen görevler nelerdir?
7. Kaynaştırma uygulamalarında rehber öğretmene düşen görevler nelerdir?
8. Kaynaştırma uygulamalarında anne-babaya düşen görevler nelerdir?
9. Kaynaştırmanın; (a) normal ve (b) özel gereksinimli çocuklara yararları nelerdir?
10. Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yapılması sizce nelere bağlıdır?
11. Kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmeninde bulunması gereken özellikler nelerdir?
12. Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için (a) sınıf ve (b) branş öğretmenlerinin yapması gereken etkinlikler nelerdir?
13. Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenine ne gibi etkinliklerle destek özel eğitim hizmeti sağlanabilir?
14. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrenciler ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?
15. Akran öğretimi denince ne anlıyorsunuz?
16. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencileri ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?
17. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?

18. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?
19. Fiziksel ortamın uygun olmasının eğitim ve öğretimi olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu bir sınıfın, fiziki durumunun diğer sınıflara göre nasıl bir farklılık göstermesi gerektiğini düşünüyorsunuz?
20. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencisi için özel olarak hazırlanması gereken bireyselleştirilmiş eğitim planları (BEP) hakkında bir bilginiz var mı? Varsa kısaca aktarabilir misiniz?
21. Kaynak oda eğitimi nedir? Nasıl sunulmaktadır?
22. Sınıf-içi yardım nedir? Nasıl sunulmaktadır?
23. İşbirlikçi öğretim nedir? Nasıl sunulmaktadır?
24. Özel eğitim danışmanlığı nedir? Nasıl uygulanmaktadır?
25. Özel eğitimde ek hizmetler denince ne anlıyorsunuz?
26. Sınıf öğretmenleri tarafından sınıfta fark edilen risk altındaki çocuklar sizce nereye yönlendirilmektedirler?
27. Öğretmen sınıfında özel gereksinimi olduğunu düşündüğü bir öğrenci olduğunda, öğrenciyi Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne göndermeden önce kendisi neler yapabilir?
28. Sınıfınıza zihinsel yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?
29. Sınıfınıza işitme yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?
30. Sınıfınıza görme yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?
31. Sınıfınıza ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?
32. Sınıfınıza dil ve konuşma güçlüğü bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?
33. Sınıfınıza dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

2.4. Verilerin Toplanması

Bu bölümde, görüşme kılavuzu, görüşme ilkeleri ve verilerin toplanmasına yer verilmiştir.

2.4.1. Görüşme Kılavuzu

Görüşmelere başlamadan önce, katılımcıları görüşmenin ilkeleri ve görüşme soruları hakkında bilgilendirmek amacı ile yazılı bir görüşme kılavuzu hazırlanmıştır (EK 2). Görüşme kılavuzu, görüşmecinin, kaynak kişi ile karşılaştığı anda başlayan ve ayrıldığında sona eren görevlerini, değişen ayrıntılarda içeren bir belgedir. Görüşme kılavuzu; araştırmacının, kendisini nasıl tanıtacağı, amacını nasıl açıklayacağı, kaynak kişiden beklenenlerin neler olduğunu açıklayacağını, hangi soruların nasıl ve hangi sırada sorulacağı, kayıt işleminin nasıl yürütüleceği ve görüşmenin hangi ifadeler ile bitirileceği gibi bilgileri içerir (Karasar, 1995, s. 169).

Bu amaçla, araştırmacı kendisinin Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı'nda öğrenci olduğunu ve bu araştırmada elde edilecek verilerin yüksek lisans tezinin verilerini oluşturacağını belirtmiştir. Ayrıca, katılımcıların tamamına, araştırmanın amacının, ilköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi olduğu ifade edilmiştir.

Katılımcılara, görüşme sürecinde verdikleri bilgilerin gizli kalacağı, elde edilen bilgilerin bu araştırmanın dışında başka bir amaçla kesinlikle kullanılmayacağı, araştırma sonuçlarını yazarken görüşülen bireylerin isimlerinin kesinlikle rapora yansıtılmayacağı, raporda onlar için belirlenen bir kod ismin kullanılacağı, soruların araştırmacı tarafından sorulacağı, istenirse sorunun birkaç kez okunabileceği ve sorular yeterince açık değilse, açıklama yapılmasını istemekten çekinilmemesi gerektiği araştırmacı tarafından yazılı olarak görüşme kılavuzunda açıklanmış ve daha sonra da

katılımcıya söylenmiştir. Bunların yanı sıra, görüşme sırasında katılımcılardan bir sohbet ortamında olduğu gibi rahat davranmaları rica edilmiş ve görüşme sırasında ses kaydı yapılmak istendiği bir kez daha ifade edilmiştir. Son olarak, araştırmanın herhangi bir sürecinde çalışmadan ayrılacakları ve bunun için kesinlikle bir yaptırım uygulanmayacağı katılımcılara hatırlatılmıştır.

2.4.2. Görüşme İlkeleri

Görüşmeler sırasında, katılımcıların araştırmaya gönüllü olarak katılmalarına dikkat edilmiştir. Araştırmanın ne amaçla, nasıl yürütüleceği ve araştırma sonuçlarının nasıl kullanılacağı araştırmacı tarafından katılımcılara açıklanmıştır.

Görüşme soruları belirlendikten sonra bir sıraya konulmuş ve soruların belirlenen sıra ile sorulmasına karar verilmiştir. Ancak, soruların yanıtlanması sırasında, sorulan soru ile birlikte bir başka sorunun yanıtı da yeterli olarak verilmişse, o sorunun tekrar sorulmamasına karar verilmiştir.

Görüşme sırasında, soruları yanıtlayan katılımcılara hiçbir şekilde müdahale edilmemesine ve ayrıca, katılımcıların rahat bir şekilde görüş bildirmelerine olanak sağlanmasına karar verilmiştir. Öğretmenlerin yanıtladıkları soruyu yanlış anladığının düşünüldüğü durumlarda araştırmacının soruyu bir başka ifadeyle tekrar dile getirerek katılımcıya rehberlik etmesi kararlaştırılmıştır. Ancak, katılımcının sorulan aynı soruya tekrardan konu dışı yanıtlar vermesi durumunda herhangi bir müdahale yapılmayarak, katılımcının düşüncelerini tamamen ifade etmesine izin verilmesi uygun görülmüştür.

Eğer görüşme yapılacak öğretmenlerin görüşmeler sırasında açıklık getirilmesini istedikleri sorular olursa, kendilerini yönlendirmeyecek şekilde önceden belirlenen açıklamalar yapılması da ilke olarak belirlenmiştir. Görüşmeler yapılırken, görüşme yapılacak öğretmenlerin isimlerinin kullanılmamasına; bu nedenle her bir öğretmene araştırmacı tarafından bir kod ismin verilmesine karar verilmiştir. Araştırmacı görüşmeler sırasında kendisi ile görüşülen öğretmene ismi ile hitap etmesi gerektiğinde

“Hocam” şeklinde hitap etmeyi uygun bulmuştur. Son olarak, görüşmeler sırasında, soruların olabildiğince konuşma tarzında sorulmasına, araştırmacının teşvik edici, yansız ve empatik olmaya özen göstermesine dikkat edilmiştir.

2.4.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, 08.06.2006 – 09.10.2006 tarihleri arasında gerçekleştirilen görüşmeler sunucunda toplanmıştır (EK 8 ve 9). Araştırmanın amacına uygun olarak, araştırmacı hazırlamış olduğu 33 adet kaynaştırma uygulamalarına yönelik soruyu katılımcılara bilgilendirme öncesi görüşmelerde yöneltmiş ve 29.06.2006 tarihinde bu görüşmeleri tamamlamıştır. Bilgilendirme öncesi görüşmeler tamamlandıktan yaklaşık iki ay sonra, katılımcılara araştırmacı tarafından dört günlük kaynaştırma konulu bir seminer verilmiştir. Yapılan bilgilendirme çalışmasının ardından, 12 gün sonra, 22.09.2006 tarihinde bilgilendirme sonrası görüşmelerin yapılmasına başlanmıştır. Katılımcılar ile yapılan bilgilendirme sonrası görüşmeler 09.10.2006 tarihinde tamamlanmıştır.

Görüşmeler öğretmenlerin kendilerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda, kendilerine uygun olan yer ve zamanlarda gerçekleştirilmiştir (EK 8 ve 9’da görüşme takvimleri yer almaktadır). Görüşme sırasında her bir görüşmeci için birer tane, Demografik Bilgi Formu (EK 1), Görüşme Kılavuzu, Sözleşme, görüşmenin yapıldığı yer, saat ve tarihin de not edildiği Giriş Konuşması, ses kayıt cihazı (70 dakikalık ses kayıt özelliği olan, şarjlı, dijital), ses kayıt cihazının şarj makinesi, yedek boş formlar, kurşun ve tükenmez kalem ve bir silgi hazırlanmış ve kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen kayıtlar, bilgisayar ortamında ses kaydı olarak muhafaza edilmiştir.

Araştırmacı, görüşmeler başlamadan önce her bir katılımcı ile bire-bir görüşüp araştırmanın amacını açıklamış ve araştırma verilerini kayıt altına alacağını belirtmiştir. Araştırmacı, katılımcılara bu kayıtları araştırmacının kendisi ve tez danışmanından başka kimsenin dinlemeyeceğini, analizlerini uygulama güvenilirliği çalışmasını yapan kişi dışında kimsenin okumayacağını belirtmiştir.

Tüm katılımcılar görüşme öncesinde araştırmacı tarafından hazırlanan araştırmanın amacının ve araştırmanın nasıl gerçekleştirileceğinin açıkça yazılı olduğu sözleşmeleri imzalamışlardır (EK 4). Ayrıca, sözleşmenin imzalanmasının ardından, görüşmeler için araştırmacı tarafından hazırlanan yazılı giriş konuşması katılımcılara okunmuş ve görüşmenin yapıldığı yer, zaman ve tarih bu doküman üzerine not edilmiştir (EK 3). Hazırlanan bu yazılı giriş konuşmasında da, katılımcılara ön görüşmede anlatılan araştırmanın ilkelerinin hatırlatılmasına yer verilmiştir.

Yapılan görüşmelerde, katılımcılara araştırmacı tarafından hazırlanan 33'er adet soru yöneltilmiş ve konu ile ilgili katılımcıların görüşleri alınmıştır. Soruların tamamı özel hazırlanmış dikdörtgen karton kartlar aracılığıyla araştırmacı tarafından sorulmuştur. Soru katılımcılara araştırmacı tarafından sesli bir şekilde ifade edildikten sonra, soru kartları katılımcılara verilmiş ve katılımcılara da ihtiyaç duyduklarında soruyu tekrar okuma veya soruya istedikleri zaman bakma şansı sunulmuştur.

Verilerin toplanmasındaki basamaklar (a) bilgilendirme öncesi görüşmeler, (b) bilgilendirme çalışmaları, (c) bilgilendirme sonrası görüşmeler şeklinde gruplandırılabilir. Her bir basamakta gerçekleştirilen işlemler ayrıntılı olarak aşağıda açıklanmıştır.

2.4.3.1. Bilgilendirme Öncesi Görüşmeler

Tablo 2'de görüldüğü üzere, bilgilendirme öncesindeki görüşmeler 08.06.2006 tarihinde başlamış ve 29.06.2006 tarihinde sona ermiştir. Bilgilendirme öncesindeki görüşmelerle ilgili ayrıntılı bilgiler Tablo 2'de yer almaktadır. Bilgilendirme öncesindeki görüşmelerin yaklaşık üç hafta sürdüğü ve görüşmelerin 12'sinin okul kütüphanesinde, yedisinin okulun çeşitli sınıflarında, ikisinin okulun anasınıfında ve birinin de katılımcının kendi evinde yapıldığı görülmektedir. Tablo 2 dikkatle incelendiğinde, görüşmelerin 12'sinin öğleden önce, dokuzunun öğleden sonra 12.00 ile 14.00 arasında, bir tanesinin de akşam saat 19.00'da yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, görüşmeler, Tablo

Tablo 2

Bilgilendirme Öncesi Görüşmeler					
No	Kod Ad	Tarihi	Kayıt Saati	Yeri	Süresi
1.	İrem	28.06.2006	11.00	Okul Kütüphanesi	16 dk. 15 sn.
2.	Mert	20.06.2006	13.20	8B Sınıfı	25 dk. 07 sn.
3.	Berna	29.06.2006	10.30	7A Sınıfı	18 dk. 11 sn.
4.	Zeynep	23.06.2006	08.50	7A Sınıfı	32 dk. 04 sn.
5.	Ayşe	26.06.2006	11.55	Okul Kütüphanesi	25 dk. 47 sn.
6.	Ece	08.06.2006	11.00	Okul Kütüphanesi	11 dk. 51 sn.
7.	Deniz	22.06.2006	13.45	Okul Kütüphanesi	23 dk. 02 sn.
8.	Atahan	28.06.2006	12.20	7A Sınıfı	40 dk. 44 sn.
9.	Alperen	23.06.2006	12.30	7B Sınıfı	28 dk. 51 sn.
10.	Yasemin	22.06.2006	11.00	Okul Kütüphanesi	20 dk. 39 sn.
11.	Beyza	27.06.2006	12.30	7A Sınıfı	34 dk. 34 sn.
12.	Gizem	27.06.2006	12.00	Okul Kütüphanesi	18 dk. 39 sn.
13.	Bahar	22.06.2006	12.05	Okul Kütüphanesi	25 dk. 27 sn.
14.	Pınar	26.06.2006	10.45	Okul Kütüphanesi	16 dk. 48 sn.
15.	Onur	20.06.2006	11.00	Anasınıfı	14 dk. 13 sn.
16.	İsmail	16.06.2006	13.34	Okul Kütüphanesi	32 dk. 26 sn.
17.	Murat	08.06.2006	19.00	Kendi Evi	18 dk. 58 sn.
18.	Begüm	19.06.2006	10.55	Okul Kütüphanesi	37 dk. 43 sn.
19.	Naz	19.06.2006	14.00	Okul Kütüphanesi	19 dk. 40 sn.
20.	Burcu	16.06.2006	11.00	Okul Kütüphanesi	22 dk. 03 sn.
21.	Koray	24.06.2006	11.00	7C Sınıfı	30 dk. 01 sn.
22.	Elif	21.06.2006	09.45	Anasınıfı	27 dk. 28 sn.

2.4.3.2. Bilgilendirme Çalışmaları

Katılımcılara 5, 6, 7 ve 8 Eylül 2006 tarihlerinde, her sabah saat 09.30 ile 10.30 arasında “kaynaştırma” konulu bilgilendirme çalışması yapılmıştır. Bilgilendirme çalışmaları, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, gerekli seminer çalışmalarının yapılabilmesi için ilköğretim okullarındaki öğretmenlere yeni eğitim-öğretim yılı başında verilen iki haftalık seminer dönemi içerisinde yapılmıştır. Çalışma araştırmanın yapıldığı ilköğretim okulunun kütüphanesinde yapılmıştır. Yapılan bilgilendirme çalışması dört gün sürmüş ve araştırmacı tarafından power-point sunu programında hazırlanan seminer konuları, projeksiyon makinesi ile beyaz bir perdeye yansıtılarak sunulmuştur.

Öğretmenlere yapılan bilgilendirme çalışmaları ön görüşmelerden yaklaşık iki buçuk ay sonra yapılmıştır. Bilgilendirme öncesi görüşmeler bir önceki eğitim-öğretim yılı (2005–2006) sonunda, Haziran ayında, ilköğretim okulları yılsonu seminer çalışmaları içerisinde yapılmış; bilgilendirme ise, 2006–2007 eğitim-öğretim yılı başında yer alan ilköğretim okulları yılbaşı seminer çalışmaları içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışmaları, dönem sonu ve dönem başı olmak üzere, okulun her iki seminer programında da yer almıştır. Araştırmanın seminer dönemlerinde yapılma nedeni ise, okulda gerçekleştirilen seminer çalışmalarını eğitsel anlamda değerlendirmek ve seminer dönemlerinin araştırma için katılımcılara en uygun zaman olarak düşünülmesidir.

Bilgilendirme çalışması sırasında ve seminer sonrasında öğretmenlerin konu ile ilgili sorularının tamamı yanıtlanmış ve konu ile ilgili çok sayıda örnek verilmiştir. Ayrıca, okulda bulunan ve araştırmacı ve katılımcılar tarafından da bilinen kaynaştırma öğrencilerinin durumu sık olarak konu ile ilişkilendirilmiş ve kaynaştırma konusu bu öğrencilerin durumu üzerinden de örneklerle seminer sırasında açıklanmıştır. Katılımcıların ilgisinden ve okul yaşamlarında çok sık rastlamalarından dolayı, bilgilendirme çalışması sırasında BEP konusu öğretmenlere diğer konulara kıyasla daha kapsamlı aktarılmıştır.

Seminerin üçüncü günü seminer sırasında katılımcıların fotoğrafları araştırmaya katılmayan bir okul çalışanı tarafından çekilmiş ve yine aynı kişi tarafından üçüncü gün seminerinin tamamı video kaydı ile kayıt altına alınmıştır. Çalışma kapsamındaki bu fotoğraf ve video çekimlerinin bilgilendirme çalışmasının üçüncü gününde yapılmasının sebebi, bu günün çekimleri yapan kişi için uygun olmasıdır. Çekimler, araştırmacının bilgilendirme çalışmaları konusunda kendisinde bir veri olması amacıyla yapılmıştır.

Video çekimi ve araştırmacının günlüğü incelendiğinde; bilgilendirme çalışmalarının yapıldığı üçüncü gün de, bilgilendirme çalışması öncesinde, diğer günlerde olduğu gibi, okul kütüphanesinin seminer için hazırlandığı görülmektedir. Ardından araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında hazırlanan sunu projeksiyon makinesi ile perdeye yansıtılmış ve katılımcıların rahat bir şekilde konuyu izleyebilmeleri için oturma planı U şeklinde düzenlenmiştir. Katılımcılar U şeklinde düzenlenen kütüphane masalarının etrafına yine aynı düzende oturarak çalışmayı hem görsel hem de işitsel olarak izlemek için yerlerini almışlardır. Katılımcıların yerleşmesinden sonra araştırmacı sunumuna başlamıştır. Bilgilendirme çalışmasının üçüncü günü, “Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasında Bulunması Gereken Unsurlar” başlığı altında bilgilendirme çalışmasının dördüncü bölümü katılımcılara sunulmuştur. İlk 35 dakika araştırmacı power-point sunu eşliğinde sözlü sunumunu gerçekleştirmiştir. Daha sonra araştırmacı, katılımcılardan gelen soru ve görüşler doğrultusunda açıklamalara yer vermiştir. Örneğin, destek özel eğitim hizmetleri konusunda bir katılımcının tekrar bilgi almak istemesi nedeniyle, konu, araştırmacı tarafından katılımcılara yeniden açıklanmış ve kaynak oda eğitimi, sınıf-içi yardım, işbirlikçi öğretim ve özel eğitim danışmanlığı kavramları üzerinde tekrar durulmuştur. Katılımcılar tarafından tam olarak anlaşılmayan noktalar, katılımcıların isteği üzerine, araştırmacı tarafından bilgilendirme çalışmasının son 10 dakikasında değişik örnekler eşliğinde katılımcılara tekrar açıklanmıştır. Örneğin, BEP’in hazırlanması konusunda soru işaretleri olan bir katılımcıya, bu kavram katılımcının sınıfında yer alan kaynaştırma öğrencisinin durumu ve özellikleri birebir örnek gösterilerek açıklanmıştır. Bu bölümün sonrasında bilgilendirme çalışmalarının üçüncü gün etkinlikleri katılımcılara yapılan kısa bir teşekkür sonrasında da sonlandırılmıştır.

Seminere 24 öğretmen katılmış; ancak, daha önce de belirtildiği gibi, iki kişi özel nedenlerle çalışmadan ayrılmıştır. Bilgilendirme çalışmaları 22 öğretmenin tam katılımı ile dört gün sonrasında sona ermiştir.

Katılımcılara “kaynaştırma” konusu beş bölümden oluşan bir içerikle aktarılmıştır. Konular araştırmacı tarafından sunulmuştur. Konular sözel olarak anlatıldıktan sonra katılımcıların konu ile ilgili tüm soruları sunum sonunda yanıtlanmıştır. Konular aşağıdaki gibi desenlenmiştir:

BÖLÜM 1

- 1.1 Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim
  - 1.1.1. Eğitim
  - 1.1.2. Özel Eğitim
  - 1.1.3. Özel Eğitim Gerektiren Bireyler
  - 1.1.4. Özürlü Olmak
  - 1.1.5. Engelli Olmak
- 1.2. Özel Eğitim Ortamları ve Kaynaştırma
  - 1.2.1. Tam Zamanlı Kaynaştırma
  - 1.2.2. Kaynak Oda Destekli Kaynaştırma
  - 1.2.3. Yarı Zamanlı Kaynaştırma
  - 1.2.4. Gündüzlü Özel Eğitim Okulu
  - 1.2.5. Yatılı Özel Eğitim Okulu
    - 1.2.5.1. Ayrı Özel Eğitim Okulları
    - 1.2.5.2. Genel Eğitim Okullarındaki Özel Sınıflar
    - 1.2.5.3. Genel Eğitim Ortamlarındaki Normal Sınıflar

BÖLÜM 2

- 2.1. Kaynaştırma
  - 2.1.1. Kaynaştırmanın Tarihçesi
  - 2.1.2. Kaynaştırma Uygulamasının Yasal Dayanakları

- 2.1.2.1. Amerika Birleşik Devletleri
- 2.1.2.2. İngiltere
- 2.1.2.3. Türkiye

BÖLÜM 3

- 3.1. Kaynaştırmanın Yararları
  - 3.1.1. Kaynaştırmanın Özürlü Çocuklara Yararları
  - 3.1.2. Kaynaştırmanın Normal Gelişim Gösteren Çocuklara Yararları
  - 3.1.3. Kaynaştırmanın Anne-Babalara Yararları
  - 3.1.4. Kaynaştırmanın Sınıf Öğretmenlerine Yararları

BÖLÜM 4

- 4.1. Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasında Bulunması Gereken Etmenler
  - 4.1.1. Öğretmen
  - 4.1.2. Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler
  - 4.1.3. Kaynaştırma Öğrencileri
  - 4.1.4. Okul Yönetimi
  - 4.1.5. Kaynaştırma Öğrencilerinin Anne-Babaları
  - 4.1.6. Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Anne-Babaları
  - 4.1.7. Fiziksel Ortam
  - 4.1.8. Bireyselleştirilmiş Eğitim Planları (BEP)
  - 4.1.9. Destek Özel Eğitim Hizmetleri ve Ek Hizmetler
    - 4.1.9.1. Kaynak Oda Eğitimi
    - 4.1.9.2. Sınıf İçi Yardım
    - 4.1.9.3. İşbirlikçi Öğretim
    - 4.1.9.4. Özel Eğitim Danışmanlığı
- 4.2. Özel Gereksinimli Öğrencinin Normal Sınıf Öğretmeni Tarafından

Fark Edilmesi ve Yönlendirilmesi

- 4.2.1. Öğretmenin Kendisinin Gerçekleştireceği Çalışmalar
- 4.2.2. Ekip Çalışması ile Yürütülecek Çalışmalar
- 4.2.3. Ülkemizde Ekip Çalışması Nasıl Gerçekleştirilebilir?

BÖLÜM 5

- 5.1. Öğretimsel Uyarlamalar
  - 5.1.1. Öğretimin İçeriğinde Uyarlamalar
  - 5.1.2. Öğretimin Sunumunda Uyarlamalar
    - 5.1.2.1. Öğretimin Girdisinde Uyarlamalar
    - 5.1.2.2. Öğretimin Çıktısında Uyarlamalar
- 5.2. Davranış ve Sınıf Yönetimi
  - 5.2.1. Kaynaştırma Ortamlarında Uygun Davranışların Yapılma Olasılığını Arttırıcı Düzenlemeler
  - 5.2.2. Kaynaştırma Ortamlarında Uygun Davranışları Başlatıcı Uyaranlar
  - 5.2.3. Kaynaştırma Ortamlarında Uygun Davranışları Güçlendirici ve Davranış Sorunlarını Azaltıcı Uygulamalar
  - 5.2.4. Kaynaştırma Öğrencileri için Davranış Değiştirme Planı Hazırlama ve Uygulama

2.4.3.3. Bilgilendirme Sonrası Görüşmeler

Tablo 3’de görüldüğü üzere, bilgilendirme sonrasındaki görüşmeler 22.09.2006 tarihinde başlamış ve 09.10.2006 tarihinde sona ermiştir. Bilgilendirme sonrasındaki görüşmeler yaklaşık üç hafta sürmüştür ve görüşmelerin tamamı okul kütüphanesinde yapılmıştır. Tablo 3 incelendiğinde, bilgilendirme sonrasındaki görüşmelerin 17’sinin öğleden sonra 12.00 ile 15.30 arasında, beşinin de öğleden önce yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, görüşmeler, Tablo 3’te de görüldüğü üzere, 08 dk. 24 sn. ile 28 dk. 39 sn. arasında sürmüştür.

Tablo 3

Bilgilendirme Sonrası Görüşmeler					
No	Kod Ad	Tarihi	Kayıt Saati	Yeri	Süresi
1.	İrem	03.10.2006	12.40	Okul Kütüphanesi	09 dk. 52 sn.
2.	Mert	02.10.2006	13.10	Okul Kütüphanesi	18 dk. 26 sn.
3.	Berna	04.10.2006	12.35	Okul Kütüphanesi	10 dk. 57 sn.
4.	Zeynep	09.10.2006	12.50	Okul Kütüphanesi	28 dk. 39 sn.
5.	Ayşe	03.10.2006	12.10	Okul Kütüphanesi	10 dk. 36 sn.
6.	Ece	27.09.2006	13.10	Okul Kütüphanesi	13 dk. 30 sn.
7.	Deniz	26.09.2006	12.05	Okul Kütüphanesi	14 dk. 57 sn.
8.	Atahan	02.10.2006	11.00	Okul Kütüphanesi	15 dk. 12 sn.
9.	Alperen	25.09.2006	14.00	Okul Kütüphanesi	26 dk. 08 sn.
10.	Yasemin	03.10.2006	10.45	Okul Kütüphanesi	12 dk. 30 sn.
11.	Beyza	26.09.2006	13.00	Okul Kütüphanesi	17 dk. 29 sn.
12.	Gizem	03.10.2006	11.20	Okul Kütüphanesi	12 dk. 06 sn.
13.	Bahar	26.09.2006	13.45	Okul Kütüphanesi	12 dk. 08 sn.
14.	Pınar	02.10.2006	12.00	Okul Kütüphanesi	08 dk. 24 sn.
15.	Onur	25.09.2006	12.10	Okul Kütüphanesi	13 dk. 14 sn.
16.	İsmail	22.09.2006	12.40	Okul Kütüphanesi	21 dk. 20 sn.
17.	Murat	22.09.2006	11.10	Okul Kütüphanesi	13 dk. 05 sn.
18.	Begüm	27.09.2006	12.16	Okul Kütüphanesi	20 dk. 20 sn.
19.	Naz	26.06.2006	09.40	Okul Kütüphanesi	18 dk. 30 sn.
20.	Burcu	28.09.2006	12.10	Okul Kütüphanesi	11 dk. 23 sn.
21.	Koray	04.10.2006	12.00	Okul Kütüphanesi	13 dk. 18 sn.
22.	Elif	25.09.2006	15.30	Okul Kütüphanesi	14 dk. 20 sn.

Bilgilendirme sonrasındaki görüşmeler okulda yapılan bilgilendirme çalışmalarından iki hafta sonra yapılmaya başlanmıştır. Bu görüşmelere 24 öğretmen katılmış; ancak, iki öğretmen özel nedenlerle araştırmadan ayrılmıştır. Bu öğretmenler, araştırmadan ayrılma nedenleri olarak, yoğun iş tempolarının olduğunu ve araştırmaya vakit ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırma 22 öğretmenin katılımı ile

sonlandırılmıştır. Bu nedenle, ayrılan bu iki öğretmenin bilgilendirme sonrasındaki görüşmelerdeki verileri de tabloya yansıtılmamıştır.

2.5. Sosyal Geçerlik

Sosyal geçerlik, öğretim ya da davranış değiştirme programının amacının, bu amacı karşılamak üzere kullanılacak olan yöntemlerin ve elde edilen bulguların uygunluğunun değerlendirilmesidir (Tekin ve Kırcaali-İftar, 2001). Bu araştırmada, sosyal geçerlik verilerinin toplanması amacıyla, “Sosyal Geçerlik Veri Toplama Formu” oluşturulmuştur (EK 5). Form alandan bir uzman tarafından incelenmiş ve forma son şekli verilmiştir. Form katılımcılara dağıtılmış ve katılımcıların görüşleri yazılı olarak alınmıştır. Sosyal Geçerlik Veri Toplama Formu katılımcılara, yapılan bilgilendirme çalışmasının yaklaşık yedi ay sonrasında uygulanmıştır. Zaman aralığının bu kadar uzun tutulmasının nedeni ise, kaynaştırma uygulamalarında verilen bilgilerin katılımcılar tarafından kullanılmasına ve/veya uygulanmasına fırsat sağlamak istenmesidir.

Sosyal Geçerlik Veri Toplama Formu toplam yedi sorudan oluşmaktadır. Formun başında, katılımcılara, yapılan sosyal geçerlik çalışmasına ve sorulara ilişkin bir açıklamaya yer verilmiştir. Ayrıca, katılımcılar, formlar elden dağıtılırken de sözel olarak çalışma hakkında bilgilendirilmişlerdir. Formda yer alan sorular, öğretmenleri kaynaştırma konusunda bilgilendirmenin, öğretmenlere kaynaştırma uygulamaları konusunda ve/veya eğitsel anlamda yararlı olup olmadığını belirlemeye yönelik sorulardır.

2.6. Verilerin Dökümü ve Analizi

Araştırmanın verileri niceliksel olarak analiz edilmiştir. Araştırmacı, hazırlanmış olan görüşme kılavuzuna uygun olarak her katılımcı ile bilgilendirme öncesi ve sonrasındaki görüşmeleri tamamlamıştır. Bilgilendirme öncesindeki görüşmelere ait kayıtların dökümü bu görüşmelerin bitiminde, bilgilendirme sonrasındaki görüşmelere ait

kayıtların dökümü ise bu görüşmelerden sonra yapılmıştır. Kayıtların dökümünde, her bir katılımcı için ayrı bir görüşme formu kullanılmıştır. Bilgilendirme öncesi ve sonrası olmak üzere toplam 44 adet görüşme formu kullanılmıştır. Bilgilendirme öncesi gerçekleştirilen görüşmeler A, bilgilendirme sonrası görüşmeler B olarak kategorize edilmiştir. Katılımcıların görüşmelerinin her biri, 1'den 22'ye kadar numaralandırılmıştır. Böylelikle, katılımcıların görüşleri, bilgilendirme öncesinde A1'den A22'ye kadar toplam 22 adet; bilgilendirme sonrasında B1'den B22'ye kadar olmak üzere, toplam 22'şer adet görüşme dosyalarının olduğu, iki adet klasörde toplanmıştır.

Bilgilendirme öncesi ve sonrasındaki görüşmeler sırasında araştırmacı tarafından yapılan ses kaydının, her katılımcı için, hiçbir değişiklik yapılmadan aynen görüşme formuna dökümü yapılmıştır. Yazılı hale getirilen görüşmelerin tamamı tek tek okunarak değerlendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirme sonucunda, her bir soru maddesinin altına yer alabilecek yanıt kategorilerinin yazılı olduğu "Görüşme Kodlama Anahtarı" oluşturulmuştur. Görüşme Kodlama Anahtarı bilgilendirme öncesi ve sonrası görüşmeler için ayrı ayrı oluşturulmuştur. Her iki kodlama anahtarını oluştururken de yedişer katılımcının kayıtları göz önünde bulundurulmuş ve kayıtlar katılımcıların dökümleri arasından yansız atama yoluyla belirlenmiştir. Görüşme Kodlama Anahtarı oluşturulurken, bilgilendirme öncesi ve sonrasındaki görüşmelere ait yedişer katılımcı kaydının incelenmesinin nedeni; yedi kişinin araştırmaya katılan toplam 22 katılımcı sayısının yaklaşık %30'undan fazlasını karşılamasıdır.

Görüşme Kodlama Anahtarları tamamlandıktan sonra, bilgilendirme öncesi ve sonrası için ayrı ayrı hazırlanan bu Görüşme Kodlama Anahtarlarının oluşturulmasında kullanılan görüşmeler ve Görüşme Kodlama Anahtarları alandan bir uzmana verilerek kodlama anahtarlarının verilere göre tekrar gözden geçirilmesi ve gerekli değişikliklerin önerilmesi sağlanmıştır. Bu çalışmadan sonra Görüşme Kodlama Anahtarında bazı görüşme sorularının yanıt şıklarına yeni maddeler eklenmiş, bazı sorulardan maddeler çıkarılmış, bazı soruların da maddeleri yeniden gruplanmıştır. Böylece, Görüşme Kodlama Anahtarları son halini almıştır (EK 6 ve 7).

Değerlendiriciler arası güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla, görüşme yapılan yedisi bilgilendirme öncesi, yedisi bilgilendirme sonrasına ait toplam 14 Görüşme Kodlama Anahtarı ve görüşme formları ikişer adet çoğaltılmıştır. Değerlendirilmek üzere çoğaltılan Görüşme Kodlama Anahtarlarının birer nüshası alandan bir uzmana verilirken diğer nüshaları araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Uzman ve araştırmacının birbirlerinden bağımsız olarak doldurdukları Görüşme Kodlama Anahtarları arasındaki tutarlılık incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalar sırasında, araştırmacı ve uzman işaretledikleri her bir soru maddesini kapsayan kategori kontrol edilerek değerlendiriciler arası “Görüş Birliği” ya da “Görüş Ayrılığı” şeklinde işaretlemeler yapılmıştır. Bilgilendirme öncesi Görüşme Kodlama Anahtarının değerlendiriciler arası güvenilirlik yüzdesi %89,73 iken, bilgilendirme sonrası Görüşme Kodlama Anahtarının değerlendiriciler arası güvenilirlik yüzdesi %93,08 olarak belirlenmiştir. Araştırmacı ve uzman, ilgili sorunun aynı kategorisini işaretlemişlerse, bu, değerlendiriciler arası görüş birliği olarak kabul edilmiştir. Ancak, soruya araştırmacı ile uzman farklı kategori işaretlemişlerse, araştırmacının yaptığı analiz referans olarak kabul edilerek, sadece bir görüş ayrılığı kabul edilmiştir. Yapılan kodlamalar sırasında, araştırmacı ve uzman tarafından soruyla ilgili kategorilerde hiçbir işaretleme yapılmamışsa, yine değerlendiriciler arası görüş birliği olarak kabul edilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmanın güvenilirlik hesaplaması, Türnüklü’nün (2000); Croll (1986, s.152), Robson (1993, s.222), Bakeman ve Gottman’dan (1997, s.60) aktardığı Uyuşum Yüzdesi Formülü (Agreement Percentage) kullanılarak yapılmıştır:

$$(\text{Görüş birliği} / \text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}) \times 100$$

Tablo 4’te bilgilendirme öncesi yapılan görüşme sorularının güvenilirlik yüzdeleri, güvenilirliği en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanmış olarak sunulmaktadır. Değerlendiriciler arası güvenilirliğin %75 ile %100 arası değiştiği ve güvenilirlik ortalamasının %89,73 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5’te bilgilendirme sonrası yapılan görüşme sorularının güvenilirlik yüzdeleri, güvenilirliği en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanmış olarak sunulmaktadır.

Değerlendiriciler arası güvenilirliğin %80,76 ile %100 arası değiştiği ve güvenilirlik ortalamasının %93,08 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4

Bilgilendirme Öncesi Görüşme Kodlama Anahtarlarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri	
Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri %
Soru 2	100
Soru 3	100
Soru 13	100
Soru 14	100
Soru 17	100
Soru 18	100
Soru 21	100
Soru 22	100
Soru 25	100
Soru 26	100
Soru 28	100
Soru 29	90,90
Soru 1	90
Soru 15	88,88
Soru 20	88,88
Soru 23	88,88
Soru 31	88,88
Soru 32	88,88
Soru 33	88,23
Soru 6	87,50
Soru 7	86,66
Soru 4	85,71
Soru 8	85,71
Soru 19	85,71
Soru 24	85,71
Soru 27	84,61
Soru 10	80,95
Soru 5	80
Soru 9	78,94
Soru 11	78,57
Soru 12	77,77
Soru 16	75
Soru 30	75
Ortalama	89,73

Tablo 5

Bilgilendirme Sonrası Görüşme Kodlama Anahtarlarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri	
Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri %
Soru 2	100
Soru 3	100
Soru 14	100
Soru 15	100
Soru 16	100
Soru 22	100
Soru 23	100
Soru 25	100
Soru 26	100
Soru 27	100
Soru 30	100
Soru 31	100
Soru 6	96
Soru 1	95,45
Soru 7	95,45
Soru 12	93,33
Soru 13	93,33
Soru 10	92,85
Soru 29	92,30
Soru 5	90,90
Soru 17	90
Soru 32	90
Soru 28	89,47
Soru 4	88,88
Soru 33	88,23
Soru 24	87,51
Soru 18	87,50
Soru 21	87,50
Soru 11	85
Soru 20	83,33
Soru 8	82,35
Soru 19	81,81
Soru 9	80,76
Ortalama	93,08

BÖLÜM 3

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, kendileri ile görüşme yapılan öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlar araştırmanın temel amacı doğrultusunda hazırlanmış olan soruların görüşme formunda yer alan sırası göz önünde bulundurularak sunulmuştur. Görüşmeler sırasında katılımcılar, bir sorunun yanıtı olarak birden fazla konuyu dile getirebilmişlerdir. Bu durumda araştırmacı kodlama anahtarı üzerinde o katılımcı için birden fazla işaretleme yapmıştır. Bu nedenle, soruların frekansları toplam katılım sayısından fazla olabilmektedir. Ayrıca, bu bölümde, sosyal geçerlik bulgularının incelenmesine de yer verilmiştir.

3.1. Özel Eğitim Gerektiren Birey Sayısındaki Artışın Nedenleri

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, özel eğitim gerektiren birey sayısındaki artışın nedenlerine ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 6A'da görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan ilkinde öğretmenlerden 11'i "eğitimsizlik", yedisi "ekonomik problemler", beşi "eğitim seviyesinin yükselmesi" ve üçü de "gıdalardaki genetik değişiklikler" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Mert öğretmen, "*Artışın nedenlerinden biri daha önce tespit edilememesi, günümüzde daha çok tespit edilmesi işte bireylerin daha bilinçlenmesi, eğitim seviyesinin artmasından dolayı bunun ortaya çıkmasına bağlıyorum ben.*" (st. 13–15) şeklinde görüş bildirirken, özel eğitime gereksinimi olan bireylerin sayısının giderek artmasını eğitim seviyesinin yükselmesine bağlamıştır.

Yasemin öğretmense, “*Ben ailelerin bilinçsiz olduğunu düşünüyorum. Mesela bi tane engelli çocukları varken, ikinciye tekrar hamile kalıp doğum yapmalarını yanlış buluyorum.*” (st. 17–18) şeklinde görüş bildirerek, özel eğitime gereksinimi olan bireylerin sayısının giderek artmasını anne-babaların bilinçsiz ve eğitimsiz olmaları ile açıklamıştır. Aynı konuda Naz öğretmen de, “*Bence bu yanlış akraba evliliklerinden, herhalde orada doğumdan dolayı oluşan kan uyumsuzluğu, yani onlarda işte zihinsel bedensel özürlülerin çoğu bence bundan kaynaklanıyor.*” (st. 14–16) şeklinde görüş bildirerek, özel gereksinimli bireylerin sayısındaki artışta akraba evliliklerinin ön planda olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 6A

Günümüzde Özel Eğitim Gerektiren Birey Sayısının Giderek Arttığı Belirtilmektedir. Bunu Nelere Bağlıyorsunuz?	
Yanıtlar	f
a) Eğitimsizlik	11
b) Ekonomik problemler	7
c) Eğitim seviyesinin yükselmesi	5
d) Gıdalardaki genetik değişiklikler	3
e) RAM ve özel eğitim kurumlarının sayısındaki artış	2
f) Diğerleri (doğumda yaşanan sorunlar, beslenme bozukluğu, çocuk yaşta geçirilen rahatsızlıklar)	2
Görüşler Toplamı	30

Tablo 6A bir bütün olarak incelendiğinde, anne-babaların eğitim seviyesinin düşük olması ile anne-babaların ekonomik açıdan sıkıntıda olmasının, özel eğitime ihtiyaç duyan birey sayısında artışa neden olduğu görülmektedir. Yapılan görüşmelerde katılımcılar tarafından, ekonomik açıdan sıkıntılı olan anne-babaların doğum öncesinde doktor kontrolünde sağlıklı bir gebelik dönemi geçirme şansı bulamadıkları için bu dönemdeki, gerek annedeki gerekse çocuktaki, müdahale edilmeyen sağlık problemlerinin, ileride çocuğa yansiyarak, bu bebeklerin özel gereksinimli bireyler olarak dünyaya geldiği belirtilmiştir. Ayrıca, eğitim seviyesinin düşük olmasının özel eğitime gereksinim duyan birey sayısında artışa neden olduğu gibi eğitim seviyesinin

yükselmesinin de bu artışta rol aldığı görülmektedir. Yapılan görüşmelerde, günümüzde anne-babaların eskiye oranla daha bilinçli olduğu ve artık anne-babaların özel gereksinimli çocuklarını rahatlıkla özel eğitim veren kurumlara götürdükleri bildirilmiş, bu gelişmenin de özel eğitime gereksinim duyan birey sayısını arttırdığı ifade edilmiştir. Bunlara ek olarak, tabloda görüldüğü üzere, gıdalardaki genetik değişiklikler ve RAM ve özel eğitim kurumlarının sayısındaki artış da bu konuda etkili olan diğer etmenler olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 6B

Günümüzde Özel Eğitim Gerektiren Birey Sayısının Giderek Arttığı Belirtilmektedir. Bunu Nelere Bağlıyorsunuz?	
Yanıtlar	f
a) Tıbbın ilerlemesi	15
b) Trafik kazalarının artması	13
c) Eğitimsizlik	12
d) Doğumda meydana gelen hatalar	6
e) Olumsuz ekonomik koşullar	3
f) Yiyecek ve içeceklerdeki hormonların düzensizliği	3
g) Diğerleri (eğitim seviyesinin yükselmesi, nüfus artışı)	2
Görüşler Toplamı	54

Tablo 6B’de görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan ilkinde öğretmenlerden 15’i “tıbbın ilerlemesi”, 13’ü “trafik kazalarının artması”, 12’si “eğitimsizlik”, altısı “doğumdan meydana gelen hatalar”, üçü “olumsuz ekonomik koşullar” ve diğer bir üçü de “yiyecek ve içeceklerdeki hormonların düzensizliği” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Görüşmede en yüksek frekanslı çıkan “tıbbın ilerlemesi” ile ilgili olarak Ece öğretmen, *“Tıbbın ilerlemesi ile ilgili olabilir, bi engeli olabilecek bireylerin yaşatılmaya çalışılması; ayrıca, trafik kazalarının artması engelli bireylerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Ailelerin bu konuda bilinçsiz olması annenin gebeliği sırasında çocuğun*

gelişimini engelleyecek şekilde davranışlarda bulunması, sigara kullanması, beslenme yetersizliği gibi, akraba evlilikleri de bunun bir nedeni olabilir. Ailelerin ekonomik durumlarına bağlı olarak çocuklarda bazı şeylerin yetersiz kalması gelişim bozuklukları yaratabilir.” (st. 13–18) şeklinde görüş bildirerek, bu konuda başta tıbbın ilerlemesi ve trafik kazalarının artması olmak üzere; akraba evlilikleri, beslenme yetersizliği ve anne-babaların ekonomik durumu gibi birçok etmenin rol oynadığını vurgulamıştır. Elif öğretmene, “*Toplumumuzdaki nüfus artışı, tıbbın ilerlemesi, yoğun trafik kazaları olarak düşüneyorum.*” (st. 13) şeklinde görüş bildirerek, özel eğitime ihtiyaç duyan birey sayısındaki artışı; başta nüfus artışı olmak üzere, tıbbın ilerlemesi ile sıklaşan trafik kazalarına bağlamaktadır.

Tablo 6B bir bütün olarak incelendiğinde, özel eğitime gereksinim duyan birey sayısındaki artışın katılımcılar tarafından çoğunlukla; tıbbın ilerlemesi, trafik kazalarının artması ve anne-babaların eğitim seviyelerinin düşük olmasına bağlandığı görülmektedir. Beslenme bozukluğu, doğumda meydana gelen hatalar, olumsuz ekonomik koşullar ve yiyecek içeceklerdeki hormonların bozukluğu da bu konuyu etkileyen diğer etmenler olarak göze çarpmaktadır.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, katılımcılar, özel eğitime gereksinim duyan bireylerin sayısındaki artışın nedenlerine yönelik olarak çeşitli açıklamalarda bulunmuşlardır. Katılımcılar bilgilendirme öncesinde “trafik kazalarının artması” ve “tıbbın ilerlemesini” konu ile ilgili gerekli neden olarak hiç ifade etmezlerken, bilgilendirme sonrasında bu iki madde en çok söylenen ilk iki madde olmuştur. Görüşmeye katılan öğretmenlerin birçoğu, tıptaki ilerlemeler nedeni ile eskiye oranla birçok bebeğin yaşatılabildiğini, bunlardan birçoğunun da hayata özel gereksinimli bireyler olarak devam ettiklerini ve bu gelişmelerin de doğal olarak ülkemizdeki özel gereksinimli birey sayısında artışa neden olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, bilgilendirme öncesine ve sonrasına ait 6A ve 6B tablolarını dikkatle incelediğimizde, ülkemizde meydana gelen trafik kazalarındaki artışların da özel gereksinimli birey sayısının son yıllarda artmasına neden olduğu, katılımcılar tarafından düşünülen konu ile ilgili bir diğer etmen olarak görülmektedir.

“Eğitim seviyesinin artması” görüşüyse, bilgilendirme öncesi beş öğretmen tarafından dile getirilirken, bilgilendirme sonrasında bir öğretmen tarafından ifade edilmiştir.

3.2. Özür Türleri

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, bildikleri özür türlerine ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 7A

Özel Eğitim Gerektiren Birey Dendiğinde Aklınıza Hangi Özür Türleri Geliyor?	
Yanıtlar	f
a) Zihin engelliler	18
b) Ortopedik yetersizliği olanlar	11
c) Görme engelliler	6
d) İşitme engelliler	6
e) Diğerleri (Down Sendromu, konuşma bozukluğu)	2
Görüşler Toplamı	43

Tablo 7A'daki verilerden, kendisiyle görüşme yapılan öğretmenlerden 18'inin “zihin engelliler”, 11'inin “ortopedik yetersizliği olanlar”, altısının “görme engelliler” ve diğer altısının da “işitme engelliler” şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Bu görüşler doğrultusunda, örneğin, Deniz öğretmen, bu konudaki düşüncelerini görüşmede şu şekilde ifade etmiştir: “*Ben bunu şöyle şeydeyim, yani okullarda yılların vermiş olduğu öğretmenlik tecrübelerime göre, özel alt sınıflar gerek öğrenciler, birazcık daha diğer arkadaşlarından ne bileyim bilgi olarak geride duran yani... Zekâ olarak beden olarak öğrenciler... Zihinsel engeli olan öğrenciler.*” (st. 25–27). Alperen öğretmene, görüşme sırasında kendisine sorulan ikinci sorudan sonra aklına gelen özür türlerini şu şekilde sıralamıştır: “*Zihinsel engel, bedensel engel, ortopedik, spastik, Down Sendromu gibi onun dışında... Genelde bunlar...*” (st. 21–22). Naz öğretmen bu

konuda, “*Zihinsel zekâ özürlü, böyle daha doğrusu az bile olsa en çok benim aklıma o geliyor, daha sonra bedensel özürler...*” (st. 33–34) şeklinde görüş bildirerek, ilk olarak özür türlerinden zihinsel yetersizliğin aklına geldiğini ifade etmiş ve sonrasında bedensel özür türünü de yanıtına eklemiştir.

Tablo 7A bir bütün olarak incelendiğinde, özel eğitim gerektiren birey dendiği zaman, görüşme yapılan katılımcıların genellikle aklına zihinsel yetersizliği olan bireylerin geldiği, özür türü olarak da zihinsel yetersizliği anımsadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 7B

Özel Eğitim Gerektiren Birey Dendiğinde Aklınıza Hangi Özür Türleri Geliyor?	
Yanıtlar	f
a) Zihinsel engelliler	19
b) Görme engelliler	18
c) İşitme engelliler	16
d) Ortopedik engelliler	15
e) Otistik çocuklar	5
f) Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu	4
g) Dil ve konuşma bozukluğu	3
h) Üstün zekâlı çocuklar	2
Görüşler Toplamı	82

Tablo 7B’de görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendilerine yöneltilen özür türlerine ilişkin soruya öğretmenlerden 19’u “zihinsel engelliler”, 18’i “görme engelliler”, 16’sı “işitme engelliler”, 15’i “ortopedik engelliler”, beşi “otistik çocuklar”, dördü “hiperaktivite bozukluğu” ve üçü de “dil ve konuşma bozukluğu” şeklinde yanıt vermişlerdir.

Atahan öğretmen bu konudaki düşüncelerini, “*Benim için ilk önce zihinsel engelliler geliyor. Yani bedensel engel mutlaka olacak ama ben bedensel engeli işin açıkçası kendim görüşümce çok fazla engel olarak görmüyorum, sadece davranışları engellediğini düşünüyorum. Öbür insanlardan pek farklı görmüyorum o tür insanları*

benim için en önemlisi zihinsel engel.” (st. 24–27) şeklinde dile getirerek özür türleri içerisinde zihinsel engelin çok önemli olduğunu belirtmiştir. Beyza öğretmen de, *“En çok rastladığımız çevremizde işitme engelli, görme engeli, konuşma engelli, ortopedik özürlü, zihinsel engelli öğrenciler geliyor.”* (st. 22–23) şeklinde görüş bildirerek, eğitim-öğretim ortamında sınıflarda sıklıkla karşılaşılan özür türlerini ifade etmiştir. Burcu öğretmene görüşme sırasında bu soruyu, *“Görme, işitme, üstün zekâlı, hiperaktivite bozukluğu olabilir, konuşma ve dil bozukluğu olabilir, bedensel olabilir, şimdilik bunlar geliyor aklıma.”* (st. 18–19) şeklinde yanıtlayarak diğer katılımcılar tarafından bilgilendirme öncesinde hiç dile getirilmeyen, bilgilendirme sonrasında da pek az katılımcı tarafından dile getirilen üstün zekâlı ve hiperaktivite bozukluğu olan bireyleri de yanıtında aktarmıştır.

Tablo 7B bir bütün olarak ele alındığında, özür türlerinden zihinsel engel, görme engeli, işitme engeli ve ortopedik engelin görüş bildiren pek çok katılımcı tarafından ifade edildiği görülmektedir. Bu özür türlerinin yanı sıra, görüş bildiren katılımcılar tarafından; otistik çocuklar, hiperaktivite bozukluğu olan bireyler, üstün zekâlı çocuklar ve dil ve konuşma güçlüğü çeken öğrenciler de dile getirilmiştir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesinde görüş bildiren katılımcılar, özür türleri konusunda zihinsel engel, ortopedik engel, işitme engeli ve görme engeli dışında pek fazla bir özür türü ifade etmemişlerdir. Ancak, bilgilendirme sonrasında bu özür türlerinin dışında; hiperaktivite bozukluğu, üstün zekâlılar, dil ve konuşma güçlüğü ve otistik çocuklar gibi özür türlerinin de ifade edilerek konuya ilişkin verilen yanıtların daha da zenginleştiği görülmektedir.

3.3. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimleri

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, özel gereksinimli bireylerin eğitimlerine ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 8A

Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimi Hakkında Neler Düşünüyorsunuz? Nerede Eğitim Alabilirler?	
Yanıtlar	f
a) Sadece özel eğitim veren kurum ve kuruluşlarda	20
b) Normal sınıflarda	4
Görüşler Toplamı	24

Tablo 8A’da görüldüğü gibi görüşme yapılan katılımcılardan 20’si özel gereksinimli bireylerin eğitimi hakkında kendilerine sorulan soruya “sadece özel eğitim veren kurum ve kuruluşlarda”, dördü de “normal sınıflarda” şeklinde yanıt vermişlerdir.

Bu katılımcılardan Atahan öğretmen, “*Bence, kaynaştırma eğitiminden çok fazla yana değilim ben, neden değilim? Engelli çocukların zekâ seviyesi üst seviyede olan çocukların yanında ezilebileceğini düşünüyorum ben... Sınıf mevcutlarının kalabalıklığı bunda bir sorun... Öğretmen bireysel olarak çok fazla ilgilenemiyor bu çocuklarla... Çocuklar da biraz acımasız oldukları için, birbirlerine karşı dışlama olabilir, dalga geçme olabilir birbirlerine karşı... O nedenle, özel sınıflarda eğitilmesi gerektiğini ve bu işin uzmanlar tarafından yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bizim tarafımızdan değil de özel eğitim için yetiştirilen öğretmenler tarafından yapılması gerektiğini düşünüyorum.*” (st. 42–62) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma eğitiminden yana olmadığını açıkça ifade etmiş ve özel gereksinime ihtiyacı olan bu tür öğrencilerin de, bu konuda eğitim almış uzman kişilerce ayrı ortamlarda eğitilmelerinin gerektiğini belirtmiştir. Özel gereksinimli bireylerin eğitimine ilişkin Mert öğretmen ise, “*Zorluk düzeylerine göre, çok büyük bir travma yaşatları, akranları ile birlikte olmalarını engelliycek çok büyük durum yoksa yaşatları ile olmalı.*” (st. 37–38) şeklinde görüş bildirerek, özel gereksinimli bireylerin gerekmedikçe akranlarından ayrılmamalarının, mümkün olduğunca normal sınıflarda eğitilmelerinin gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 8A bir bütün olarak ele alındığında, katılımcıların, özel gereksinimli bireylerin eğitimi açısından ayrı ortamları daha uygun gördükleri ve bu doğrultuda görüş bildirdikleri görülmektedir. Görüşmeye katılan öğretmenlerden çok azının ise, özel

gereksinimli bireyler için kaynaştırma eğitimini uygun gördüğünü ve bu doğrultuda görüş bildirdiğini görmekteyiz.

Tablo 8B

Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimi Hakkında Neler Düşünüyorsunuz? Nerede Eğitim Alabilirler?	
Yanıtlar	f
a) Normal okullarda normal sınıflarda kaynaştırma öğrencisi olarak eğitim alabilirler	19
b) Ayrı özel okullarda eğitim alabilirler	19
c) Normal okullarda özel sınıflarda eğitim alabilirler	11
d) Özel kurumlarda eğitim alabilirler	6
Görüşler Toplamı	55

Tablo 8B’de görüldüğü gibi görüşme yapılan katılımcılardan 19’u özel gereksinimli bireylerin eğitimi hakkında kendilerine sorulan soruya “normal okullarda normal sınıflarda kaynaştırma öğrencisi olarak eğitim alabilirler”, 19’u “ayrı özel okullarda eğitim alabilirler”, 11’i “normal okullarda özel sınıflarda eğitim alabilirler”, altısı da “özel kurumlarda eğitim alabilirler” şeklinde yanıt vermişlerdir.

Katılımcılardan Ece öğretmen, “*Eğer özel gereksinimleri çok fazla ise, özel eğitim hizmetlerinin verildiği özel bir okulda alabilirler, normal okullarda özel sınıflarda alabilirler, gereksinim durumlarına göre normal okulda normal sınıflarda alabilirler, kaynaştırma ortamlarında.*” (st. 29–31) şeklinde açıklama yaparak özel gereksinimli bireylerin özür durumlarına göre eğitim alabilecekleri eğitim ortamlarını aktarmıştır. Bu eğitim ortamlarını; özel okullar, normal okullardaki özel sınıflar ve normal okullardaki normal sınıflar, bir başka ifade ile kaynaştırma ortamları şeklinde de özetleyebiliriz. Özel gereksinimli bireylerin eğitimi hakkında görüş bildiren bir diğer katılımcı da İrem öğretmendir. İrem öğretmenin, “*İlk başta kendi özür gruplarının olduğu yerlerde eğitim görmesi lazım daha sonra özel eğitim sınıflarında ve en sonunda kaynaştırma...*” (st. 24–25) şeklindeki konu ile ilgili yanıtı incelendiğinde ise, kaynaştırma eğitiminin en son tercih olarak ele alındığı görülmektedir.

Tablo 8B'ye bütün olarak bakıldığında, katılımcılar tarafından özel gereksinimli bireylerin eğitim ortamları için, genelde, normal okullardaki normal sınıfların, ayrı özel okulların ve normal okullardaki özel sınıfların ifade edildiği görülmektedir.

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen özel gereksinimli bireylerin eğitimi hakkındaki soruya, katılımcıların çoğunlukla, bu özellikteki öğrencilerin özel eğitim veren özel okullarda eğitim almasından yana bir görüş bildirdikleri görülmektedir. Katılımcıların birçoğu, bu tür öğrencilerin özel okullarda bu konuda uzman kişilerce eğitilmesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir. Ancak, kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmalarından sonra, katılımcıların, bu tür özel gereksinime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimi konusunda, mümkün olduğunca normal okullarda akranları ile birlikte normal sınıflarda eğitim verilmesi gerektiği fikrinde yoğunlaştıkları görülmektedir.

3.4. En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, en az kısıtlayıcı eğitim ortamına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 9A

Bir Birey için En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı Ne Anlama Gelmektedir?	
Yanıtlar	f
a) Öğrenciye uygun ortamlar	7
b) Bireyi en az olumsuz etkileyen ortam	1
Görüşler Toplamı	8

Tablo 9A'da görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan en az kısıtlayıcı eğitim ortamına ilişkin soruya katılımcılardan yedisi "öğrenciye uygun ortamlar" şeklinde yanıt vermişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Pınar öğretmen, “*Yani en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olarak direk böyle bir kavramla karşılaştım mı karşılaşmadım mı bilemiyorum ama en rahat edeceği...*” (st. 40–41) şeklinde görüş bildirmiş, böyle bir kavramla daha önce karşılaşmadığını belirterek bu kavramı öğrencinin en rahat edebileceği bir ortam olarak algıladığını söylemiştir. Yasemin öğretmen, “*Yani onun için herhalde en iyi ortam. Yani en az sorunun olduğu...*” (st. 62) şeklindeki görüşü ile bu konuda pek fazla bilgisinin olmadığını; ancak, bu kavramı, öğrencinin en az sorun yaşadığı ortam olarak algıladığını ifade etmiştir. Gizem öğretmene, “*Şimdi benim özel eğitim sınıfından düşününce acaba fiziksel yönden mi olabilir. Fiziksel ortamdır... Fiziksel ortam çağrıştırdı.*” (st. 33–38) şeklinde görüş bildirerek, en az kısıtlayıcı eğitim ortamı öğrencinin çevresindeki fiziksel ortam ile ilişkilendirmiştir.

Tablo 9A incelendiğinde, en az kısıtlayıcı eğitim ortamına ilişkin katılımcılar tarafından fazla yorum yapılmadığı, yapılan yorumların da öğrencinin rahat edebildiği uygun eğitim-öğretim ortamlarına ilişkin olduğu görülmektedir.

Tablo 9B

Bir Birey için En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı Ne Anlama Gelmektedir?	
Yanıtlar	f
a) Bireyin en rahat ettiği, en az kısıtlandığı ortam	10
b) Çocuğun seviyesine en uygun ortam	6
c) Bireyin bilgi ve becerilerine en üst düzeyde uygun ortam	3
d) Bireyin akranları ve anne-babası ile en çok birlikte olabileceği ve eğitim ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabileceği ortam	3
Görüşler Toplamı	22

Tablo 9B’de görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan en az kısıtlayıcı eğitim ortamına ilişkin soruya katılımcılardan 10’u “bireyin en rahat ettiği, en az kısıtlandığı ortam”, altısı “çocuğun seviyesine en uygun ortam”, üçü “bireyin bilgi ve becerilerine en üst düzeyde uygun ortam”, bir diğer üçü de “bireyin akranları ve anne-

babası ile en çok birlikte olabileceği ve eğitim ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabileceği ortam” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Katılımcılardan Berna öğretmen, “*En az kısıtlayıcı eğitim ortamı, bireyin akranları ve ailesi ile en çok birlikte olabileceği ve eğitim ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabileceği ortam.*” (st. 33–34) şeklinde görüş bildirerek, kavramı net bir şekilde açıklamıştır. Elif öğretmen de, “*En az kısıtlayıcı eğitim ortamı, onun için en iyi olan ortamdır, en uygun olan ortamdır.*” (st. 28) şeklinde bir açıklama yaparak, en az kısıtlayıcı eğitim ortamının bireye en uygun eğitim-öğretim ortamı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 9B bir bütün olarak ele alındığında, hemen hemen her katılımcı tarafından konuya ilişkin yorum yapıldığı ve bu yorumların da, bireyin en rahat ettiği, en az kısıtlandığı ortam, çocuğun seviyesine en uygun ortam, bireyin bilgi ve becerilerine en üst düzeyde uygun ortam gibi farklı şekillerde ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca, tabloda katılımcılar tarafından toplam 22 adet görüş bildirildiği görülmektedir.

Kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan en az kısıtlayıcı eğitim ortamına ilişkin soruya, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce, öğretmenler tarafından fazla yanıt verilmemiştir. Verilen yanıtların da çok genel olduğu ve en az kısıtlayıcı eğitim ortamını tanımlamadığı görülmektedir. Bu konuda çok az katılımcı tarafından görüş bildirilmiştir. Bilgilendirme sonrasında ise aynı soruya verilen yanıt, bildirilen görüş, ilkinin yaklaşık iki katı oranında ve bilgilendirmede aktarılan bilgilerle doğrudan uyuşmaktadır. Ayrıca, Tablo 9A ve 9B dikkatle incelendiğinde, bilgilendirme sonrasında en az kısıtlayıcı eğitim ortamına ilişkin katılımcılar tarafından farklı; ancak, kavramın tanımına uygun birçok açıklamanın yapıldığı da görülmektedir. Katılımcıların, bilgilendirme sonrasında, en az kısıtlayıcı eğitim ortamının tanımına ilişkin olarak bilgi düzeyinde daha nitelikli yanıtlar verdiği söylenebilir.

3.5. Okul Müdürünün Görevleri

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin okul müdürünün görevlerine ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 10A

Kaynaştırma Uygulamalarında Okul Müdürüne Düşen Görevler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Öğretmen ve öğrenciye uygun kaynaştırma ortamı sağlamalı	7
b) Gerekli araç-gereçleri temin etmeli	4
c) Anne-babaları bilgilendirmeli	3
d) Gerekli hizmet-içi eğitimleri öğretmenlerine sunmalı	2
e) Kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrenciler ile uyumunu sağlamalı	1
f) RAM ile gerekli yazışmaları yapmalı	1
g) Rehber öğretmenleri takip etmeli	1
h) BEP yapılırken öğretmenlere yardımcı olmalı	1
Görüşler Toplamı	20

Tablo 10A'da görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan okul müdürünün görevlerine ilişkin soruya katılımcılardan yedisi “öğretmen ve öğrenciye uygun kaynaştırma ortamı sağlamalı”, dördü “gerekli araç-gereçleri temin etmeli” ve üçü de “anne-babaları bilgilendirmeli” şeklinde yanıt vermişlerdir.

Bu soruya Beyza öğretmen, “...öncelikle eğitim ortamını düzenlemelidir. İşte öğrencileri sürekli araç-gereç işte sınıf ve eğitici sağlamakla görevlidir... Akademik ortamı düzenlemekle görevlidir.” (st. 54–59) şeklinde görüş bildirerek, okul müdürünün en başta kaynaştırma eğitimi için gerekli eğitim-öğretim ortamını oluşturması gerektiğini belirtmiştir. Okul müdürünün görevlerine ilişkin Koray öğretmen ise, “*Evet, ben okul müdürü olsaydım şunu yapardım herhalde, yani aynı yaş seviyesindeki kaynaştırma öğrencilerini mümkünse aynı sınıfa ve o konuda en eğitilmiş veya en*

gönüllü yapabileceğine inandığım öğretmenın sınıfına verirdim.” (st. 54–56) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma uygulamasının gerçekleştirildiği sınıf için bir okul müdürünün yapması gerekenleri dile getirmiştir.

Tablo 10A bir bütün olarak ele alındığında, okul müdürünün okulda yapılacak kaynaştırma uygulamalarına yönelik olarak öncelikle ortamı düzenlemeye yönelik çalışmaları yapması gerektiği konusunda katılımcıların hemfikir olduğu gözlenmektedir. Öğretmenlerin ve anne-babalarının okul müdürünce konu ile ilgili olarak bilgilendirilmesi ve kaynaştırma eğitimine yönelik olarak kullanılacak araç-gereçlerin temini de katılımcılar tarafından okul müdürünce kaynaştırma eğitimi sırasında yerine getirilmesi istenen diğer noktalar olarak tabloda göze çarpmaktadır.

Tablo 10B

Kaynaştırma Uygulamalarında Okul Müdürüne Düşen Görevler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Okulun fiziki şartlarını kaynaştırma eğitimine uygun şekilde hazırlamalı	16
b) Öğretmenler ile işbirliği içinde olmalı	11
c) Okulda başarılı bir kaynaştırma eğitimi için gerekli olan koordinasyonu sağlamalı	10
d) Kaynaştırma sınıfına girecek olan öğretmenin bilgilendirilmesini sağlamalı	6
e) Anne-baba ile işbirliği içinde olmalı	4
f) Diğer kurumlar ile işbirliği içinde çalışmalı	4
g) BEP hazırlanmasını sağlamalı	3
h) BEP'e başkanlık etmeli	3
i) Diğerleri (okuldaki kaynaştırma öğrencilerini belirlemeli, okul müdürü kaynaştırma konusunda eğitim almalı)	3
Görüşler Toplamı	60

Tablo 10B'de görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan okul

müdürünün görevlerine ilişkin soruya katılımcılardan 16'sı “okulun fiziki şartlarını kaynaştırma eğitimine uygun şekilde hazırlamalı”, 11'i “öğretmenler ile işbirliği içinde olmalı”, 10'u “okulda başarılı bir kaynaştırma eğitimi için gerekli olan koordinasyonu sağlamalı”, altısı “kaynaştırma sınıfına girecek olan öğretmenin bilgilendirilmesini sağlamalı”, dördü “anne-baba ile işbirliği içinde olmalı” ve bir diğer dördü de “diğer kurumlar ile işbirliği içinde çalışmalı” şeklinde yanıt vermişlerdir.

Kaynaştırma uygulamalarında okul müdürüne düşen görevlere ilişkin olarak İsmail öğretmen kendisi ile yapılan bilgilendirme sonrası görüşmede, “*Okul müdürleri okulda gerekli koordinasyonu, organizasyonu sağarlarsa, öğrencinin işte sınıf öğretmeni ile birlikte ve RAM’la birlikte rehberlik öğretmeni ile birlikte koordinasyonu sağlamaları bu kaynaştırma öğrencilerine yardımcı olacaktır.*” (st. 44–46) şeklinde yanıt vererek kaynaştırma uygulamasına yönelik olarak okulda gerekli koordinasyonun okul müdürü tarafından sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Onur öğretmene, “*...rehber öğretmenle birlikte RAM’a bildirip ve okulda gerekli ortamı sağlamak o engelli öğrenciye. Mesela şöyle bir örnek verebilirim, bedensel engeli olan ayakları olmayan ona tekerlekli sandalye ile çıkabileceği bir yer yapmak...*” (st. 34–36) şeklinde görüş bildirerek, okul müdürünün kaynaştırmaya yönelik görevlerini bir örnek ile açıklamıştır.

Tablo 10B bir bütün olarak ele alındığında, okul müdürünün kaynaştırma uygulamasına yönelik görevlerine ilişkin katılımcılar tarafından oldukça fazla görüş bildirildiği görülmektedir. Bu konuda en çok dile getirilen düşünce “okulun fiziki şartlarını kaynaştırma eğitimine uygun şekilde hazırlamalı” olmuştur. Ayrıca, katılımcılar tarafından konuya bağlantılı olarak; BEP, okulda koordinasyon, işbirliği gibi çeşitli konularda da görüş bildirildiği görülmektedir.

Bilgilendirme çalışmasından önce, kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan okul müdürünün görevlerine ilişkin soruya, katılımcılar tarafından çok az sayıda görüş bildirilirken, bilgilendirme çalışması sonrasında, aynı soru karşısında katılımcıların çok sayıda görüş bildirdikleri görülmüştür. Ayrıca Tablo 10A ve 10B’yi dikkatle incelendiğinde, katılımcıların bilgilendirme sonrasında bilgilendirme öncesine nazaran çok daha değişik ve zengin yanıtlar ortaya koydukları görülmektedir. Buna örnek

olarak, bilgilendirme öncesinde hiçbir katılımcı tarafından söylenmezken, okulda işbirliği içinde çalışmanın gerekliliğinin bilgilendirme sonrasındaki görüşme sırasında birçok katılımcı tarafından ifade edilmesini gösterebiliriz. Bunlara ek olarak, kaynaştırma uygulamalarında büyük öneme sahip bilgilendirme çalışmaları ve BEP gibi konuların da katılımcılar tarafından görüşme sırasında konuya uygun olarak dile getirilmesi Tablo 10B’de göze çarpan diğer bir etmendir.

3.6. Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmenin Görevleri

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, kaynaştırma eğitiminde öğretmenin görevlerine ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 11A

Kaynaştırma Uygulamalarında Öğretmene Düşen Görevler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Konu ile ilgili bilgi sahibi olmalı	10
b) Öğretmen sınıfta objektif olmalı	5
c) BEP hazırlamalı	4
d) BEP uygulamalı	4
e) Normal gelişim gösteren öğrenciler bilgilendirilmeli	4
f) Öğrenci ile özel olarak ilgilenmeli	4
g) Öğrenciyi iyi tanımalı	3
h) Öğrencinin anne-babası ile görüşmeli	2
i) İşbirliği içinde çalışmalı	1
j) Gerekli araç-gereçleri temin etmeli	1
Görüşler Toplamı	38

Tablo 11A’da görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan öğretmenin görevlerine ilişkin soruya katılımcılardan 10’u “konu ile ilgili bilgi sahibi olmalı”, beşi

“öğretmen sınıfta objektif olmalı”, dördü “BEP hazırlamalı”, dördü “BEP uygulamalı”, dördü “normal gelişim gösteren öğrenciler bilgilendirilmeli”, bir diğer dördü “öğrenci ile özel olarak ilgilenmeli” ve üçü de “öğrenciyi iyi tanımalı” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu görüşler doğrultusunda, örneğin, Zeynep öğretmen, “*Öğretmen büyük fedakârlıklar düşünüyor. Her şeyden önce kaynaştırma denince ilk aklıma gelen, o kaynaştırma öğrencisinin diğer öğrencilerle diyalog içerisinde olmasını sağlamalıdır öğretmen. Mutlaka ek yükler getirecektir öğretmene bu sınıf. Öncelikle sınıfını bilinçlendirmesi o öğrenci hakkında o öğrencinin olmadığı zamanda öğrencilere bilgiler vermeli, net bilgiler vermelidir. Çocukların o çocuğu küçümsememesini, alay etmemesini, dalga geçmemesini, zaman zaman o arkadaşlarının kendilerine ihtiyaç olacağını, destek olmaları gerektiğini o şekilde açıklayarak çocuğa bilgiler vermeli. Sonra o çocukla yine bir uzmanla iletişime girerek en iyi şekilde nasıl ben bu çocuğa bir şeyler verebilirim, nasıl bu çocuğu hayata katabilirim, bunu araştırması içinde olmalı. Ona uyan uygulamalar yapmalı diye düşünüyorum.*” (st. 58-67) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma uygulamalarında öğretmene oldukça fazla görev düştüğünü ifade etmiştir. Bahar öğretmense konuya ilişkin, “*Her şeyden önce onları tıpkı bizim de yaptığımız gibi öğrencileri çocuğu olarak düşünecek. Benim de çocuğum bunlardan biri olabilirdi diyecek ve sevicek, gönül verecek. Aşkla çalışacak. Onların her türlü mesleği özür dilerim sorunu ile ilgilenecek. Bunun haricinde ne yapabilir, alışana kadar, uyum zorluklar çekecektir bu öğrenciler mutlaka onlarla bire-bir ilgilenmeli..*” (st. 95-99) şeklinde görüş bildirerek, sınıf öğretmeninin böyle bir durumda kaynaştırma öğrencisini kendi çocuğu gibi düşünerek çalışması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 11A bir bütün olarak ele alındığında, konu ile ilgili toplamda 33 adet görüş bildirildiği ve bunların çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Ayrıca, katılımcılar tarafından, öğretmenin kaynaştırma konusunda bilgi almasının kaynaştırma uygulamalarında öğretmene düşen en önemli görev olarak belirtildiği de görülmektedir.

Tablo 11B

Kaynaştırma Uygulamalarında Öğretmene Düşen Görevler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) İşbirliği içinde çalışılmalı	13
b) Konu ile ilgili bilgi almalı	9
c) BEP uygulanmalı	8
d) BEP hazırlanmalı	7
e) Bilgilendirme çalışmaları yapılmalı	7
f) Öğrenciyi iyi tanımalı	6
g) Sınıfını kaynaştırma eğitimine hazırlamalı	6
h) Öğrencinin sosyal kabulü için uğraşmalı	4
i) Diğerleri (anne-babayı iyi tanımalı, öğrenciye karşı objektif olmalı)	2
Görüşler Toplamı	62

Tablo 11B’de görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan öğretmenin görevlerine ilişkin soruya katılımcılardan 13’ü “işbirliği içinde çalışılmalı”, dokuzu “konu ile ilgili bilgi almalı”, sekizi “BEP uygulanmalı”, yedisi “BEP hazırlanmalı”, yedisi “bilgilendirme çalışmaları yapılmalı”, altısı “öğrenciyi iyi tanımalı”, altısı “sınıfını kaynaştırma eğitimine hazırlamalı” ve dördü de “öğrencinin sosyal kabulü için uğraşmalı” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, Begüm öğretmen, “*Evet, tabii o öğretmenin de öncelikle kesin olarak konu ile ilgili eğitim alması, bunun yanında o öğrenciyi tanımaya çalışması, veli ile diyalog içinde olması, sınıfını özellikle bu konuda hazırlaması diye düşünüyorum, başarıyı arttıracak*” (st. 56–58) şeklinde görüş bildirerek, öğretmenin bir kaynaştırma uygulamasında yapması gereken görevlerden bazılarını ifade etmiştir. Murat öğretmen de, “*Bir kere ilk başta öğretmenin bilgilendirilmesi danışması gerektiğini düşünüyorum yani bir işin uzmanlarına ilk önce danışıp o öğrencinin neler yapabileceğini öğretmenin öğrenmesi gerekir, gerektiğini düşünüyorum*” (st. 39–41) şeklinde görüş bildirerek, öğretmenin kaynaştırma konusunda bilgilendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Atahan öğretmen, “*Öğretmenin ilk önce eğitilmesi gerekmektedir. Kaynaştırma eğitimi*

hakkında bilgi alması gerekir. Bunun ile ilgili seminerlere katılabilir. Kaynak kitaplar edinebilir. Özel alt sınıf öğretmeninden yararlanılabilir. Sınıf öğretmeni öğrencisinin seviyesini durumunu çok iyi bilmesi gerekir. RAM’la diyalog halinde olabilir, bunlar...” (st. 53–56) şeklinde görüş bildirerek, öğretmenin kaynaştırma konusunda bilgilendirilmesinin önemi ve gerekliliği konusuna değinmiştir.

Tablo 11B bir bütün olarak ele alındığında, kaynaştırma uygulamalarında öğretmene düşen görevlerin en başında, işbirliği içinde çalışmanın yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, bunun yanında, konu ile ilgili bilgi alma, BEP hazırlama ve uygulamanın da bir kaynaştırma uygulamasında öğretmene düşen görevlerin arasında yer aldığı görülmektedir.

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan öğretmenin görevlerine ilişkin soruya katılımcıların çoğu kaynaştırma eğitimi yapan sınıf öğretmenin bu konuda bilgili olmasının gerektiği konusunda görüş bildirerek, öğretmenlerin kendilerini bu konuda geliştirmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Bilgilendirme çalışmasından sonra da bu konu aynı şekilde önemini korumuş, hemen hemen aynı oranda katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Bunun yanında, bilgilendirme öncesindeki görüşmelerde katılımcılar tarafından üzerinde fazla durulmamasına rağmen, okulda uygulanan bir kaynaştırma eğitimi sırasında işbirliği içinde çalışmanın, bilgilendirme sonrasında katılımcılar tarafından son derece önemli bulunduğu da Tablo 11A ve 11B’yi incelediğimizde göze çarpan diğer bir etmendir.

3.7. Kaynaştırma Eğitiminde Rehber Öğretmenin Görevleri

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, kaynaştırma eğitiminde rehber öğretmenin görevlerine ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 12A

Kaynaştırma Uygulamalarında Rehber Öğretmene Düşen Görevler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Sınıf öğretmenlerini kaynaştırma konusunda bilgilendirmeli	16
b) Kaynaştırma öğrencisi ile görüşmeli	6
c) RAM ile sürekli iletişim içinde olmalı	5
d) Gerekli eğitim-öğretim ortamını hazırlamalı	4
e) Sınıf öğretmenlerine kaynaştırma uygulamalarında kullanılan gerekli yazışma ve benzeri yazılı dokümanları sağlamalı	3
f) Sınıf öğretmeni ile sürekli işbirliği içinde olmalı	3
g) BEP hazırlamalı	2
h) BEP'in planlanmasında rehberlik etmeli	2
i) BEP'in uygulanmasında yardımcı olmalı	1
Görüşler Toplamı	42

Tablo 12A'da görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan rehber öğretmenin görevlerine ilişkin soruya katılımcılardan 16'sı "sınıf öğretmenlerini kaynaştırma konusunda bilgilendirmeli (hizmet-içi eğitimler)", altısı "kaynaştırma öğrencisi ile görüşmeli", beşi "RAM ile sürekli iletişim içinde olmalı", dördü "gerekli eğitim-öğretim ortamını hazırlamalı", üçü "sınıf öğretmenlerine kaynaştırma uygulamalarında kullanılan gerekli yazışma ve benzeri yazılı dokümanları sağlamalı" ve diğer üç kişi de "sınıf öğretmeni ile sürekli işbirliği içinde olmalı" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Katılımcılardan Mert öğretmen, "*Öncelikle mesela okulda varsa öğretmen arkadaşların ilk başta kaynak kişidir. BEP planlamasında rehberlik eder öğretmenlere... Onun dışında uygulama sürecinde öğretmenin zorlandığı konular varsa, bu konularda öğretmene rehberlik eder.*" (st. 78–84) şeklinde görüş bildirerek, özellikle bilgilendirme konusunda rehber öğretmenin kaynaştırma uygulamalarında önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır. Gizem öğretmense, "*Rehber öğretmen bu kaynaştırma öğrencisine düzenli bi biçimde periyodik olarak görüşmeli, sınıf öğretmenine bilgi*

vermeli, onunla beraber bir yıllık plan hazırlamalı ve bunun uygulamasına yardımcı olmalıdır.” (st. 66–68) şeklinde görüş bildirerek, rehber öğretmenin kaynaştırma uygulamalarındaki görevlerini özetlemiştir. Zeynep öğretmen de, rehber öğretmenin kaynaştırma uygulamalarındaki görevini, “Çocuğa yararı olacak kişilerle en iyi şekilde rehber öğretmenin iletişime geçmesi gerekir diye düşünüyorum. Açıklayıcı aydınlatıcı bilgiler vermesi gerektiğini düşünüyorum ve o çocuğun en iyi şekilde hayata nasıl hazırlanacağı okulda çevresindeki kişilere bilimsel verileri sunması gerekir diye düşünüyorum, açıklayıcı bilgiler, kitap olabilir. Uzmanların görüşlerini içeren birtakım yazılar olabilir...” (st. 79–83) şeklinde ifade etmektedir.

Tablo 12A bir bütün olarak incelendiğinde kaynaştırma uygulamasında rehber öğretmene düşen görevler arasında en çok bilgilendirme çalışmaları dikkat çekmektedir. Katılımcıların çoğu, rehber öğretmenin kaynaştırma konusunda sınıf öğretmenlerini bilgilendirmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 12B

Kaynaştırma Uygulamalarında Rehber Öğretmene Düşen Görevler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Öğretmeni bilgilendirmeli	20
b) Gerekli ortamın sağlanmasına yardımcı olmalı	11
c) İşbirliği içinde çalışmalı	8
d) Öğrenciyi iyi tanımalı	7
e) BEP’e katılmalı	7
f) Anne-baba ile diyalog içinde olmalı	2
g) Öğrenci ile bire-bir görüşmeler yapmalı	2
h) Bazen kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıflarda derslere girmeli	1
Görüşler Toplamı	58

Tablo 12B’de görüldüğü gibi, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan rehber öğretmenin görevlerine ilişkin soruya katılımcılardan 20’si “öğretmeni bilgilendirmeli”,

11'i "gerekli ortamın sağlanmasına yardımcı olmalı", sekizi "işbirliği içinde çalışmalı", yedisi "öğrenciyi iyi tanımalı", diğer yedisi de "BEP'e katılmalı" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, Naz öğretmen bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade ederek, "*Rehber öğretmene düşen görevler yine o çocukları çok iyi tanımalı onların ailesini iyi bilmeli. Onlarla eğlenebilmeli, o kaynaştırmada sınıf öğretmeni ile işbirliği içinde olmalı. Bunları düşünüyorum...*" (st. 48–50) sözleriyle kaynaştırma öğrencilerine rehber öğretmenlerin yakın olmaları ve onları yakından tanımaları gerektiğini belirtmiştir. Bir diğer katılımcı Bahar öğretmen, "*Rehber öğretmen de kaynaştırma öğrencisi olan bir öğrencinin varlığından haberdar ise, sınıf öğretmeni ile görüşmeler yapmalı devam etmeli ve eğer ki sınıf ortamında başarısız olduğu herhangi bir derste kaynak oda eğitimi almasına ya da orada da başarılı olamıyorsa okul dışında herhangi bir yerde eğitim görmesine yardımcı olmalıdır.*" (st. 51–54) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma uygulamalarında kaynak oda hizmetinin rehber öğretmence desteklenmesine dikkat çekmiştir. Murat öğretmen de, "*Rehber öğretmen de işte kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenini bilgilendirmeli. Ona neler yapabilir, ne gibi görevler yaparsa daha iyi eğitim alabilir gibi şeyler olabilir.*" (st. 45–46) şeklinde görüş bildirerek, rehber öğretmen tarafından, kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren sınıf öğretmenlerine karşı yapılması gereken bilgilendirme çalışmalarına değinmiştir.

Tablo 12B'ye dikkatle bakıldığında, görüşmeye katılan öğretmenlerin bir kaynaştırma uygulamasında rehber öğretmenin görevlerine ilişkin oldukça fazla görüş bildirdikleri görülmektedir. Rehber öğretmenin kaynaştırma uygulamasında sınıf öğretmenini kaynaştırma konusunda bilgilendirmesi ve kaynaştırma ortamının oluşturulmasına destek vermesi, katılımcılar tarafından, rehber öğretmenin kaynaştırmaya ilişkin görevleri arasında en çok bildirilen konu olarak göze çarpmaktadır.

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan rehber öğretmenin görevlerine ilişkin soruya, çoğunlukla katılımcılar, "kaynaştırma uygulamasını yapan sınıf öğretmenlerini bilgilendirmesi" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bilgilendirmeden sonraysa, aynı soruya verilen yanıtlar

arasından “öğretmenleri bilgilendirmeli” ve “gerekli ortamın sağlanmasına yardımcı olmalı” görüşlerinin ilk sırayı aldığı görülmektedir. Bunlara ek olarak, katılımcılar tarafından, rehber öğretmenin kaynaştırma öğrencisini iyi tanınması, BEP planına katılması ve öğrencinin anne-babası ile sürekli diyalog içinde olarak anne-babayı bilgilendirmesi gibi konuların da kaynaştırma uygulamasında rehber öğretmenin üzerine düşen diğer sorumluluklar olarak ifade edildiği görülmektedir.

3.8. Kaynaştırma Eğitiminde Anne-Babaya Düşen Görevler

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, kaynaştırma eğitiminde anne-babaya düşen görevlere ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 13A

Kaynaştırma Uygulamalarında Anne-Babaya Düşen Görevler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Anne-baba öğretmenler ile bire-bir iletişim içinde olmalı	14
b) Anne-baba öğrencinin durumunu kabullenmeli	6
c) Anne-baba çocuğunun durumu hakkında bilgi almalı	6
d) Anne-baba çocuğunun durumu hakkında bilgi vermeli	4
e) Anne-baba eğitime aktif olarak katılmalı	2
Görüşler Toplamı	32

Tablo 13A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan kaynaştırma öğrencisinin anne-babasının görevlerine ilişkin soruya katılımcılardan 10’u “anne-baba öğretmenler ile bire-bir iletişim içinde olmalı”, altısı “anne-baba öğrencinin durumunu kabullenmeli”, diğer altısı “anne-baba çocuğunun durumu hakkında bilgi almalı” ve dördü de “anne-baba çocuğunun durumu hakkında bilgi vermeli” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Ayşe öğretmen, “*Bu çok zor, çünkü kaynaştırma uygulamalarında aileye belli şeyleri kabul ettirmek bana göre çok zor. Niye çok zor? Çünkü çocuğunun o seviyede olduğunu veli kabul etmeyebiliyor. Diğer çocuklardan farklılığını kabul etmeyebiliyor. Bunu öğretmen tarafından ve rehber öğretmen tarafından kabul ettirmek gerekiyor. Ya aile de bunu kabul ettikten sonra RAM’la RAM’a götürmesi, işte ilgilenmesi, devamlı sınıf öğretmeni ile diyalog içinde olması gerekiyor.*” (st. 79–83) şeklinde görüş bildirerek, böyle bir durumda öncelikle anne-baba ile iletişime girmenin zorluğuna değinmiş ve sonrasında anne-babanın sürekli olarak sınıf öğretmeni ile iletişim içinde olması gerektiğini vurgulamıştır. Görüşmeye katılan bir diğer katılımcı Deniz öğretmen, “*Şimdi eğer bu tür öğrenci gelmişse sınıfımıza ailelerin mutlaka bu konuda uyarılmalı. Uyarılmalı yani şöyle yani aileler ile bire-bir görüşmeler yapılarak öğrencinin nasıl bir eğitim göreceğine dair ailelere bilgi verilmeli. Veya kaynaştırmaya tabi tutulacaksa öğrenci özel alt sınıfa gönderilecekse aile kesinlikle bilgisi olması ve aile ile dayanışma içinde bu işin halledilmesi gerekir.*” (st. 97–102) şeklinde görüş bildirerek, anne-babaların sınıf öğretmeni tarafından bilgilendirilmesi ve dayanışma içinde çalışma konuları üzerinde durmuştur. Bir diğer katılımcı Berna öğretmen ise anne-babaların okulda uygulanan kaynaştırma uygulamasındaki görevini anne-babalarının öğrenciyi kabullenmesi ile başlayacağını dile getirerek, bu konuyu şu sözleri ile açıklıyor, “*Aileler öncelikle kendi çocuklarının durumunu kabullenmelidir. Kabullenme ile başlıyor zaten. Eğer kabullenmezlerse zaten kaynaştırma eğitiminin bi yararının olacağını düşünmüyorum. Öncelikle onu kabullenmeleri ve öğretmene yardımcı olmak adına sürekli öğretmen, öğretmenle işbirliği içinde bulunmaları gerekir.*” (st. 73–79).

Tablo 13A bir bütün olarak ele alındığında görüşmeye katılan öğretmenler tarafından kaynaştırma uygulamasında anne-babaya düşen görevlerin başında işbirliği ile çalışmanın öneminin vurgulandığı görülmektedir. Anne-babanın öğrencinin durumunu kabullenmesi de dile getirilmiştir. Ayrıca, tabloya dikkatle bakıldığında, bilgi alma ve bilgilendirmenin de öncelikli bir konu olarak vurgulandığı görülmektedir.

Tablo 13B

Kaynaştırma Uygulamalarında Anne-Babaya Düşen Görevler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Anne-baba işbirliği içinde olmalı	14
b) Anne-baba çocuğun durumu hakkında bilgi almalı	12
c) Anne-baba eğitime aktif olarak katılmalı	11
d) Anne-baba öğrencisinin durumunu kabullenmeli	5
e) Çocuğun ihtiyacı olan araç-gereçleri temin etmeli	3
f) BEP’te yer almalı	1
Görüşler Toplamı	46

Tablo 13B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan kaynaştırma öğrencisinin anne-babasının görevlerine ilişkin soruya katılımcılardan 14’ü “anne-baba işbirliği içinde olmalı”, 12’si “anne-baba çocuğun durumu hakkında bilgi almalı”, 11’i “anne-baba eğitime aktif olarak katılmalı” ve beşi de “anne-baba öğrencisinin durumunu kabullenmeli” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Katılımcılardan Zeynep öğretmen, “*Kaynaştırma uygulamalarında aileye düşen görevler öğretmenin yapacağı veya rehber öğretmenin yapacağı toplantılara katılmak, okul ile birlikte çocuğu takip etmek, okulla birlikte takip etmek. Aileye ne düşünüyor, öğretmen neyi yapmalarını istiyor ise, aile çocuğuna evde o ortamı hazırlamak, okulla birlikte çalışmalarını bir beraberlik bütünlük içerisinde sürdürmeye çalışmak, okuldan kopmaması gerekiyor ailenin, okulla öğretmenle, rehber öğretmenle sürekli diyalog içerisinde olması gerekiyor ve eğitimcilerin yönlendirmelerine uyması gerekiyor.*” (st. 70–76) şeklinde görüş bildirerek, anne-babanın kaynaştırma uygulamalarında yapması gerekenleri ifade etmiştir. Naz öğretmen de, “*Aile de gene kaynaştırmada o sınıf öğretmeni ile gerekirse işte onla özel ilgilenen rehber öğretmeni ile onla ilgilenen, onlarla devamlı işbirliği içinde olmalı, devamlı gidip görüşmeli diye düşünüyorum. Bu konuda bilgilenebilir yani kendini bilgilendirmeli.*” (st. 53–55) şeklinde görüş bildirerek, anne-babanın konu ile ilgili kendisini bilgilendirmesinin üzerinde durmuştur. Berna öğretmen ise şu sözleri ile “*Aile kaynaştırma uygulamalarına direk katılmalıdır. Gerekli*

cihazlar varsa onları sağlamalıdır.” (st. 53–54) anne-babanın kaynaştırma uygulamalarındaki gerekliliğini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı Elif öğretmen, anne-babanın kaynaştırma uygulamasında kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren sınıf öğretmenin en büyük yardımcısı olduğunu şu sözleri ile ifade ediyor: “Aile, en başta çocuğunda olan eksikliği öğretmene bildirmesi gerekiyor, idareye okulla. Daha sonra öğretmenin yanında olması gerekiyor. Ona destek vermesi gerekiyor. Öğretmenin söylediklerine, her şeye yardımcı olmalı, düzenli toplantılara katılmalı, evdeki gelişmeleri de öğretmene anlatmalıdır.” (st. 51–54).

Tablo 13B incelendiğinde, anne-babanın kaynaştırma uygulamasında, kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren sınıf öğretmeni başta olmak üzere, kaynaştırma öğrencisine ve okuldaki diğer kaynaştırma uygulamasının içerisinde yer alan personele ne ölçüde yardımcı olduğu anlaşılmaktadır. Birçok katılımcının, anne-babanın eğitime aktif olarak katılması gerektiğini ve anne-baba ile işbirliği içinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi gerektiğini belirttiği de ayrıca tabloda görülmektedir.

Kaynaştırma eğitiminde anne-babaya düşen görevleri yansıtan bilgilendirme öncesi ve sonrasına ait Tablo 13A ve 13B incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde anne-babanın eğitime aktif olarak katılması gerektiği görüşünü çok az sayıda katılımcı belirtirken, bilgilendirme çalışması sonrasında bu görüşün birçok katılımcı tarafından ifade edildiği görülmektedir. Her iki tabloda da anne-baba ile işbirliği içinde çalışma, anne-babanın öğrencinin durumunu kabullenmesi ve anne-babanın konu ile ilgili bilgili olması konuları ön plana çıkmıştır. Ayrıca bilgilendirme öncesi ve sonrasındaki aynı konuya ilişkin bu iki tablo karşılaştırıldığında verilen yanıtların bilgilendirme sonrasında fazlaştığı, aynı zamanda da çeşitlendiği görülmektedir.

3.9. Kaynaştırmanın Normal ve Özel Gereksinimli Öğrencilere Yararları

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, kaynaştırmanın öğrencilere yararlarına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 14A

Kaynaştırma Uygulamalarının, Normal ve Özel Gereksinimli Öğrencilere Yararları Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Sosyal açıdan gelişirler	9
b) Toplumsallaşırlar	7
c) Farklı olan öğrencileri tanırlar	6
d) Farklı bireylere nasıl yaklaşacakları konusunda bilgi sahibi olurlar	6
e) Toplumdan soyutlanmazlar	6
f) Akranları ile birlikte akademik alanda daha iyi eğitim alma şansı bulurlar	5
g) Akranları ile birlikte yeni ve farklı etkinlikler yapma şansı bulurlar	1
Görüşler Toplamı	40

Tablo 14A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan kaynaştırma uygulamalarının öğrencilere yararlarına ilişkin soruya katılımcılardan dokuzu “sosyal açıdan gelişirler”, yedisi “toplumsallaşırlar”, altısı “farklı olan öğrencileri tanırlar”, altısı “farklı bireylere nasıl yaklaşacakları konusunda bilgi sahibi olurlar”, altısı “toplumdan soyutlanmazlar” ve beşi de “akranları ile birlikte akademik alanda daha iyi eğitim alma şansı bulurlar” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Kaynaştırma uygulamalarının sınıftaki normal ve özel gereksinimli öğrencilere yararlarını, katılımcılardan Beyza öğretmen şu sözleri ile ifade etmiştir: “*Önce normal öğrenciye yararları, normal öğrenciler eğer özel gereksinimli olan çocuklarla bir olmadıkları zaman her şey normalmiş gibi geliyor onlara. Ama yani istesek de istemesek de hayatımızda bunlar var. Onlara bakmaları gerektiğini öğreneceklerdir, onlarla birlikte yaşamayı öğreneceklerdir. Bu aynı şey, özel gereksinimli olan çocuklar açısından da geçerli, onlar da işte nasıl diyeyim esas onlar açısından önemli. Normallerden çok, özel gereksinimli için, onların sosyalleşmesi açısından, çocukların*

hayata uyumları açısından çok önemli. Çünkü onları yani düşünün görerek öğreniyorlar yaşamları. Onlar yani o normal çocuklardan görerek normalleşebilirler diye düşünüyorum..” (st. 99–106). Yasemin öğretmen ise, “*Şimdi ben pek normal öğrenciye yararı olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Çünkü kaynaştırma öğrencileri kendimde yoktu ama çok duydum. Çok problemlili oluyo, sınıf içerisinde, ders dinlemesini diğer öğrencileri engelliyor, eğer çok çok problemlili ise tabii, yani o açıdan problem oluyor öğrencilere, normal öğrencilere ama onun açısından yararlı olduğunu düşünüyorum sosyal anlamda. Çünkü onların ayrı bir sınıfta o şekilde izole edilmeleri soyutlanmaları özel sınıflarda o açıdan yanlış. Ama normal öğrencilere de zararı oluyor, o açıdan da aslında..”* (st. 137–143) şeklinde görüş bildirirken kaynaştırma uygulamalarının özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere yararı olurken normal gelişim gösteren öğrencilere bir yararının olmadığını belirtmiştir.

Tablo 14A’yı bir bütün olarak ele aldığımızda katılımcıların kaynaştırma uygulamalarının gerek kaynaştırma gerekse normal gelişim gösteren öğrenciler açısından yararlarını dile getirdikleri, özellikle de sosyalleşme açısından kaynaştırmanın önemini vurguladıkları görülmektedir. Bunun yanında, görüşmelerde kaynaştırma uygulamalarının, sınıfın düzeni, normal öğrencilerin dersi dinlemesi gibi bazı konularda zararlı bir çalışma olarak düşünüldüğü, yararında çok sınıfa zararının olduğunun da ifade edildiği görülmektedir.

Tablo 14B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan kaynaştırma uygulamalarının öğrencilere yararlarına ilişkin soruya katılımcılardan 28’i “sosyalleşirler”, yedisi “yardım etme duyguları gelişir”, yedisi “ hoşgörülü olmayı öğrenirler”, bir diğer yedisi de “farklı bireylerden haberdar olurlar”, altısı “özür türleri hakkında bilgi sahibi olurlar” ve yine altısı “iletişime girerler” şeklinde yanıt vermişlerdir.

Katılımcılardan Ece öğretmen, “*Normal öğrencilere yararları yardım etme duygularını geliştirebilir, normal öğrencilerin karşısındaki insana karşı hoşgörü duygularını sabır duygularını geliştirebilir. Kendilerine bir güven duygusunu geliştirebilirler, daha mutlu*

olabilirler. *Özel gereksinimli öğrencilerden daha rahat olduklarını zaman kendilerine daha fazla güven duyacaklarını düşünüyorum*” (st. 62–65) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma uygulamalarının hem normal hem de özel gereksinimli bireyler için yararlı bir çalışma olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 14B

Kaynaştırma Uygulamalarının, Normal ve Özel Gereksinimli Öğrencilere Yararları Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Sosyalleşirler	28
b) Yardım etme duyguları gelişir	7
c) Hoşgörülü olmayı öğrenirler	7
d) Farklı bireylerden haberdar olurlar	7
e) Özür türleri hakkında bilgi sahibi olurlar	6
f) İletişime girerler	6
g) Davranışları olumlu yönde değişir	5
h) Kendilerine daha fazla güvenirler	3
i) Güven duyguları gelişir	2
j) Özel gereksinimli öğrencilere karşı olumsuz Önyargıyla yaklaşmazlar	1
Görüşler Toplamı	72

Kaynaştırma uygulamalarının hem normal hem de özel gereksinimli bireylere yararlı olduğunu düşünen bir diğer katılımcı da Bahar öğretmendir. Kaynaştırma uygulamalarının yararlarını “*Normal gereksinimli çocuklara yararları, özel gereksinimli çocuklara yararları, normal çocuklar hayatta kendileri gibi olmaya kendilerinden daha düşük bedensel olarak veya zihinsel olarak kendileri gibi olmayan bireylerin de varlığından haberdar olurlar. Kaynaştırma öğrencisi yani özel gereksinimli çocuk da kendi eksikliğini o kadar da olmadığını diğer insanlar gibi bir arada yaşayabildiğini görür.*” (st. 63–67) sözleriyle ifade etmektedir. Bilgilendirme öncesinde kaynaştırma uygulamalarının yararlı olmadığını düşünen Yasemin öğretmense, “*Normal ve özel gereksinimli çocuklar yani adı üzerinde kaynaşmış oluyor. Bu çocukların sosyalleşmesi*

açısından kaynaştırma önemli. Ayrıca soyutlanmamaları açısından..” (st. 62–63) şeklindeki görüşüyle, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının öğrencinin sosyalleşmesi açısından önemli ve yararlı bir uygulama olduğunu belirtmiştir.

Tablo 14B’yi bir bütün olarak incelendiğinde, katılımcılar tarafından, yapılan bilgilendirme çalışması sonrasında, kaynaştırma uygulamalarının gerek kaynaştırma öğrencileri tarafından gerekse normal gelişim gösteren öğrenciler tarafından oldukça yararlı bir uygulama olarak bulunduğu ve uygulamanın yararlarının da çeşitli şekillerde birçok kez ifade edildiği görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, katılımcılar, kaynaştırmanın özel gereksinimli bireye ve normal öğrencilere ilişkin yararları konusunda çeşitli açıklamalarda bulunmuşlardır. Tablo ve görüşler incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde kaynaştırmanın yararlarına ilişkin görüşlerin azlığı, hatta bazı katılımcılar tarafından belli noktalarda kaynaştırmanın yararlı olmadığı gibi düşünceler dikkati çekerken, bilgilendirme sonrasında daha değişik bir durum dikkatleri çekmektedir. Bilgilendirme sonrasında hemen hemen tüm katılımcılar tarafından kaynaştırmanın gerek özel gereksinimli gerekse normal öğrenciler açısından yararlı olduğu ifade edilmiş ve yine bilgilendirme sonrasında bu konuda görüş bildiren katılımcıların sayısının oldukça arttığı gözlemlenmiştir.

3.10. Kaynaştırma Uygulamalarının Başarılı Bir Şekilde Yapılması

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yapılmasına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 15A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma konulu sorulardan kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yapılmasına ilişkin soruya katılımcılardan sekizi “sınıf öğretmenine”, yedisi “kaynaştırma uygulamasında rolü olan kişilerin

bilgilendirilmesine”, yedisi “sınıfın fiziksel durumunun uygun olmasına” ve altısı da “işbirliği içinde çalışılmasına” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 15A

Kaynaştırma Uygulamalarının Başarılı Bir Şekilde Yapılması	
Sizce Nelere Bağlıdır?	
Yanıtlar	f
a) Sınıf öğretmenine	8
b) Kaynaştırma uygulamasında rolü olan kişilerin bilgilendirilmesine	7
c) Sınıfın fiziksel durumunun uygun olmasına	7
d) İşbirliği içinde çalışılmasına	6
e) Rehber öğretmene	5
f) İyi bir planlamaya	4
g) Öğretmen ve anne-babanın ilişkisine	3
h) Diğerleri (öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesine)	1
Görüşler Toplamı	41

İrem öğretmen, “*Onlar için ayrıca kitaplar, öğretmene daha fazla bilgiler, materyaller çünkü onların daha farklı şeylerin yani görme engelli bir öğrencinin okuyacağı farklı kitapların mutlaka olması lazım. Öğretmenin mutlaka bundan bilgi sahibi olması lazım...*” (st. 101–103) şeklinde bir açıklama yaparak, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için eğitim ortamında materyal bakımından sıkıntı çekilmemesi gerektiği üzerinde durmuştur. Koray öğretmen de aynı soruyu şu şekilde yanıtlayarak, “*Sık veli toplantısı o kaynaştırma öğrencisinin velisi ile bir, sınıfça da tüm anne-babaların katılımıyla da bir toplantı kesinlikle yapmak gerekir. Onun dışında öğrencilerle de hem o öğrenci ile bire-bir görüşme, hem sınıfla o öğrencilerle görüşme, ama kaynaştırma tabii hedef o görüşme öncesi kaynaştırma öğrencinin durumundan dolayı bir görüşme olacak ama onu hissetmeden belli etmeden...*” (st. 141–145) başarılı bir kaynaştırma uygulaması için normal gelişim gösteren öğrenciler, anne-babalar ve kaynaştırma öğrencileri arasındaki organize bir çalışmanın önemine değinmiştir.

Tablo 15A incelendiğinde, araştırmayanın katılımcıları tarafından, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesinin, sınıf öğretmenleri ile kaynaştırma uygulamalarında rolü olan kişilerin bilgilendirilmesi ön plana çıkmaktadır. Sınıfın fiziki durumunun uygun olmasının da kaynaştırmanın başarılı bir şekilde uygulanması için önemli etmenlerden biri olarak düşünüldüğü de göze çarpan diğer etmenlerden biridir.

Tablo 15B

Kaynaştırma Uygulamalarının Başarılı Bir Şekilde Yapılması	
Sizce Nelere Bağlıdır?	
Yanıtlar	f
a) Sınıf öğretmenine bağlı	18
b) Rehber öğretmene bağlı	10
c) Okul müdürüne bağlı	10
d) Fiziksel ortama bağlı	10
e) Anne-babalara bağlı	9
f) Okul idaresine bağlı	9
g) Kaynaştırma öğrencisine bağlı	7
h) BEP'e bağlı	7
i) İşbirliğine bağlı	6
j) Normal gelişim gösteren öğrenciye bağlı	6
k) Özel eğitim öğretmenine bağlı	5
l) Bilgilendirme çalışmalarına bağlı	5
m) Destek hizmetlere bağlı	1
n) Objektif bir eğitim-öğretim ortamının oluşturulmasına bağlı	1
Görüşler Toplamı	92

Tablo 15B'de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yapılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 18'i "sınıf öğretmenine bağlı", 10'u "rehber öğretmene bağlı", 10'u "okul müdürüne bağlı", 10'u "fiziksel ortama bağlı", dokuzu "anne-babalara bağlı", dokuzu "okul idaresine bağlı" ve yedisi "kaynaştırma öğrencisine bağlı" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, Gizem öğretmen, kaynaştırma uygulamasının başarılı bir şekilde yapılmasını, kaynaştırma uygulamasında yer alan kişilerin bilinçli olması ve işbirliği içinde çalışmasına bağlamış ve bu düşüncesini şu sözlerle ifade etmiştir: *“Başarılı bir şekilde yapılması, o okuldaki öğretmenin branş öğretmeninin idarecinin ve hepsinin işbirliği içinde olması ve hepsinin bilinçli olmasına, ayrıca, velinin de bilinçli olmasına bağlıdır.”* (st. 63–65). Atahan öğretmene, *“Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yapılması için ilk önce yapacak öğretmenin kesinlikle bir eğitimden geçirilmesi gerekiyor. Eğitimin yanında sadece seminerden bahsetmiyorum. Pratik olarak da uygulamanın yapıldığı okullara biraz önce de söylediğim gibi görevlendirmeler yapılabilir belki. Bunun ile ilgili filmler izlenebilir, kitaplar okunabilir; ancak ve rehber öğretmenin rehberliğinde bir şeyler yapılacak olunursa başarılı olunur gibi geliyor bana.”* (st. 88–93) şeklinde görüş bildirerek, başarılı bir kaynaştırma uygulaması için, uygulamayı yapan sınıf öğretmenin konu ile ilgili olarak hem teorik hem de uygulamalı bir şekilde eğitilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 15B bir bütün olarak ele alındığında, kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde uygulanmasının sınıf öğretmenine bağlı olduğunun katılımcılar tarafından en çok belirtilen durum olduğu görülmektedir. Ayrıca, tabloya dikkatle bakıldığında, katılımcılar tarafından, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının oluşabilmesinin kaynaştırma eğitimini ilgilendiren tüm etmenlere bağlı olduğunun ifade edildiği görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yapılmasına ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme sonrasındaki görüşlerin bilgilendirme öncesine göre çok daha kapsamlı ve çeşitli olduğu görülmektedir. Ayrıca, her iki görüşmede de bu konuda en çok dile getirilen konunun, kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren sınıf öğretmenlerinin başarılı bir kaynaştırmadaki payının oldukça yüksek olduğudur.

3.11. Sınıf Öğretmeninde Bulunması Gereken Özellikler

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, sınıf öğretmeninde bulunması gereken özelliklere ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 16A

Kaynaştırma Uygulamalarında Sınıf Öğretmeninde Bulunması Gereken Özellikler Nelerdir?	
Yanıtlar	
a) Kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgili olmalı	18
b) Sabırlı olmalı	6
c) Kaynaştırma öğrencisine objektif davranmalı	4
d) Araştırmacı olmalı	4
e) İletişime açık olmalı	2
f) Öğrenciyi her ortamda gözlemlemeli	2
Görüşler Toplamı	36

Tablo 16A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmeninde bulunması gereken özelliklere ilişkin soruya, katılımcılardan 18’i “kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgili olmalı”, altısı “sabırlı olmalı”, dördü “kaynaştırma öğrencisine objektif davranmalı” ve diğer bir dördü de “araştırmacı olmalı” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Alperen öğretmen, “*Kesinlikle bir öğretmenin ilk önce özel alt sınıfları ile ilgili, az ya da çok, o çocuklara yaklaşımı ile ilgili bilgi sahibi olmalı.*” (st. 101–102) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma uygulamasını yapan sınıf öğretmenin özel gereksinimli öğrencilere nasıl yaklaşılacağı konusunda donanımlı olması gerektiğini vurgulamıştır. Burcu öğretmen ise, kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren sınıf öğretmeninde bulunması gereken özellikler arasında öncelikle kaynaştırma eğitimi ile ilgili bilgili olma üzerinde durmuş ve bu konuyu şu şekilde ifade etmiştir: “...*sınıf öğretmenleri de*

yetiştirilirken tıpkı böyle özel gereksinimliler için yetiştirilen öğretmenler gibi bence onlar kadar da bilgi sahibi olmalıdırlar...” (st. 118–121).

Tablo 16A’da kaynaştırma uygulamasında sınıf öğretmeninde bulunması gereken özelliklere ilişkin soruya katılımcıların verdiği yanıtlar genel olarak ele alındığında, uygulamayı yapan öğretmenin her şeyden önce kaynaştırma eğitimi hakkında bilgili ve eğitilmiş olması gerektiğinin düşünüldüğü görülmektedir.

Tablo 16B

Kaynaştırma Uygulamalarında Sınıf Öğretmeninde Bulunması Gereken Özellikler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Hizmet almaya açık olmalı	19
b) Alanında iyi olmalı	16
c) İşbirliğine açık olmalı	7
d) Hoşgörülü olmalı	5
e) Sabırlı olmalı	5
f) İstekli olmalı	3
g) Anlayışlı olmalı	3
h) İyi iletişime girebilmeli	3
i) Diğerleri (planlı çalışmalı, öğrenciyi kabullenmeli)	2
Görüşler Toplamı	63

Tablo 16B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmeninde bulunması gereken özelliklere ilişkin soruya, katılımcılardan 19’u “hizmet almaya açık olmalı”, 16’sı “alanında iyi olmalı”, yedisi “işbirliğine açık olmalı” ve beşi “hoşgörülü olmalı” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soruya Elif öğretmen, kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenlerinde bulunması gereken özellikler olarak, onların konu ile ilgili bilgili olmaları ve BEP yaparak planlı çalışmalarını gerektiği üzerinde durmuş ve bu düşüncesini şu sözleri ile dile getirmiştir: “*En başta bu konu ile ilgili bilgilendirilmeli yani bilgiye sahip olmalı*

öğretmen. Araştırmasını yapmalı yine aynı şekilde BEP planı yapmalı yani BEP planı bu konuda çok önemli oluyor. Çünkü onu uygulamazsa plansız programsız olursa uygulamasını tam yapamaz.” (st. 72–74). Mert öğretmen, “*Öncelikle kaynaştırma en azından bir eğitimi almış olması gerekiyor. En azından bir seminer almış olması gerekiyor. Bireysel eğitim planı yapmayı bilmesi gerekiyor. Bu bireysel eğitim planı yani BEP planını yaparken nelere dikkat edilecek öğrencinin hangi özelliklerine dikkat edilecek bunları iyi bilmesi gerekiyor. Bir de iletişimi iyi sağlaması, diğer velilerle sınıfındaki velilere de bu durumu iyi anlatması gerekiyor.*” (st. 90–94) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren sınıf öğretmenini, konu ile ilgili eğitilmiş, bireysel eğitim planı yapabilen ve iyi iletişime girebilen bir eğitimci olarak tanımlamıştır. Atahan öğretmen ise, “*Kaynaştırma uygulamalarında öğretmen kaynaştırma hakkında ilk önce bilgi sahibi olacak, konusuna hâkim olacak, hazırlıklı olacak, öğrenciye uygun planlamalar, uygulamalar yapacak, çocuğun seviyesini kapasitesini çok iyi bilmesi lazım ki o çocuğa hitap edebilmesi lazım.*” (st. 98–100) şeklinde görüş bildirerek, verdiği yanıtta kaynaştırma konusunda bilgili, alanında iyi, uygun planlamalar yapabilen ve çocuk gelişimi konusunda da yeterli bir kaynaştırma uygulaması gerçekleştiren sınıf öğretmeni profili çizmiştir.

Tablo 16B bir bütün olarak ele alındığında, kaynaştırma uygulamasını yapan bir sınıf öğretmenin, kaynaştırma eğitimi konusunda bilgili, alanında iyi, işbirliğine açık, hoşgörülü, sabırlı, istekli, anlayışlı, iyi iletişime girebilen ve aynı zamanda da planlı çalışabilen bir öğretmen olarak betimlendiği görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmeninde bulunması gereken özelliklere ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin konu ile ilgili bilgili olmasının oldukça önemli bir özellik olarak ön plana çıktığı ve bilgilendirme sonrasında katılımcıların soruya yönelik bildirdikleri görüş oranının %100’e yakın arttığı görülmektedir. Ayrıca, tablolar dikkatle incelendiğinde, katılımcıların bilgilendirme öncesinde hiç değinmemelerine rağmen, sınıf öğretmenin alanında iyi olmasının bilgilendirme sonrasında sıkça değinilen bir özellik olduğu da göze çarpmaktadır.

3.12. Kaynaştırma Uygulamalarında Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Yapması Gereken Etkinlikler

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, kaynaştırma uygulamalarında sınıf ve branş öğretmenlerinin yapması gereken etkinliklere ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 17A

Kaynaştırma Uygulamalarının Başarılı Bir Şekilde Gerçekleştirilebilmesi için Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Yapması Gereken Etkinlikler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) Ortak karar vermeliler	10
b) BEP hazırlamalılar	2
c) Diğerleri (öğrenciyi iyi tanımalılar ve eşgüdümlü hareket etmeliler)	1
Görüşler Toplamı	13

Tablo 17A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma uygulamalarında sınıf ve branş öğretmenlerinin yapmaları gereken etkinliklere ilişkin, 10 katılımcı, “ortak karar vermeliler” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu katılımcılardan Onur öğretmen, “*Evet, onların yapabileceği seviyedeki etkinlikleri kaynaştırma öğrencilerine teşvik etmelidir... Evet, seviyelerine uygun etkinlikleri yapmalarını sağlamak...*” (st.114–116) şeklinde görüş bildirerek, öğrenci seviyelerine uygun etkinliklerin hazırlanması gerektiğini vurgulamıştır. Gizem öğretmen de, “*Sınıf öğretmenlerinin öncelikle rehber öğretmenler beraber bir BEP planı hazırlaması lazım...*” (st. 123–125) şeklinde görüş bildirerek, planlamanın sınıf ve branş öğretmenleri tarafından ortak bir çalışma sonucunda hazırlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Tablo 17A bir bütün olarak ele alındığında, araştırmada görüş bildiren katılımcılar tarafından kaynaştırma uygulamalarında sınıf ve branş öğretmenlerinin yapmaları gereken etkinliklere ilişkin soruya çok az sayıda görüş bildirildiği, belirten görüşlerin de çoğunlukla ortak çalışma konusunda olduğu görülmektedir.

Tablo 17B

Kaynaştırma Uygulamalarının Başarılı Bir Şekilde Gerçekleştirilebilmesi için Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Yapması Gereken Etkinlikler Nelerdir?	
Yanıtlar	f
a) İşbirliği içinde çalışmalılar	15
b) İletişimleri iyi olmalı	12
c) Eşgüdümlü olarak çalışmalılar	5
d) Planlamayı beraber yapmalılar	5
Görüşler Toplamı	37

Tablo 17B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma uygulamalarında sınıf ve branş öğretmenlerinin yapmaları gereken etkinliklere ilişkin soruya, katılımcılardan 15’i “işbirliği içinde çalışmalılar”, 12’si “iletişimleri iyi olmalı”, beşi “eşgüdümlü olarak çalışmalılar” ve diğer beşi de “planlamayı beraber yapmalılar” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Ece öğretmen, sınıf ve branş öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında işbirliği içinde çalışarak, kaynaştırma öğrencileri hakkında da birbirlerini bilgilendirmeleri gerektiğini şu sözleri ile ifade etmiştir: “*Sınıf ve branş öğretmenleri arasında işbirliği olması lazım, eşgüdüm içinde çalışmalarını gerekir, o öğrenciler hakkında söz konusu öğrenciler hakkında birbirlerini sürekli bilgilendirmeleri gerekir. Bunu sağlayacak nitelikte öğretim yapmalılar.*” (st. 82–84). Begüm öğretmen ise, kaynaştırma uygulamalarında sınıf ve branş öğretmenlerinin yapması gereken etkinliklere ilişkin soruya, bir branş öğretmeni olarak böyle bir durumda kendi yapması gerekenlerden yola çıkarak yanıt vermiş ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Evet, tabii sınıf öğretmenin kendi alanı ile ilgili olarak o*

öğrenci için birtakım materyaller hazırlaması önemli. Branş öğretmeni olarak kendimi düşünürsem, yine o öğrenci ile ilgili olarak o gün verilebilecek konu hangisi ise, o konu ile ilgili öğrenciye neler verilebilir bunun daha önce planlamasının yapılması, daha sonra da o ders içerisinde de o öğrenciye o bilgileri verebilmeye gayret göstermesi gerekir diye düşünüyorum.” (st. 99–103).

Tablo 17B bir bütün olarak ele alındığında, kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için öncelikle sınıf ve branş öğretmenlerinin işbirliği içinde çalışmaları ve iletişimlerinin iyi olması gerektiği görülmektedir. Ayrıca, planlamayı beraber yaparak, eşgüdümlü çalışmanın da kaynaştırma uygulamalarında sınıf ve branş öğretmenlerinin yapması gereken çalışmalar arasında yer aldığı görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarında sınıf ve branş öğretmenlerinin yapması gereken etkinliklere ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde katılımcılar tarafından soruya çok az sayıda yanıt verildiği, görüşme sonrasındaysa aynı sorunun yanıtlanma oranının %150'ye yakın arttığı görülmektedir. Bilgilendirme öncesinde sınıf ve branş öğretmenin yapması gereken etkinliklerden bahsedilirken iletişimden hiç söz edilmediği; ancak, bilgilendirme sonrasında aynı konu tekrar gündeme geldiğindeyse, katılımcılar tarafından sınıf ve branş öğretmenlerinin iletişimlerinin iyi olması ve birbirlerini sürekli bilgilendirmeleri gerektiğinden sıkça söz edildiği görülmektedir.

3.13. Destek Özel Eğitim Hizmetleri

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, destek özel eğitim hizmetlerine ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 18A

Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Sınıf Öğretmenine Ne Gibi Etkinliklerle Destek Özel Eğitim Hizmeti Sağlanabilir?	
Yanıtlar	f
a) Kaynaştırma uygulamaları ile ilgili hizmet-içi eğitim sağlanabilir	12
b) Uygulamaya yönelik olarak araç-gereç temin edilir	3
c) Diğerleri (çalışma ortamı, bir atölye temin edilir, okulda rehberlik servisi olmalı)	2
Görüşler Toplamı	17

Tablo 18A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen destek özel eğitim hizmetlerine ilişkin soruya, katılımcılardan 12’si “kaynaştırma uygulamaları ile ilgili hizmet-içi eğitim sağlanabilir”, üçü de “uygulamaya yönelik olarak araç-gereç temin edilebilir” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Mert öğretmen, “*Öncelikle, sınıf öğretmenlerine özel eğitim ile ilgili seminerler verilerek bilgi sağlanır. Daha önce benim katıldığım 30 saatlik işte bir hafta ders saatleri otuz saatlik özel eğitim seminerinin yararı; ancak, bunun bile yeterli olmadığını... daha uzun süre eğitim verilebilir.*” (st. 154–160) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenine kaynaştırma eğitimi konusunda bilgi verilerek destek sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Deniz öğretmen, bu konuda kendisinin birtakım araştırmalar yaptığını ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan bir öğretmenin de en çok folklor, drama gibi iyi bir şekilde organize edilmiş çeşitli sosyal etkinliklere ihtiyaç duyacağını belirtmiş, bu konuyu da şu sözleri ile ifade etmiştir: “*Bakın, bunun en önemli yollarından bir tanesi yani bu konuda araştırma yaptım, sosyal etkinliktir. Kaynaştırmaya muhtaç öğrencilerin sosyal etkinliklere ihtiyacı vardır. Ne olabilir bunlar? Sınıflarda yapılan basit drama çalışmaları, ne bileyim bu sene folklor çalışmaları yaptık, dışardan hoca getirdik işte...*” (st. 181–184). Bir diğer katılımcı Arzu öğretmen de, “*Yani, o öğretmene o tür öğrencilerin aile hayatlarının nasıl olduğu, onların nasıl yaşadığı, nasıl hangi olaylara, nasıl tepkiler verdiğini anlatmalı veliler... Bilgilendirilebilir, bu, bir uzman*

tarafından ama yani bunu bilen bir kişi tarafından, sınıf öğretmeni onun hangi olaya tepki vereceğini bilemeyebilir. Ama onu bi başkasına anlattırsın, onları en azından anlayabilir, öğrencinin seviyesine inebilir...” (st. 201–208) şeklinde görüş bildirerek, öğretmenlerin gerek öğrencinin durumu gerekse kaynaştırma eğitimi konusunda anne-baba, uzman ve benzeri kişilerce bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Zeynep öğretmen de, kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren sınıf öğretmenine sağlanması gereken destek özel eğitim hizmetleri konusunda, okuldaki öğretmenlerin yardımlaşmasını ön plana çıkarmış ve bunu şu şekilde ifade etmiştir: *“O öğrenci benim sınıfında değil de arkadaşımın sınıfındaysa, ne zaman destek isterse o zaman destek verilebilir. Çünkü sınıfında öğrencisi olan o arkadaş. Sonuçta ben onun sınıfında ne yapıyor bilemem. Ha benden yardım isterse elimden geleni yaparım, bu şekilde...”* (st. 173–175)

Tablo 18A bir bütün olarak incelendiğinde, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenine ne gibi etkinliklerle destek özel eğitim hizmeti sağlanacağına dair fazla görüş bildirilmediği, belirtilen görüşlerin de çoğunlukla, kaynaştırma uygulamasını yapan sınıf öğretmenine kaynaştırma eğitimi ile ilgili bilgi sağlanmasına yönelik olduğu görülmektedir.

Tablo 18B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen destek özel eğitim hizmetlerine ilişkin soruya, katılımcılardan 14’ü “rehberlik hizmeti sağlanabilir”, altısı “sınıf-içi yardım yapılabilir”, altısı “özel eğitim danışmanlığı yapılabilir” ve dördü de “kaynak oda eğitimi ile destek verilebilir” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan İsmail öğretmen, *“Özel eğitim danışmanları demin söylediğimiz gibi, özel eğitim danışmanları tarafından bilgilendirilmeleri sağlanabilir. Yine okuldaki rehber öğretmenlerden destek alarak yardım alabilirler, sınıf-içi yardım alabilirler.”* (st. 154–156) şeklinde görüş bildirerek, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan bir öğretmene özel eğitim danışmanlığı ve sınıf-içi yardım gibi destek hizmetlerin sunulabileceğini belirtmiştir. Bahar öğretmen, kaynak oda eğitiminden bahsederek, destek özel eğitim hizmetlerinden kaynak oda eğitimi

üzerinde durmuş ve şu şekilde de görüş bildirmiştir: “*Kaynak oda eğitimi verilebilir. O öğrenci normal sınıfta başarılı olamıyorsa herhangi bir derste kaynak oda eğitimi için böyle kolaylıklar sağlanabilir.*” (st. 101–102).

Tablo 18B

Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Sınıf Öğretmenine Ne Gibi Etkinlikler le Destek Özel Eğitim Hizmeti Sağlanabilir?	
Yanıtlar	f
a) Rehberlik hizmeti sağlanabilir	14
b) Sınıf-içi yardım yapılabilir	6
c) Özel eğitim danışmanlığı yapılabilir	6
d) Kaynak oda eğitimi ile destek verilebilir	4
e) Öğretmenlerle belli dönemlerde toplantılar yapılabilir	2
f) Kaynaştırma ortamının hazırlanmasına yardımcı olunur	2
g) Sağlık hizmeti verilebilir	2
h) Kaynaştırma öğrencisi için servis hizmeti sağlanabilir	1
Görüşler Toplamı	37

Tablo 18B incelendiğinde, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra katılımcıların, destek özel eğitim hizmetlerine ilişkin kapsamlı bir yanıt verdikleri gözlenmektedir. Katılımcıların görüşlerinde, sınıf-içi yardım, kaynak oda eğitimi ve özel eğitim danışmanlığı gibi özel eğitim destek hizmetlerine dair tüm kavramları dile getirdikleri görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarında yer alan destek özel eğitim hizmetlerine ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme sonrasında verilen yanıtların bilgilendirme öncesine göre çok daha kapsamlı ve çeşitli olduğu görülmektedir. Bilgilendirme öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarında kaynaştırma eğitimi yapan sınıf öğretmene çeşitli hizmet-içi eğitimler ya da benzeri etkinliklerle kaynaştırmaya yönelik çeşitli

bilgilendirme çalışmalarının yapılması ve rehberlik desteğinin verilmesinin katılımcılar tarafından önemli bir konu olarak ifade edildiği de tablolarda görülmektedir.

3.14. Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, normal gelişim gösteren öğrenciler ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 19A

Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerle Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?	
Yanıtlar	f
a) Özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgilendirilmeliler	12
b) Diğerleri (normal gelişim gösteren öğrencilerin düşünceleri alınır)	1
Görüşler Toplamı	13

Tablo 19A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrenciler ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin soruya 12 öğretmen: “özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgilendirilmeliler” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, Yasemin öğretmen, “*Tabi yani diğer öğrencilere bunu açıkladım, arkadaşlarının kendileri gibi olmadığını onlara normal arkadaşlarına davrandıkları gibi davranmalarını, yani onlara özel bir insan olarak, kendinden aşağı bir insan olarak görmemelerini...*” (st. 225–227) şeklinde görüş bildirerek, normal gelişim gösteren öğrencilere sınıfta uygulanacak olan kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirme yapacağını belirtmiştir. Murat öğretmen, “*...bi kere o çocuklar da motive edilmeli. O arkadaşları nasıl davranması gerektiği... Tabi tabi bu iş zaten bilgisiz olmaz, yani körü körüne bir insanı bir yere koyup kendisiyle aynı zekâ seviyesine sahip*

olmayan insanı bir sınıfa koyup bilgisiz bir şekilde koyduktan sonra yani ne o çocuğun gelişimi olur ne de normal öğrencilerin çocuğa karşı bir sempatisi olur...” (st. 197–205) şeklinde görüş bildirerek, normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma eğitimi konusunda motive edilmesi ve aynı zamanda da bilgilendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Begüm öğretmen de, “...*tabii o öğrencilerle bu öğrencinin durumunun görüşülmesi... Ama onların hani, kaba tabir ile öcü olmadıkları onların da bizim gibi birey olduğu bu okulda bu sınıfta onların da eğitim-öğretim görme hakkının olduğunu öncelikli olarak konuşmamız gerekiyo gibi geliyor bana...*” (st. 295–299) şeklinde görüş bildirerek, normal gelişim gösteren öğrencilerin bilgilendirilerek kaynaştırma eğitimine hazırlanmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 19A bir bütün olarak ele alındığında, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrenciler ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin soruya katılımcılar tarafından çok az sayıda görüş belirtildiği, belirtilen görüşlerin de biri hariç tamamının özel gereksinimli öğrenci konusunda normal gelişim gösteren öğrencilerin bilgilendirilmesi şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 19B

Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?	
Yanıtlar	f
a) Özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgilendirilmeliler	14
b) Canlandırma çalışmaları yapılabilir	8
c) Akran eğitimi konusunda çalışmalar yapılmalı	1
Görüşler Toplamı	23

Tablo 19B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrenciler ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin soruya katılımcılardan 14’ü “özel gereksinimli öğrenciler konusunda

bilgilendirilmeliler” ve sekizi de “canlandırma çalışmaları yapılabilir” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Katılımcılardan Ece öğretmen, “*Normal öğrenciler özel gereksinimli olan öğrenciler konusunda bilgilendirilmeli, yapabilecekleri konusunda bilgilendirilmeli, bu öğrencilerle daha çok empati ile canlandırma çalışmaları yapmak yararlı olur.*” (st. 95–97) şeklinde görüş bildirerek, normal gelişim gösteren öğrencilerin sınıftaki kaynaştırma öğrencisi ya da öğrencileri hakkında bilgilendirilmelerinin ve ayrıca, normal öğrencilerle kaynaştırma öğrenci ya da öğrencilerinin özelliklerine uygun olarak canlandırma çalışmalarının yapılmasının kaynaştırma eğitimi açısından yararlı olacağını ifade etmiştir. Berna öğretmen de Ece öğretmenin görüşlerinde yer alan bilgilendirme ve canlandırma çalışmaları üzerinde durmuş ve bu düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır: “*Normal öğrenciler ile toplantılar yapılır, bilgilendirme çalışmaları yapılır. Empati çalışmaları yapılabilir.*” (st. 104–105). Elif öğretmen ise, “*Normal öğrenciler özel eğitime muhtaç olan kaynaştırma öğrencilerine yapılan etkinlikler aynısı normal öğrencilere de yaptırılır... Ayrıca, şu da olabilir. Kaynaştırma öğrencisinin sınıftan çıkarıp kalan öğrencilere onlar ile ilgili açıklamalar yapılabilir, onları da bilgilendirme çalışmaları yapılabilir...*” (st. 94–98) şeklinde görüş bildirerek, normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerinin olmadığı bir zamanda sınıfta konu ile ilgili bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 19B genel olarak ele alındığında, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrenciler ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin soruya katılımcılar tarafından çoğunlukla normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgilendirilmesine dair yanıtlar verildiği görülmektedir. Ayrıca, Tablo 19B dikkatle incelendiğinde bazı katılımcılar tarafından sınıf içerisindeki canlandırma çalışmalarının da kaynaştırma eğitiminde yararlı olduğu düşünülerek konuya ilişkin olarak dile getirildiği görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarında normal gelişim gösteren öğrenciler ile

gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, her iki tabloda da sınıf içerisindeki normal gelişim gösteren öğrencilerin konu ile ilgili olarak bilgilendirmesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Buna ek olarak, bilgilendirme öncesinde normal gelişim gösteren öğrenciler ile yapılabilecek etkinlikler arasında canlandırma çalışmaları hiç yer almazken, bilgilendirme sonrasında, araştırmaya katılan sekiz katılımcı tarafından bu konunun kaynaştırma uygulamalarında normal gelişim gösteren öğrenciler ile gerçekleştirilebilecek bir etkinlik olarak ifade edildiği de görülmektedir.

3.15. Akran Öğretimi

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, akran öğretime ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 20A'da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen akran eğitime ilişkin soruya katılımcılardan sekizi “aynı yaş grubundaki çocukların bir arada eğitilmesi”, altısı “aynı yaş grubundaki çocukların bir arada eğitim-öğretim görmesi” ve üçü de “kendi yaşlılarının birbirine bir şeyler öğretmeleri” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Gizem öğretmen, “*Akran öğretimi, kendi yaşlılarının birbirlerine bir şeyler öğretmeleri...*” (st. 181) şeklinde görüş bildirirken Burcu öğretmen, bu konuda yorum yapmamış ve böyle bir kavramla ilk defa karşılaştığını belirtmiştir: “*Akran öğretimi ilk defa duyuyorum. Bir bilgim yok*” (st. 151). İrem öğretmene, akran öğretimini aynı yaş grubundaki öğrencilerin bir arada eğitim görmesi olarak açıklamış ve bu düşüncesini şu sözleri ile ifade etmiştir: “*Akran öğretimi aynı yaş grubunun beraber aynı şekilde eğitim görmesi...*” (st. 159).

Tablo 20A

Akran Öğretimi Denince Ne Anlıyorsunuz?	
Yanıtlar	f
a) Aynı yaş grubundaki çocukların bir arada eğitilmesi	8
b) Aynı yaş grubundaki çocukların bir arada eğitim-öğretim görmesi	6
c) Kendi yaşlılarının birbirine bir şeyler öğretmeleri	3
d) Aynı yaş grubundaki çocukların bilgi alış-verişinde bulunması	2
e) Biraz daha geri seviyede olan öğrencilerin yaşlıları ile birlikte eğitilmesi	1
Görüşler Toplamı	20

Tablo 20A bir bütün olarak ele alındığında, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen akran öğretime ilişkin soruya katılımcılar tarafından fazla yanıt verilmediği görülmektedir. Buna ek olarak, verilen yanıtların yarısından fazlasının aynı yaş grubundaki çocukların bir arada eğitim-öğretim görmesine ilişkin görüşlerde yoğunlaştığını görmekteyiz.

Tablo 20B

Akran Öğretimi Denince Ne Anlıyorsunuz?	
Yanıtlar	f
a) Aynı yaş grubundaki öğrencilerin sınıf içinde dersi birbirlerine aktarması	9
b) Öğretmen gözetiminde sınıf içinde ya da dışında, normal gelişim gösteren öğrencilerin gereksinim duyulan alanlarda kaynaştırma öğrencisine eğitim vermesi	8
c) Aynı yaş grubundaki öğrencilerin bir arada eğitim alması	4
Görüşler Toplamı	21

Tablo 20B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen akran eğitime ilişkin soruya katılımcılardan dokuzu “aynı yaş grubundaki öğrencilerin sınıf içinde dersi birbirlerine aktarmasıdır”, sekizi “öğretmen gözetiminde sınıf içinde ya da dışında, normal gelişim gösteren

öğrencilerin gereksinim duyulan alanlarda kaynaştırma öğrencisine eğitim vermesidir” ve dördü de “aynı yaş grubundaki öğrencilerin bir arada eğitilmesi” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, İsmail öğretmen, “*Yani akran eğitimi de normal öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine yaptığı eğitimi anlamı var yani.*” (st. 123–124) şeklinde görüş bildirerek, akran öğretimini normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine verdiği eğitim-öğretim olarak ifade etmiştir. Berna öğretmen, “*Akran öğretimi akranın bilgiyi öğretmenin denetiminde sınıf-içi sınıf-dışı ortamlarda diğer akranlarına anlatması aktarmasıdır.*” (st. 109–110) şeklinde görüş bildirerek, akran öğretiminin aynı yaş grubundaki öğrencilerin öğretmen denetiminde sınıf-içi ya da dışında birbirleri arasındaki bilgi alışverişi olarak ifade etmiştir. Begüm öğretmen de, akran öğretimini, aynı yaş grubundaki öğrencilerin dersi birbirlerine aktarması olarak tanımlamış ve şu şekilde görüş bildirmiştir: “*Evet, akran öğretimi denince, o sınıfta eğitim gören öğrenci yani aynı yaştaki öğrencilerin dersi onların aktarması tabii bu sayede de tabii ki aynı yaş düzeyinde olan çocukların daha iyi iletişim kurulabileceğinin anlıyorum.*” (st. 128–130).

Tablo 20B incelendiğinde, akran öğretiminin katılımcılar tarafından genel anlamda üç şekilde ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca, tablo dikkatle incelendiğinde, katılımcıların çoğu tarafından akran öğretiminin, sınıfta öğretmen gözetiminde öğrenciler arasında yapılan bilgi alışverişi olarak tanımlandığını da söyleyebiliriz.

Bilgilendirme öncesi ve sonrasında, akran öğretime ilişkin, katılımcıların, görüşmeleri incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde akran öğretiminin aynı yaş seviyesindeki öğrencilerin eğitimi olarak tanımlanırken, bilgilendirme sonrasında aynı sınıfta eğitim-öğretim gören öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin kontrolünde birbirlerine ders vermeleri olarak tanımlandığı görülmektedir. Bilgilendirme öncesinde katılımcılar tarafından akran öğretime ilişkin, bilgilendirme sonrasına kıyasla daha çeşitli ama daha az sayıda görüş bildirildiği, bilgilendirme sonrasındaysa, yapılan yorumların sadece üç maddede toplandığı ama bilgilendirme öncesine kıyasla daha fazla görüşün bildirildiği de dikkat çeken bir diğer etmendir.

3.16. Kaynaştırma Öğrencileri ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, kaynaştırma öğrencileri ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 21A

Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencileri ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?	
Yanıtlar	f
a) Sınıf ve sınıf arkadaşları kaynaştırma öğrencisine tanıtılabilir	2
b) Ders içeriği öğrenciye uygun olarak basitleştirilebilir	2
c) Okul tanıtılabilir	1
Görüşler Toplamı	5

Tablo 21A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma öğrencileri ile yapılabilecek etkinliklere ilişkin soruya katılımcılardan ikisi “sınıf ve sınıf arkadaşları kaynaştırma öğrencisine tanıtılabilir”, ikisi de “ders içeriği öğrenciye uygun olarak basitleştirilebilir” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu görüşler doğrultusunda, örneğin, İrem öğretmen, “*Hiç bişey aklıma gelmiyor.*” (st. 166) şeklinde görüş bildirerek, konu ile ilgili herhangi bir açıklama yapmayacağını ifade etmiştir. Koray öğretmen ise, “*Öyle aklıma geldi. İşlediğimiz konunun tabi ben kırk dakika boyunca işlediğimiz konunun ben kaynaştırma öğrencisinin anlamasını beklemiyorum. Öyle ben İngilizcede, İngilizce öğretmeniyim, sayılar konusunu işliyorsam, atıyorum birden yirmiye kadar İngilizce sınıfa öğretirim. Kısaca, okunuşlarını yaptırırım. Kaynaştırma öğrencisi birden yirmiye kadar yazabilir kırk dakika içinde ama okunuşunu yapabileceğini zannetmiyorum. Diğer öğrencilerden ben telaffuzunu okunuşunu yapmasını bekliyorum. Kaynaştırma öğrencisinden bunu beklemem ama ben kaynaştırma öğrencisine şöyle bir etkinlik veririm, ders içinde diyelim ki sen ders sonuna kadar on kere sayıları yaz bu senin bugünkü ödevin. Ha ben*

senden okumayı veya işte işlem yaparak sonucunu bulup onu da İngilizce söylemeyi beklemiyorum. Bu şekilde bir etkinlik olabilir.” (st. 278–288) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma öğrencisine yönelik olarak ders içeriğinin basitleştirilmesi gerektiğini, kendi öğretmenlik deneyimlerinden de örnekler sunarak açıklamıştır.

Tablo 21A bir bütün olarak ele alındığında, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencileri ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin soruya çok az sayıda katılımcı tarafından yanıt verildiği görülmektedir.

Tablo 21B

Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencileri ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?	
Yanıtlar	f
a) Bilgilendirme yapılabilir	8
b) Okul tanıtılabilir	6
c) Sınıf ayrıntılı olarak öğrenciye tanıtılır	5
d) Diğerleri (sosyal etkinlikler artırılabilir)	2
Görüşler Toplamı	21

Tablo 21B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma öğrencileri ile yapılabilecek etkinliklere ilişkin soruya katılımcılardan sekizi “bilgilendirme yapılabilir”, altısı “okul tanıtılabilir” ve beşi de “sınıf ayrıntılı olarak öğrenciye tanıtılır” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, Ece öğretmen, *“Onlara bilgi verilebilir, öncelikle okul tanıtılabilir onlara, belki bu eğitime başlamadan önce. Eğitim süreci başlamadan önce sınıf ortamı tanıtılabilir, okul hakkında okulu tanımaları sağlanabilir. Arkadaşları ile konuşulabilir. Oryantasyon çalışmaları yapılabilir. Fiziksel koşullar o öğrencilere göre düzenlenebilir buldukları ortamda.”* (st. 107–110) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma öğrencisi ile yapılabilecek bilgilendirme, oryantasyon, sınıf ortamının düzenlenmesi gibi etkinlikleri ifade etmiştir. Naz öğretmen, *“Kaynaştırma öğrencileri ile yapılabilecek*

etkinlikler resim çalışmaları işte el becerilerini geliştirme çalışmaları olabilir.” (st. 140–143) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma öğrencisi için düşünülen resim ve el işi gibi çeşitli sosyal etkinliklere değinmiştir. Zeynep öğretmen ise “*Kaynaştırma öğrencileri ile öğretmenler önceden görüşebilir. Normal arkadaşlarına tanıtabilir. Öğretmen onlar hakkında bilgi verebilir... Kaynaştırma öğrencisinin özür derecesini tespit etmek için çalışmalar yapabilir.”* (st. 156–158) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma uygulamalarında kaynaştırma öğrencileri ile yapılabilecek etkinlikler arasından bilgilendirme çalışmalarına değinmiştir.

Tablo 21B bir bütün olarak ele alındığında, kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için katılımcılar tarafından kaynaştırma öğrencileri ile yapılabilecek etkinlikler arasında bilgilendirme ve oryantasyon çalışmalarına öncelik verildiği görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma öğrencileri ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme öncesindeki görüşlerin bilgilendirme sonrasına göre çok az sayıda olduğu görülmektedir. Tablolar incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde, birkaç katılımcının sınıfın ve sınıf arkadaşlarının kaynaştırma öğrencisine tanıtılması ve ders içeriğinin basitleştirilmesi gibi konular üzerinde durduğu görülürken, bilgilendirme sonrasında katılımcıların, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencisinin bilgilendirilmesi ile okul ve sınıfın öğrenciye tanıtılması gibi oryantasyon çalışmaları üzerinde çokça yoğunlaştığı görülmektedir.

3.17. Kaynaştırma Öğrencilerinin Anne-Babalarıyla Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarıyla gerçekleştirilebilecek

etkinliklere ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 22A

Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencilerinin Anne-Babalarıyla Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?	
Yanıtlar	f
a) Anne-babalar bilgilendirilmeli	15
b) Sürekli anne-babalar ile iletişim içinde olunmalı	5
c) Anne-babalardan öğrenci ile ilgili bilgi almaya yönelik görüşmeler yapılmalı	5
d) BEP yaparken anne-babalar da çağırılıp eğitime dâhil edilmeli	5
e) Diğerleri (kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları diğer kaynaştırma öğrencilerin anne-babaları ile tanıştırılabilir)	1
Görüşler Toplamı	31

Tablo 22A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarıyla yapılabilecek etkinliklere ilişkin soruya katılımcılardan 15’i “anne-baba bilgilendirilmeli”, beşi “sürekli anne-baba ile iletişim içinde olunmalı”, beşi “anne-babalardan öğrenci ile ilgili bilgi almaya yönelik görüşmeler yapılmalı”, ve diğer bir beşi de “BEP yaparken anne-baba de çağrılarak anne-baba eğitime dâhil edilmeli” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu görüşler doğrultusunda, örneğin, Beyza öğretmen, “*Şimdi bu okulda yapılan etkinliklere diyelim ki öğrenciye özel bir plan hazırlandı. Sosyal becerileri ve normal hayatı işte uyum sağlamaları için bunların ben ailelerinin de katılmasını isterim. Etkinliğe çocuğun ailesi de davet edilebilir. Artık nerede gerçekleşir, birlikte yapılır...*” (st. 179–182) şeklinde görüş bildirerek, özel gereksinimli öğrenciler için hazırlanan BEP toplantılarına anne-babaların de katılım göstermesi gerektiğini ifade etmiştir. Bahar öğretmen, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek bir etkinlik olarak kaynaştırma

öğrencisinin anne-babası ile sınıf öğretmeni arasında bilgi alışverişi için yapılması gereken görüşmeleri ön plana çıkarmış ve bu konuyu şu sözleri ile aktarmıştır: *“Görüşmeler yapılacak tabii... Evet, görüşmeler yapılacak. Söylediğim gibi işte, sık sık sürekli görüşülecek, bunların haricinde ne gibi etkinlikler, ben, şu yani, kaynaştırma öğrencimin velisini de sınıfa davet ederdim zaman zaman...”* (st. 262–268). Murat öğretmen ise, *“Bi kere ailelerin demin de konuşmuştuk, kesinlikle bilinçlendirilmeli. Çünkü genel anlamda baktığımızda tamam belki zengin insanlar, zengin aileler bu konuda eğitim alıyorlar veya bilinçleniyorlar ama kenar mahallelere baktığımızda, bu konuda hiç bilgisi olmayan insanlar var. Benim şu anki çalıştığım okulda da aynı şekilde. Kenar mahalle, aile çok fazla bir şey bilmiyor. Nasıl yaklaşacağını, nasıl davranması gerektiğini bilmiyor... Bir kere ailenin müthiş derecede bilinçlendirilmesi lazım o çocuklara nasıl davranması. Bi kere ailenin ne kadar sabır, sabretmesi gerektiği öğretilmeli yani bu işin temeli sabra dayandığına inanıyorum ben. Sabırlı olunmalı, o çocuğa karşı sevgi şefkat işte bunların kesinlikle aileye hissettirilmesi ve anlatılması gerektiğine inanıyorum ben.”* (st. 228–236) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma öğrencisinin anne-babasının kaynaştırma eğitimi ve özel gereksinimli bir bireye nasıl davranılacağı konularında çok iyi bir şekilde eğitilmesi gerektiğine inandığını belirtmiştir.

Tablo 22A genel olarak ele alındığında, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları ile yapılabilecek etkinlikler arasında anne-babayı özel eğitim ve kaynaştırma konularında öğretmenin ve anne-baba ile sürekli iletişim içinde olmanın gerekliliğinin vurgulandığı görülmektedir. Ayrıca, katılımcılar tarafından anne-babanın eğitime aktif olarak katılması ile BEP planının oluşturulmasında anne-babadan yardım alınmasının öneminin de ifade edildiği görülmektedir.

Tablo 22B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarıyla yapılabilecek etkinliklere ilişkin soruya katılımcılardan 18’i “bilgilendirme çalışmaları yapılır”, dokuzu ise “anne-baba ile sürekli iletişim halinde bulunulur” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 22B

Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencilerinin Anne-Babalarıyla Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?	
Yanıtlar	f
a) Bilgilendirme çalışmaları yapılır	18
b) Anne-baba ile sürekli iletişim halinde bulunulur	9
c) Diğerleri (anne-babalar etkinliklere dâhil edilmeli)	1
Görüşler Toplamı	28

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Alperen öğretmen, “*Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma ailelerinin kaynaştırma öğrencilerinin ailelerin gerçekleştirebileceği çocuğun durumunu her şeyden önce bu ailelere en iyi şekilde anlatılmalı. O ailelerle birlikte sınıf içinde yapılan etkinliklerde eve de aileye de verilebilir. Onla birlikte de yapabilir. O sadece sınıfta kalmamalı. Sınıfta olması için aile de evde pekiştirmeli. O ne tür etkinlik olursa olsun. Okuma olabilir, matematik olabilir, belki problem çözme olabilir, her türlü etkinlik aile tarafından da evde mutlaka pekiştirilmesi lazım. Uzman tarafından da çeşitli etkinlikler yapılmalı. Bunu düşünüyorum ben bununla ilgili.*” (st. 160–166) şeklinde görüş bildirerek, anne-babalarının çocuklarının eğitimi ve durumu hakkında bilinçlendirilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Pınar öğretmen, ders içi veya ders dışı etkinliklere kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarının katılım göstermesi gerektiğini ifade etmiş ve bu düşüncesini şu şekilde belirtmiştir: “*Onların da etkinliklere yapılan etkinliklere katılması...*” (st. 96). Bahar öğretmen ise, “*Aile ile sürekli görüşülmeli, sürekli diyalog içinde olunmalı...*” (st. 127) şeklinde görüş bildirerek, anne-baba ile öğretmen arasındaki iletişimin kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesinde önemli bir etmen olduğunu belirtmiştir. Mert öğretmen de, “*Öncelikle veli de bu konuda bilgilendirilmeliler. Hem okulda hem okulun dışında evde geçirdiği sürede de bu konuda veliye rehberlik edilmeli. Yani ona evde nasıl davranması gerektiği evde de basit işleri yapabileceği evde de ufak tefek etkinlikleri kendi arasında normal günlük hayata yönelik etkinlikler yaptırılabilir.*” (st. 155–158) şeklinde görüş bildirerek, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için okulda

yapılan etkinliklerin evde de devam etmesinin gerektiğini belirtmiş ve bunun için de anne-babanın bilgilendirilmesinin şart olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 22B bir bütün olarak ele alındığında, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları ile yapılabilecek etkinliklerin genel anlamda iki grupta toplandığı görülmektedir. Bu konuları, anne-babayı özel eğitim ve kaynaştırma konusunda bilgilendirmek ve anne-baba ile sürekli iletişim içinde olmak şeklinde sıralayabiliriz.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme öncesindeki görüşlerin bilgilendirme sonrasına göre daha çok çeşit ve sayıda olduğu görülmektedir. Bilgilendirme öncesinde katılımcılar tarafından, başarılı bir kaynaştırma uygulamasında kaynaştırma öğrencisinin anne-babası ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler sıralanırken, bilgilendirme, kaynaştırma öğrencisinin görüşlerini alma, okul ve anne-baba arasındaki iletişim ve BEP'e kaynaştırma öğrencisinin anne-babasının da dâhil edilmesi gibi soruya ilişkin son derece önemli konulara değinildiği, bilgilendirme sonrasındaysa, sadece bilgilendirme ve okul anne-baba iletişimi konularında görüş bildirildiği görülmektedir.

3.18. Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Anne-Babaları ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 23A

Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Anne-Babaları ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?	
Yanıtlar	f
a) Bilgilendirme çalışmaları yapılır	20
Görüşler Toplamı	20

Tablo 23A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babalarıyla yapılabilecek etkinliklere ilişkin soruyu yanıtlayan katılımcıların tamamı (20) “bilgilendirme çalışmaları yapılır” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Elif öğretmen, normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile toplantılar düzenlenerek, kaynaştırma eğitimi hakkında anne-babaların bilgilendirilmesi gerektiğini vurgulamış ve şu şekilde görüş bildirmiştir: “*Yine normal öğrencilerin ailesi ile de az önce dediğim gibi ya okul dışında veli toplantıları düzenlerim...*” (st. 185–186). Zeynep öğretmen de, “*Aynı şeyi diyecem, normal öğrencilerin aileleri ile bir araya getirilerek kaynaştırma öğrencilerinin durumu, en iyi şekilde nasıl yardımcı olunabilir. Onlar ile bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir, bir de ayrıca, ben bu kaynaştırma öğrencilerinin ailelerine psikolojik destekte bulunması gerektiği görüşündeyim...*” (st. 220–223) şeklinde görüş bildirerek, normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babasının kaynaştırma eğitimi konusunda bilinçlendirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 23A bir bütün olarak ele alındığında, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrencilerinin anne-babaları ile yapılabilecek etkinliklere ilişkin soruya, katılımcılardan gelen yanıtların tamamının bilgilendirme çalışmalarına yönelik olduğu görülmektedir.

Tablo 23B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babalarıyla yapılabilecek etkinliklere ilişkin soruyu yanıtlayan katılımcıların biri hariç tamamı (21) “bilgilendirme çalışmaları” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 23B

Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Anne-Babaları ile Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler Neler Olabilir?	
Yanıtlar	f
a) Bilgilendirme çalışmaları yapılır	21
b) Diğerleri (normal öğrencilerin anne-babaları birbirleri ile görüşürler)	1
Görüşler Toplamı	22

Katılımcılardan Deniz öğretmen, bu soruya, “*Normal öğrencilerin aileleri ile kesinlikle kaynaştırma tabii tutulan öğrencilerin öğrencilere karşı çıkmamaları ki bazı bilmiyorum ama yaşandı mı yaşanmadı mı bilmiyorum ama bazı öğrenci velileri işte bu tür öğrencileri istemeyebilir. Onları uygun şekilde uyarmak ve bu konu hakkında aydınlatmak mutlaka gerekir ki karşı herhangi bir şey olamasın...*” (st. 138–141) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma ortamındaki normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babalarının kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yasemin öğretmen de sınıfta yapılan kaynaştırma eğitimi ve etkinliklerden normal gelişim gösteren öğrenci anne-babalarının haberdar edilmesi gerektiğini şu sözleri ile belirtmiştir: “*Onlar da aynı şekilde onlara da özürlü sınıfta özürlü öğrencilerin olduğu hakkında bilgi verilir ve onlara da yine tüm sınıfta yapılan şeyler hakkında bilgi verilir.*” (st. 146–147). Naz öğretmen de yukarıda görüşleri bulunan Deniz ve Yasemin öğretmen gibi, çeşitli toplantı ve seminerlerle normal gelişim gösteren öğrenci anne-babalarının bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiş ve açıklamasını şu şekilde yapmıştır: “*Normal öğrencilerin aileleri ile gerçekleştirilebilecek gerçekleştirilmesi yani o kaynaştırmanın yararlı olabilmesi için bence normal aileler ile de bol bol bu konunun anlatılması, veli toplantılarında bu konunun dile getirilmesi. Bu öğrencilere nasıl davranılması gerektiği, çocuklarına nasıl neler anlatmaları gerektiği bilgilendirilebilir yani. Velilere bunu söylerse, öğretmen sınıfımızda böyle öğrenciler var bunlara işte böyle böyle davranmamız gerekir siz de çocuklarınıza bu bilgileri verin bunları yaparlarsa, o çocuklar da topluma kazandırılır diye bilgilendirme yapılabilir.*” (st. 159–165).

Tablo 23B bir bütün olarak ele alındığında, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile yapılabilecek etkinliklere ilişkin soruya, katılımcılardan gelen yanıtların biri hariç tamamının bilgilendirme çalışmalarına yönelik olduğu görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme öncesi ve sonrasındaki verilerin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bilgilendirme öncesinde, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin olarak katılımcılardan 20'sinin bu anne-babalarla kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilme çalışmalarının yapılmasına ilişkin görüş bildirildiği, bilgilendirme sonrasındaysa aynı şekilde ifade edilen bu görüş sayısının 21'e yükseldiği görülmektedir.

3.19. Kaynaştırma Uygulamalarındaki Fiziksel Ortam

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, kaynaştırma uygulamalarındaki fiziksel ortama ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 24A'da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynaştırma uygulamalarındaki fiziksel ortama ilişkin soruyu yanıtlayan katılımcıların dokuzu “sınıf geniş olmalı”, altısı “araç-gereç bakımından sınıf zengin olmalı”, beşi de “sınıf ferah olmalı” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu görüşler doğrultusunda, örneğin, Onur öğretmen, “*Bence, fiziki durumu, daha rahat, daha geniş olması gerekiyor.*” (st. 190) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma sınıfının fiziki olarak diğer sınıflara göre daha geniş ve rahat olması gerektiğini vurgulamıştır.

Ayşe öğretmen de, “*Şimdi aslında tabii ki bu çocuğun tamamen hangi yönde kaynaştırma öğrencisi olduğuna bağlı. Çocuk eğer çok hareketli, çok vuran, arkadaşlarına zararı dokunan bir çocuksa, tabii ki sınıfın çok küçük olmaması gerekiyo yani. Sınıf ortamının büyük bir sınıf olması gerekiyor. Yine bu çocuğun hangi yönde kaynaştırmaya tabii ise, ona göre araç-gereçlerin... Olması gerekiyor. Eğer başka bir özrü varsa, çocuğun yani özür dediğim kaynaştırma eğitimi hangi yönde tabii ise temizlik ortamının çocuğun daha başka sağlık sorunları da olabilir, çocuğun sınıfın temizlik ortamının da iyi olması gerekiyor.*” (st. 265–283) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma sınıflarının öğrencinin özür türüne göre düzenlenmesi, araç-gereç bakımından zengin olması ve geniş bir alana sahip olması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Tablo 24A

Kaynaştırma Öğrencisinin Bulunduğu Bir Sınıfın, Fiziki Durumunun Diğer Sınıflara Göre Nasıl Bir Farklılık Göstermesi Gerektiğini Düşünüyorsunuz?	
Yanıtlar	f
a) Sınıf geniş olmalı	9
b) Araç-gereç bakımından sınıf zengin olmalı	6
c) Sınıf ferah olmalı	5
d) Ortam sağlıklı olmalı (sağlık sorunu olabilecek öğrenciler için)	1
Görüşler Toplamı	21

Atahan öğretmen ise, sınıfın fiziki açıdan eğitim-öğretimi çok etkilediğini belirterek, araç-gereç bakımından sınıfın öğrenciye uygun şekilde oldukça zengin olması gerektiğini savunmuş ve bu durumu kendi sınıfından da örnekler vererek şu şekilde açıklamıştır: “*Diğer sınıflara göre eğer kaynaştırma öğrencisi varsa sınıfta bence farklılık göstermeli. Yani, her çocuğun algılayabileceği düzeyde eğitim araç-gerecinden yararlanılmalı diye düşünüyorum. Ben sınıfta konularımızı işledikten sonra eğitim CD’leri ediniyorum. İşlediğimiz ünitelerle ilgili olarak pekiştirme manasında o CD’lerden çok yararlanıyorum izleme maiyetinde. O arada hem çocuklar izleme hem görsel olarak eğitim görüyorlar, hem de donduruyoruz, soru-cevap şeklinde de gidiyoruz, tekrar maiyetinde oluyor. Sınıfın bir defa, fiziksel ortamın çok önemli olduğunu düşünüyorum ben. Sınıfın kullanılan renklerinin, panoların düzenlenmesinin,*

yeterli araç-gerecin anında bulunabilmesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum.” (st. 365–373).

Tablo 24A incelendiğinde, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma sınıfının fiziki durumunun diğer sınıflara göre farklı olması gerektiğinin tüm katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir. Genelde de, katılımcılar tarafından kaynaştırma uygulamasının yapılacağı sınıfların geniş ve araç-gereç bakımından zengin olması gerektiğinin belirtildiği görülmektedir. Sınıf mevcudunun az olması, sınıf ortamındaki sağlığa uygunluk ve oturma düzeninin de konu ile ilgili ifade edilen diğer noktalar olduğu söylenebilir.

Tablo 24B

Kaynaştırma Öğrencisinin Bulunduğu Bir Sınıfın, Fiziki Durumunun Diğer Sınıflara Göre Nasıl Bir Farklılık Göstermesi Gerektiğini Düşünüyorsunuz?	
Yanıtlar	f
a) Öğrencinin özelliğine göre sınıflar ayarlanmalı, düzenlenmeli	20
b) Öğrencinin özrüne uygun olarak çeşitli araç-gereçlerle sınıf zenginleştirilmeli	14
c) Ders araç-gereçleri olarak sınıf öğrenciye uygun hale getirilmeli	12
d) Sınıf sadeleştirilmeli	6
Görüşler Toplamı	52

Tablo 24B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynaştırma uygulamalarındaki fiziksel ortama ilişkin soruyu yanıtlayan katılımcıların 20’si “öğrencinin özelliğine göre sınıflar ayarlanmalı, düzenlenmeli”, 14’ü “öğrencinin özrüne uygun olarak çeşitli araç-gereçlerle sınıf zenginleştirilmeli”, 12’si “ders araç-gereçleri olarak sınıf öğrenciye uygun hale getirilmeli”, ve altısı “sınıf sadeleştirilmeli” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, Berna öğretmen, “*Özel gereksinimli olan çocuğun gereksinimlerine göre ayarlanmalıdır. Onun hareket alanı artırılmalıdır. Eğer tabii fiziksel bir özrü varsa, bunun dışında görsel bir özrü varsa, işte görmeye ilgili kullanılabilir. Ortopedik özrü*

varsa yerdeki eşyalar kaldırılabilir. Ayrıca gönüllü öğrenciler taşıyabilir ona yardımcı olması nedeni ile..” (st. 138–141) şeklinde görüş bildirerek, sınıfların kaynaştırma öğrencisinin özür türüne göre ayarlanması gerektiğini belirtmiştir. Ece öğretmene, *“Öğrencinin gereksinimine göre düzenlenmeli sınıflar. Görme yetersizliği varsa, birtakım uyarıcıların bulunması sağlanabilir. Ya da işitme yetersizliği varsa örneğin, zil çaldığında öğrencinin bundan haberdar olması için ışıklı bir sistem hazırlanabilir. Görme engeli varsa, yine ortamın sadeleştirme çalışmaları yapılabilir.”* (st. 126–129) şeklinde görüş bildirerek, sınıfların kaynaştırma öğrencisinin durumuna göre ortamın sadeleştirilmesi veya çeşitli araç-gereçlerle donatılması gibi farklı şekillerde fiziki açıdan ayarlanması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 24B ele alındığında, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma sınıfının fiziki durumunun kaynaştırma öğrencisinin özürüne bağlı olarak, ders araç-gereçleri, sınıf mevcudu, sınıf düzeni ve sınıfın rahatlığı gibi birçok açıdan diğer sınıflara göre farklılık göstermesi gerektiğinin katılımcılar tarafından belirtildiği görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarındaki fiziki ortama ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde konuya ilişkin az sayıda görüş bildirilirken, bilgilendirme sonrasında belirtilen görüşlerin yüksek oranda arttığı görülmektedir. Bilgilendirme öncesinde katılımcılar tarafından, sınıf ortamının kaynaştırma öğrencisi için sadeleştirilmesi hiç dile getirilmezken, bilgilendirme sonrasında altı katılımcı tarafından bu konunun üzerinde durulduğu görülmektedir. Ayrıca, her iki tablo dikkatle incelendiği zaman, katılımcılar tarafından, kaynaştırma öğrencisinin yer aldığı sınıfın diğer sınıflara göre farklılık göstermesi gerektiğinin, bilgilendirme öncesinde ve sonrasında ifade edildiği, ancak, bilgilendirme sonrasındaki görüşlerin daha zengin ve çok sayıda olduğu görülmektedir.

3.20. Bireyselleştirilmiş Eğitim Planları (BEP)

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, BEP'e ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 25A'da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen BEP'e ilişkin soruya katılımcılardan sekizi "kaynaştırma öğrencisine özgüdür", altısı "okul müdürü, rehber öğretmen, sınıf öğretmeni ve diğer öğretmenlerle beraber yapılan bir plan" ve beşi "öğrencinin gereksinimlerine göre hazırlanır" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 25A

Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencisine Özel Olarak Hazırlanması Gereken BEP Hakkında Bir Bilginiz Var mı?	
Yanıtlar	f
a) Kaynaştırma öğrencisine özgüdür	8
b) Okul müdürü, rehber öğretmen, sınıf öğretmeni ve diğer öğretmenlerle beraber yapılan bir plan	6
c) Öğrencinin gereksinimlerine göre hazırlanır	5
d) Amaçların ne şekilde ve nasıl aktarılacağına belirlendiği bir plan	1
Görüşler Toplamı	20

İrem öğretmen, "Ya onlar için ayrıca bir plan ama... Özel bir planlama, öğrencinin seviyesine göre yapılması gerekenler üzerine..." (st. 203–209) şeklinde görüş bildirerek, BEP'in, özel gereksinimli bireye özel olarak hazırlanan ayrıntılı bir planlama olduğunu ifade etmiştir. Begüm öğretmen de, "...yani o çocuk için özel olarak hazırlanmış... Yani bi uzman kişi tarafından işte atıyorum Ahmet... Dersin akışını bozmadan biz o çocuğa orada ne verebiliriz gibi hazırlanan plan aklıma geliyor." (st. 430–447) şeklinde görüş bildirerek, bu konuda fazla bilgisinin olmadığını; ancak, BEP'i öğrencinin ihtiyaçlarına göre hazırlanan eğitsel planlar olarak bildiğini belirtmiştir.

Tablo 25A genel olarak ele alındığında, BEP hakkında katılımcıların fazla bilgisinin olmadığı ve BEP'in de katılımcılar tarafından genel anlamda özel gereksinimli bireyler için hazırlanan ve ihtiyaçlarına göre katılımcılar tarafından yapılan eğitsel planlamalar olarak bilindiği görülmektedir.

Tablo 25B

Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Olabilmesi için Kaynaştırma Öğrencisine Özel Olarak Hazırlanması Gereken BEP Hakkında Bir Bilginiz Var mı?	
Yanıtlar	f
a) Eğitsel bir plandır	20
b) Özel eğitim gerektiren bireyler için yapılan bir plandır	20
c) Bireyseldir	19
d) Öğrencinin gereksinimlerine göre hazırlanır	13
e) Öğrencinin eğitim ortamlarının nasıl olması gerektiği belirtilir	7
f) Hangi etkinliklerin ne kadar zamanda yapılacağı belirlenir	6
g) Kısa ve uzun dönemli amaçlar belirlenir	5
h) Ortak hazırlanan bir plandır	4
i) Öğrencinin eğitim öncesi ne durumda olduğu belirlenir	3
j) Sene başında oluşturulur	1
k) Her ders ayrı ayrı ele alınır	1
Görüşler Toplamı	98

Tablo 25B'de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen BEP'e ilişkin soruya katılımcılardan 20'si "eğitsel bir plandır", 20'si "özel eğitim gerektiren bireyler için yapılan bir plandır", 19'u "bireyseldir" ve 13'ü de "öğrencinin gereksinimlerine göre hazırlanır" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, Yasemin öğretmen, "*BEP'te ders ders oluyor. Her ders için öğretmen amaç belirliyor. Çocuğu tanıyor, mesela çocuk ne durumda matematik dersinden onu bir belirliyor. Toplama çıkarma işlemlerini yapıyodur ama çarpmayı yapamıyodur. Veya çarpmada üçlere kadar yapabiliyodur da üstü yoktur. Öğretmen kendisine bir amaç*

belirliyor ve işte diyor ki çarpım tablosunda dokuzlara kadar sayabilecek diye. Ve o amaca uygun olarak planını gerçekleştiriyor, tüm derslerden...” (st. 163–171) şeklinde görüş bildirerek, BEP’in, ihtiyaca göre yapılması, ders ders yapılarak ayrıntılı olması, kısa ve uzun dönemli amaçları içermesi ve okulda birçok kişi tarafından ortaklaşa hazırlanması gibi özelliklerini açıklamıştır. Murat öğretmen de, “*BEP işte biraz önce de anlattığım gibi, kaynaştırma öğrencisine yapılan bireysel plan yani o çocuğa yapılması gerektiği bir kere kişisel bilgilerinin olduğu bir plan olmalı. Özrünün ne olduğu bilinmeli, ona göre de nasıl ders işleneceği veya derste nasıl ders alınabileceği bir plan olduğunu düşünüyorum.*” (st. 143–146) şeklinde görüş bildirerek, BEP’i öğrencinin bilgilerinin bulunduğu ve öğrenciye neler yapılması gerektiğini belirten, öğrenciye özgü planlar olarak açıklamıştır.

Tablo 25B bir bütün olarak ele alındığında, katılımcılar tarafından BEP hakkında çok sayıda ve özellikle görüş bildirilerek, BEP’in tüm özelliklerinin dile getirildiği görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarındaki BEP’e ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, iki tablo arasında ilk olarak dikkatleri çeken nokta, bilgilendirme sonrasında bilgilendirme öncesine göre çok fazla sayıda görüşün yer almış olmasıdır. Tablolara bakıldığında, BEP’e ilişkin, bilgilendirme öncesinde 20 katılımcı tarafından görüş bildirilirken, bu sayının bilgilendirme sonrasında 98’e yükseldiği göze çarpmaktadır. Bunlara ek olarak; ayrıca, tablolarda, bilgilendirme sonrasında görüş bildiren katılımcılar tarafından bilgilendirme öncesinde değinilmeyen konulara değinilerek BEP’e ilişkin söylenebilecek birçok özelliğin ifade edildiği de görülmektedir.

3.21. Kaynak Oda Eğitimi

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, kaynak oda eğitimine ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 26A

Kaynak Oda Eğitimi Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?	
Yanıtlar	f
a) Öğrencinin destek alabileceği bir ortam	1
b) Araç-gereçlerin bulunduğu ortam	1
Görüşler Toplamı	2

Tablo 26A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen kaynak oda eğitimine ilişkin soruya katılımcılardan biri “öğrencinin destek alabileceği bir ortam”, bir diğeri ise “araç-gereçlerin bulunduğu oda” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu görüşler doğrultusunda, örneğin, Begüm öğretmen, “*..kaynak oda eğitimi yani o çocuk için yani kaynaştırma için hazırlanan böyle bir odalar olacak da onlar için özel hazırlanmış ve onların orada o konuda destek ya da alanlarda destek alabileceği bir oda..*” (st. 459–462) şeklinde görüş bildirerek, kaynak odanın kaynaştırma öğrencisinin destek eğitim alabileceği bir yer olduğunu belirtmiştir. Alperen öğretmen de, kaynak oda hakkında bilgi sahibi olmadığını; ancak, kavram olarak kaynak oda eğitiminin kendisine hiç yabancı gelmediğini dile getiriyor ve kaynak odayı araç-gereçlerin yer aldığı bir oda olarak hatırladığını ifade ediyor. Alperen öğretmenin konuya ilişkin belirtmiş olduğu görüş şu şekildedir: “*Kaynak oda yani rehberlik araç-gereçlerinin bulunduğu yer mi... Kavram olarak hiç yabancı gelmiyor..*” (st. 206–214). Elif öğretmene, kaynak oda eğitimine ilişkin daha önce herhangi bir şey duymadığını ifade etmiş ve bu soruyu şu şekilde yanıtlamıştır: “*Kaynak oda eğitimi, bununla ilgili hiçbir fikrim yok*” (st. 217).

Tablo 26A bir bütün olarak ele alındığında, kaynak oda eğitimine ilişkin katılımcılardan sadece iki adet yanıt alındığı görülmektedir. Bu görüşlerin, öğrenciye ek desteğin sağlanabileceği farklı bir eğitim-öğretim odası ile kaynaştırma eğitimi için araç-gereçlerin yer aldığı farklı bir odaya yönelik açıklamalar şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 26B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen kaynak oda eğitimine ilişkin soruya katılımcılardan 16’sı “özel gereksinimli öğrenciler için kullanılan bir odadır”, 16’sı “kaynaştırma öğrencisinin kaydı normal sınıftadır ve normal sınıfta başaramadığı konuları kaynak odada özel eğitim öğretmeni eşliğinde çalışır”, 12’si “öğretmen öğrenci ile bire-bir çalışır” ve beşi “kaynak oda normal dersliğin dışında araç-gereçleri ile birlikte ayrı bir eğitim-öğretim ortamıdır” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 26B

Kaynak Oda Eğitimi Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?	
Yanıtlar	f
a) Özel gereksinimli öğrenciler için kullanılan bir odadır	16
b) Kaynaştırma öğrencisinin kaydı normal sınıftadır ve normal sınıfta başaramadığı konuları kaynak odada özel eğitim öğretmeni eşliğinde çalışır	16
c) Öğretmen öğrenci ile bire-bir çalışır	12
d) Kaynak oda normal dersliğin dışında araç-gereçleri ile birlikte ayrı bir eğitim-öğretim ortamıdır	5
Görüşler Toplamı	49

Bu görüşler doğrultusunda, örneğin, Berna öğretmen, “*Özel gereksinimli öğrencinin kaydı normal sınıfta; ancak, başarılı olamadığı alanlarda kaynak odaya geçerek orada bir özel eğitim uzmanı tarafından eksiklerinin giderilmesidir.*” (st. 151–152) şeklinde görüş bildirerek, kaynak odanın tanımını ve işlevini çok güzel açıklamıştır. İsmail öğretmen de, görüşünü, “*Kaynak oda eğitimi demin de demin söylemiştik öğrencinin bir odada bire-bir görüşülerek konuşularak kaynaştırma öğrencilerinin bire-bir kaynak odada konuşularak onların nasıl uygun hale getirilmesi getirileceği bilgiler şeklinde*

bilgilendirme şeklinde verilebilir. Kaynaştırma eğitimi aslında çok yararlı bence. O yüzden, bu tür kaynaştırma öğrencilerine verimli ortamların hazırlanması taraftarıyım.” (st. 171–175) sözleriyle bildirerek, kaynak oda eğitimini kaynaştırma öğrencileri ile bire-bir çalışılan eğitim-öğretim ortamları olarak tanımlamıştır. Mert öğretmen tarafından kaynak oda eğitiminin tanımı, “*Kaynak oda, özel eğitim uzmanı tarafından bu kaynaştırma öğrencisinin ihtiyaç duyduğu konular için belli bir süreliğine normal sınıftan alınıp kaynak odaya götürülerek verilen bire-bir eğitimidir.*” (st. 186–188) şeklinde yapılmıştır. Açıklamadan anlaşılacağı üzere, Mert öğretmene göre kaynak oda, kaynaştırma öğrencisinin kendi sınıfının dışında farklı bir eğitim ortamında, özel eğitim uzmanı ile birlikte bire-bir çalıştığı, eksiklerini tamamladığı ve ihtiyaçlarını giderdikten sonra tekrar kendi sınıfına döndüğü bir eğitim ortamıdır.

Tablo 26B bir bütün olarak ele alındığında, kaynaştırma eğitime ilişkin bilgilendirme çalışmasından sonra, katılımcılar tarafından kaynak oda eğitime ilişkin çok sayıda görüş belirtildiği görülmektedir. Tablo dikkatle incelendiğinde, kaynak oda eğitiminin katılımcılar tarafından, kaydı normal sınıfta olan kaynaştırma öğrencisi ile öğrencinin ihtiyaçlarına yönelik olarak öğrenci ile birlikte bire-bir çalışılan, normal sınıfın dışında ayrı bir eğitim-öğretim odası olarak ifade edildiği görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarındaki kaynak oda eğitime ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde 22 katılımcıdan sadece ikisinin görüş bildirdiği, bilgilendirme sonrasında bu sayının 49’a yükseldiği görülmektedir. Bilgilendirme öncesi ve sonrasına ait Tablo 26A ve 26B dikkatle incelendiğinde, kaynaştırma uygulamalarında gerek görüldüğü durumlarda kaynaştırma öğrencisine uygulanan kaynak oda eğitime ilişkin, katılımcıların kendilerine yapılan bilgilendirme çalışması sonucunda bilgi sahibi oldukları, bu bilgilerini de bilgilendirme sonrasındaki görüşme sırasında ifade ettikleri görülmektedir.

3.22. Sınıf-İçi Yardım

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, sınıf-içi yardıma ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 27A

Sınıf-İçi Yardım Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?	
Yanıtlar	f
a) Sınıf içindeki yardımlaşmadır	18
b) Dışardan gelen uzman bir kişinin sınıf içinde öğretmene yardım etmesidir	1
Görüşler Toplamı	19

Tablo 27A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen sınıf-içi yardıma ilişkin soruya katılımcılardan 18’i “sınıf içindeki yardımlaşmadır” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu katılımcılardan Koray öğretmen, “*Sınıf-içi yardım... Sadece şu benim anladığım, kaynaştırma öğrencisi derse katılım yapmak istedi, parmak kaldırdı çok ilginç komik belki de yanlış bir yanıt verdi. Öğrenciler ona gülmedikleri için ben karşılaştım yani diğer normal öğrenciler dinliyor, gülmüyorlar. Normal bir öğrenci yapsa gülerler, alay ederler. Gülmüyorlar burada öğrencinin içinden gelen bişey, burada bence o öğrenciye yardım ediyorlar. Sanırım bu.*” (st. 354–358) şeklinde görüş bildirerek, sınıf-içi yardımı öğrenciler arası yardımlaşma olarak ifade etmiştir. Deniz öğretmen ise, “*Sınıf-içi yardım, bunu iki şekilde ele alıyorum kaynaştırma eğitimi için birincisi öğretmenin sağladığı yardım, ikincisi de sınıftaki başarılı öğrencilerin diğer arkadaşlarına yapmış oldukları yardım. Tabi bu yardım yapılırken, yani onlara direk olarak mesela iki ile iki dört iki ile ikiyi toplarsak sonunu dört değil de yani onu algılamalarını sağlaması. İkincisi de özellikle fark eden problem kurma çözme algılama yollarında muhakemeyi çalıştırma olarak..*” (st. 330–334) şeklinde görüş bildirerek, sınıf-içi yardımı iki şekilde ele almıştır. Sınıf içinde öğretmenin öğrenciye verdiği yardım ve sınıf içindeki öğrenci-

öğrenci yardımlaşması. Alperen öğretmen de, sınıf-içi yardımı, öğretmenlerin anne-babalardan ve idareden destek alması olarak ifade etmiş ve konu ile ilgili soruya şu şekilde görüş bildirmiştir: “*Şey öğretmene öğrencilerine daha iyi eğitim-öğretim verebilmesi için idarenin hem de velilerin yardımı, herhalde öyle olması lazım... Kesinlikle ben idarenin kısıtlayıcı olmamasından yanayım. Bi de böyle çok fazla öğretmeni baskı altında yok işte şu şunu yaptı, bu bunu yaptı gibi sıkma olmamalı...*” (st. 219–222). Ece öğretmen, “*Öğrencilerin arkadaşlarına yardım etmesi...*” (st. 183) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma eğitiminde yer alan sınıf-içi yardımı öğrenci-öğrenci yardımlaşması olarak ifade etmiştir.

Tablo 27A bir bütün olarak ele alındığında, kaynaştırma eğitiminde yer alan sınıf-içi yardım uygulamasını, katılımcıların, sınıf içindeki öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci yardımlaşması olarak algıladıkları görülmektedir.

Tablo 27B

Sınıf-İçi Yardım Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?	
Yanıtlar	f
a) Dışardan gelen uzman bir kişinin sınıf içinde öğretmene yardım etmesidir	12
b) Sınıf içindeki yardımlaşmadır	8
Görüşler Toplamı	20

Tablo 27B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen sınıf-içi yardıma ilişkin soruya katılımcılardan 12’si “dışardan gelen uzman bir kişinin sınıf içinde öğretmene yardım etmesidir” ve sekizi de “sınıf içindeki yardımlaşmadır” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Katılımcılardan İrem öğretmen, “*Bu öğretmenin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere özel eğitim öğretmeni ile beraber yaptığı eğitim... Sınıf içinde yaptığı eğitim...*” (st. 151–156) şeklinde görüş bildirerek, sınıf-içi yardımı, öğretmenin özel eğitim öğretmeninden sınıf içinde aldığı yardım olarak ifade etmiştir. Yasemin öğretmene, sınıf-içi yardımı, sınıf öğretmenin dersi bir özel eğitim uzmanının da yardımını alarak

işbirlikçi eğitim-öğretim yolu ile aktarması olarak tanımlamış ve açıklamasını şu şekilde yapmıştır: “*Sınıf-içi yardım, özel sınıf öğretmeni ile birlikte işbirlikçi özel sınıf öğretmeni ile birlikte kaynaştırma öğrencisi olan sınıfta normal öğretmenin birlikte çalışması...*” (st. 175–176).

Tablo 27B incelendiğinde, kaynaştırma eğitiminde yer alması gereken sınıf-içi yardım uygulamasının, kendilerine sunulan bilgilendirme çalışmasından sonra, katılımcıların çoğu tarafından, dışardan gelen uzman bir kişinin ders sırasında sınıf öğretmenine yardım etmesi şeklinde açıklandığı görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarındaki sınıf-içi yardıma ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, katılımcılar tarafından sadece iki çeşit görüş bildirildiği görülmektedir. Bunlar, sınıf-içi yardım kavramına ilişkin yapılan, “dışardan gelen bir uzmanın sınıf içinde öğretmene yardım etmesi” ile “sınıf içinde öğretmen ve öğrenci arasında yapılan her türlü yardımlaşma” şeklindeki açıklamalardır. Tablo 27A ve 27B incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde sınıf-içi yardımın katılımcılar tarafından sınıf içinde yapılan yardımlaşma olarak algılandığı görülürken, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarında yer verilen bu kavramın, dışardan bir uzmanın gelerek sınıf içinde kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren sınıf öğretmenine yardım etmesi olarak algılandığı görülmektedir.

3.23. İşbirlikçi Öğretim

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, işbirlikçi öğretime ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 28A

İşbirlikçi Öğretim Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?	
Yanıtlar	f
a) Sınıf içinde öğrencilerin gruplar halinde çalışması	8
b) Anne-baba ve okul arasında yapılan eğitsel yardımlaşma	6
c) Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin işbirliği içinde yardımlaşması	5
d) Diğerleri (öğrenci-öğretmen işbirliği)	1
Görüşler Toplamı	20

Tablo 28A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen işbirlikçi öğretime ilişkin soruya katılımcılardan sekizi “sınıf içinde öğrencilerin gruplar halinde çalışması”, altısı “anne-baba ve okul arasında yapılan eğitsel yardımlaşma” ve beşi de “sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin işbirliği içinde yardımlaşması” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Soruyla ilgili görüş bildiren katılımcılardan Elif öğretmen, “*İşbirlikçi öğretim yine tek düze kalıplaşmış, kalıplaşmış eğitim dışında, hem öğrenci ile işbirlikçi oluyorsun, hem çevrendeki öğretmenlerinle, idarenle, velinle, yani öğrenci veli öğretmen işbirliği içerisinde olması gerekiyor. İşbirlikçi öğretimde de bunu anlıyorum.*” (st. 230–232) şeklinde görüş bildirerek, işbirlikçi öğretimi, sınıf öğretmeninin gerek öğrenciyle gerekse öğretmenlerle, okul idaresi ile yapmış olduğu işbirliği olarak ifade etmiştir. Begüm öğretmen ise, “*Zümre öğretmenlerinin... o öğrencilere ne verilebilir farklı sınıfta olup da aynı alanda aynı sıkıntıda öğrencimiz olup da yani sen işte ne verebiliyorsun, sen ne verebiliyorsun, ne kadarını verebiliriz diyerek böylece beraberce... Alacakları kararları uygulama...*” (st. 520–522) şeklinde görüş bildirerek, işbirlikçi öğretimi, kaynaştırma eğitimini uygulayan sınıf öğretmeninin zümre arkadaşları ile görüşerek öğrenciye uygun ortak bir planlama yapması olarak ifade etmiştir.

Tablo 28A bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması öncesinde katılımcılar tarafından, özel eğitimde işbirlikçi öğretimin, kaynaştırma uygulamasında öğrencilerin, öğretmenlerin veya okul ile anne-babaların okulda ortaklaşa çalışmaları olarak algılandığı görülmektedir.

Tablo 28B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen işbirlikçi öğretime ilişkin soruya, katılımcılardan dokuzu “sınıf öğretmenine dışardan gelen eğitimcinin yardım etmesi yolu ile yapılan eğitim-öğretime verilen isimdir”, yedisi “işbirlikçi öğretim, okulda kaynaştırma öğrencisi için oluşturulan bir grup öğretmenin ortaklaşa olarak bu öğrenciye eğitim vermesi” ve dördü de “özel eğitim öğretmeni ile sınıf öğretmenin beraber çalışması” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 28B

İşbirlikçi Öğretim Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?	
Yanıtlar	f
a) Sınıf öğretmenine dışardan gelen eğitimcinin yardım etmesi yolu ile yapılan eğitim-öğretime verilen isimdir	9
b) İşbirlikçi öğretim, okulda kaynaştırma öğrencisi için oluşturulan bir grup öğretmenin ortaklaşa olarak bu öğrenciye eğitim vermesidir	7
c) Özel eğitim öğretmeni ile sınıf öğretmenin beraber çalışmasıdır	4
d) Sınıf öğretmenin sınıfındaki kaynaştırma öğrencisi için, alanında bu konuda uzman olan çeşitli kişilerle bir araya gelip bilgilendikten sonra sınıfında kaynaştırma eğitimini uygulamasıdır	1
Görüşler Toplamı	21

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Naz öğretmen, işbirlikçi öğretimi, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenin, bir özel eğitim uzmanı ya da bir özel eğitim öğretmeni ile birlikte çalışarak, sınıfındaki kaynaştırma öğrencisine bu kişi ile birlikte, kaynaştırma öğrencisinin düzeyine uygun eğitim vermesi olarak tanımlamış ve bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “*İşbirlikçi öğretim işte bu öğretmenlerin beraber çalışması, yani o kaynaştırma öğrencisi için o dalda uzman daha*

kendini yetiştirmiş iyi bir öğretmen ile sınıf öğretmenin beraber çalışması. İşbirlikçi öğretimden bunu anlıyorum.” (st. 207-209). Bu konuda Murat öğretmen ise, *“İşbirlikçi öğretim, biraz önce de dediğim gibi sınıf öğretmeni ile özel eğitim öğretmenin birlikte yaptığı eğitim şekli.”* (st. 161–162) şeklinde görüş bildirerek, işbirlikçi öğretimi sınıf öğretmeni ile özel eğitim öğretmenin ortaklaşa çalışması, ders içindeki eğitim-öğretim faaliyetlerini beraber yürütmeleri olarak tanımlamıştır.

Tablo 28B bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması sonrasında katılımcılar tarafından, özel eğitimde işbirlikçi öğretimin, dışardan gelen bir özel eğitim öğretmenin, uzmanının kaynaştırmayı yapan sınıf öğretmeni ile ortaklaşa çalışması, kaynaştırma uygulamasını ortaklaşa yürütmeleri olarak algıladıklarını görüyoruz.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, kaynaştırma uygulamalarında yer alan işbirlikçi öğretime ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, görüşme öncesinde verilen yanıtların öğrenci, öğretmen ve anne-babalar arasındaki çeşitli yardımlaşma faaliyetlerine yönelikken, bilgilendirme sonrasında bu yanıtların bir özel eğitim öğretmenin sınıf öğretmenine ders sırasında sınıf içinde yapmış olduğu yardım olarak bildirildiği görülmektedir. Tablolar dikkatle incelendiğinde, göze çarpan bir diğer nokta da, bilgilendirme öncesinde katılımcılar tarafından bildirilen görüşlere bilgilendirme sonrasında hiç yer verilmemesidir. İşbirlikçi öğretimin öğretmenler tarafından açıklanması sırasında, bilgilendirme öncesinde verilen yanıtlarda yardımlaşmanın vurgulandığı görülürken, bilgilendirme sonrasında yardım alma temasının ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

3.24. Özel Eğitim Danışmanlığı

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, özel eğitim danışmanlığına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 29A

Özel Eğitim Danışmanlığı Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?	
Yanıtlar	f
a) Özel eğitimde uzman kişilerin yardımı	5
Görüşler Toplamı	5

Tablo 29A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen özel eğitim danışmanlığına ilişkin soruya katılımcılardan beşi “özel eğitimde uzman kişilerin yardımı” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu konuda görüş bildiren beş katılımcıdan biri olan Bahar öğretmen, “...*nasıl uygulandığı hakkında, biraz uzmanlık alanı olduğu için çok fazla bir bilğim yok*” (st. 392-393) şeklinde görüş bildirerek, sadece, özel eğitim danışmanlığının uzmanlık gerektiren bir iş olduğunu belirtmiş ve bunun dışında da konuya ilişkin başka bir görüş bildirmemiştir. İrem öğretmen, “*Ya özel eğitime muhtaç olan öğrencilerine bilgi verilen, onlar hakkında öğretmene yardımcı olacak tarzda bir danışmanlık..*” (st. 239–240) şeklinde görüş bildirerek, özel eğitim danışmanlığının özel eğitimde uzman bir kişinin sınıf öğretmenine yardımı olarak ifade etmiştir. Zeynep öğretmen de, “*Özel eğitime muhtaç çocuklara en iyi şekilde eğitim nasıl verilir bu konuda çalışan kişiler diye düşünüyorum..*” (st. 269–270) şeklinde görüş bildirerek, özel eğitim danışmanlığını özel gereksinimli öğrencilere nasıl eğitim-öğretim verilebileceği konusunda çalışan ve bu konuda öğretmenlere yardım eden kişiler olarak ifade etmiştir.

Tablo 29A bütün olarak incelendiğinde, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması öncesinde katılımcıların özel eğitim danışmanlığı konusunda fazla fikir sahibi olmadıkları ve bu konuda çok az görüş bildirdikleri görülmektedir. Ayrıca, bildirilen görüşler doğrultusunda da özel eğitim danışmanlığının katılımcılar tarafından, özel eğitim konusunda uzman kişilerin kaynaştırma uygulamalarında yer alan bireylere yardımcı olması olarak ifade edildiği de görülmektedir.

Tablo 29B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen özel eğitim danışmanlığına ilişkin soruya katılımcılardan 10’u “sınıf öğretmenin sınıfında bulunan özel gereksinimli birey ya da bireyler için (kaynaştırma öğrencileri için) uzman kişilerden özel eğitim danışmanlığı alması” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 29B

Özel Eğitim Danışmanlığı Nedir? Nasıl Sunulmaktadır?	
Yanıtlar	f
a) Sınıf öğretmenin, sınıfında bulunan özel gereksinimli birey ya da bireyler için uzman kişilerden özel eğitim danışmanlığı alması	10
b) Sınıf öğretmenin konu ve öğrenci ile ilgili bilgilendirilmesi	2
Görüşler Toplamı	12

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Berna öğretmen, “*Özel eğitim danışmanlığı, öğretmenin kaynaştırma uygulayan uygulanan çocuklar hakkında danıştığı bilgi almaya çalıştığı uzmanlardır.*” (st. 166–167) şeklinde görüş bildirerek, özel eğitim danışmanlığını kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin eğitim ve öğretimlerine yönelik almış oldukları yardım ve bununla ilgili çeşitli çalışmalar olarak ifade etmiştir. Beyza öğretmen, “*Özel eğitim danışmanlığı yine bu özel eğitim öğrencilerine özel eğitim öğretmenlerine danışmanlık eden, işte herhalde öğretmenlerin BEP planlarının hazırlanmasında yine özel eğitim öğretmenin halledemediği durumlarda... Rehberlik yapan kişi olarak biliyorum..*” (st. 192–198) şeklinde görüş bildirerek, özel eğitim danışmanlığını kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma öğrencileri konusunda kendilerinin başa çıkamadığı eğitim-öğretim durumlarında bir özel eğitim uzmanından yardım almaları olarak ifade etmişlerdir.

Tablo 29B bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması sonrasında katılımcıların özel eğitim danışmanlığını, kaynaştırma uygulamasını gerçekleştiren sınıf öğretmenin kaynaştırma konusunda uzman kişilerden özel gereksinimli bireylerin davranışlarına ya da eğitimine yönelik

olarak eğitim alması olarak algılandığı ve katılımcıların bu doğrultuda görüş bildirdikleri görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, özel eğitim danışmanlığına ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, konu ile ilgili bilgilendirme öncesinde çok az sayıda görüş bildirilirken, bilgilendirme sonrasında bu görüşlerin arttığı görülmektedir. Bilgilendirme öncesinde, özel eğitim danışmanlığını öğretmenler, özel eğitimde uzman kişilerin öğretmenlere yardımcı olması olarak ifade etmişlerdir. Bilgilendirme sonrasında ise, özel eğitim danışmanlığı, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenin özel eğitim konusunda uzman bir kişiden kaynaştırma öğrencisine yönelik olarak yardım alması şeklinde belirtilmiştir.

3.25. Özel Eğitimde Ek Hizmetler

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, özel eğitimde ek hizmetlere ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 30A

Özel Eğitimde Ek Hizmetler Denince Ne Anlıyorsunuz?	
Yanıtlar	f
a) Okul dışında düzenlenen özel eğitim seminerleri	3
b) Okul dışında öğrenciye yönelik olarak düzenlenen etkinlikler	3
c) Servis hizmetleri	1
Görüşler Toplamı	7

Tablo 30A'da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen özel eğitimde ek hizmetlere ilişkin soruya katılımcılardan üçü “okul dışında düzenlenen özel eğitim seminerleri” ve diğer üçü de

“okul dışında öğrenciye yönelik olarak düzenlenen etkinlikler” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, Burcu öğretmen, “*Ek hizmetler, dediğim gibi, hani hizmet-içi eğitim öğretmenler için olabilir ve ailenin bilgilendirilmesi, çocukların bilgilendirilmesi, ayrı ayrı toplantılar, seminerler onlar geliyor ilk etapta...*” (st. 304–306) şeklinde görüş bildirerek, özel eğitimde yer alan ek hizmetleri öğrencilere, anne-babalara ve gerektiğinde öğretmenlere karşı yapılan özel eğitim ile ilgili çeşitli bilgilendirme çalışmaları olarak ifade etmiştir. İsmail öğretmen ise, “*Özel eğitimde ek hizmetler, yine tam bir fikrim yok, ama ek hizmetler deyince, okul içerisinde yetersiz kalınan durumlarda dışardan destekleme yolu ile yapılan hizmetler aklıma geldi açıkçası...*” (st. 477–479) şeklinde görüş bildirerek, özel eğitimdeki ek hizmetleri okul ortamında kaynaştırma öğrencisi için yetersiz kalınan durumlarda öğrenciye yönelik, okul dışında düzenlenen etkinlikler olarak belirtmiştir.

Tablo 30A bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması öncesinde, katılımcıların özel eğitimde ek hizmetlere ilişkin çok az sayıda görüş bildirdikleri ve özel eğitimdeki ek hizmetleri de kaynaştırma uygulaması içerisinde yer alan katılımcıların kaynaştırma eğitimine yönelik olarak bilgilendirilmeleri şeklinde algıladıkları görülmektedir.

Tablo 30B

Özel Eğitimde Ek Hizmetler Denince Ne Anlıyorsunuz?	
Yanıtlar	f
a) Servis hizmeti	12
b) Sağlık hizmetleri	11
c) Araç-gereçlerin temini	2
d) Diğerleri (oryantasyon çalışmaları)	1
Görüşler Toplamı	26

Tablo 30B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen özel eğitimde ek hizmetlere ilişkin soruya

katılımcılardan 12'si “servis hizmetleri” ve 11'i de “sağlık hizmetleri” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu katılımcılardan Ece öğretmen, “*Ek hizmetler, servis hizmetleri olabilir, dil uzmanı olabilir, öğrencinin gereksinimlerine göre. Sağlık hizmetleri olabilir...*” (st. 167–168) şeklinde görüş bildirerek, özel eğitimdeki ek hizmetleri kaynaştırma öğrencisine yönelik düzenlenen çeşitli servis ve sağlık hizmetleri olarak belirtmiştir. Atahan öğretmen, özel eğitimdeki ek hizmetleri kaynaştırma öğrencisinin okula ulaşımının ayarlanması olarak ifade etmiş ve şu şekilde görüş bildirmiştir: “*Ek hizmetler denince ben şey olabilir, okulların yanında çocuğun okula ulaşımı, gelip gitmesi, çocuğun çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması, sınıf annesi gibi, sınıf yardımcı anneleri gibi... Bunlar olabilir aklıma gelen...*” (st. 201–203). Begüm öğretmen de, “*Evet, şimdi özel eğitim gerektiren öğrencilere ihtiyacı olduğunda sağlık hizmeti ise sağlık hizmetinin verilmesi, bunun yanında rehberlik hizmeti ise, işte o kaynak kişilerin özel eğitim danışmanı olan kişilerin gelerek sınıf öğretmenine işte hizmet vermesi, bunun yanında işte okulun o öğrencilere işte servis gibi imkânlar sunulması diye düşünüyorum.*” (st. 203–206) şeklinde görüş bildirerek, özel eğitimde ek hizmetleri kaynaştırma öğrencisi için yapılan servis, rehberlik ve sağlık hizmetleri olarak ifade etmiştir.

Tablo 30B bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması sonrasında, katılımcıların özel eğitimde ek hizmetler denince genel anlamda iki konuda hemfikir oldukları görülmektedir. Özel eğitimde ek hizmetler, katılımcıların birçoğu tarafından kaynaştırma uygulamalarında kaynaştırma öğrencisine yönelik sağlanan servis ve sağlık hizmetleri olarak ifade edilmiştir.

Bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, özel eğitimde ek hizmetlere ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, görüşme öncesinde katılımcılar tarafından az sayıda görüş bildirilirken, bu görüşlerin de öğretmen ve öğrenciye yönelik bilgilendirici etkinlikler şeklinde olduğu görülmektedir. Bilgilendirme sonrasında, ek hizmetlerin katılımcılar tarafından, kaynaştırma öğrencisine yönelik olarak verilen servis ve sağlık hizmetleri olarak ifade edildiği görülmektedir. Konuya ilişkin tablolar dikkatle incelendiğinde, servis hizmetlerinin

bilgilendirme öncesinde en az ifade edilen düşünce olduğu görülürken, bilgilendirme sonrasında, katılımcılar tarafından en fazla dile getirilen görüş olduğu görülmektedir.

3.26. Sınıf Ortamında Risk Altında Olan Çocukların Yönlendirilmesi

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, sınıf ortamında risk altında olan çocukların yönlendirilmesine ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 31A

Sınıf Öğretmenleri Tarafından Sınıfta Fark Edilen Risk Altındaki Çocuklar Nereye Yönlendirilmektedirler?	
Yanıtlar	f
a) RAM ile görüşülür	21
b) Rehber öğretmen ile görüşülür	11
c) Anne-baba ile görüşülür	2
Görüşler Toplamı	34

Tablo 31A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen sınıf ortamında risk altında olan çocukların yönlendirilmesine ilişkin soruya, katılımcılardan 21’i “RAM ile görüşülür” ve 11’i de rehber öğretmen ile görüşülür şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Yasemin öğretmen, “*İlk başta rehber öğretmene yönlendirilir. Rehber öğretmen de gerekli veli ile görüşmeleri yapar, gerekli testleri yapar, gerek duyuyorsa RAM’a yönlendirir.*” (st. 367–368) şeklinde görüş bildirerek, sınıfta risk altında olan bir öğrencinin sınıf öğretmeni tarafından önce okul rehber öğretmenine sonra anne-baba ile görüşülerek RAM’a yönlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Koray öğretmen ise, “*Evet, bunu biliyorum, RAM*” (st. 385) şeklinde görüş bildirerek, sınıfta risk altında olan bir öğrencinin RAM’a yönlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 31A bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması öncesinde katılımcıların sınıf ortamında risk altında olan öğrencilerin yönlendirilmesine ilişkin yanıtların üç grupta toplandığı; ancak, bu yanıtların iki konuda yoğunlaştığı görülmektedir. Bildirilen görüşler doğrultusunda, sınıf ortamında risk altında bulunan bir öğrencinin sınıf öğretmeni tarafından öncelikle RAM'a yönlendirilmesi gerektiğinin ifade edildiği görülmektedir.

Tablo 31B

Sınıf Öğretmenleri Tarafından Sınıfta Fark Edilen Risk Altındaki Çocuklar Nereye Yönlendirilmektedirler?	
Yanıtlar	f
a) RAM'a	22
b) Rehber öğretmene	4
c) Okul idaresine	1
Görüşler Toplamı	27

Tablo 31B'de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen sınıf ortamında risk altında olan çocukların yönlendirilmesine ilişkin soruya katılımcılardan 22'si "RAM'a" ve dördü de "rehber öğretmene" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Araştırmaya katılan Deniz öğretmen, "*Bu öğrencileri mutlaka rehberlik hizmetlerine yönlendirilmesi gerekiyor...*" (st. 201–203) şeklinde görüş bildirerek, sınıfta risk altında olan bir öğrencinin sınıf öğretmeni tarafından RAM'a yönlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Gizem ve Murat öğretmen de, "*Rehberlik Araştırma Merkezi'ne...*" (st. 172–177) şeklinde bir görüş bildirerek, sınıfta risk altında olan bir öğrenci ile karşılaştıkları takdirde, kendilerinin de Deniz öğretmen gibi, öğrencilerini RAM'a yönlendireceklerini belirtmişlerdir.

Tablo 31B bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması sonrasında katılımcılar tarafından, sınıf ortamında risk altında olan öğrencilerin RAM'a yönlendirilmeleri gerektiğinin ifade edildiğini görmekteyiz.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, sınıf ortamında risk altında olan çocukların yönlendirilmesine ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, görüşme öncesi ve sonrasında benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Her iki görüşmede de hemen hemen aynı sayıdaki katılımcı tarafından, sınıfta risk altında bulunan öğrencilerin, RAM'a yönlendirilmesi gerektiğini ifade ettiği görülmektedir.

3.27. Öğrenciyi RAM'a Göndermeden Önce Öğretmenin Yapabilecekleri

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, öğrenciyi RAM'a göndermeden önce öğretmenin yapabileceklerine ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 32A'da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen öğrenciyi RAM'a göndermeden önce öğretmenin yapabileceklerine ilişkin soruya katılımcılardan 10'u "anne-baba ile görüşülür", 10'u "okul rehber öğretmeni ile görüşülür" ve diğer 10'u ise "öğrenci ile ilgili detaylı bilgi alınır" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 32A

Öğretmen Sınıfında Özel Gereksinimi Olduğunu Düşündüğü Bir Öğrenci Olduğunda, Öğrenciyi RAM'a Göndermeden Önce Kendisi Neler Yapabilir?	
Yanıtlar	f
a) Anne-baba ile görüşülür	10
b) Okul rehber öğretmeni ile görüşülür	10
c) Öğrenci ile ilgili detaylı bilgi alınır	10
d) İlk etapta RAM'a yönlendirilir	2
Görüşler Toplamı	32

Bu katılımcılardan Berna öğretmen, "Eğer bedensel bir özrü varsa ona uygun ortamlar hazırlanabilir öğretmen tarafından. Eğer zihinsel anlamdaysa ona biraz daha fazla ilgi

gösterilerek daha... Durumu netleştirilmeye çalışılır yani..." (st. 367–371) şeklinde görüş bildirerek, bu öğrencinin RAM'a yönlendirilmeden önce, öğretmen tarafından öncelikle çeşitli etkinliklerle durumunun netleştirilmeye çalışılması gerektiğini ifade etmiştir. Beyza öğretmene, öğrencinin RAM'a yönlendirilmeden önce özel eğitim alanında bir uzmanla görüşülmesi ve bu doğrultuda kaynaştırma öğrencisine yararlı olunmaya çalışılması gerektiğini dile getirmiş ve şu şekilde görüş bildirmiştir: "... *Ben yine de bir uzmana danışılması taraftarıyım...*" (st. 271–272).

Tablo 32A bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması öncesinde, katılımcıların, sınıflarında özel gereksinimli olduğunu düşündükleri bir öğrenci bulunduğu zaman, bu öğrenciyi RAM'a yönlendirmeden önce, kendilerinin yapabileceklerine ilişkin bir soru karşısında, öğrencinin anne-babası ve okul idaresi ile görüşmeyi seçtikleri ve ayrıca, öğrenci hakkında ayrıntılı bir bilgi toplamanın yerinde bir müdahale olacağını belirttikleri görülmektedir.

Tablo 32B'de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen öğrenciyi RAM'a göndermeden önce öğretmenin yapabileceklerine ilişkin soruya katılımcılardan 17'si "öğrenciye çeşitli testler uygulamalı", 13'ü "anne-babadan bilgi alınmalı", 12'si "rehber öğretmeni ile görüşmeli", yedisi "ders planını o öğrenciye göre biraz daha basitleştirerek yeniden oluşturmalı" ve dördü de "öğrencinin eksikliğine göre öğrenci ile ekstra çalışmalar yapmalı" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Ece öğretmen, "*Öncelikle aileden bilgi almalı çocuğun durumu hakkında. Rehber öğretmen ile görüşmeli ve kendi planında basitleştirmelere gitmeli öğrencinin düzeyine göre. Çeşitli testler uygulayabiliyorsa, uygulayabilmeli. En son olarak da Rehberlik Araştırma Merkezi'nden yardım alabilir.*" (st. 179–182) şeklinde görüş bildirerek, sınıfta risk altında bulunan bir öğrenci olduğu zaman, bu öğrenciyi RAM'a yönlendirmeden önce anne-baba ve rehber öğretmen ile görüşmenin daha doğru olduğunu belirtmiştir. Çeşitli görüşmeler ve öğrenciye uygulanan testler sonucunda uygun bir bireysel planlama yapılmasının, gerçekleştirilen

çalışmaların sonuç vermemesi durumunda da en son adım olarak RAM'a öğrencinin yönlendirilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir.

Tablo 32B

Öğretmen Sınıfında Özel Gereksinimi Olduğunu Düşündüğü Bir Öğrenci Olduğunda, Öğrenciyi RAM'a Göndermeden Önce Kendisi Neler Yapabilir?	
Yanıtlar	f
a) Öğrenciye çeşitli tarama testleri uygulamalı	17
b) Anne-babadan bilgi alınmalı	13
c) Rehber öğretmen ile görüşmeli	12
d) Ders planını o öğrenciye göre basitleştirerek yeniden oluşturulması	7
e) Öğrencinin eksikliklerine bağlı olarak ekstra çalışmalar yapmalı	4
f) RAM'dan bilgi almalı	3
g) Okul idaresiyle görüşmeli	3
Görüşler Toplamı	61

Begüm öğretmen de, “*Valla öncelikli olarak okulunda bir rehber öğretmen varsa, öncelikli olarak bir rehber öğretmen ile diyaloga girerek bu öğrencisine veya öğrenciyi tanımaya çalışır daha sonra da artık okul idaresi ile işbirliği içinde bu öğrenciyi gerekli yarar sağlanmaya çalışılır ya da o öğrenci eksiklik ya da düşünülen o özel gereksinim bulunmaya çalışılabilir.*” (st. 220–223) şeklinde görüş bildirerek, sınıfta risk altında bulunan bir öğrenci olduğu zaman, bu öğrenciyi RAM'a yönlendirmeden önce rehber öğretmenle görüşülerek, okul idaresinin de desteğinin alınması gerektiğini ve işbirliği içinde öğrenciye uygun bir eğitim-öğretim ortamı hazırlanmaya çalışılması gerektiğini dile getirmiştir.

Tablo 32B bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması sonrasında, katılımcılar tarafından, sınıflarında özel gereksinimli olduğunu düşündükleri bir öğrenci bulunduğu zaman, bu öğrenciyi RAM'a yönlendirmeden önce öğrenciye çeşitli testlerin uygulanarak durumun kesinleştirilmeye çalışılması, anne-baba ile görüşülerek öğrencinin durumu hakkında bilgi alınması ve okul rehber öğretmeni ile diyaloga geçilerek risk altında bulunan çocuklar ve onlara

yapılacak müdahaleler hakkında bilgi edinilmesi gibi birtakım eğitsel çalışmaların yapılması gerektiğinin belirtildiği görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, öğrenciyi RAM'a göndermeden önce öğretmenin yapabileceklerine ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, görüşme öncesinde genel anlamda sadece anne-baba ve rehber öğretmen ile görüşme yapılacağına ilişkin az sayıda görüş bildirilirken, bilgilendirme sonrasında katılımcılar tarafından aynı konuya ilişkin verilen yanıtların sayı ve çeşit olarak arttığı görülmektedir. Bilgilendirme sonrasında, katılımcıların, sınıfta risk altında olduğunu düşündükleri bir öğrenci ile karşılaştıkları zaman ilk olarak öğrenciye çeşitli testler uygulayarak öğrencinin durumu hakkında daha net sonuçlara ulaşmak istediklerini belirttikleri görülmektedir. Ayrıca, bilgilendirme sonrasında katılımcıların, bilgilendirme öncesinde yer alan anne-baba ve rehber öğretmen ile görüşme gibi etkinliklere ek olarak, böyle bir durum karşısında, ders planlarını öğrenciye göre yeniden düzenlemek ve öğrencinin eksikliklerine yönelik olarak ekstra çalışmalara yer vermek gibi çeşitli uyarlamaların yapılması gerektiğini belirttikleri görülmektedir.

3.28. Zihinsel Yetersizliği Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, zihinsel yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 33A'da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen zihinsel yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 12'si "sınıfımı bu konuda hazırlarım" yedisi "ona yardımcı olabilecek bir arkadaşının yanına oturturdum", beşi "anne-baba ile görüşürüm", ve dördü de "BEP hazırlardım" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 33A

Sınıfınıza Zihinsel Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yapardınız?	
Yanıtlar	f
a) Sınıfımı bu konuda hazırlarım	12
b) Ona yardımcı olabilecek bir arkadaşının yanına oturturdum	7
c) Anne-baba ile görüşürüm	5
d) BEP hazırlardım	4
e) Kendimi hazırlarım	3
Görüşler Toplamı	31

Örneğin, Elif öğretmen, “*Evet, kesinlikle onun için bir kesinlikle onun için işleyeceğim, her şeyi konuşacağım her sözü basitten zora kolaydan zora olarak seçerdim ve onun seviyesinde başlardım ve daha sonra ilerlerdim. Yine anlamadı yine onun seviyesine inemezsem teneffüslerde boş zamanlarımda, boş derslerimde, okul sonrasında okul çıkışında muhakkak onları o günü tekrar ederdim. Kesinlikle onla bire-bir de ilgilenirdim. Daha sonra onu sınıf içerisinde söz hakkı vererek onun da öğrendiğini kendisine ve çevresine de gösterir hissettirirdim.*” (st. 274–279) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına zihinsel yetersizliği olan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, o öğrenci ile bire-bir ilgilenerek ders işleyişini de kaynaştırma öğrencisine yönelik olarak değiştireceğini belirtmiştir. Bahar öğretmene, sınıfına zihinsel yetersizliği olan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda yapabileceği uyarlamaları şu şekilde ifade etmiştir: “*Ailesiyle falan görüştüğten sonra, öğrencimi sınıfa yerleştirdikten sonra nasıl uygulamalar, bi kere öğrencilerimle görüşüp kendisine farklı davranmalarını gerektiğini, ama yani onlardan onu da bir insan bir öğrenci kabul ettikten sonra ona yardımcı olmaları gerektiğini, işte algılama problemleri olduğunun falan anlatırdım. Ben de ona her ne kadar fazla vaktimi de alacak olsa gerek teneffüslerden feda yaparak, gerek öğleciysem sabah biraz erken gelerek, sabahçıysan öğlen biraz geç giderek onunla biraz daha özel ilgilenirdim.*” (st. 441-447). Onur öğretmen, sınıfına zihinsel yetersizliği olan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, kaynaştırma öğrencisini öncelikle anlaşılabileceği ve kabul göreceği bir grubun içine oturabileceğini ifade etmiş ve düşüncelerini görüşme sırasında şu şekilde dile getirmiştir: “*Böyle bir şey olsaydı,*

onu ilk önce kabul edebilecek öğrencilerin arasına koyardım ilk önce... Onlara belirli bir süre kaynaştıktan sonra daha sonra gruplarını değiştirerek, diğer öğrencilerle fılan ilişki içerisinde olmasını sağladım.” (st. 290-295).

Tablo 33A bir bütün olarak incelendiğinde, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen zihinsel yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, sınıf öğretmenin yapması gereken uyarlamalara ilişkin soruda, katılımcıların çoğunun tercihinin, bu konuda sınıflarını hazırlamak olduğu görülmektedir. Araştırmada yer alan birçok katılımcı bu konuda sınıflarını öğrencinin durumuna göre hazırlayacaklarını belirtmişler, oturma planını kaynaştırma eğitimine uygun bir şekilde yenileyeceklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, böyle bir durumda, katılımcıların kaynaştırma öğrencisinin anne-babası ile görüşecekleri, kaynaştırma öğrencisine özgü planlama yapacakları ve kendilerini kaynaştırma eğitimi konusunda geliştirecekleri de belirtilen diğer görüşler arasında yer almıştır.

Tablo 33B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen zihinsel yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 11’i “normal gelişim gösteren öğrencileri bu konuda bilgilendiririm”, yedisi “anne-baba ile görüşürüm”, altısı “fiziksel koşulları öğrencinin durumuna göre düzenlerim”, bir diğer altısı “bu konuda destek alırım”, dördü “öğrencinin anne-babasını bilgilendiririm”, dördü “BEP hazırlarım”, üçü “oturma planını öğrencinin gereksinimine göre yaparım” ve bir diğer üçü de “konu ile ilgili kendimi hazırlarım” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Yasemin öğretmen, “*Zihinsel yetersizliği bulunan öğrenciyi bireysel planını... BEP hazırladım. Uygulamasını yapardım.” (st. 228–232)* şeklinde görüş bildirerek, sınıfına zihinsel yetersizliği olan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, kaynaştırma öğrencisine uygun bir BEP planı hazırlayacağını ve bu planı öğrencisine uygulayacağını ifade etmiştir. Ece öğretmen, sınıfına zihinsel yetersizliği olan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, kaynaştırma öğrencisine yönelik yapabileceği uyarlamaları şu şekilde ifade etmiştir: “*Sınıftaki diğer normal öğrencileri bu konuda bilgilendirirdim. Normal öğrencilerin*

ailelerini bilgilendirirdim... Özel gereksinimli olan öğrencinin ailesi ile de görüşüp ona da gereken bilgilendirme çalışmalarını yapardım. Sınıfın fiziksel koşullarını öğrencinin gereksinimine göre düzenlemeye çalışırdım...” (st. 187–192).

Tablo 33B

Sınıfınıza Zihinsel Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yapardınız?	
Yanıtlar	f
a) Normal gelişim gösteren öğrencileri bu konuda bilgilendiririm	11
b) Anne-baba ile görüşürüm	7
c) Fiziksel koşulları öğrencinin durumuna göre düzenlerim	6
d) Bu konuda destek alırım	6
e) Öğrencinin anne-babasını bilgilendiririm	4
f) BEP hazırlarım	4
g) Oturma planını öğrencinin gereksinimine göre yaparım	3
h) Konu ile ilgili kendimi hazırlarım	3
i) Rehber öğretmen ile görüşürüm	2
j) Dersimin içeriğini kaynaştırma öğrencimi göz önünde bulundurarak planlarım	2
k) O öğrencime düzeyine uygun etkinlik ve ödevler veririm	1
Görüşler Toplamı	49

Mert öğretmen ise, “...*bireysel eğitim planı yaptıktan sonra ilk veli toplantısında sınıftaki diğer öğrencilerimin velilerine bu konu hakkında bilgi veririm...*” (st. 225–227) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına zihinsel yetersizliği olan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, kaynaştırma öğrencisine yönelik olarak yapılabilecek uyarlamalar arasından BEP’in yapılarak uygulanması ve normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babalarının bilgilendirilmesi üzerinde durmuştur.

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra, Tablo 33B’de, zihin yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda sınıf öğretmenin yapması gereken uyarlamalara ilişkin görüşmede, katılımcıların sıklıkla ifade ettiği düşünce,

normal gelişim gösteren öğrencileri bu konuda bilgilendirmek olmuştur. Tabloya dikkatle bakıldığında, kaynaştırma öğrencisinin anne-babası ile görüşmenin, sınıfın fiziki durumunun kaynaştırma öğrencisinin durumuna göre düzenlemenin ve kaynaştırma eğitimi konusunda bilgilenmenin katılımcılar tarafından en çok belirttikleri diğer uyarlamalar olduğu görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, zihinsel yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde, katılımcılar tarafından az sayıda görüş bildirilirken, en çok böyle bir durumda sınıfın kaynaştırma eğitimine hazırlanmasının ifade edildiği görülmektedir. Bilgilendirme sonrasında ise, konuya ilişkin olarak çok sayıda görüş bildirildiği ve bilgilendirme öncesinde belirtilmeyen uyarlamalara da çokça yer verildiği görülmektedir. Bilgilendirme sonrasında da, normal gelişim gösteren öğrencilerin bilgilendirilmesi, anne-babanın aydınlatılarak kaynaştırma eğitimine hazırlanması, fiziksel koşulların öğrenciye uygun olarak düzenlenmesi ve öğretmenin özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgi ve destek alması katılımcılar tarafından en çok ifade edilen konular olarak göze çarpmaktadır.

3.29. İşitme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, işitme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 34A'da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen işitme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 12'si "oturma planını o öğrencime göre ayarladım", yedisi "öğrencilerimi bu konuda bilgilendirirdim", bir diğer yedisi "kendimi bu konuda geliştirdim", dördü "anne-babaları bilgilendirirdim" ve üçü de "görsel materyaller kullanırdım" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 34A

Sınıfınıza İşitme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yapardınız?	
Yanıtlar	f
a) Oturma planını o öğrencime göre ayarlardım	12
b) Öğrencilerimi bu konuda bilgilendirirdim	7
c) Kendimi bu konuda geliştirdim	7
d) Anne-babaları bilgilendirirdim	4
e) Görsel materyaller kullanırdım	3
Görüşler Toplamı	33

Katılımcılardan Gizem öğretmen, “*İşitme yetersizliği olursa yine onu öğrencilerime daha önceden bilgilendirme gerek. O arkadaşlarına karşı hani o duymuyo diye ona böyle gidip de yanına kulağına yüksek sesle bağırılmaları gerektiğini, onun bir yararının olmaması gerekeceğini. Ona karşı konuşurken, iletişim kurarken, daha bilmiyorum yararı olur mu ama yavaş yavaş konuşmak, ağız hareketlerinden arkadaşlarından alması gerektiğini söyledim herhalde. Daha önce böyle bir öğrencim olmadı. Kendim de herhalde o şekilde uygulama yapardım. Diğerlerinden farklı görmemeye çalışırdım diye düşünüyorum ama öyle bir öğrencim olmadı.*” (st. 317–327) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına işitme yetersizliği olan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, öncelikle sınıfındaki normal gelişim gösteren öğrencileri bu konuda bilgilendireceğini ve ders sırasında da konuşmalarını yavaşlatarak, işitme yetersizliği bulunan öğrencinin dudak okumasına fırsat verecek şekilde ders sunumlarını yapacağını ifade etmiştir. Atahan öğretmen, sınıfına işitme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, kaynaştırma öğrencisine yönelik olarak yapacağı uyarlamaları, uzman kişilerden destek alarak kendisini bu konuda geliştirmek olarak ifade etmiştir. Atahan öğretmen, görüşme sırasında düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Mesela ben şunu yapardım kendi adıma, işitme engelliler öğretmenliğinin bulunduğu bir şehirdeysem eğer fakülte varsa... Oradaki hocalardan yardım alabilirdim... İşitme engelli çocuklarla nasıl konuşabileceğim hakkında bir eğitimden geçmek isterdim. Çünkü beni dudak okumayı bilmiyorsa çocuk, işaret yoluyla anlaşmama gerekir... İşaret dilini de benim öğrenmem gerekir...*” (st. 520-534).

Tablo 34A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce, işitme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda sınıf öğretmenin yapması gereken uyarlamalara ilişkin, katılımcılar böyle bir durumda ilk olarak oturma planının yenileneceği, sonrasında da kendileri de dâhil olmak üzere okul, anne-baba ve öğrencilerin bilgilendirilmesi üzerinde duracaklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, derslerin de görsel materyaller eşliğinde işleneceğinin belirtilmesi de katılımcılar tarafından belirtilen bir diğer uyarlamadır.

Tablo 34B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen işitme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 17’si “fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım”, sekizi “sınıftaki diğer (normal) öğrencilerimi bu konuda hazırlardım”, altısı “sınıfımı araç-gereç açısından öğrencimin özüne göre daha zengin hale getirirdim”, beşi “destek alırdım”, dördü “ders sunumumu görsel materyallerle zenginleştiririm” ve diğer dördü de “anne-babalarımı bilgilendirirdim” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 34B

Sınıfınıza İşitme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yapardınız?	
Yanıtlar	f
a) Fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım	17
b) Sınıftaki diğer (normal) öğrencilerimi bu konuda hazırlardım	8
c) Sınıfımı araç-gereç açısından öğrencimin özüne göre daha zengin hale getirirdim	6
d) Destek alırdım	5
e) Ders sunumumu görsel materyallerle zenginleştiririm	4
f) Anne-babalarımı bilgilendirirdim	4
g) Rehber öğretmenden yardım alırdım	2
Görüşler Toplamı	46

Örneğin, Zeynep öğretmen, “*Sınıfımda işitme yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa o öğrenciyi mümkün olduğu kadar beni rahat duyabileceği bir yere oturturum. Yüksek sesle konuşurum. Çocuklara öğrenci hakkında bilgi veririm. Bir gün bu çocuğun olmadığı zaman sınıfta empati kurdurabilirim çocuklara. O öğrenciyi iyi anlamaları açısından kulaklarını tıkatarak veya birçok sessiz bir film seyrettirerek, neler hissettiklerini sorabilirim. O çocuğu anlamalarını sağlarım eğer kulaklık takması gerekiyorsa, eğer yoksa bir sağlık kuruluşuna yönlendirerek materyalleri almalarını sağlarım...*” (st. 274–282) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına işitme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, kaynaştırma öğrencisine yönelik, oturma planının güncellenmesi, derslerin yüksek sesle sunularak kaynaştırma öğrencisinin dersi algılamasına yardımcı olma ve normal gelişim gösteren öğrenciler ile kaynaştırma öğrencilerini daha iyi anlamalarına için yapılan canlandırma çalışmaları gibi çeşitli uyarlamalara yer vereceğini ifade etmiştir. Naz öğretmen de, “*Dediğim gibi onun rahat işitebileceği rahat duyabileceği bir ortamı sağlamak gerekiyor o öğrenciye. Gerekirse biraz daha yüksek sesle konuşmak öbür öğrencilere de yeri geldiğinde böyle kısık sesle konuşup onların böyle kulaklarını kapatıp mesela onlar onla dalga geçiyorsa hani dalga geçiyorlarsa, engellemek için onu engellemek için onun olmadığı bir zaman veya başka bir ortamda o çocuklara onu yaşatmak gerekiyor diye düşünüyorum. Gerekirse kaynak odaya yönlendirilebilir, başka bir yerde eğitim alması falan olabilir. Ona çünkü işitme cihazları olabilir...*” (st. 254–263) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına işitme yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılması durumunda, sınıfında daha yüksek sesle konuşmaya başlayacağını, diğer öğrencilerini kaynaştırma eğitimine hazırlayacağını ve gerektiği durumlarda da kaynak oda eğitiminden yararlanacağını ifade etmiştir.

Tablo 34B bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması sonrasında, katılımcıların, işitme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, sınıflarında yapmaları gereken uyarlamalardan ilk olarak sınıflarını fiziki açıdan kaynaştırma öğrencisinin özelliklerine göre hazırlamayı seçtikleri görülmektedir. Böyle bir durumda yapılabilecek olan diğer uyarlamalar ise, katılımcılar tarafından şu şekilde sıralanmaktadır: Normal gelişim gösteren öğrencileri bilgilendirmek, araç-gereç bakımından sınıfı daha zengin hale getirmek, konu ile ilgili uzmanlardan destek almak, ders sunumunu kaynaştırma

öğrencisini de düşünerek belli oranda değiştirmek, öğrenci anne-babalarını konu ile ilgili bilgilendirmek ve gerektiği zaman rehber öğretmenden yardım almak.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, işitme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, katılımcıların bilgilendirme öncesinde, genellikle, sınıftaki oturma planını öğrencilerinin özelliklerine göre yapacaklarını belirtirken, bilgilendirme sonrasında fiziki açıdan sınıflarını öğrencilerinin özelliklerine göre ayarlayacaklarını belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak, her iki tablo dikkatle incelendiğinde, böyle bir durumda, sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilere, anne-babalara ve sınıf öğretmenin kendisine yönelik olarak yapılması gereken bilgilendirme çalışmaları da bilgilendirme sonrasında daha fazla olmak kaydıyla her iki görüşmede de katılımcılar tarafından ifade edilen diğer uyarlamalar olarak dikkati çekmektedir.

3.30. Görme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, görme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 35A'da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen görme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 10'u "oturma planını kaynaştırma öğrencisine göre yapardım", dokuzu "öğrenciye özgü araç-gereçler temin edilebilir", beşi "öğrencilerimi bu kaynaştırma öğrencisi için hazırlardım", beşi "sınıfımın fiziki durumunu öğrencime göre ayarlardım", diğer beşi "bu konu hakkında araştırma yapardım" ve dördüyse "anne-baba ile işbirliği içinde olurdum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 35A

Sınıfınıza Görme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yapardınız?	
Yanıtlar	f
a) Oturma planını kaynaştırma öğrencisine göre yapardım	10
b) Öğrenciye özgü araç-gereçler temin ederdim	9
c) Öğrencilerimi bu kaynaştırma öğrencisi için hazırlardım	5
d) Sınıfımın fiziki durumunu öğrencime göre ayarlardım	5
e) Bu konu hakkında araştırma yapardım	5
f) Anne-baba ile işbirliği içinde olurum	4
Görüşler Toplamı	38

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Berna öğretmen, “*Onu uygun kaynaklar kullanırdım yani eğer göremiyorsa. Onun için hazırlanan materyalleri kullanırdım.*” (st. 301–302) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına görme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, öncelikle öğrencisinin ihtiyaçlarına uygun araç-gereçleri temin edip, öğrencisinin eğitiminde bu materyallerden yararlanacağını ifade etmiştir. Beyza öğretmen, “*Yine önce sınıfın fiziki şartlarını sıralar çok fazla köşeliler, onlara önlemler alırdım. Sonra herhalde çocuğa sınıfı tanıttırdım. Çocuğun sınıfı çok iyi tanınması gerekiyor, görüyormuş gibi. Sınıfı tanıttırdım. Yani zaman içerisinde, o da eğitim herhalde, tuvaletin nerede olduğunu... Merdivenlerin kaç basamak olduğunu, okulun ya da sınıfın fiziki ortamının nasıl olduğunu... Görme yetersizliği olan öğrenciye kesinlikle işitsel öğrettirdim. Dersi ona o açıdan, işte televizyon ya da daha düzgün konuşmaya gayret ederdim, o işitecek şekilde...*” (st. 301–309) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına görme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, öncelikle sınıfın fiziki şartlarını kaynaştırma öğrencisinin durumuna uygun hale getirmeye çalışacağını örnekleriyle birlikte açıklamıştır.

Tablo 35A bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması öncesinde, katılımcıların görme yetersizliği bulunan bir öğrencinin sınıflarına dâhil edilmesi durumunda, ilk olarak, sınıfın oturma planını kaynaştırma öğrencisinin durumuna göre yeniden şekillendireceklerini ifade ettikleri

görülmektedir. Kaynaştırma öğrencisine özgü sınıfın araç-gereç bakımından yenilenmesi ve normal gelişim gösteren öğrencilerin konu ile ilgili olarak bilgilendirilmesi, tablo incelendiği zaman göze çarpan diğer uyarlamalardır.

Tablo 35B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen görme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 15’i “fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım”, sekizi “sınıfımı araç-gereç açısından öğrencimin özüne göre daha zengin hale getirirdim”, yedisi “normal gelişim gösteren öğrencilerimi bu konuda hazırlardım”, beşi “tahtayı kullanım şeklim değişirdi”, dördü “anne-baba ile görüşürdüm”, diğer dördü “destek alırdım” ve üçü de “akran eğitimi ve desteği için sınıftan gönüllü olarak birkaç öğrenciyi bu kaynaştırma öğrencime yardım etmesi için görevlendirirdim” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 35B

Sınıfınıza Görme Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yapardınız?	
Yanıtlar	f
a) Fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım	15
b) Sınıfımı araç-gereç açısından öğrencimin özüne göre daha zengin hale getirirdim	8
c) Normal gelişim gösteren öğrencilerimi bu konuda hazırlardım	7
d) Tahtayı kullanım şeklim değişirdi	5
e) Anne-baba ile görüşürdüm	4
f) Destek alırdım	4
g) Akran eğitimi ve desteği için sınıftan gönüllü olarak birkaç öğrenciyi bu kaynaştırma öğrencime yardım etmesi için görevlendirirdim	3
h) Sınıfımda sadeleştirme çalışmaları yapardım	2
i) Değerlendirmelerimi tamamen bu öğrencinin durumuna uygun olarak sözlü bir şekilde yapardım	2
Görüşler Toplamı	50

Bu soru ile ilgili olarak Elif öğretmen, sınıfına görme yetersizliği olan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, kaynaştırma öğrencisine yönelik yapabileceği uyarlamaları şu şekilde ifade etmiştir: “*Yine aynı şekilde yani işbirlikçi çalışırdık. Diğer öğretmenlerle görüşülürdü. Rehber öğretmenle görüşülürdü. Sağlık kuruluşu ile görüşülürdü. Bu görüşmeler sonucunda kesin kanı getirildikten sonra da sınıf ortamına da bir bilgilendirme çalışması yapılır, normal öğrencilerle de öğrencinin haberi olmadan görüşme yapılır. Normal öğrencilerin aileleri ile de görüşme yapardım ve ortama göre de plan ve programı hazırlardım.*” (st. 211–215). İsmail öğretmen de, “*Ya yine demin de dediğim gibi bu öğrencinin de en öne oturtmaya çalışırım; çünkü tahtayı arka taraftan göremeyecektir. O yüzden, sınıf düzenini bu öğrencilere göre ayarlarım. Yine bu öğrencilerin diğer gereksinimlerinde de zorlukla karşılaşacaklarını dikkate alarak, onlara bu konuda da yardımda bulunmaya çalışırım. Bir örnek vermeme gerekirse, işte tuvaletleri kullanmada onlara yardım gerekir. O yüzden bu yardımı onlara yaparım.*” (st. 246–250) şeklinde görüş bildirerek, oturma planının yeniden kaynaştırma öğrencisinin durumuna göre düzenlenmesi, sınıf düzeninin yeniden güncellenmesi ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma eğitimi konusunda bilgilendirmesi üzerinde durmuştur.

Tablo 35B bir bütün olarak ele alındığında, kendilerine yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışması sonrasında, görme yetersizliği bulunan bir öğrencinin, sınıflarına dâhil edilmesi durumunda, sınıfın fiziki açıdan kaynaştırma öğrencisinin durumuna göre ayarlanmasının, katılımcılar tarafından en çok tercih edilen uyarlama olduğu görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, görme yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme sonrasına ait katılımcı görüşlerinin fazla olmasına rağmen bilgilendirme öncesi ile ana hatlarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bilgilendirme öncesinde de sonrasında da katılımcıların görme yetersizliği bulunan bir öğrencinin sınıflarına kaynaştırılması durumunda sınıfı fiziki açıdan uygun hale getirme, araç-gereç bakımından sınıfı daha donanımlı hale getirme, anne-baba ve normal gelişim gösteren

öğrencileri konu ile ilgili bilgilendirme ve özel eğitim ve kaynaştırma konusunda bilgilendirme gibi çeşitli uyarlamalar üzerinde durdukları görülmektedir. Bilgilendirme öncesinde yer almayıp da bilgilendirme sonrasında katılımcılar tarafından dile getirilen, görme yetersizliği olan kaynaştırma öğrencisinin sınıfın içinde daha rahat hareket etmesini sağlamak için yapılan sınıfı sadeleştirme çalışmaları, yazı tahtasını kaynaştırma öğrencisine uygun olarak daha farklı kullanma ve o öğrencinin durumuna uygun ayrı ölçme değerlendirme çalışmalarına yer verme gibi etkinlikler de konu ile ilgili ilk göze çarpan farklı uyarlamalar olarak belirtilebilir.

3.31. Ortopedik Yetersizliği Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 36A

Sınıfınıza Ortopedik Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yapardınız?	
Yanıtlar	f
a) Oturma planını o öğrenciye göre ayarlardım	8
b) Arkadaşlarının bu öğrenciye yardımcı olmalarını sağlardım	5
c) Öğrencilerimi bu konuda bilgilendirirdim	5
d) Sınıfımın alt katlarda olmasını sağlardım	3
e) Diğerleri (okula geliş gidişlerde öğrenciye yardım ederim)	1
Görüşler Toplamı	22

Tablo 36A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan sekizi “oturma planını o öğrenciye göre ayarlardım”, beşi “arkadaşlarının bu öğrenciye yardımcı olmalarını sağlardım”, diğer

beşi “öğrencilerimi bu konuda bilgilendirirdim” ve üçü de “sınıfımın alt katlarda olmasını sağlardım” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, Koray öğretmen, “*Ben normal sırada kesinlikle oturtmazdım yani bu artık okul yönetimi ile problem olacağını sanmıyorum. Ben öğrenciye özel, en azından kendi imkânlarıyla rahat koltuk, koltukta oturur. O arkadaşlarının geçtiği yerden geçerken o kaynaştırma öğrencisi arkadaşlarının çok dikkat ve yavaş veya tüm sınıfa şöyle bir kural koyardım. O kişiye özel de değil... Herkes hiç konuşmadan çıkacak, inecek. Hatta bunu belki mümkünse sınıf-içi değil, okulda da böyle bir kural ama o kaynaştırma öğrencisini geçirmeden kimse tüm sınıflar çünkü o çocuk bahçeye de çıkabilir...*” (st. 447–457) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda öncelikle sınıfında kaynaştırma öğrencisinin durumuna uygun özel sırası ile birlikte uygun bir oturma yeri ayarlayacağını ve sınıf-içi ve dışındaki diğer normal gelişim gösteren öğrencileri de kaynaştırma eğitimi ve öğrencisinin durumu hakkında bilgilendireceğini belirtmiştir. Ayşe öğretmen ise, “*Yani, merdiven olsun veya eşik basamak diyolar sınıfta eşik olsun, onların ayarlanması gerekiyor. Yine sınıfta arkadaşlarına onun ayrıcalığını çok fazla hissettirmeden yardım etmeleri gerektiği anlatılır. Onların da yardımları ile tabii bu şekilde girip çıkma daha rahat hareket etme sağlanabilir veya oturduğu yerde çok fazla engel olmaması masadır, dolaptır gibi. Daha rahat geniş bir yere, çocuğun rahat hareket edebileceği bir yere oturtulabilir.*” (st. 418–422) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda sınıfını kaynaştırma öğrencisinin durumuna göre düzenleyeceğini ve normal gelişim gösteren öğrencilerinden bu konuda yardım alacağını ifade etmiştir.

Tablo 36A bütün olarak incelendiğinde, ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması sırasında sınıf öğretmenlerinin yapması gereken uyarlamalar olarak, katılımcılar tarafından, en çok, sınıfın oturma düzeninin güncellenmesinin ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca, tabloya dikkatle bakıldığında, göze çarpan bir diğer nokta, sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin sınıf öğretmeni tarafından kaynaştırma öğrencisine yardımcı olmaları konusunda görevlendirilmeleridir. Normal gelişim

gösteren öğrencilerin bu konuda bilgilendirilmeleri de katılımcılar tarafından dile getirilen bir diğer uyarılama olarak tabloda görülmektedir.

Tablo 36B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 15’i “fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım”, yedisi “sınıfın yerini öğrencime göre belirlerdim”, yedisi “sınıfımda sadeleştirme çalışmaları yapardım”, bir diğer yedisi “normal gelişim gösteren öğrencileri konu ile ilgili bilgilendirmek” ve beşi de “anne-baba ile görüşürdüm” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 36B

Sınıfınıza Ortopedik Yetersizliği Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarılama Yapardınız?	
Yanıtlar	f
a) Fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım	15
b) Sınıfın yerini öğrencime göre belirlerdim	7
c) Sınıfımda sadeleştirme çalışmaları yapardım	7
d) Normal gelişim gösteren öğrencileri konu ile ilgili bilgilendirirdim	7
e) Anne-baba ile görüşürdüm	5
f) Sınıfımı araç-gereç açısından öğrencimin özrüne göre daha zengin hale getirirdim	2
g) Diğer öğretmenler ile görüşürdüm	1
h) Destek alırdım	1
Görüşler Toplamı	45

Bu katılımcılardan Murat öğretmen, “*Bilgi alırdım artı aileyi bilgilendirirdim yani ailenin neler yapması gerektiğini ondan sonra yine bu bilgiyi aldığım uzmanca aldığım bilgiye göre şekillenirdim.*” (st. 208–209) şeklinde görüş bildirerek, bilgilendirme üzerinde durmuş ve öncelikle bu konuda bilgi sahibi olarak kaynaştırma öğrencisinin anne-babasını kaynaştırma eğitimi ve öğrencini durumu konusunda bilgilendirerek, eğitim-öğretimini de bu çalışmalar doğrultusunda şekillendireceğini ifade etmiştir.

Bahar öğretmen de, “*Sınıfın fiziki yapısını ona göre değiştirir, onu rahat edebileceği en iyi yere oturtur, giriş çıkışını kolaylaştırmaya çalışırım. İşte mümkün olduğu kadar onu derse katılacak şekilde ben yanına giderek, yine de uzman kişilerden yardım almaya çalışırım.*“ (st. 234–236) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, sınıfının fiziki yapısını öğrenciye göre düzenleyeceğini ifade etmiştir.

Tablo 36B bütün olarak incelendiğinde, ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması sırasında sınıf öğretmenlerinin yapması gereken uyarlamalar olarak, katılımcılar tarafından, sıklıkla, sınıfın fiziki durumunun kaynaştırma öğrencisinin durumuna göre belirleneceğinin ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca, katılımcılar, sınıfın okulun alt katlarında olmasının ortopedik yetersizliği bulunan kaynaştırma öğrencisi için daha iyi olacağını belirtmişler ve bunu okul idaresinden talep edeceklerini ifade etmişlerdir. Anne-babanın desteğinin alınması, normal gelişim gösteren öğrencilerin bilgilendirilmesi, araç-gereç bakımından sınıfın zenginleştirilmesi öğretmenler tarafından konu ile ilgili ifade edilen diğer uyarlamalardan bazılarıdır.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde katılımcılar tarafından, öğrencinin durumuna uygun bir oturma planının düzenlenmesine ilişkin bir uyarlama yapılmasının öncelikli olarak ifade edildiği görülmektedir. Bilgilendirme sonrasında ise, sınıfın fiziki açıdan öğrencinin durumuna uygun şekilde ayarlanması ile sınıfın okulun alt katlarında yer almasına sınıf öğretmeni tarafından özen gösterilmesinin katılımcılar tarafından ilk olarak ifade edilen uyarlamalar olarak dikkati çektiği görülmektedir. Ayrıca, Tablo 31A ve 31B dikkatle incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde katılımcıların akran desteğinden söz ederken, bilgilendirme sonrasında bu görüşü bildirmedikleri, bunun yerine, bilgilendirme sonrasındaki görüşlerinde bilgilendirme öncesinde bahsetmedikleri sınıfı sadeleştirme çalışmaları ile diğer öğretmenler ile işbirliği içinde çalışma gibi farklı diğer uyarlamalara yer verdikleri görülmektedir.

3.32. Dil ve Konuşma Güçlüğü Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, dil ve konuşma güçlüğü bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 37A’da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen dil ve konuşma güçlüğü bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 11’i “çeşitli etkinliklerle bu durumu azaltmaya çalışırdım”, beşi “öğrencilerimi bu konuda bilgilendirirdim” ve üçü de “destek alırdım” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 37A

Sınıfınıza Dil ve Konuşma Güçlüğü Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yapardınız?	
Yanıtlar	f
a) Çeşitli etkinliklerle bu durumu azaltmaya çalışırdım	11
b) Öğrencilerimi bu konuda bilgilendirirdim	5
c) Destek alırdım	3
d) Oturma planını ona göre yapardım	1
Görüşler Toplamı	20

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Onur öğretmen, “*Dil ve konuşma güçlüğü... Bunun bol bol kitap okumasını sağlardım... Evet, çeşitli etkinliklerle bunu azaltmaya çalışırdım.*” (st. 328–332) şeklinde görüş bildirerek, dil ve konuşma güçlüğü bulunan bir öğrencinin sınıfına kaynaştırılması durumunda, öğrenciyle çeşitli etkinlikler yaparak kaynaştırma öğrencisinin bu durumunu azaltma yoluna gideceğini ifade etmiştir. Deniz öğretmen ise, “*Tabii bu dil ve konuşma güçlüğü olan öğrenciler ile sık sık karşılıyoruz. Onların daha iyi kaynaştırma eğitimine tabi tutulması. Özellikle okuma üzerine, okuma anlama ve anlatma üzerine çok duruyoruz. Türkçe derslerinde o çocuğun yani daha kendini ifade edebilmesi, dil gelişimi için çalışmalar yapıyoruz. Bu konuda özellikle Türkçe derslerinde okuma anlatım yazım çalışmalarında*

göstermelerini sağlıyoruz. Ayrıca ders anlatımlarında sık sık onlara söz vererek zaten biliyorsunuz şeye yeni programa göre öğrenci merkezli eğitim-öğretim yapıyoruz. Etkinlik çalışmalarında onlara falan daha çok yer veriyoz” (st. 465–471) şeklinde görüş bildirerek, ders sırasında öğrencinin durumuna uygun etkinliklerin öğrenci ile birlikte gerçekleştirilmesi üzerinde durmuştur.

Tablo 37A bir bütün olarak ele alındığında, dil ve konuşma güçlüğü bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması sırasında sınıf öğretmenlerinin yapması gereken uyarlamalar olarak, katılımcılar tarafından, öğrenciye bol bol kitap okutularak, öğrenci ile bire-bir çalışmanın ve benzeri çeşitli etkinliklerle öğrencideki yetersizliğin giderilmeye çalışılmasının öncelikle ifade edilen uyarlamalar olduğu görülmektedir.

Tablo 37B

Sınıfınıza Dil ve Konuşma Güçlüğü Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yapardınız?	
Yanıtlar	f
a) Normal gelişim gösteren öğrencilerimi konu ile ilgili bilgilendirirdim	12
b) Bir dil uzmanından yardım alırdım	6
c) Fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım	3
d) Sınıf ortamımı öğrencime göre düzenlerdim	3
e) BEP yapardım	3
f) Öğrencimi yazılı ifadeler ile değerlendirirdim	2
g) Anne-baba ile görüşürdüm	1
Görüşler Toplamı	30

Tablo 37B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen dil ve konuşma güçlüğü bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 12’si “normal gelişim gösteren öğrencilerimi konu ile ilgili bilgilendirirdim”, altısı “bir dil uzmanından yardım alırdım”, üçü “fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım”, üçü “sınıf ortamımı öğrencime göre düzenlerdim” ve bir diğer üçü de “BEP yapardım” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak İrem öğretmen, “*Diğer öğrencileri uyarırdım ve o öğrencinin daha çok konuşmasını, daha böyle sıkılmadan kendine ifade etmesine diğer öğrencilerin de kesinlikle gülmeden alay etmeden konuşmasını sağlardım.*” (st. 217–219) şeklinde görüş bildirerek, normal gelişim gösteren öğrencilerini kaynaştırma öğrencisinin durumuna göre kaynaştırma eğitimine hazırlayacağını ifade etmiştir. Berna öğretmen de, “*Dil ve konuşma güçlüğü için kendisini yazılı ifadeler ile değerlendirmeye çalışırdım.*” (st. 221) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma öğrencisinin değerlendirilmesi üzerinde durmuştur. Burcu öğretmen ise, “*Bunun için de Türkçe öğretmeninden yardım alırdım. Yine rehber öğretmenden yardım alırdım. RAM’den yardım alırdım. Onun için özel dil ve konuşma becerilerini geliştirici çalışmalar yapabilirdim.*” (st. 201–203) şeklinde görüş bildirerek, sınıfında bulunan kaynaştırma öğrencisinin durumuna uygun diğer öğretmen arkadaşlarından, RAM’den destek alacağını ve bilgisini de çeşitli etkinliklerle dersine yansıtacağını ifade etmiştir.

Tablo 37B bir bütün olarak ele alındığında, dil ve konuşma güçlüğü çeken bir öğrencinin kaynaştırıldığı sınıfta, sınıf öğretmeni tarafından yapılması gereken uyarlamalar olarak, normal gelişim gösteren öğrencilerin konu ile ilgili bilgilendirilmesinin ve bu konuda normal gelişim gösteren öğrencilerin organize edilmesinin öncelikli olduğu görülmektedir. Tablo dikkatle incelendiğinde, böyle bir durumda, iyi bir BEP planına ihtiyaç duyulduğu da öğretmenler tarafından dile getirilen diğer bir etmen olarak görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, dil ve konuşma güçlüğü bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde katılımcılar tarafından çoğunlukla, okuma ve okuduklarını anlatma gibi bu durumu azaltmaya yönelik çeşitli etkinliklerin uygulanacağını belirtildiği görülmektedir. Bilgilendirme sonrasında ise, normal gelişim gösteren öğrencileri bu konuda hazırlama, bir dil uzmanından yardım alma ve ders işlenişini bu öğrencinin yetersizliğine uygun bir şekilde ayarlamının öncelikle tercih edilen uyarlamalar olduğu görülmektedir. Ayrıca, bilgilendirme öncesinde konuya ilişkin

katılımcılar tarafından toplam 20 görüş bildirilirken, bilgilendirme sonrasında bu sayının 30'a çıktığı görülmektedir.

3.33. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Bulunan Bir Öğrencinin Kaynaştırılması

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce ve sonra, öğretmenlerin, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 38A

Sınıfınıza Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?	
Yanıtlar	f
a) Ders işleme tarzımda değişiklik olurdu	13
b) Bu öğrenciye uygun etkinlikler bulmaya çalışırdım	6
c) Uzman kişilerden yardım alırdım	4
d) Anne-babaları bu konuda bilgilendirirdim	3
e) Öğrencinin durumu hakkında ayrıntılı bilgi alırdım	2
Görüşler Toplamı	28

Tablo 38A'da görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 13'ü "ders işleme tarzımda değişiklik olurdu", altısı "bu öğrenciye uygun etkinlikler bulmaya çalışırdım", dördü "uzman kişilerden yardım alırdım" ve üçü de "anne-babaları bu konuda bilgilendirirdim" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Örneğin, Alperen öğretmen, "*Bunu hiç boş bırakmazdım, hiç boş bırakmayacaksın bunu, boş bıraktığın zaman yerinde duramıyor bu... Onu sürekli meşgul edecek, önüne*

bişey vereceksin...” (st. 309–310) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, o öğrenciyi çeşitli etkinlikler ile sürekli meşgul etmeye çalışacağını ifade etmiştir. Mert öğretmene, *“Mümkün olduğu kadar bu çocuğun bu hareketliliğini olumlu yönlerine sevk etmeye çalışırdım. Ona yani sıkıldığında uğraşabilecek ve hoşuna gidecek işler yaptırmaya... Sorumluluk yüklerdim.”* (st. 416–424) şeklinde görüş bildirerek, sınıfına dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda, o öğrenciyi çeşitli sorumluluklar vereceğini ve etkinlikleri de kaynaştırma öğrencisini sıkmayacak, onun ilgisini çekecek çalışmalardan seçmeye gayret edeceğini ifade etmiştir.

Tablo 38A bir bütün olarak incelendiğinde, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından önce kendisine yöneltilen dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda sınıf öğretmenin yapması gereken uyarlamalara ilişkin katılımcıların ilk olarak, ders işleme tarzlarında değişiklik olacağını ifade ettikleri görülmektedir. Sonrasında ise, öğretmenler sınıflarındaki kaynaştırma öğrencisine uygun etkinlikler bulmaya çalışacaklarını ve konu ile ilgili bilgi ve yardım alacaklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 38B’de görüldüğü üzere, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin soruya katılımcılardan 12’si “ders planını öğrencime göre yapardım”, sekizi “uzman bir kişiden yardım alırdım”, altısı “fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım”, beşi “normal gelişim gösteren öğrencilerimi konu ile ilgili bilgilendirirdim”, dördü “kendim bilgi alırdım”, üçü “öğrencimin anne-babasını bilgilendirirdim” ve diğer üçü de “anne-babayı eğitime aktif olarak dâhil ederdim” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu soru ile ilgili olarak katılımcılardan Ece öğretmen, *“Öğrencileri bu konuda bilgilendirirdim, kendim bilgi alırdım, öğrencinin ailesini bilgilendirirdim...”* (st. 229–230) şeklinde görüş bildirerek, bilgilendirme üzerinde durmuş ve öncelikle bu konuda

bilgi sahibi olarak kaynaştırma öğrencisinin anne-babasının kaynaştırma eğitimi ve öğrencini durumu konusunda bilgilendireceğini ifade etmiştir.

Tablo 38B

Sınıfınıza Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Bulunan Bir Öğrenci Kaynaştırılacak Olsa, Ne Tür Bir Uyarlama Yaptınız?	
Yanıtlar	f
a) Ders planını öğrencime göre yaptım	12
b) Uzman bir kişiden yardım alırdım	8
c) Fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım	6
d) Normal gelişim gösteren öğrencilerimi konu ile ilgili bilgilendirirdim	5
e) Kendim bilgi alırdım	4
f) Öğrencimin anne-babasını bilgilendirirdim	3
g) Anne-babayı eğitime aktif olarak dâhil ederdim	3
h) Sınıf ortamımı öğrencime göre düzenlerdim	2
i) Öğrencimi hazır olduğu durumlarda değerlendirirdim	1
j) Öğrencime daha kısa sorular sorardım	1
Görüşler Toplamı	45

İsmail öğretmene, “*Bu tür öğrencilere de yani dikkatlerinin yoğunlaşması için yine oturma planını onlara göre düzenlerim işte öğrencilerin velileri ile toplantı yapıp onlara göre ders planı hazırlayıp velilerin evde onları kontrol etmesini denetlemesini söyleyip ona göre ayarlayabilirim.*” (st. 272–274) şeklinde görüş bildirerek, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrencinin sınıfına kaynaştırılması durumunda, öncelikle sınıfının oturma planını öğrencisinin durumuna göre ayarlayacağını, anne-babalar ile toplantılar yaparak bu durumu görüşeceğini ve anne-babalara çeşitli sorumluluklar vererek onları eğitime dâhil edeceğini ifade etmiştir. İrem öğretmen de, “*Onlar daha kısa süreli daha çok canları sıkılıyor ve işte onların daha çabuk anlayabilecekleri bilgi yüklemesi yapabilirdim ve sıkılmadan yani dersleri takip etmesini sağladım.*” (st. 224–225) şeklinde görüş bildirerek, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrencinin sınıfına kaynaştırılması durumunda, ders planını kaynaştırma öğrencisinin durumuna göre planlayacağını ifade etmiştir.

Tablo 38B bir bütün olarak incelendiğinde, kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmasından sonra kendisine yöneltilen dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrencinin kaynaştırılması durumunda sınıf öğretmenin yapması gereken uyarlamalara ilişkin katılımcıların çoğunlukla, ders planında yapılması gereken değişiklikleri ön plana çıkardığı görülmektedir. Ayrıca, tablo incelenmeye devam edildiğinde, uzman bir kişiden konu ile ilgili olarak yardım isteme, fiziki açıdan sınıfı öğrencinin özelliklerine göre düzenleme, normal gelişim gösteren öğrencileri kaynaştırma öğrencisi ve durumu hakkında bilgilendirme ve onlar yapabilecekleri bazı etkinliklerden haberdar etmenin öğretmenler tarafından ifade edilen diğer uyarlamalar olduğu görülmektedir.

Kendilerine verilen kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmasının öncesi ve sonrasında, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin görüş bildiren katılımcıların, görüşme öncesi ve sonrasına ait tabloları incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde katılımcılar tarafından toplam 28 görüş bildirildiği, bunların çoğunun da sınıf öğretmenlerinin öğrencinin yetersizliğine uygun olarak yapacakları ders işleme tarzındaki değişiklikler olduğu görülmektedir. Bilgilendirme sonrasında ise, katılımcılar tarafından belirtilen aynı konuya ilişkin görüş sayısının 45'e yükseldiği, görüşlerin çoğunun da ders planının öğrenciye göre ayarlanması şeklinde ifade edildiği görülmektedir.

3.34. Sosyal Geçerlik Bulguları

16 katılımcı tarafından araştırma sonunda gönüllü olarak doldurulan Sosyal Geçerlik Veri Toplama Formları incelendiğinde, katılımcıların bu çalışmaya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade ettiklerini görmekteyiz.

Katılımcıların tümü, kendilerine uygulanan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmalarının çok yararlı ve önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak katılımcılardan Murat öğretmen, “*Kaynaştırma hakkında çok fazla bilgi sahibi değildim. Bilgilendirme çalışması sadece kaynaştırma öğrencilerini değil diğer normal*

öğrencileri de anlamama katkıda bulundu. Çalışmalarımı olumlu yönde etkiledi.”, Ece öğretmen ise, “Kaynaştırmayı tam olarak anlamamı sağladı. Daha önce kaynaştırma öğrencilerinin problem olduğunu düşünürdüm. Bilgilendirme çalışmasından sonra onlara bir sorun gözüyle bakmadım. Hatta öğrenme güçlüğü olan öğrencilere karşı bile daha sabırlı ve anlayışlı yaklaşmamı sağladı.” şeklinde görüş bildirerek, yapılan kaynaştırma konulu bilgilendirme çalışmalarının kendilerine sağlamış olduğu yararları ifade etmişlerdir.

Formu dolduran katılımcıların tamamı, sınıflarında şu an kaynaştırma öğrencisi bulunmasa da, bu tür bir eğitim almaktan dolayı memnun olduklarını ve ileride kaynaştırma öğrencileri olursa artık bu konuda neler yapacaklarını öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda Berna öğretmen düşüncelerini şöyle ifade etmiştir; *“Şu an sınıfımda kaynaştırma öğrencim yok. Ancak, ileride böyle bir öğrenci ile karşılaşırsam öğrendiklerimi uygulayacağım. Zaten bu bilgiler, normal öğrenciler üzerinde de uygulanabilir nitelikte olduğundan daha iyi sonuçlar elde etmemi sağlıyor...”*.

Bunlara ek olarak, katılımcıların çoğu, kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin, okul yönetimi ile aralarındaki işbirliği ve iletişimi olumlu yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak katılımcılardan İsmail öğretmen, *“Kendimde bu gelişmeleri görüyorum. Çünkü kaynaştırma öğrencisi konusunda kendi yükümlülüklerimi ve okul idaresinin görevlerini daha net bir şekilde öğrendim. Bu çalışmanın okul idaresi ve rehber öğretmen ile organize bir şekilde yürütülmesi gerektiğini öğrendim. Herkesle rahat bir şekilde işbirliği yapabilirim.”* şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma öğrencisinin eğitimi için herkesle işbirliği yapmaya açık olduğunu belirtmiştir.

Kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme çalışmalarının, eğitim-öğretim yöntem ve teknikleri konusunda, kendilerini geliştirip geliştirmediği sorulduğunda, katılımcıların tamamı yapılan bilgilendirme çalışmalarında farklı eğitim-öğretim yöntemleri ile karşılaştıklarını ve bunun kendilerini geliştirdiğini belirtmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak katılımcılardan Mert öğretmen, *“Sınıfta öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için artık daha faydalı olacağıma inanıyorum.”*, Ayşe öğretmen ise, *“Yapılan bilgilendirme*

çalışmaları yöntem ve teknikler konusunda geliştirmiştir. Kaynaştırma eğitimi alması gereken öğrencilere hangi yöntem ve tekniklerin nasıl kullanılabileceği konusunda bilgiler gelmiştir.” şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma konulu yapılan bilgilendirme çalışmalarının, çeşitli eğitim-öğretim yöntem ve teknikleri konusunda kendilerini geliştirdiğini belirtmişlerdir.

Buna ek olarak, bazı katılımcılar, kaynaştırma uygulamalarında yer alan bu eğitim-öğretim yöntemlerini ve diğer bazı uygulamaları, küçük uyarlamalarla birlikte, sınıflarında yer alan, kaynaştırma öğrencisi olmayan ama akademik anlamda akranlarına göre başarısız öğrencilere uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak katılımcılardan Bahar öğretmen *“RAM’a göndermeyi düşündüğüm bir öğrenci vardı. Fakat vazgeçtim. Aldığım bilgilendirmeler ışığında harekete geçtim ve biraz da olsa, belli başlı konularda (öğrencimin kaynaştırma öğrencisi olmamasına rağmen) düzelmeler gördüm.”* şeklinde görüş bildirerek, aldığı kaynaştırma eğitimini kaynaştırma öğrencisi olmasa da, sınıf içinde bulunan akademik başarısı düşük normal gelişim gösteren öğrenciler üzerinde uygulamaya çalıştığını ve belli ölçülerde olumlu gelişmeler elde ettiğini ifade etmiştir.

Katılımcılara, bilgilendirme çalışmalarının bundan sonraki meslek hayatlarını nasıl etkileyeceği sorulduğunda, katılımcılar genel olarak, bundan sonra meslek hayatlarına daha bilinçli devam edeceklerini belirtmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak katılımcılardan Yasemin öğretmen *“Bu çalışma ile kaynaştırma hakkında pek çok şey öğrendim. Daha önce katıldığım rehberlik ve özel eğitim seminerlerinin bana hiçbir katkısı olmamıştı. Bu çalışma ise çok öğretici ve yararlı oldu. Sınıfımda bir kaynaştırma öğrencisi olursa neler yapabileceğimi artık biliyorum.”* şeklinde görüş bildirerek, bundan sonraki meslek hayatında, sınıfına bir kaynaştırma öğrencisi geldiği takdirde, neler yapabileceği, bu öğrenciye ne gibi uyarlamalarla eğitim öğretim sağlayabileceği konusunda artık daha bilinçli olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılara, son olarak, konu ile ilgili eklemek istedikleri bir şeyin olup olmadığı sorulduğunda, katılımcıların tamamı çalışmayı etkili ve gerekli bulduklarını dile

getirmişlerdir. Sosyal Geçerlik Veri Toplama Formlarına verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmanın sosyal geçerli bir çalışma olduğu düşünülebilir.

BÖLÜM 4

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuç ve öneriler yer almaktadır.

4.1. Tartışma

Bu başlık altında, araştırmanın genel amacı çerçevesinde oluşturulan araştırma sorularıyla ilişkili olarak, katılımcılardan elde edilen bulgular kendi aralarında ve ulaşılabilen alanyazınla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

4.1.1. Öğretmenlerin Özel Gereksinimli Birey ve Özel Eğitim Konusundaki Düşünceleri

Kendileri ile görüşülen katılımcılar, günümüzde özel eğitim gerektiren birey sayısının giderek artmasını çeşitli nedenlere bağlamışlardır. Bilgilendirme öncesinde öğretmenler tarafından az sayıda neden ifade edilirken, bilgilendirme sonrasında öğretmenler tarafından özel eğitime gereksinimli bireylerin günümüzde gittikçe artmasının nedenleri olarak birçok görüş bildirilmiştir. En çok ifade edilen görüşler olarak, “tıbbın ilerlemesi”, “trafik kazalarının artması” ve “eğitimsizlik” göze çarpmaktadır.

Batu ve Kırcaali-İftar (2005) günümüzde özel gereksinimli bireylerin giderek arttığını belirtmişler ve bu artışın nedenlerini de çevresel nedenler, tıbbın ilerlemiş olmasına bağlı olarak erken doğan ya da ileri derecede sağlık sorununa sahip bireylerin yaşatılması ve trafik kazalarının artması şeklinde açıklamışlardır. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi (2006) ise, özel gereksinimli bireylerin son yıllardaki artışını şu şekilde ifade etmiştir:

“Son yıllarda yapılan çalışmalar şunu göstermiştir; özür lülüğün ve engelliliğün yaygınlaşmasında yoksulluğun doğrudan büyük bir etkisi vardır. Yoksulluk, özür lülüğün neden ve sonucundaki etkendir. Yoksulluğun oluşturduğı engeller özür lü insanları ayrımcılık içinde tutulmalarına, olumsuz davranış ve uygulamaların güçlenmesine de neden olmaktadır. Özellikle çalışma yaşamında özür lülere yönelik ayrımcılık yapılmaktadır.”

Günümüzde özel gereksinimli bireylerin sayısındaki artışın nedenlerinin, yapılan bu çalışmada, yukarıdaki açıklamalarda da görüldüğü üzere, ilgili kaynak ve araştırmalarda yer alan nedenlerle benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılar bilgilendirme öncesinde özür türü olarak zihin engelliler ve ortopedik engelliler dışında çok fazla özür türü belirtmezken, bilgilendirme sonrasında tüm özür türlerinin katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir. Katılımcıların bilgilendirme sonrasında özür türleri hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Örneğün, üstün zekâlı çocuklar, dil ve konuşma bozukluğu olan bireyler ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan çocukları bilgilendirme öncesi hiçbir öğretmen ifade etmezken, bilgilendirme sonrasında özür türü olarak her biri katılımcılar tarafından belirtilmiş ve katılımcıların bilgi düzeylerinde artış meydana geldiği görülmüştür.

Öğretmenler tarafından belirtilen bu özür türleri, son olarak yürürlüğe giren ve halen geçerli olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğün’nde (2006) yer alan gruplama ile benzerlik göstermektedir. Yönetmelikte gruplama, (1) zihinsel yetersizliği olan birey, (2) dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan birey, (3) dil ve konuşma güçlüğü olan birey, (4) görme yetersizliği olan birey, (5) işitme yetersizliği olan birey, (6) otistik birey, (7) özel öğrenme güçlüğü olan birey, (8) serebral palsili birey, (9) üstün yetenekli birey ve (10) birden fazla yetersizliği olan birey şeklinde ifade edilmiştir.

Kırcaali-İftar da (1998) özel eğitim gerektiren bireyleri; (a) zihin engelliler, (b) öğrenme güçlüğü gözlenenler, (c) duygu ve davranış bozukluğu olanlar, (d) bedensel yetersizliği olanlar, (e) konuşma ve dil sorunlular, (f) işitme engelliler, (g) üstün zekâlılar ve üstün yeteneğün olanlar şeklinde gruplandırmıştır.

Kaynaklardaki sınıflamalarla bu araştırmada ortaya çıkan sınıflama arasında benzerlik olduğu; ancak, katılımcıların bilgilendirme sonrasında da bazı özür gruplarını dile getirmediği görülmüştür (özel öğrenme güçlüğü olan birey, duygu ve davranış bozukluğu olan birey).

4.1.2. Öğretmenlerin Özel Eğitim Ortamları ve Kaynaştırma Konusundaki Düşünceleri

Kendileri ile görüşülen katılımcılar, bilgilendirme öncesinde, özel gereksinimli bireylerin eğitimi için ayrı eğitim ortamlarının uygun olacağını ifade etmişler; ancak, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının daha uygun olacağını belirtmişlerdir. Bilgilendirme sonrasında, ayrıca, öğretmenler tarafından özel gereksinimli bireylerin özelliklerine göre kendilerine uygun eğitim ortamlarına yerleştirilmeleri gerektiği de ifade edilmiştir. Tablo 8A ve 8B incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde özel gereksinimli bireylerin eğitim ortamları konusunda kaynaştırma uygulamaları çok az katılımcı tarafından belirtilmiş, fakat bilgilendirme sonrasında ise hemen hemen katılımcıların tamamı tarafından dile getirilmiştir. Aynı tablolarda özel gereksinimli bireylerin eğitim ortamları konusunda ayrı eğitimin bilgilendirme öncesinde de, sonrasında da yüksek bir frekans değeriyle birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu durumda, katılımcıların, bilgilendirme öncesinde özel gereksinimli bireylerin eğitimleri için ayrı ortamları uygun gördükleri, fakat bilgilendirme sonrasındaysa öncelikle kaynaştırma ortamlarını tercih ettikleri görülmektedir. Ancak, kaynaştırma ortamlarının birey için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olmaması durumunda, ayrı ortamların da özel gereksinimli bireyler için uygun eğitim-öğretim ortamları olduğunu düşündükleri için ayrı ortamları ikinci yüksek frekanslı ortam olarak ifade ettikleri düşünülebilir.

Yapılan birçok araştırmada birlikte eğitimin özel gereksinimli bireyler için son derece yararlı ve önemli olduğu belirtilmektedir. Lewis ve Doorlag (1987) özel gereksinimli öğrencilerin içinde buldukları özür grubuna bağlı olarak farklı özellikler gösterdiklerini; ancak, bu farklılıkların kaynaştırma sınıflarında gittikçe azaldığını hatta

tanılanmış zihinsel yetersizliği bulunan bir öğrenci ile sınıfta normal gelişim gösteren; ancak, akademik anlamda başarısız öğrencilerin, gereksinimleri açısından ayırt edilemeyecek düzeyde benzerlik gösterdiğini ifade etmiştir.

“Alanyazın incelendiğinde, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşleriyle ilgili çeşitli çalışmalar görülmektedir (örneğin, Smith, Polloway, Patton ve Dowdy, 1995). Bu çalışmalarda, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasının başlangıcında özel gereksinimli öğrencilere yönelik olumsuz tutumlara sahip olduklarını; ancak, kaynaştırma öğrencileri ile zaman geçirdikçe, meydana gelen gelişmeleri, normal gelişim gösteren akranlarının özel gereksinimli öğrenciyi kabullenişlerini ve özel gereksinimli öğrencinin diğerlerinden çok da farklı olmadığını gördükçe, sonradan daha olumlu bir bakış açısına sahip olduklarını ifade ettikleri görülmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006, s. 24).”

Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar da yukarıda belirtilen araştırmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bilgilendirme öncesinde kaynaştırma uygulamalarına soğuk bakarak, ayrı eğitimi savunan katılımcılar, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının oldukça yararlı olduğunu düşünerek özel gereksinimli bireylerin mümkün olduğunca normal sınıflarda eğitilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

En az kısıtlayıcı eğitim ortamı, bilgilendirme çalışmaları öncesinde katılımcıların çok azı tarafından açıklanabilmiştir. Bilgilendirme çalışmalarından sonra katılımcıların hemen hemen hepsi tarafından tanımına uygun şekilde ifade edilebilmiştir. Bilgilendirme çalışmasından önce katılımcıların birçoğu, daha önce böyle bir kavram duymadıklarını belirtmişlerdir. Bilgilendirme çalışmalarında kavram ayrıntılı olarak katılımcılara sunulmuş ve bilgilendirme sonrası görüşmelerde de en az kısıtlayıcı eğitim ortamına ilişkin soruya verilen uygun yanıtların oldukça çok olduğu görülmüştür.

En az kısıtlayıcı eğitim ortamı, Ataman tarafından (2003) çocuğun yetersizliği olmayan akranları ile birlikte, yaşadığı çevreden, anne-babasından mümkün olduğunca en az ölçüde ayrı tutulmasını ve çocuğun gelişimini en üst düzeyde geliştirmeyi sağlayan ortamlar olarak tanımlanmıştır. Batu ise (2003) en az kısıtlayıcı eğitim ortamını, çocuğun gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayan ve normal gelişim gösteren yaşlıları ile en üst düzeyde paylaşımını sağlayan yönetsel düzenlemeler olarak ifade etmiştir.

Tanımlardan anlaşıldığı üzere en az kısıtlayıcı eğitim ortamı, özel gereksinimli bireyin yaşlıları ile aynı ortamda gereksinimlerinin karşılanmasını sağlayan, bireyi anne-babasından ve çevresinden mümkün olduğunca ayırmadan bireye yönelik eğitim-öğretim fırsatı veren eğitsel düzenlemeler olarak tanımlanabilir. Bilgilendirme öncesinde katılımcıların, en az kısıtlayıcı eğitim ortamına ilişkin bir açıklama yapamadıkları, bilgilendirme sonrasında ise bu kavramı, yukarıdaki kaynaklarda belirtilen tanımlara paralel olarak açıkladıkları görülmüştür.

Kendileriyle görüşülen katılımcıların, kaynaştırma uygulamalarında okul müdürüne, öğretmene, rehber öğretmene ve ailelere düşen görevler konusunda sınırlı bilgiye sahip oldukları; bilgilendirme çalışmalarından sonraysa görüşülen katılımcıların kaynaştırma uygulamalarında okul müdürü, öğretmen, rehber öğretmen ve ailelere düşen görevler konusunda yeterli bilgi verdikleri görülmüştür. Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için okul yönetimi, öğretmen, rehber öğretmen ve anne-babalara büyük sorumluluklar düşmektedir. Katılımcıların bu konuda bilgili olmasının ve kaynaştırma uygulamasında yer alan diğer bireyleri bu konuda bilgilendirmesinin başarılı bir kaynaştırma uygulaması için önemli olduğu düşünülmektedir. Bunlara ek olarak, katılımcıların bilgilendirme çalışmaları sonrasında, kaynaştırma uygulamalarında okul müdürlerinin de görev ve sorumluluğu olduğu konusunda farkındalığı artmış ve katılımcılar niteliksel olarak okul müdürlerinin görevlerini bilgilendirme sonrası görüşmelerde daha ayrıntılı tanımlamışlardır. Tablo 11A ve 11B'yi incelediğimizde, katılımcılar tarafından, kaynaştırma eğitiminde öğretmenin görevlerine ilişkin sorulara verilen yanıtların bilgilendirme öncesi ve sonrasında fazla değişmediği görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında kendi görev ve sorumluluklarının farkında olduğunu düşündürmektedir.

KHK/573'ün yedinci kısım birinci bölümünde, madde 52'de okul müdürünün, madde 59'da öğretmenin, madde 63'de rehber öğretmenin yetki, görev ve sorumluluklarına ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Araştırma sonunda, kaynaştırma uygulamalarında yer alan kişilerin görev ve sorumluluklarının yönetmeliğe uygun olarak katılımcılar tarafından ifade edildiği; ancak, bazı görev ve sorumlulukların bilgilendirme sonrasında

da belirtilmediği görülmüştür. Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yürütülebilmesi ve çalışma sırasındaki işbirliğinin sorunsuz olarak sağlanabilmesi için kaynaştırma uygulamalarında yer alan tüm bireylerin öncelikle görev ve sorumluluklarından haberdar olup, bunları tam olarak yerine getirmeleri gerektiği düşünülebilir.

4.1.3. Öğretmenlerin Kaynaştırmanın Yararları Konusundaki Düşünceleri

Kendileri ile görüşülen katılımcılar, bilgilendirme öncesinde kaynaştırma uygulamalarının yararına inanmazken bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının özel gereksinimli birey ve normal öğrencilere yararlarını açıklamışlardır. Kaynaştırma uygulamalarının, kaynaştırma öğrencisi ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyalleşme anlamında çok büyük yararlarının olacağı tüm katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Tablo 14A ve 14B incelendiğinde, bilgilendirme çalışmaları öncesinde kaynaştırma uygulamalarının yararının çoğunlukla özel gereksinimli öğrenciye olduğu ifade edilirken, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının normal gelişim gösteren öğrenci için de bir o kadar yararlı olduğunun katılımcılar tarafından vurgulandığı görülmektedir.

Sucuoğlu ve Kargın (2006) kaynaştırmanın olumlu sonuçlarından bahsederken, kaynaştırmanın yararları denince, ilk olarak kaynaştırma öğrencisine olan yararlarının akla geldiğini; bunların yanı sıra kaynaştırma uygulamalarının kaynaştırma sınıfında yer alan normal gelişim gösteren öğrenciler başta olmak üzere, sınıf öğretmenine, kaynaştırma öğrencisinin ve normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babalarına birçok yararının olduğunu da belirtmişlerdir. Bu bilgiler de araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.

4.1.4. Öğretmenlerin Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasında Bulunması Gereken Etmenler Konusundaki Düşünceleri

Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleştirilebilmesinin nelere bağlı olacağı konusunda, kendileri ile görüşülen öğretmenler, bilgilendirme çalışmaları öncesinde ve sonrasında sınıf öğretmenlerini bu konuda en önemli etmen olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenin yanı sıra rehber öğretmen, okul müdürü, fiziksel ortam, BEP, bilgilendirme çalışmaları gibi etmenler de aynı konuda katılımcılar tarafından ifade edilen diğer önemli noktalar olarak dikkat çekmektedir.

Kırcaali-İftar (1998) kaynaştırmayı başarıya ulaştıran etmenleri dört başlıkta ele almıştır. Bunlar; (a) öğretmenin ve okul personelinin kaynaştırma yaklaşımını benimsemesi, (b) kaynaştırma sınıfının hazırlanması, (c) eğitim programının bireyselleştirilmesi ve (d) etkili sınıf yönetimi tekniklerinin uygulanması şeklindedir. Batu'nun (1998) yapmış olduğu çalışmada, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleştirilebilmesinde en önemli etmenlerden biri işbirliği içinde çalışma olarak ifade edilmiştir. Williams ve Fox'un (1996) çalışmalarında da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Tüm bu kaynaklardaki bilgilerle bu araştırmadaki bulgular birbirleri ile örtüşmektedir.

Araştırmanın katılımcılarına, kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenlerinde bulunması gereken özelliklerin neler olabileceği sorulduğu zaman bilgilendirme öncesinde katılımcılar “kaynaştırma konusunda bilgili olmalı” şeklinde açıklama yaparlarken bilgilendirme sonrasında “hizmet almaya açık olmalı” şeklinde yanıt vermişlerdir. Öğretmenler bilgilendirme sonrasında ayrıca, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleştirilebilmesi için sınıf öğretmenlerinin alanında iyi, işbirliğine açık ve hoşgörü sahibi kişiler olması gerektiğini de vurgulamışlardır.

Avcıoğlu, Özbey ve Çetin (2005) tarafından yürütülen çalışmada da yukarıdaki bulgulara benzer sonuçlar bulunmuştur. Kaynaştırma uygulamalarında yer alacak normal sınıf öğretmenlerinin yoğun bir eğitim almaları ve sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgili olmaları gerektiği belirtilmiştir.

Kaynaştırmanın başarıyla uygulanmasını ciddi biçimde etkileyebilecek bir konu olan öğretmenlerin, kaynaştırma ve kaynaştırma öğrencileriyle ilgili olarak bilgilendirilmeleri, bu araştırmanın katılımcıları tarafından da vurgulanmıştır.

Kendileri ile görüşülen katılımcılar, bilgilendirme öncesinde başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için sınıf ve branş öğretmenlerinin ortak karar vermeleri gerektiğini ifade ederken; bilgilendirme sonrasında sınıf ve branş öğretmenlerinin işbirliği içinde çalışarak BEP ve benzeri çalışmaların beraber yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, öğretmenler kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için sınıf ve branş öğretmenlerinin eşgüdümlü olarak çalışması gerektiğini de belirtmişlerdir.

Benzer şekilde, Williams ve Fox (1996) ve Lewis ve Doorlag (1987) yaptıkları bir çalışmada, kaynaştırmanın bir ekip işi olduğunu; ancak öğrenci, anne-babası ve öğretmenler birlikte işbirliği içinde çalışırlarsa, kaynaştırma uygulamalarında başarılı sonuçlara ulaşılabileceğini vurgulamışlardır. Bu çalışmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmış ve sınıf ve branş öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarında işbirliği içinde, eşgüdümlü olarak çalışmalarının kaynaştırma uygulamalarında başarılı sonuçlar alınmasında önemli rol oynadığı, katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

Kendileriyle görüşülen katılımcıların, bilgilendirme öncesinde sınıf öğretmenine verilmesi gereken destek hizmetler konusunda uygun yanıtları veremedikleri ve destek hizmetler kavramı ile daha önce karşılaşmadıkları; bilgilendirme sonrasında katılımcıların destek hizmetleri tanımına uygun şekilde ifade ederek kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenine verilmesi gereken destek hizmetler türlerini belirttikleri görülmektedir. Destek hizmetler olarak, katılımcılar tarafından, bilgilendirme çalışmaları sonrasında en çok sınıf-içi yardım, daha sonra özel eğitim danışmanlığı ve ardından da kaynak oda eğitimi ifade edilmiştir.

Kırcaali-İftar (1998), destek özel eğitim hizmetlerini, kaynaştırılan özel gereksinimli öğrenciye ve/veya kaynaştırma sınıfı öğretmenine sağlanan özel eğitim hizmetleri olarak tanımlamış ve bunları üç başlık altında toplamıştır; (a) kaynak oda eğitimi, (b)

sınıf-içi yardım ve (c) özel eğitim danışmanlığı. Batu (2000) tarafından yürütülen araştırmada, kaynaştırmanın destek hizmetler olmaksızın uygulanmasının, hem sınıf öğretmenine hem kaynaştırma öğrencisine hem de normal gelişim gösteren öğrencilere çeşitli zorluklar yaşatacağı belirtilmiştir. Ayrıca, aynı çalışmada, başarılı bir kaynaştırma uygulaması için, kaynaştırma uygulamasına başlamadan önce kaynaştırmada rol sahibi bütün etmenlerin hazırlanması ve kaynaştırma uygulanmaya başlandıktan sonra da gerekli destek hizmetlerin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Araştırma sonucunda bilgilendirme sonrasında katılımcılar tarafından destek hizmetlerin, yukarıda ifade edilen kaynaklarda yer alan açıklamalar doğrultusunda belirtildiği görülmüştür.

Katılımcılar tarafından, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için, normal gelişim gösteren öğrencilerin bilgilendirme öncesi ve sonrasında özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgilendirilmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Sınıf öğretmenleri tarafından, normal gelişim gösteren öğrenciler ile toplantılar düzenlenerek, gerek özel gereksinimli öğrencilerin özellikleri gerekse kaynaştırma uygulamaları konusunda, normal gelişim gösteren öğrencilerin aydınlatılması ve yer yer canlandırma çalışmalarının yapılması gerektiği dile getirilmiştir.

Uysal (2004) tarafından yürütülen bir çalışmada, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin %10'u olumlu görüş belirtmesine karşın, yarısından fazlası kaynaştırma uygulamasında sorun yaşadığını ve kaynaştırmanın işlerini zorlaştırdığını ifade etmiştir. Katılımcılar bunun en önemli nedeninin “Kaynaştırma uygulaması sırasında normal gelişim gösteren öğrenciye kaynaştırma öğrencisini kabul ettirememesi” olduğu belirtilmiştir. Bu bulgudan yola çıkarak, kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma eğitimi konusunda bilgilendirilmelerinin ve öğrencilerin kaynaştırma eğitimine hazırlanmalarının ne kadar önemli olduğu açıkça görülmektedir. Bu araştırmanın bulgularında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmanın katılımcıları tarafından, normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamaları ve kaynaştırma öğrencisinin durumu konusunda bilgilendirilmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Kendileri ile görüşülen katılımcıların hiçbirinin akran öğretimine ilişkin bilgilendirme öncesinde uygun açıklama yapamadığı görülmüştür. Bilgilendirme sonrasında ise, görüş bildiren katılımcıların hemen hemen hepsinin akran öğretimini tanımına uygun şekilde ifade ettikleri görülmektedir. Tablo 20A ve 20B incelendiğinde katılımcılar tarafından bildirilen görüşlerin frekanslarının birbirinden çok farklı olmadığı halde akran öğretiminin katılımcılar tarafından bilgilendirme sonrasında daha nitelikli ifade edilerek katılımcıların bilgi düzeylerinde artış meydana geldiği görülmüştür.

Batu ve Kırcaali-İftar (2005) tarafından bir şeyi öğrenmenin en iyi yollarından birinin onu bir başkasına öğretmek olduğu vurgulanmış ve akran öğretimi, akranın bilgiyi sınıf öğretmeninin kontrolü altında sınıf içinde ya da dışında akranına aktarması olarak tanımlanmıştır. Bu araştırmada, bilgilendirme sonrasında, katılımcıların akran öğretimi ile ilgili kurdukları cümleler de kaynaktakilerle benzerlik göstermektedir.

Katılımcılar tarafından, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için, kaynaştırma öğrencilerinin bilgilendirme öncesi ve sonrasında sınıf öğretmenleri tarafından, sınıf arkadaşları, okul ve sınıfın özellikleri gibi konularda bilgilendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kaynaştırma öğrencileri ile sınıf öğretmenlerinin özel olarak ilgilenmesi gerektiği ve çeşitli etkinliklerle kaynaştırma öğrencilerinin sınıf ve arkadaşlarına uyumunun en üst düzeye çıkarılmaya çalışılması da katılımcılar tarafından bilgilendirme sonrası görüşmelerde belirtilen diğer konulardır. Tablo 15A ve 15B incelendiğinde, bilgilendirme öncesinde ve sonrasında, katılımcıların, başarılı bir kaynaştırma uygulaması için en önemli etmen olarak sınıf öğretmenlerini işaret ettikleri görülmektedir. Bilgilendirme öncesi ve sonrasında sınıf öğretmeni birinci etmen olarak vurgulanmıştır. Fakat sınıf öğretmenin başarılı kaynaştırma uygulamalarının gerçekleştirilmesinde bilgilendirme öncesi ve sonrasında birinci etmen olarak gözükmese de, Tablo 11A ve 11B’de kendilerine kaynaştırma uygulamalarının başarısında pek çok görev ve sorumluluk veren öğretmenlerin Tablo 15A ve 15B’de başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleşmesinde kendi etkilerinin frekansını düşük tutmaları da ilginç bir sonuç olarak dikkat çekmektedir.

Vuran'ın (2005) çalışmasında, kaynaştırma öğrencileri ve kaynaştırmaya aday öğrencilerin yarısından daha fazlasının akranları tarafından reddedildiği ve anlamlı şekilde düşük sosyal tercih puanlarına sahip oldukları ifade edilmiştir. Bu çalışmaya paralel olarak, Batu ve Kırcaali-İftar da (2005) kaynaştırma öğrencisinin sınıf içinde kabul görmemesinin en önemli nedenlerinden biri olarak sosyalleşme eksikliğini belirtmişlerdir. Kaynaştırma uygulamalarında bu ve benzeri sorunların yaşanmaması için kaynaştırma öğrencisinin kaynaştırma ortamına hazırlanması gerekmektedir. Bu amaçla, kaynaştırma öğrencisi için genel eğitim ortamlarına mümkün olan en yakın ortam yaratılmalı ve kaynaştırma öğrencisinin bu ortamlara uyum sağlaması sınıf öğretmenlerince kolaylaştırılmalıdır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Bu araştırmanın bulguları da kaynaştırma öğrencilerinin sınıf arkadaşları, okul ve sınıfın özellikleri gibi konularda bilgilendirilmeleri gerektiği şeklinde olup yukarıdaki kaynaklarda yer alan ifadelerle örtüşmektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılar, başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için, bilgilendirme öncesi ve sonrasında, kaynaştırma öğrencileri ve normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleri ile yapılması gereken etkinlikler olarak ailelere yapılması gereken bilgilendirme çalışmaları üzerinde durmuşlardır. Kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları ile normal gelişim gösteren öğrenci anne-babalarının kaynaştırma uygulamaları sırasında bilgilendirilmesi gerektiği ve anne-baba ile sürekli iletişim içinde olunması gerektiği bilgilendirme öncesinde ve sonrasında katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Tablo 23A ve 23B incelendiğinde, bilgilendirme öncesi ve sonrasına ait frekansların birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu durumda, sınıf öğretmenlerinin başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma uygulamalarında normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile ne gibi çalışmalar yapacakları konusunda bilgilendirme çalışması öncesinde de bilgi sahibi oldukları düşünülebilir.

Öncül (2003) yaptığı çalışmasında anne-babaların okulla sürekli iletişim içinde olmasının kaynaştırma uygulamalarındaki başarıyı arttıracakı ifade etmiştir. Ayrıca, bu bulgulara paralel olarak, Öncül'ün (2003) çalışmasında aktardığı üzere, Gottlieb ve Leyser (1996) de yaptıkları çalışmada, kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarının

desteği olmadan kaynaştırma uygulamasının başarılı olmasının mümkün olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Dönmez ve arkadaşları da (1998) yaptıkları çalışmada benzer bulgulara rastlamışlardır. Ayrıca, Sucuoğlu ve Kargın (2006) anne-baba ile işbirliğinin ve anne-babadan yardım almanın en üst düzeyde gerçekleşebilmesi için, kaynaştırma uygulamasını yapan öğretmen, anne-babanın çocuğa ve çocuğun yetersizliğine tepkilerini, çocuktan beklentilerini ve içinde yaşadıkları kültürün özelliklerini bilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmalarda belirtildiği üzere, anne-babanın desteği olmadan eğitim-öğretim yapmanın mümkün olmadığı görölmektedir. Bu araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmış ve araştırmanın katılımcıları tarafından, gerek kaynaştırma öğrencisinin gerekse normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babalarının bilgilendirilmeleri ve anne-babalar ile işbirliği içinde olunması gerektiği vurgulanmıştır.

Kendileri ile görüşölen katılımcıların, kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu bir sınıfın diğer sınıflara göre farklılık gösterip göstermediği, farklılık göstermesi gerekiyorsa, bu farklılıkların neler olması gerektiği konusundaki düşünceleri bilgilendirme öncesi ve sonrasında benzerlik göstermektedir. Her iki görüşmede de, katılımcılar, kaynaştırma eğitimi yapılan sınıfların diğer sınıflara göre farklılık göstermesi gerektiğini, kaynaştırma uygulamasının gerçekleştiği sınıfların araç-gereç bakımından daha zengin bir şekilde donatılarak, sınıfın kaynaştırma öğrencisinin özelliklerine uygun olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Uysal (1995) yaptığı bir araştırmada, öğretmen ve okul yöneticileri, kaynaştırma uygulamaları için okulda bulunan araç ve gereçlerin yetersiz olduğunu ve bu eksikliğin de başarılı bir kaynaştırma uygulamasının gerçekleştirilmesini olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Araştırmada, zengin araç ve gereç donanımının başarılı bir kaynaştırma uygulaması için önemli etmenlerden biri olduğu vurgulanmıştır. Yapılan bu araştırmada da benzer şekilde, katılımcılar tarafından, kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıfların diğer sınıflara göre daha farklı ve kaynaştırma öğrencisinin özür türüne göre daha çeşitli araç-gereçlerle donanımlı olması gerektiği belirtilmiştir.

Araştırmanın katılımcıları BEP konusunda bilgilendirme öncesinde az sayıda görüş bildirirken, bilgilendirme sonrasında konunun ayrıntılı olarak katılımcılar tarafından

ifade edildiği görülmüştür. BEP, katılımcılar tarafından, “özel gereksinimli bireyin gereksinimlerine göre işbirliği içinde hazırlanan, içerisinde bireyin hangi etkinliklerin ne kadar süreyle ne zaman yapılacağına ve hangi amaçlara ne zaman ulaşacağına dair öğretmene bilgi veren ve sene başında oluşturularak öğrenci ile ilgili ayrıntılı bilginin bulunduğu yıllık eğitsel bir plan” olarak tanımlanmıştır. Katılımcıların bilgilendirme çalışmaları sonrasında, BEP konusunda, bilgi düzeylerinde artış meydana geldiği görülmüştür.

Özel gereksinimli olduğu belirlenen her öğrenci için BEP gereklidir ve başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için BEP en önemli etmenlerden birini teşkil etmektedir. Vuran (2003) ayrıntılı bir değerlendirme sonucunda belirlenen performans düzeyi ve eğitsel gereksinimler doğrultusunda yılda bir kez BEP hazırlanarak, yıl içinde BEP ekibinin uygun gördüğü aralıklarla değerlendirme yapılması gerektiğini ve öğrenci için hazırlanan bu BEP’in yasal zorunluluk olduğunu vurgulamıştır. Vuran; ayrıca, BEP’in temel amacının, özel gereksinimli bireylere en üst düzeyde yararlanabilecekleri eğitim fırsatları sunmak olduğunu ifade etmiştir. Araştırmada, BEP ile ilgili yer alan açıklamaların yukarıda yer alan ifadeler ile örtüştüğü görülmektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcıların bilgilendirme öncesinde kaynak oda eğitimi, sınıf- içi yardım, işbirlikçi öğretim ve özel eğitim danışmanlığına ilişkin hiçbir fikirlerinin olmadığı; bilgilendirme sonrasında kendisiyle görüşülen tüm katılımcıların bu kavramlarla ilgili yeterli derecede bilgi verdikleri görülmektedir. Kaynak oda eğitimi, katılımcılar tarafından, bilgilendirme çalışmaları sonrasında, öğrencinin kaydının normal sınıfta olduğu; ancak, öğrencinin başaramadığı ya da zorlandığı derslerde sınıftan alınarak özel bir odada özel eğitim öğretmenince eğitilmesi olarak ifade edilmiştir. Sınıf- içi yardım, katılımcılar tarafından, dışardan bir uzmanın kaynaştırma uygulamasının gerçekleştiği sınıfa gelerek sınıf öğretmenine ders sırasında yardımcı olması olarak ifade edilmiştir. İşbirlikçi öğretim, kaynaştırma uygulamalarında, sınıf öğretmenine dışardan bir uzmanın yardım etmesi ile yapılan eğitim-öğretim uygulamalarına; bir başka ifade ile sınıf öğretmeni ile özel eğitim öğretmenin kaynaştırma uygulamalarında ortak çalışmasına verilen isim olarak belirtilmiştir. Özel eğitim danışmanlığı ise, katılımcıların hemen hemen yarısı tarafından bilgilendirme

sonrasında tanımına uygun şekilde ifade edilebilmiştir. Özel eğitim danışmanlığı katılımcılar tarafından, sınıf öğretmeninin sınıfında bulunan özel gereksinimli birey ya da bireyler için uzman kişilerden yardım alması olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, Tablo 29A ve 29B incelendiğinde, özel eğitim danışmanlığının bilgilendirme öncesinde sadece ne anlama geldiğine dair açıklama yapılırken, bilgilendirme sonrasında özel eğitim danışmanlığın tanımına uygun şekilde ifade edilmesinin yanında, nasıl uygulandığının da katılımcılar tarafından açıklandığı görülmektedir.

Bulgulardan anlaşıldığı üzere, özel eğitimde yer alan ve birçok araştırmacı tarafından da kaynaştırma uygulamalarındaki önemi vurgulanan destek hizmetler konusunda katılımcıların bilgileri yoktur. Ancak, katılımcılar yapılan bilgilendirme çalışması sonrasında yer alan görüşmelerde destek hizmetler konusunda kaynaklarda yer alan ifadelere uygun açıklamalar yapmışlardır. Destek hizmetler olmadan kaynaştırma uygulamalarının başarılı olması mümkün gözükmemektedir. Reisberg ve Wolf (1986) da yaptıkları bir çalışma sonucunda, kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı okullarda sınıf öğretmenlerine mutlaka destek hizmet sağlanmasının gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bilgilendirme öncesinde, kendileri ile görüşülen katılımcılardan sadece bir tanesi özel eğitimde ek hizmetlere ilişkin uygun yanıt vermiş ve özel gereksinimli öğrencilere sağlanan servis hizmetleri konusunda bilgi vermiştir. Bilgilendirme sonrasında, çoğu katılımcı özel eğitimde ek hizmetlerden bahsetmiş ve özel gereksinimli bireylere sağlanan sağlık ve servis hizmetleri konusunda açıklama yapmıştır.

4.1.5. Öğretmenlerin Özel Gereksinimli Öğrencilerini Sınıf İçerisinde Fark Ettikten Sonra Yapmaları Gerekenler Konusundaki Düşünceleri

Sınıflarında risk altında bulunan bir öğrenci bulunduğu zaman, bilgilendirme öncesi ve sonrasında, kendileri ile görüşülen katılımcıların hemen hemen hepsinin bu öğrenciyi RAM'a yönlendireceklerini belirttikleri görülmektedir. Sınıfında risk altında bulunan bir öğrenciyi fark ettikten sonra sınıf öğretmenlerinin öğrenciyi RAM'a göndermesinin dışında, bazı öğretmenler söz konusu öğrencinin okul rehber öğretmene gönderilmesi

gerektiğini belirtmişlerdir. Tablo 31A ve 31B incelendiğinde, her iki tablonun frekans değerlerinin birbirine yakın olduğu ve her iki tabloda da, sınıf öğretmenleri tarafından sınıfta fark edilen risk altındaki öğrencinin RAM'a yönlendirilmesi gerektiğinin belirtildiği görülmektedir. Katılımcıların böyle bir durumla karşılaştıkları zaman ne yapmaları gerektiği konusunda bilinçli oldukları düşünülebilir.

“Öğretmen sınıfında özel gereksinimli olduğunu düşündüğü bir öğrenci olduğunda, öğrenciyi RAM'a göndermeden önce kendisi neler yapabilir?” sorusuna, kendisi ile görüşülen öğretmenler, bilgilendirme öncesinde “öğrencinin ailesi ile görüşürüm” şeklinde yanıt verirlerken; bilgilendirme sonrasında “öğrenciye çeşitli testler uygulayarak, aileden konu ile ilgili bilgi alırım” şeklinde bir açıklama yapılmışlardır. Ayrıca, bilgilendirme sonrasında katılımcılar, özel gereksinimli olduğunu düşündükleri bir öğrencileri olduğu zaman, bu öğrenciyi RAM'a göndermeden önce öğrenciyi çeşitli uyarlamalarla sınıfta tutmaya çalışacaklarını, bütün uğraşlarına rağmen öğrenci için uygun eğitimi sağlayamadıkları takdirde öğrenciyi RAM'a yönlendireceklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, katılımcıların, sınıfında özel gereksinimli olduğunu düşündükleri bir öğrenci olduğu zaman bu öğrenciyi derhal RAM'a yönlendirdiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Ancak, öğretmenlerin, sınıfında özel gereksinimli olduğunu düşündüğü bir öğrenci olduğunda, öğrenciyi RAM'a göndermeden önce kendilerinin yapabileceği birtakım çalışmalar vardır. Örneğin, öğretmenler yıl içerisinde uyguladıkları programlarda öğrencilerin hangi konularda başarılı hangi konularda başarısız olabileceklerini görebilirler. Öğretmenler öğrencilerin zorlanacaklarını düşündükleri konularda basitleştirme yapabilirler. Araç-gereçlerinde, uyguladıkları yöntemlerde değişikliğe gidebilirler. Böyle bir durumda öğretmen sınıfın fiziksel durumunda, kullandığı pekiştiricilerde, öğretimde kullandığı ipuçlarında değişikliğe gidebilir. Eğer yapılan tüm bu ve benzeri uyarlamalar rağmen öğrencide hala sorunlar devam ediyorsa, o zaman öğrencinin RAM'a yönlendirilmesinden söz edilebilir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Bilgilendirme sonrasında öğretmenlerden alınan bilgilerse yukarıda yer alan ifadelerle örtüşmektedir.

4.1.6. Öğretmenlerin Öğretimsel Uyarlamalar Konusundaki Düşünceleri

Bilgilendirme öncesinde, kendileri ile görüşülen katılımcıların, özel gereksinimli bir öğrencinin sınıflarına kaynaştırılması durumunda, yapabilecekleri uyarlamalar arasında öğrencinin oturma planını ayarlama ve sınıfı kaynaştırma eğitimine hazırlama gibi çalışmalar ifade edilirken; bilgilendirme sonrasında aynı soru katılımcılara sorulduğu zaman katılımcıların konuyu daha ayrıntılı ele aldığı ve çok çeşitli uyarlamaları ifade ettikleri görülmektedir. Bilgilendirme çalışmaları sonrasında yer alan bu uyarlamalar arasında, BEP'in hazırlanması, kaynaştırma eğitimi ile ilgili destek alınması, anne-babalarının bu konuda eğitilerek kaynaştırma eğitimine aktif olarak katılımlarının sağlanması ve okul yönetimi ve diğer öğretmenler ile işbirliği içinde çalışma gibi çeşitli etkinliklerin yer aldığı görülmektedir. Bunlara ek olarak, Tablo 34A ve 34B incelendiğinde, “Sınıfınıza işitme yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür uyarlamalar yaptınız?” sorusuna, bilgilendirme öncesi ve sonrasında da katılımcıların aynı şekilde yanıt verdiği, böyle bir durumda, öncelikle öğrencilerinin sınıftaki oturma planını uygun şekilde yapacaklarını ifade ettikleri görülmektedir. Fakat her ne kadar bu konuda tablolardaki birinci ifadeler aynı olsa da, bilgilendirme sonrasında frekans değerlerinin bilgilendirme öncesine göre oldukça yüksek olduğu da tablolarda görülmektedir.

Batu ve Kırcaali-İftar (2005) kaynaştırma uygulamalarını başarıya ulaştıran en önemli etmen olarak etkili öğretimi işaret etmişler ve öğretimsel uyarlamaların kaynaştırma uygulamalarında çok önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamışlardır. Jonney ve Snell (2004) öğretimsel uyarlamaları iki başlık altında ele almaktadır: (a) öğretimin içeriğinde yapılan uyarlamalar, (b) öğretimin sunumunda yapılan uyarlamalar (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Eripek (2007), yazılı sınavlarda sorulan soruların kaynaştırma öğrencisinin rahatlıkla okuyabileceği şekilde olmasının, gerekirse sorular arası daha fazla boşluk bırakılmasının ya da konunun alt basamaklara ayrılarak öğretilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Smith ve diğerleri (2001) de yaptıkları bir çalışmada, genel eğitim sınıflarında uygulanan eğitim-öğretim programının içeriğinin, kaynaştırma öğrencileri için daha basit biçimde düzenlenmesi, normal gelişim gösteren öğrenciler için belirlenen öğretimsel amaçların da kaynaştırma öğrencileri için daha basit düzeyde

tutulması gerektiğini belirtmişlerdir. Eripek ve Smith ve diğerlerinin bu açıklamaları kaynaştırma uygulamalarında yer alması gereken öğretimsel uyarlamalara birer örnek olarak gösterilebilir. Bu araştırmada, katılımcılar tarafından dile getirilen uyarlamalar da yukarıda yer alan örnek ve ifadelerle uyumaktadır.

Genel olarak bakıldığında, bu araştırmanın bulgularıyla diğer araştırmaların bulguları benzerlik göstermektedir. Kayaoğlu (1999) yapmış olduğu çalışmada işitme engelliler ve kaynaştırma eğitimi hakkında hazırlanan bilgilendirme programının normal sınıf öğretmenlerinin işitme engelli çocuklara yönelik tutumları üzerinde olumlu etkisi olduğunu bulmuştur. Akçamete ve Kargın (1994) hizmet-içi eğitim programlarının öğretmenlerin işitme engelli çocuklara yönelik tutumlarını anlamlı biçimde değiştirdiğini belirlemiştir. Yıkılmış, Şahbaz ve Peker de (1997) özel eğitim danışmanlığı ve kaynaştırma dersinin öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığa neden olduğunu bulmuşlardır (Gözün ve Yıkılmış, 2004).

Sonuç olarak, araştırma sonunda, kaynaştırma uygulamaları konusunda yapılan bilgilendirme çalışmalarının, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin düşüncelerinde olumlu yönde değişikliğe yol açtığı görülmüştür. Ayrıca, bilgilendirme çalışmaları öncesinde kaynaştırma eğitime sıcak bakmayan öğretmenlerin, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının oldukça yararlı olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, bilgilendirme çalışmalarının kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleşmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

4.2. Öneriler

Araştırmanın bulguları doğrultusunda uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik aşağıda yer alan şu önerilerde bulunulabilir.

4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda öğretmenler, okul yönetimi, okul personeli, kaynaştırma öğrencileri, normal gelişim gösteren öğrenciler, kaynaştırma öğrencileri, normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ve okul rehber öğretmenleri özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik olarak bilgilendirilmelidirler. Kendileri ile görüşülen öğretmenler bilgilendirmelerin düzenli aralıklarla seminer, panel ve toplantılar şeklinde gerçekleştirilebileceğini belirtmişlerdir.
2. Anne-babalar ile kaynaştırma uygulamalarının uygulandığı okul arasındaki iletişim ve işbirliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Okullarda etkili bir iletişim ve işbirliğinin eğitime katkısını anlatan toplantılar ve seminerler düzenlenebilir, bu konuda anne-babalara kitapçık ve broşürler hazırlanarak dağıtılabilir. Okul yönetimi tarafından anne-babaların okulda düzenlenen her türlü eğitsel ve sosyal etkinliklere katılmaları sağlanarak, anne-babalar eğitime aktif olarak dâhil edilebilir.
3. Kaynaştırma uygulamasında yer alan her birey kaynaştırma uygulaması için hazırlanmalıdır.
4. Kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda bir özel eğitim öğretmeni ya da özel eğitim danışmanı görevlendirilmelidir.
5. Kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda sınıf ve diğer fiziksel ortamlar gerek araç-gereç bakımından gerekse çeşitli düzenlemeler bakımından özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına ve öğretimlerine uygun şekilde donatılmalı ve ayarlanmalı; bu çalışmalar yapılırken, yasa ve yönetmelikler göz önünde bulundurulmalıdır.
6. Okul-aile-RAM ve destek hizmet birimleri arasında işbirliği sağlanmalıdır.

7. Sınıf öğretmenleri, kaynaştırma öğrencilerine yönelik uygulayabilecekleri etkinlikler, davranış ve sınıf yönetimi konusunda bilgilendirilmelidirler.
8. Okul yöneticileri ve sınıf öğretmenleri kaynaştırma öğrencilerine yönelik olumlu tutum içerisinde olmalı ve normal gelişim gösteren öğrencilere bu yönleri ile örnek olmalılar.
9. İlköğretim birinci ve ikinci kademeyle okul öncesine öğretmen yetiştiren programlarda özel eğitim derslerine ağırlık verilmelidir.

4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Katılımcılara yapılan bilgilendirme çalışmalarının, katılımcıların konu ile ilgili gereksinimleri belirlendikten sonra bu gereksinimlere göre planlanması ve gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesinin de bu doğrultuda gerçekleştirilmesi önerilebilir.
2. Kaynaştırma uygulamalarına yönelik daha fazla sayıda okulda görev yapan öğretmenlere bilgilendirme çalışması yapılarak, bilgilendirme çalışmalarının öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerine etkisinin belirlenmesi önerilebilir.
3. Kaynaştırma uygulamalarına yönelik öğretmenlerin dışında yer alan diğer personel ve kişilerin (kaynaştırma öğrencilerinin veya normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaların) bilgilendirilmesinin kaynaştırma uygulamalarına etkisinin belirlenmesi önerilebilir.
4. Kaynaştırma uygulamalarının uygulandığı okullara gerekli özel eğitim destek hizmetleri ve ek hizmetler sağlanarak, bu uygulamaların etkililiğinin belirlenmesi önerilebilir.

EKLER

<u>EK</u>	<u>Sayfa</u>
1. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU.....	180
2. GÖRÜŞME KILAVUZU.....	182
3. GÖRÜŞMENİN GİRİŞ KONUŞMASI.....	183
4. SÖZLEŞME.....	184
5. SOSYAL GEÇERLİK VERİ TOPLAMA FORMU.....	185
6. BİLGİLENDİRME ÖNCESİ GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARLARI.....	187
7. BİLGİLENDİRME SONRASI GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARLARI...	195
8. BİLGİLENDİRME ÖNCESİ GÖRÜŞME TAKVİMİ.....	206
9. BİLGİLENDİRME SONRASI GÖRÜŞME TAKVİMİ.....	207

EK-1

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1- Adınız:

.....

2- Soyadınız:

.....

3- Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek

4- Branşınız:

.....

5- Öğretmenlikteki hizmet yılınız:

( ) 0-5 ( ) 6-9 ( ) 10-15 ( ) 16-20 ( ) 21 ve üstü

6- Mezun olduğunuz;

- Üniversite:.....
- Fakülte:.....
- Bölüm:.....

7- Dersine girdiğiniz sınıf / sınıflar:

( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( ) 6 ( ) 7 ( ) 8

8- Dersine girdiğiniz ortalama sınıf mevcutları:

( ) 10-15 ( ) 16-25 ( ) 26-30 ( ) 30 ve üstü

9- Daha önce çalıştığınız okul türleri:

- İlköğretim Kurumları: ( ) Birinci Kademe ( ) İkinci Kademe

- Ortaöğretim Kurumları: ( ) Genel Lise ( ) Fen Lisesi ( ) Meslek Lisesi ( ) Anadolu Lisesi ( ) Anadolu Meslek Lisesi ( ) Anadolu Öğretmen Lisesi ( ) Çok Programlı Lise ( ) Diğerleri

10- Özel Eğitim ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katıldınız mı?

( ) Evet ( ) Hayır

Eğer yanıtınız evet ise;

Konu	Süre	Yıl
•	.....	.....
•	.....	.....
•	.....	.....

11- Kaynaştırma ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim aldınız mı?

( ) Evet ( ) Hayır

Eğer yanıtınız evet ise;

Süre	Yıl
•	.....
•	.....
•	.....

12- Şimdiye kadar sınıfınızda hiç kaynaştırma öğrencisi oldu mu?

( ) Evet ( ) Hayır

Eğer yanıtınız evet ise; kaynaştırma öğrencinizin / öğrencilerinizin özür türü / türleri neydi?

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

EK-2

GÖRÜŞME KILAVUZU

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı'nda öğrenciyim. Bugün gerçekleştireceğimiz bu görüşme yüksek lisans tezimin verilerini oluşturacağı için çok önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Eskişehir ilinde, ilköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesidir. Bu nedenle, öncelikle sizle yapacağımız görüşme hakkında açıklayıcı birtakım bilgiler vermek istiyorum.

Görüşme soruları, size benim tarafımdan birinci sorudan başlayarak sırasıyla sorulacaktır. Eğer soruda anlayamadığınız bir yer olursa ya da sorunun tekrar sorulmasını istiyorsanız lütfen açıklama yapılmasını isteyiniz. Sorulara vereceğiniz yanıtların açık ve anlaşılır olması araştırma için oldukça önem taşımaktadır.

Görüşme sırasında konuşmanızın akıcılığının bozulmaması ve konuşma hızında kayıt tutulamayacağından, ses kaydı yapmak istiyorum. Görüşme sırasında verdiğiniz tüm bilgiler saklı kalacaktır ve bu bilgiler araştırma dışında asla kullanılmayacaktır. Sizce bir sakıncası yoksa bu sözleşmeyi okuyarak imzalamanızı rica ediyorum (Sözleşme verilerek öğretmenin sözleşmeyi imzalaması beklenir).

Araştırmada isminiz kullanılmayacaktır. Bunun yerine sizler için belirlenen kod isimler kullanılacaktır. Araştırmanın herhangi bir sürecinde çalışmadan ayrılabilirsiniz. Bunun için kesinlikle bir yaptırım uygulanmayacaktır.

Tüm bu açıklamalardan sonra görüşülen öğretmenle ilgili görüşme formu öğretmenin kendisinden bilgi alınarak doldurulur ve görüşme sırasında bir sohbet ortamında olduğu gibi rahat davranması rica edilir.

EK-3

GÖRÜŞMENİN GİRİŞ KONUŞMASI

Bugün ...../...../2006. Saat ..... Katılımcı öğretmenimizle ..... 'd.. görüşeceğiz. Öncelikle vakit ayırdığınız için teşekkür ederim. Bugün sizinle okullarımızdaki kaynaştırma uygulamaları üzerine sohbet edeceğiz. Yaptığımız ön görüşmede size ifade ettiğim gibi sizden talep ettiğim zamanı aşmayacağımı ve konuşma akışını not almadaki güçlükler nedeni ile ses kaydı yapacağımı, adınızın kayıtlarda hiçbir şekilde geçmeyeceğini ve kayıtların dökümü yapıldıktan sonra da size takma bir isim koyacağımı tekrar hatırlatmak istiyorum.

Sohbete başlamadan önce ne amaçla bu görüşmeyi yaptığımızı açıklamak istiyorum. Bu sohbet sırasında amacım, ilköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini incelemektir.

Dolayısıyla sohbetimiz sırasında düşüncelerinizi açık ve net bir şekilde dile getirmeniz benim için çok önemli. Vereceğiniz yanıtların çok değerli olduğunu düşünüyorum ve öncelikle şunu sormak istiyorum.

EK-4

SÖZLEŞME

Değerli öğretmenim;

Öncelikle görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum. Görüşme sırasında konuşma akışını not almadaki güçlükler nedeni ile görüşmeyi kesintiye uğratmamak ve talep ettiğim zaman limitini aşmamak için ses kaydı yapacağımı bildirmek istiyorum. Ses kaydından dolayı rahatsızlık hissetmemeniz için de bir açıklama yapmayı uygun buldum.

Bu araştırmayı sizlerin gönüllü katılımı ile gerçekleştiriyoruz. Görüşme sırasında yapılan ses kayıtlarında belirttiğiniz fikir ve yorumlarınızın bilimsel veri olma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını belirtmek istiyorum.

Yapacağım ses kaydını veri analizinde yardım alacağım tez danışmanım dışında kimsenin dinlemeyeceğini, bu kayıta söylediklerinizin grup verisine dönüştürülmek dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını, grup verisine dönüştürüldükten sonra ses kaydınızın silineceğini garanti ediyor ve bildirimlerinizden dolayı sizi herhangi bir şekilde rahatsız edecek durumda bırakmayacağıma söz veriyorum.

Araştırma sonuçlandıktan sonra eğer isterseniz, araştırmada elde edilen sonuçlar size ulaştırılacaktır.

Bu açıklamalar doğrultusunda, sizin bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi karşılıklı olarak imzalayarak olası tedirginliği gidermenin uygun olacağına inanıyorum.

Görüşen:

Yusuf Kurtuluş TÜRKOĞLU

Görüşülen:

EK-5

SOSYAL GEÇERLİK VERİ TOPLAMA FORMU

Açıklama: Bu veri toplama formunda, ilköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Formda yedi adet açık uçlu soru yer almaktadır. Sorulardan sonra boş bırakılan yerleri doldurmanız rica edilmektedir. Çalışmaya katkınız için tekrar çok teşekkür ederim.

Y. Kurtuluş Türkoğlu

1. Kaynaştırma konulu size yapılan bilgilendirme çalışması, çalışmalarınızı nasıl etkiledi?

.....
 .....
 .....

2. Kaynaştırma konulu size yapılan bilgilendirme çalışmasında edindiğiniz bilgileri, kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıflarda kullanabiliyor musunuz?

.....
 .....
 .....

3. Kaynaştırma konulu size yapılan bilgilendirme çalışmasının, okul idaresi ile işbirliği konusunda sizi geliştirdiğini düşünüyor musunuz?

.....
 .....
 .....

4. Kaynaştırma konulu size yapılan bilgilendirme çalışmasının, çeşitli eğitim-öğretim yöntem ve teknikleri konusunda sizi geliştirdiğini düşünüyor musunuz?

.....

.....

.....

5. Kaynaştırma konulu size yapılan bilgilendirme çalışmasının, sınıf içinde yaptığınız uygulamaları olumlu etkilediğini düşünüyor musunuz?

.....

.....

.....

6. Kaynaştırma konulu size yapılan bilgilendirme çalışmasının bundan sonraki mesleki yaşantınıza ne gibi katkılar getireceğini düşünüyorsunuz? Birkaç cümle ile sıralar mısınız?

.....

.....

.....

7. Size uygulanan kaynaştırma eğitimi hakkında söylemek istediğiniz ya da bu konu hakkında paylaşmak istediğiniz herhangi bir şey var mı? Kısaca ifade edebilir misiniz?

.....

.....

.....

EK-6

BİLGİLENDİRME ÖNCESİ GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI (A)

1. Günümüzde özel eğitim gerektiren birey sayısının giderek arttığı belirtilmektedir, bunu nelere bağlıyorsunuz?
  - A. Ekonomik problemler (bu nedenle anne-babaların çocukları ile yeterince ilgilenememesi, annenin hamileliği sırasında yeterince doktora gidememesi)
  - B. Eğitimsizlik (akraba evlilikleri, anne-babaların bu konuda yeterli bilgisinin olmaması)
  - C. RAM ve özel eğitim kurumlarının sayısındaki artış (eskiye göre bu tür öğrencilerin fark ve teşhis edilmesindeki oranın artması)
  - D. Eğitim seviyesinin yükselmesi (eskiye göre bilinçli insanların artması)
  - E. Gıdalardaki genetik değişiklikler
  - F. Diğerleri
(.....)
2. Özel eğitim gerektiren birey dendiğinde hangi özür türleri geliyor aklınıza?
  - A. Zihinsel engelliler
  - B. Görme engelliler
  - C. İşitme engelliler
  - D. Ortopedik yetersizliği olanlar
  - E. Diğerleri
(.....)
3. Özel gereksinimli bireylerin eğitimi hakkında neler düşünüyorsunuz, nerede eğitim alabilirler?
  - A. Sadece özel eğitim veren kurum ve kuruluşlarda
  - B. Normal sınıflarda
  - C. Diğerleri
(.....)
4. Bir birey için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı ne anlama gelmektedir?
  - A. Bireyi en az olumsuz etkileyen ortam
  - B. Öğrenciye uygun ortamlar (öğrencinin rahat olduğu, davrandığı ortamlar)
  - C. Diğerleri
(.....)
5. Kaynaştırma uygulamalarında okul müdürüne düşen görevler nelerdir?
  - A. Kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrenciler ile uyumunu sağlamalı

- B. RAM ile gerekli yazışmaları yapmalı
  - C. Rehber öğretmenleri takip etmeli
  - D. Gerekli araç-gereçleri temin etmeli
  - E. BEP yapılırken öğretmenler yardımcı olmalı
  - F. Öğretmen ve öğrenciye uygun kaynaştırma ortamını sağlamalı
  - G. Gerekli hizmet içi eğitimleri öğretmenlerine sunmalı
  - H. Anne-babaları bilgilendirmeli
  - İ. Diğerleri
- (.....)

6. Kaynaştırma uygulamalarında öğretmene düşen görevler nelerdir?

- A. BEP hazırlamalı
  - B. BEP uygulamalı
  - C. Öğrenciyi iyi tanımalı (Öğrenci incelenmeli...)
  - D. Konu ile ilgili bilgi sahibi olmalı (Uzman kişilerden bilgi almalı...)
  - E. İşbirliği içinde çalışmalı (İdareciler ile...)
  - F. Normal gelişim gösteren öğrencileri bilgilendirmeli (Kaynaştırma öğrencisi ile sınıfta dalga geçilmemesini sağlamalı...)
  - G. Gerekli araç-gereçleri temin etmeli
  - H. Öğrencinin anne-babası ile görüşmeli
  - İ. Öğretmen sınıfta objektif olmalı
  - J. Öğrenci ile özel olarak ilgilenmeli
  - K. Diğerleri
- (.....)

7. Kaynaştırma uygulamalarında rehber öğretmene düşen görevler nelerdir?

- A. Gerekli eğitim-öğretim ortamını hazırlamalı
  - B. Sınıf öğretmenlerini kaynaştırma konusunda bilgilendirmeli (hizmet içi eğitimler...)
  - C. Sınıf öğretmenlerine kaynaştırma uygulamalarında kullanılan gerekli yazışma ve benzeri yazılı dokümanları sağlamalı (Çeşitli ölçme ve değerlendirme testleri, BEP örnekleri...)
  - D. Kaynaştırma öğrencisi ile görüşmeli
  - E. Sınıf öğretmeni ile sürekli işbirliği içinde olmalı
  - F. BEP hazırlamalı
  - G. BEP'in planlanmasında rehberlik etmeli
  - H. BEP'in uygulanmasında yardımcı olmalı
  - İ. RAM'la sürekli iletişim içinde olmalı
  - J. Diğerleri
- (.....)

8. Kaynaştırma uygulamalarında anne-babaya düşen görevler nelerdir?

- A. Anne-baba öğretmenler ile bire-bir iletişim içinde olmalı

- B. Anne-baba eğitime aktif olarak katılmalı (Öğrenciyle okulda yapılan etkinliklere evde devam etmeli, okuldaki etkinlikleri takip etmeli...)
- C. Öğrencinin durumunu kabullenmeli
- D. Çocuğunun durumu ile ilgili bilgi almalı
- E. Çocuğunun durumu ile ilgili bilgi vermeli
- F. Diğerleri
(.....)

9. Kaynaştırmanın; normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli çocuklara yararları nelerdir?

Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Yararları:

- A. Sosyal açıdan gelişirler
- B. Farklı olan öğrencileri tanırlar
- C. Farklı bireylere nasıl yaklaşacakları konusunda bilgi sahibi olurlar
- D. Diğerleri
(.....)

Özel Gereksinimli Öğrencilere Yararları:

- E. Toplumdan soyutlanmazlar
- F. Akranları ile birlikte yeni ve farklı etkinlikler yapma şansı bulurlar
- G. Akranları ile birlikte akademik alanda daha iyi eğitim alma şansı bulurlar
- H. Toplumsallaşırlar (Topluma daha iyi adapte olurlar)
- İ. Diğerleri
(.....)

10. Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yapılması sizce nelere bağlıdır?

- A. Kaynaştırma uygulamasında rolü olan kişilerin bilgilendirilmesine (Öğretmenin, anne-babanın, normal gelişim gösteren öğrencilerin bilgilendirilmesine...)
- B. Sınıfın fiziksel durumunun uygun olmasına (Sınıf mevcutlarının az olmasına...)
- C. Rehber öğretmene
- D. Öğretmen ve anne-babanın ilişkisine
- E. Sınıf öğretmenine (Bilgisine, isteğine...)
- F. İşbirliği içinde çalışılmaya
- G. İyi bir planlamaya
- H. Diğerleri
(.....)

11. Kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmeninde bulunması gereken özellikler nelerdir?

- A. Kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgili olmalı (Hizmet içi eğitim almalı...)
  - B. Kaynaştırma öğrencisine objektif davranmalı
  - C. Sabırlı olmalı
  - D. İletişime açık biri olmalı
  - E. Öğrenciyi her ortamda gözlemlemeli (Teneffüslerde...)
  - F. Araştırmacı olmalı
  - G. Diğerleri
- (.....)

12. Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için sınıf ve branş öğretmenlerinin yapması gereken etkinlikler nelerdir?

- A. Ortak karar vermeliler (Etkinlikleri belirlerken...)
  - B. BEP hazırlamalılar
  - C. Diğerleri
- (.....)

13. Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenine ne gibi etkinliklerle destek özel eğitim hizmeti sağlanabilir?

- A. Kaynaştırma uygulamaları ile ilgili hizmet içi eğitim sağlanabilir
  - B. Uygulamaya yönelik araç-gereç temin edilebilir
  - C. Diğerleri
- (.....)

14. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrenciler ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?

- A. Özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgilendirilmeliler (Toplantılar yapılmalı...)
  - B. Diğerleri
- (.....)

15. Akran öğretimi denince ne anlıyorsunuz?

- A. Aynı yaş grubundaki çocukların bir arada eğitilmesi
  - B. Kendi yaşlıların birbirlerine bir şeyler öğretmeleri
  - C. Biraz daha geri seviyede olan öğrencilerin yaşlıları ile birlikte eğitilmesi
  - D. Aynı yaş grubundaki çocukların bilgi alışverişinde bulunması
  - E. Aynı yaş grubundaki çocukların bir arada eğitim-öğretim görmesi
  - F. Diğerleri
- (.....)

16. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencileri ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?

- A. Sınıf ve sınıf arkadaşları kaynaştırma öğrencisine tanıtılabilir

- B. Okul tanıtılabilir
- C. Ders içeriğinin öğrenciye uygun basitleştirilmesi
- D. Diğerleri

(.....)

17. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?

- A. Sürekli iletişim içinde olunmalı
- B. Anne-baba bilgilendirilmeli (Okulda yapılan seminerlerle...)
- C. Anne-babalardan öğrenci ile ilgili bilgi almaya yönelik görüşmeler yapılmalı
- D. BEP yaparken anne-baba da çağrılıp eğitime dâhil edilmeli
- E. Diğerleri

(.....)

18. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babalar ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?

- A. Bilgilendirme çalışmaları yapılır (Normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile toplantılar yapılarak sınıf, öğrenci ve ortam hakkında bilgilendirilirler, sınıfta yapılan etkinlik hakkında bilgi verilir...)
- B. Diğerleri

(.....)

19. Fiziksel ortamın uygun olmasının eğitim ve öğretimi olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu bir sınıfın, fiziki durumunun diğer sınıflara göre nasıl bir farklılık göstermesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

- A. Sınıf geniş olmalı
- B. Sınıf ferah olmalı
- C. Araç-gereç bakımında zengin olmalı
- D. Ortamın sağlıklı olmalı (Sağlık sorunları olabilecek öğrenciler için...)
- E. Diğerleri

(.....)

20. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencisi için özel olarak hazırlanması gereken bireyselleştirilmiş eğitim planları (BEP) hakkında bir bilginiz var mı, varsa kısaca aktarabilir misiniz?

- A. Öğrencinin gereksinimlerine göre hazırlanır (Öğrencinin öğrenebilme düzeyine göre...)
- B. Kaynaştırma öğrencisine özgüdür
- C. Amaçların ne şekilde ve nasıl aktarılacağı belirlendiği bir plan

- D. Okul müdürü, rehber öğretmen, sınıf öğretmeni ve diğer öğretmenlerle beraber yapılan bir plan
- E. Diğerleri
(.....)

21. Kaynak oda eğitimi nedir? Nasıl sunulmaktadır?

- A. Öğrencinin destek alabileceği bir oda
- B. Araç-gereçlerin bulunduğu ortam
- C. (.....)

22. Sınıf-içi yardım nedir? Nasıl sunulmaktadır?

- A. Dışardan gelen uzman bir kişinin sınıf içinde öğretmene yardım etmesidir
- B. Sınıf içindeki yardımlaşmadır (Öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğretmen veya öğrenci-öğrenci yardımlaşmasıdır...)
- C. Diğerleri
(.....)

23. İşbirlikçi öğretim nedir? Nasıl sunulmaktadır?

- A. Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin işbirliği içinde yardımlaşması
- B. Sınıf içinde öğrencilerin gruplar halinde çalışması
- C. Anne-baba ve okul arasında yapılan eğitsel yardımlaşma
- D. Diğerleri
(.....)

24. Özel eğitim danışmanlığı nedir? Nasıl uygulanmaktadır?

- A. Özel eğitimde uzman kişilerin yardımı (Sınıf öğretmenine, rehber öğretmene, okul idaresine...)
- B. Okul dışında öğrenciye yönelik düzenlenen etkinlikler
- C. Servis hizmetleri
- D. Diğerleri
(.....)

25. Özel eğitimde ek hizmetler denince ne anlıyorsunuz?

- A. Okul dışında düzenlenen özel eğitim seminerleri (Seminerlere katılım...)
- B. Diğerleri
(.....)

26. Sınıf öğretmenleri tarafından sınıfta fark edilen risk altındaki çocuklar nereye yönlendirilmektedirler?

- A. Anne-baba ile görüşülür

- B. Rehber öğretmen ile görüşülür
- C. RAM ile görüşülür
- D. Diğerleri
- (.....)

27. Öğretmen sınıfında özel gereksinimi olduğunu düşündüğü bir öğrenci olduğunda, öğrenciyi Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne göndermeden önce kendisi neler yapabilir?

- A. İlk etapta RAM'a yönlendirilmeli (Öğretmenin yapabileceği bir şey yok...)
- B. Anne-baba ile görüşülür
- C. Okul rehber öğretmeni ile görüşülür
- D. Öğrenci ile ilgili detaylı bilgi alınır (Testler uygulanır, anne-baba ile görüşülür...)
- E. Diğerleri
- (.....)

28. Sınıfınıza zihinsel yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Sınıfımı bu konuda hazırlarım (Öğrencilerimi bilgilendiririm, kabullenmelerini sağlardım...)
- B. Kendimi hazırlarım (Bu konu ile ilgili bilgi alırım...)
- C. Anne-baba ile görüşürüm
- D. Ona yardımcı olabilecek bir arkadaşının yanına oturturdum
- E. BEP hazırlardım
- F. Diğerleri
- (.....)

29. Sınıfınıza işitme yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Oturma planını o öğrencime göre ayarlardım
- B. Öğrencilerimi bu konuda bilgilendirirdim
- C. Anne-babaları bilgilendirirdim
- D. Görsel materyaller kullanırdım (Ders sunumu sırasında...)
- E. Kendimi bu konuda geliştirirdim (Bu konuda araştırma yapardım...)
- F. Diğerleri
- (.....)

30. Sınıfınıza görme yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Öğrenciye özgü araç-gereçler temin edilebilir (Kabartma harfli kaynaklar...)
- B. Öğrencilerimi bu kaynaştırma öğrencisi için hazırlardım (Bilgilendirirdim...)

- C. Oturma planını kaynaştırma öğrencisine göre yapardım
- D. Sınıfımın fiziki durumunu öğrencime göre ayarladım
- E. Anne-baba ile işbirliği içinde olurdum
- F. Bu konu hakkında araştırma yapardım (Kendimi hazırlardım...)
- G. Diğerleri
(.....)

31. Sınıfınıza ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Sınıfımın alt katlarda olmasını sağladım
- B. Arkadaşlarının bu öğrenciye yardımcı olmalarını sağladım (Girişlerde çıkışlarda, tuvalette...)
- C. Anne-baba ile görüşürdüm
- D. Oturma planını o öğrenciye göre ayarladım
- E. Öğrencilerimi bu konuda bilgilendirirdim
- F. Diğerleri
(.....)

32. Sınıfınıza dil ve konuşma güçlüğü bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Öğrencilerimi bu konuda bilgilendirirdim (Dalga geçmemelerini sağladım...)
- B. Oturma planını ona göre yapardım
- C. Çeşitli etkinliklerle bu durumu azaltmaya çalışırdım
- D. Destek alırdım
- E. Diğerleri
(.....)

33. Sınıfınıza dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Bu öğrenciye uygun etkinlikler bulmaya çalışırdım
- B. Öğrencinin durumu hakkında ayrıntılı bilgi alırdım
- C. Anne-babaları bu konuda bilgilendirirdim
- D. Ders işleme tarzımda değişiklik olurdu (Konuyu farklı anlatırdım, o öğrenciye ayrı sorumluluklar yüklerdim...)
- E. Uzman kişilerden yardım alırdım
- F. Diğerleri
(.....)

EK-7

BİLGİLENDİRME SONRASI GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARLARI (B)

1. Günümüzde özel eğitim gerektiren birey sayısının giderek arttığı belirtilmektedir, bunu nelere bağlıyorsunuz?
  - A. Tıbbın ilerlemesi (teknolojinin gelişmesi)
  - B. Trafik kazalarının artması
  - C. Eğitimsizlik (akraba evlilikleri, bilinçsizlik, annenin hamileliği sırasında alkol vb zararlı alışkanlıklarının olması, dikkatsiz ilaç kullanımı)
  - D. Olumsuz ekonomik koşullar (beslenme yetersizliği)
  - E. Doğumda meydana gelen hatalar
  - F. Yiyecek ve içeceklerdeki hormonların düzensizliği
  - G. Diğerleri
(.....)
2. Özel eğitim gerektiren birey dendiğinde hangi özür türleri geliyor aklınıza?
  - A. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu
  - B. Üstün zekâlı çocuklar
  - C. Otistik çocuklar
  - D. İşitme engelliler
  - E. Görme engelliler
  - F. Ortopedik engelliler
  - G. Zihinsel engelliler (Down Sendromlu çocuklar, spastik çocuklar – Serebral Palsi)
  - H. Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklar
  - İ. Diğerleri
(.....)
3. Özel gereksinimli bireylerin eğitimi hakkında neler düşünüyorsunuz? Nerede eğitim alabilirler?
  - A. Normal okullarda özel sınıflarda eğitim alabilirler
  - B. Normal okullarda normal sınıflarda kaynaştırma öğrencisi olarak eğitim alabilirler
  - C. Ayrı özel okullarda eğitim alabilirler (kendi özür grupları ile beraber)
  - D. Özel kurumlarda eğitim alabilirler (özel rehabilitasyon merkezlerinde)
  - E. Diğerleri
(.....)
4. Bir birey için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı ne anlama gelmektedir?
  - A. Çocuğun seviyesine en uygun ortam
  - B. Bireyin akrabaları ve anne-babası ile en çok birlikte olabileceği ve eğitim ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabileceği ortam

- C. Bireyin en rahat ettiği en az kısıtlandığı ortam
- D. Bireyin bilgi ve becerilerine en üst düzeyde uygun ortam
- E. Diğerleri
(.....)

5. Kaynaştırma uygulamalarında okul müdürüne düşen görevler nelerdir?

- A. Okulun fiziki şartlarını kaynaştırma eğitime uygun şekilde hazırlamalı (kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıfın öğrenci mevcudunu ayarlamalı)
- B. Öğretmenleri ile işbirliği içinde olmalı
- C. Anne-babalar ile işbirliği içinde olmalı
- D. Okulda başarılı bir kaynaştırma eğitimi için, gerekli olan koordinasyonu sağlamalı
- E. Kaynaştırma sınıfına girecek olan öğretmenin bilgilendirilmesini sağlamalı
- F. BEP hazırlanmasını sağlamalı
- G. BEP'e başkanlık etmeli
- H. Diğer kurumlar ile işbirliği içinde çalışmalı
- İ. Diğerleri
(.....)

6. Kaynaştırma uygulamalarında öğretmene düşen görevler nelerdir?

- A. BEP hazırlamalı
- B. BEP uygulamalı
- C. Öğrenciyi iyi tanımalı
- D. İşbirliği içinde çalışmalı (Okul yönetimiyle, anne-baba ile, diğer kurumlar ile, kaynaştırma öğrencisi ile, normal gelişim gösteren öğrenciler ile, diğer öğretmenler ile...)
- E. Bilgilendirme çalışmaları yapmalı (anne-babalara, diğer öğrencilere...)
- F. Konu ile ilgili bilgi almalı (BEP, araç-gereç, sınıf düzeni...)
- G. Sınıfını kaynaştırma eğitime hazırlamalı
- H. Öğrencinin sosyal kabulü için uğraşmalı
- İ. Diğerleri
(.....)

7. Kaynaştırma uygulamalarında rehber öğretmene düşen görevler nelerdir?

- A. Öğrenciyi iyi tanımalı
- B. Öğretmeni bilgilendirmeli (Rehberlik etmeli...)
- C. İşbirliği içinde çalışmalı (RAM'la...)
- D. BEP'e katılmalı
- E. Gerekli ortamın sağlanmasına yardımcı olmalı (Sınıf ortamının hazırlanması, öğretmene araç-gereçlerin temini, kaynak oda eğitiminin oluşturulması...)
- F. Anne-baba ile diyalog içinde olmalı
- G. Öğrenci ile bire-bir görüşmeler yapmalı

- H. Bazen kaynaştırma öğrencisinin olduğu sınıflarda derslere girmeli
 İ. Diğerleri
 (.....)

8. Kaynaştırma uygulamalarında anne-babaya düşen görevler nelerdir?

- A. Anne-baba eğitime aktif olarak katılmalı
 B. Anne-baba çocuğunun durumunu kabullenmeli
 C. Anne-baba işbirliği içinde olmalı
 D. Anne-baba çocuğunun durumu hakkında bilgi almalı
 E. Çocuğunun ihtiyacı olan araç-gereçleri temin etmeli
 F. BEP’te yer almalı
 G. Diğerleri
 (.....)

9. Kaynaştırmanın; normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli çocuklara yararları nelerdir?

Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Yararları:

- A. Yardım etme duyguları gelişir
 B. Hoşgörülü olmayı öğrenirler
 C. Güven duyguları gelişir
 D. Sosyalleşirler (Özel gereksinimli bireylere nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilgi ve deneyim sahibi olurlar...)
 E. Davranışları olumlu yönde değişir (Alay etmemeyi öğrenirler...)
 F. Özür türleri hakkında bilgi sahibi olurlar
 G. Farklı bireylerden haberdar olurlar
 H. Özel gereksinimli öğrencilere karşı olumsuz önyargıyla yaklaşmazlar (Onların da normallerden çok farklı bireyler olmadığını fark ederler ve bir arada çok iyi bir şekilde yaşanabildiğini görürler...)
 İ. Diğerleri
 (.....)

Özel Gereksinimli Öğrencilere Yararları:

- J. Kendilerine daha fazla güvenirler
 K. Sosyalleşirler (Toplumsallaşırlar...)
 L. İletişime girerler
 M. Diğerleri
 (.....)

10. Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yapılması sizce nelere bağlıdır?

- A. Sınıf öğretmenine bağlı (İstekli olmasına, bilgisine...)
 B. Rehber öğretmene bağlı
 C. Özel eğitim öğretmenine bağlı

- D. Okul müdürüne bağlı
- E. İşbirliğine bağlı (RAM'ın ve anne-babanın, öğretmen ve anne-babanın...)
- F. Kaynaştırma öğrencisine bağlı
- G. Normal gelişim gösteren öğrenciye bağlı
- H. Anne-babalara bağlı (İstekli olmasına...)
- İ. Okul yönetimine bağlı
- J. BEP'e bağlı
- K. Destek hizmetlere bağlı
- L. Fiziksel ortama bağlı (Ortamın hazırlanmasına, araç-gereçlere...)
- M. Bilgilendirme çalışmalarına bağlı (Öğrencileri, anne-babaları...)
- N. Objektif bir eğitim-öğretim ortamının oluşturulmasına
- O. Diğerleri
(.....)

11. Kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmeninde bulunması gereken özellikler nelerdir?

- A. İşbirliğine açık olmalı
- B. Hizmet almaya açık olmalı (kaynaştırma eğitimi ile ilgili bilgili olmalı)
- C. Hoşgörülü olmalı
- D. Sabırlı olmalı
- E. İstekli olmalı
- F. Anlayışlı olmalı
- G. İyi iletişime girebilmeli
- H. Alanında iyi olmalı
- İ. Diğerleri
(.....)

12. Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için sınıf ve branş öğretmenlerinin yapması gereken etkinlikler nelerdir?

- A. İşbirliği içinde çalışmalı
- B. Eşgüdümlü olarak çalışmalı
- C. İletişimleri iyi olmalı (Birbirlerini sürekli bilgilendirmeliler...)
- D. Planlamayı beraber yapmalı (BEP...)
- E. Diğerleri
(.....)

13. Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenine ne gibi etkinliklerle destek özel eğitim hizmeti sağlanabilir?

- A. Sınıf-İçi yardım yapılabilir
- B. Özel eğitim danışmanlığı sağlanabilir
- C. Kaynak oda eğitimi ile destek verilebilir
- D. Rehberlik hizmeti sağlanabilir (Rehber öğretmen tarafından, dışardan bir uzman tarafından...)
- E. Öğretmenlerle belli dönemlerde toplantılar yapılabilir (Bilgilendirici...)

- F. Kaynaştırma ortamının hazırlanmasında yardımcı olunur
- G. Sağlık hizmeti verilebilir
- H. Kaynaştırma öğrencisi için servis hizmeti sağlanabilir
- İ. Diğerleri

(.....)

14. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrenciler ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?

- A. Özel gereksinimli öğrenciler konusunda bilgilendirilmeliler (Toplantılar yapılmalı...)
- B. Canlandırma çalışmaları yapılabilir (Empati...)
- C. Akran eğitimi konusunda çalışmalar yapılmalı
- D. Diğerleri

(.....)

15. Akran öğretimi denince ne anlıyorsunuz?

- A. Öğretmen gözetiminde sınıf içinde ya da dışında, normal gelişim gösteren öğrencilerin gereksinim duyulan alanlarda kaynaştırma öğrencisine eğitim vermesidir
- B. Aynı yaş grubundaki öğrencilerin sınıf içinde dersi birbirlerine aktarmasıdır
- C. Aynı yaş grubundaki öğrencilerin bir arada eğitilmesidir
- D. Diğerleri

(.....)

16. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencileri ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?

- A. Bilgilendirme yapılabilir (Toplantılarla...)
- B. Okul tanıtılabilir (Oryantasyon çalışmaları yapılabilir...)
- C. Sınıf ayrıntılı olarak öğrenciye tanıtılır (Sınıfın nerede olduğu, giriş ve çıkışlar, sınıftaki araç-gereçlerin yerleri ve kullanımları...)
- D. Diğerleri

(.....)

17. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?

- A. Bilgilendirme çalışmaları yapılır (Toplantılar düzenlenir ve öğrenciye nasıl davranılması gerektiği anlatılır, öğrencinin özrü ve durumu hakkında bilgi verilir, okulda öğrencinin aldığı eğitim hakkında bilgi verilir...)
- B. Anne-baba ile sürekli iletişim halinde olunur
- C. Diğerleri

(.....)

18. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile gerçekleştirilebilecek etkinlikler neler olabilir?

- A. Bilgilendirme çalışmaları yapılır (Normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile toplantılar yapılarak sınıf, öğrenci ve ortam hakkında bilgilendirilirler, sınıfta yapılan etkinlik hakkında bilgi verilir...)
- B. Diğerleri
(.....)

19. Fiziksel ortamın uygun olmasının eğitim ve öğretimi olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu bir sınıfın, fiziki durumunun diğer sınıflara göre nasıl bir farklılık göstermesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

- A. Öğrencinin özelliğine göre sınıflar ayarlanmalı, düzenlenmeli
- B. Öğrencinin özrüne uygun olarak çeşitli araç-gereçlerle sınıf zenginleştirilmeli (Örneğin, öğrencinin işitme engeli varsa; öğrenci okul zilini duyamayacağı için sınıf ortamında o öğrenciye özel zil ile eşgüdümlü çalışan bir ışıklı bir düzenek ayarlanabilir...)
- C. Sınıf sadeleştirilmeli (Masa ve sıra altlarında, yanlarında duran çanta, mont ve benzeri öğrenci eşyaları sınıftaki hareket alanını arttırmak ve sınıftaki alanı daha rahat kullanabilmek için çok iyi bir şekilde ayarlanmalı...)
- D. Ders araç-gereçleri olarak sınıf öğrenciye uygun hale getirilmeli (Örneğin, öğrencinin görme engeli varsa sınıf işitsel materyallerce zengin olmalı veya öğrencinin işitme engeli varsa sınıf yine dersin içeriğine paralel olarak görsel materyallerce donanımlı olmalı...)
- E. Diğerleri
(.....)

20. Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için kaynaştırma öğrencisi için özel olarak hazırlanması gereken BEP hakkında bir bilginiz var mı? Varsa kısaca aktarabilir misiniz?

- A. Öğrencinin gereksinimlerine göre hazırlanır
- B. Sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, özel eğitim öğretmeni, anne-baba, müdür ve diğer öğrencinin eğitimi ile ilgili kişilerce bir araya gelinerek yapılan ortak bir plandır
- C. Eğitsel bir plandır
- D. Bireyseldir (Sadece o öğrenciye özgü hazırlanır...)
- E. Hangi etkinliklerin ne kadar zamanda yapılacağı belirlenir
- F. Öğrencinin eğitim öncesi ne durumda olduğu belirlenir
- G. Sene başında oluşturulur
- H. Kısa ve uzun dönemli amaçlar belirlenir
- İ. Özel eğitim gerektiren bireyler için yapılan bir plandır

- J. Öğrenci için düzenlenecek eğitim ortamlarının nasıl olması gerektiği belirtilir
- K. Her ders ayrı ayrı ele alınır
- L. Diğerleri
(.....)

21. Kaynak oda eğitimi nedir? Nasıl sunulmaktadır?

- A. Özel gereksinimli öğrenciler için kullanılan bir odadır
- B. Kaynaştırma öğrencisinin kaydı normal sınıftadır ve normal sınıfta başaramadığı konuları kaynak odada özel eğitim öğretmeni eşliğinde çalışır
- C. Kaynak oda normal dersliğin dışında, araç-gereçleri ile birlikte ayrı bir eğitim-öğretim ortamıdır
- D. Öğretmen öğrenci ile bire-bir çalışır
- E. Diğerleri
(.....)

22. Sınıf-içi yardım nedir? Nasıl sunulmaktadır?

- A. Dışardan gelen uzman bir kişinin sınıf içinde öğretmene yardım etmesidir (ders ortaklaşa işlenir...)
- B. Sınıf içindeki yardımlaşmadır (Öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğretmen veya öğrenci-öğrenci yardımlaşmasıdır...)
- C. Diğerleri
(.....)

23. İşbirlikçi öğretim nedir? Nasıl sunulmaktadır?

- A. Sınıf öğretmenine dışardan gelen eğitimcinin yardım etmesi yolu ile yapılan eğitim-öğretime verilen isimdir (Sınıf öğretmenin normal gelişim gösteren öğrencilerle ilgilenirken, dışardan gelen diğer öğretmenin de kaynaştırma öğrencileri ile ilgilenmesi veya tam tersi şeklinde yapılan eğitim-öğretim şekli...)
- B. İşbirlikçi öğretim okulda kaynaştırma öğrencisi için oluşturulan bir grup öğretmenin ortaklaşa olarak bu öğrenciye eğitim vermesidir
- C. Sınıf öğretmenin sınıfındaki kaynaştırma öğrencisi için, alanında bu konuda uzman olan çeşitli kişilerle bir araya gelip bilgilendikten sonra sınıfında kaynaştırma eğitimini uygulamasıdır
- D. Özel eğitim öğretmeni ile sınıf öğretmenin beraber çalışmasıdır
- E. Diğerleri
(.....)

24. Özel eğitim danışmanlığı nedir? Nasıl uygulanmaktadır?

- A. Sınıf öğretmenin sınıfında bulunan özel gereksinimli birey ya da bireyler için (kaynaştırma öğrencileri için) uzman kişilerden özel eğitim danışmanlığı alması
- B. Özel eğitim öğretmenin sınıf öğretmenini konu ve öğrenci ile ilgili olarak bilgilendirmesi
- C. Diğerleri
(.....)

25. Özel eğitimde ek hizmetler denince ne anlıyorsunuz?

- A. Servis hizmeti
- B. Sağlık hizmetleri (dil uzmanı...)
- C. Araç-gereçlerin temini
- D. Diğerleri
(.....)

26. Sınıf öğretmenleri tarafından sınıfta fark edilen risk altındaki çocuklar nereye yönlendirilmektedirler?

- A. RAM'a
- B. Rehber öğretmene
- C. Okul yönetimine
- D. Diğerleri
(.....)

27. Öğretmen sınıfında özel gereksinimi olduğunu düşündüğü bir öğrenci olduğunda, öğrenciyi Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne göndermeden önce kendisi neler yapabilir?

- A. Anne-babadan bilgi almalı
- B. Ders planını o öğrenciye göre biraz daha basitleştirerek yeniden oluşturmalı
- C. Rehber öğretmeni ile görüşmeli
- D. Öğrenciye çeşitli testler uygulamalı (öğrenciyi tanımaya yönelik...)
- E. RAM'dan bilgi almalı
- F. Öğrencinin eksikliğine göre öğrenci ile ekstra çalışmalar yapmalı
- G. Okul yönetimi ile görüşmeli
- H. Diğerleri
(.....)

28. Sınıfınıza zihinsel yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Normal gelişim gösteren öğrencileri bu konuda bilgilendiririm
- B. Rehber öğretmen ile görüşürüm (Rehber öğretmenden bilgi alırım...)
- C. Öğrencinin anne-babasını bilgilendiririm

- D. Fiziksel koşulları öğrencinin durumuna göre düzenlerim
- E. Oturma planını öğrencinin gereksinimine göre yaparım
- F. Dersimin içeriğini kaynaştırma öğrencimi göz önünde bulundurarak planlarım
- G. O öğrencime düzeyine uygun etkinlik ve ödevler veririm
- H. Konu ile ilgili kendimi hazırlarım (Bilgi alırım...)
- İ. Anne-baba ile görüşürüm (Toplantılar ile bilgilendirme yaparım...)
- J. Bu konuda destek alırım
- K. BEP hazırlarım
- L. Diğerleri
(.....)

29. Sınıfınıza işitme yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Ders sunumumu görsel materyallerle zenginleştiririm
- B. Sınıfımı araç-gereç açısından öğrencimin özrüne göre daha zengin hale getirirdim (Öğrenci zili duyamayacağı için ona özel, zil vakitlerinde zille birlikte çalışan ışıklı bir düzenek hazırlardım...)
- C. Fiziki açıdan sınıfımı öğrencinin durumuna göre ayarlardım (Oturma planını kaynaştırma öğrencime göre ayarlardım...)
- D. Sınıftaki diğer (normal) öğrencilerimi bu konuda hazırlardım
- E. Rehber öğretmenden yardım alırdım
- F. Anne-babalarını bilgilendirirdim
- G. Destek alırdım
- H. Diğerleri
(.....)

30. Sınıfınıza görme yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Fiziki açıdan sınıfımı öğrencinin durumuna göre ayarlardım (Oturma planını kaynaştırma öğrencime göre ayarlardım...)
- B. Sınıfımda sadeleştirme çalışmaları yapardım (Sınıfta sıraların yanına konulan çanta ve benzeri araç-gereçleri öğrencilere kaldırtır ve sınıftaki sıra aralarının ve tahta önünün oldukça boş olmasını sağlardım...)
- C. Değerlendirmelerimi tamamen bu öğrencinin durumuna uygun olarak sözlü bir şekilde yapardım
- D. Akran eğitimi ve desteği için sınıftan gönüllü olarak birkaç öğrenciyi bu kaynaştırma öğrencime yardım etmesi için görevlendirirdim.
- E. Sınıfımı araç-gereç açısından öğrencimin özrüne göre daha zengin hale getirirdim (Kabartma alfabenin temin edilmesi, Braille yazı tahtasının temini...)
- F. Tahtayı kullanım şeklim değişirsi (Daha büyük ve okunaklı yazardım...)
- G. Anne-baba ile görüşürdüm
- H. Destek alırdım
- İ. Normal gelişim gösteren öğrencilerimi bu konuda hazırlardım

J. Diğerleri

(.....)

31. Sınıfınıza ortopedik yetersizliği bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Sınıfın yerini öğrencime göre belirlerdim (Alt katlarda bir sınıf olmasına dikkat ederdim...)
  - B. Sınıfımda sadeleştirme çalışmaları yapardım (Sınıfta sıraların yanına konulan çanta ve benzeri araç-gereçleri öğrencilere kaldırtır ve sınıftaki sıra aralarının ve tahta önünün oldukça boş olmasını sağlardım...)
  - C. Fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım (Oturma planını kaynaştırma öğrencime göre ayarlardım...)
  - D. Anne-baba ile görüşürdüm
  - E. Diğer öğretmenler ile görüşürdüm (Beden eğitimi öğretmeni ile görüşülüp öğrencinin durumu aktarılabilir...)
  - F. Destek alırdım
  - G. Sınıfımı araç-gereç açısından öğrencimin özrüne göre daha zengin hale getirirdim (İhtiyaç olursa tekerlekli sandalye...)
  - H. Normal gelişim gösteren öğrencileri konu ile ilgili bilgilendirirdim
  - İ. Diğerleri
- (.....)

32. Sınıfınıza dil ve konuşma güçlüğü bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım (Oturma planını kaynaştırma öğrencime göre ayarlardım...)
  - B. Normal gelişim gösteren öğrencilerimi konu ile ilgili bilgilendirirdim (Dalga geçmemeleri gerektiğini, destek olmaları gerektiğini anlatırdım...)
  - C. Anne-baba ile görüşürdüm
  - D. Sınıf ortamımı öğrencime göre düzenlerdim
  - E. Öğrencimi yazılı ifadeler ile değerlendirirdim
  - F. Bir dil uzmanından yardım alırdım
  - G. BEP yapardım
  - H. Diğerleri
- (.....)

33. Sınıfınıza dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu bulunan bir öğrenci kaynaştırılacak olsa, ne tür bir uyarlama yapardınız?

- A. Normal gelişim gösteren öğrencilerimi konu ile ilgili bilgilendirirdim
- B. Kendim bilgi alırdım
- C. Öğrencimin anne-babasını bilgilendirirdim
- D. Öğrencimi hazır olduğu durumlarda değerlendirirdim
- E. Öğrencime daha kısa sorular sorardım
- F. Sınıf ortamımı öğrencime göre düzenlerdim

- G. Fiziki açıdan sınıfımı öğrencimin durumuna göre ayarlardım (Oturma planını kaynaştırma öğrencime göre ayarlardım...)
- H. Ders planını öğrencime göre yapardım
- İ. Anne-babayı eğitime aktif olarak dâhil ederdim
- J. Uzman bir kişiden yardım alırdım
- K. Diğerleri
(.....)

EK-8

BİLGİLENDİRME ÖNCESİ GÖRÜŞME TAKVİMİ

Sıra No	Kayıt Tarihi	Kod Adı	Konuşma Süresi
1	28.06.2006	İrem	16 dakika 15 saniye
2	20.06.2006	Mert	25 dakika 07 saniye
3	29.06.2006	Berna	18 dakika 11 saniye
4	23.06.2006	Zeynep	32 dakika 04 saniye
5	26.06.2006	Ayşe	25 dakika 47 saniye
6	08.06.2006	Ece	11 dakika 51 saniye
7	22.06.2006	Deniz	23 dakika 02 saniye
8	28.06.2006	Atahan	40 dakika 44 saniye
9	23.06.2006	Alperen	28 dakika 51 saniye
10	22.06.2006	Yasemin	20 dakika 39 saniye
11	27.06.2006	Beyza	34 dakika 30 saniye
12	27.06.2006	Gizem	18 dakika 39 saniye
13	22.06.2006	Bahar	25 dakika 27 saniye
14	26.06.2006	Pınar	16 dakika 48 saniye
15	20.06.2006	Onur	14 dakika 13 saniye
16	16.06.2006	İsmail	32 dakika 26 saniye
17	08.06.2006	Murat	18 dakika 58 saniye
18	19.06.2006	Begüm	37 dakika 43 saniye
19	19.06.2006	Naz	19 dakika 40 saniye
20	16.06.2006	Burcu	22 dakika 03 saniye
21	24.06.2006	Koray	30 dakika 01 saniye
22	21.06.2006	Elif	27 dakika 28 saniye

EK-9

BİLGİLENDİRME SONRASI GÖRÜŞME TAKVİMİ

Sıra No	Kayıt Tarihi	Kod Adı	Konuşma Süresi
1	03.10.2006	İrem	09 dakika 52 saniye
2	02.10.2006	Mert	18 dakika 26 saniye
3	04.10.2006	Berna	10 dakika 57 saniye
4	09.10.2006	Zeynep	28 dakika 39 saniye
5	03.10.2006	Ayşe	10 dakika 36 saniye
6	27.09.2006	Ece	13 dakika 30 saniye
7	26.09.2006	Deniz	14 dakika 57 saniye
8	02.10.2006	Atahan	15 dakika 12 saniye
9	25.09.2006	Alperen	26 dakika 08 saniye
10	03.10.2006	Yasemin	12 dakika 30 saniye
11	26.09.2006	Beyza	17 dakika 29 saniye
12	03.10.2006	Gizem	12 dakika 06 saniye
13	26.09.2006	Bahar	12 dakika 08 saniye
14	02.10.2006	Pınar	08 dakika 24 saniye
15	25.09.2006	Onur	13 dakika 14 saniye
16	22.09.2006	İsmail	21 dakika 20 saniye
17	22.09.2006	Murat	13 dakika 05 saniye
18	27.09.2006	Begüm	20 dakika 20 saniye
19	26.09.2006	Naz	18 dakika 30 saniye
20	28.09.2006	Burcu	11 dakika 23 saniye
21	04.10.2006	Koray	13 dakika 18 saniye
22	25.09.2006	Elif	14 dakika 20 saniye

KAYNAKÇA

Akçamete, G., Gürgür, H., Kış, A. ve Kayaoğlu, H. (2002). “Kaynaştırma Programlarına Yerleştirilmiş Özel Gereksinimli Öğrencilerin Okuma-Yazma Güçlükleri”. XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Yöntemler-Yaklaşımlar-Stratejiler, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları, 271–289.

Akçamete, G. ve Kargın, T. (1994). “Hizmet-İçi Eğitim Programının Öğretmenlerin İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarına Etkisi”. Özel Eğitim Dergisi, 1,4: 13–19.

Allan, J. ve Sproul, G. (1985). *Mainstreaming Readings and Activities for Counsellors and Teachers*, University of Toronto: Guidance Centre.

Ataman, A. (2003). “Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim”. A. Ataman (Ed): *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ataman, A. (2001). “Kaynaştırmada Sınıf Öğretmenlerinin Roller ve Yetiştirme Sorunları”. XI. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Eskişehir: Eğitim Kitapevi: 17–22.

Avcıoğlu, H., Demiray, Z. ve Eldeniz-Çetin, M. (2004). “Kaynaştırma Sınıfına Devam Eden Ortopedik Engelli Öğrencilerin Karşılaştıkları Güçlüklerin Belirlenmesi”. A. Yıkılmış ve E. Sazak-Pınar (Ed): *XIV. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Avcıoğlu, H., Özbey, F. ve Eldeniz-Çetin, M. (2004). “Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” A. Yıkılmış ve E. Sazak-Pınar (Ed): *XIV Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Avcıoğlu, H., Sazak-Pınar, E. ve Öztürk, T. (2004). “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Kaynaştırmaya Yönelik Öğretmen ve Anne-Baba Tutumlarının İncelenmesi”. A. Yıkımlı ve E. Sazak-Pınar (Ed): XIV. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara: Kök Yayıncılık.

Bailey, D. ve Winton, P. (1987). “Stability and Change in Parents’ Expectations about Mainstreaming”. *Topics in Early Childhood Special Education*, 7: 73–88.

Baran, N. (2007). “Kaynaştırmaya Devam Eden İşitme Engelli Öğrencilerin Öykü Şemalarının Değerlendirilmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Batu, E. S. ve Kırcaali-İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*, Ankara: Kök Yayıncılık

Batu, E. S. (2003). “Özel Eğitim ve Ek Hizmetler”. O. Gürsel (Ed): *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Batu, E. S. (2000). “Kaynaştırma, Destek Hizmetler ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri” *Özel Eğitim Dergisi*, 2, 4: 35–47

Batu, E. S. (1998). *Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Berg, B. L. (1998). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, Boston: Allyn and Bacon.

Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. (1992). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory Methods*, Boston: Allyn and Bacon.

Demirtel, Ö. (1997). “Kaynaştırma ve Özel Sınıfa Devam Eden Eğitilebilir Zihin Engelli Öğrencilerin, Uyumsal Davranış Özellikleri ve Sözcük Dağarcığı Düzeyleri

Bakımından Karşılaştırılması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Diken, İ. H. ve Sucuoğlu, B. (1999). “Sınıfında Zihin Engelli Çocuk Bulunan ve Bulunmayan Sınıf Öğretmenlerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması”. *Özel Eğitim Dergisi*, 2, 3: 23–39.

Doğru, Y., Çelik, C. ve Doğru, S. (2004). “Almanya’da Yaşayan Kaynaştırma (Bütünleştirme) ve Normal Eğitim Alan Türk Çocuklarının Resimlerindeki Aile Kavramının Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi”. A. Yıkılmış ve E. Sazak-Pınar (Ed): XIV. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara: Kök Yayıncılık.

Dönmez, B., Avcı, N. ve Arslan, N. (1997). “Entegrasyona Katılan ve Katılmayan Bireylerin Entegrasyona İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi”. VII. Özel Eğitim Günleri Bildirileri, Eskişehir: Karatepe Yayınları, 23–31

Ekiz, D. (2003). *Nitel, Nicel ve Eleştirel Kuram Metodolojileri*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Eripek, S. (2007). *Özel Eğitim*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Eripek, S. (2000). “Türkiye’de Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmalarına İlişkin Olarak Yapılan Araştırmaların Gözden Geçirilmesi”. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 2: 95–104.

Eripek, S. (1998). *Özel Eğitim*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Eripek, S. (1986). “Engelli Çocukların Normal Sınıflara Yerleştirilmesi: Kaynaştırma”. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1,2: 157–168.

Eripek, S. (1984). “Normal Sınıflarda Ağır Öğrenen Çocuklar”. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 9, 5: 34–36.

Ertürk, S. (1972). Eğitimde “Program” Geliştirme, Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Granit, Ö. A. (1990). “Kaynaştırma Ortamında Bulunan Üç-Altı Yaş İşitme Engelli Çocukların Dil Gelişimlerinde Sanat ve El Becerisi Etkinliklerinin Yeri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2004). “İlköğretim Müfettişlerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüş ve Önerileri”. A. Yıkılmış ve E. Sazak-Pınar (Ed): XIV. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara: Kök Yayıncılık.

Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2003). “Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Konusundaki Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının Değişimindeki Etkililiği”. XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri, Eskişehir: Karatepe Yayınları, 136–147

Jonney, R. E. ve Snell, M. K. (1995). “Integrating Students with Moderate and Severe Disabilities into General Education Classes”. *Exceptional Children*, 61,5: 425–439.

Karaaslan, Ö. (2002). “Kaynaştırma ve Özel Alt Sınıfa Devam Eden Eğitilebilir Zihin Engelli Çocukların (EZEÇ) Kelime Dağarcıkları Düzeyleri Bakımından Karşılaştırılmasının İncelenmesi”. A. Konrot (Ed): Özel Eğitimden Yansımalar, Ankara: Kök Yayıncılık.

Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.

Kayaoğlu, H. (1999). “Bilgilendirme Programının Normal Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Ortamındaki İşitme Özel Gereksinimli Çocuklara Yönelik Tutumlarına Etkisi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kırcaali-İftar, G. (1998). “Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri”. S. Eripek (Ed): Özel Eğitim, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kırcaali-İftar, G. (1992). “Özel Eğitimde Kaynaştırma”. *Eğitim ve Bilim*, 16: 45–50.

Kuz, T. (2001). “Kaynaştırma Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi”. *Öz-Veri*, Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.

Lewis, R. B. ve Doorlag, D. H. (1987). *Teaching Special Students in the Mainstream*, Columbus: Merrill Publishing Company.

Mason, J. (1996). *Qualitative Researching*, London: Sage Publications.

Metin, N. (1995). “Anaokuluna Devam Eden Dört-Altı Yaş Grubundaki Çocukların Anne-Babalarının Normal ve Özürlü Çocukların Kaynaştırıldığı Programlar Hakkındaki Düşüncelerinin İncelenmesi”. V. *Özel Eğitim Günleri*, Ankara: Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Yayınları, 115–126.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*, Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2000). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*, Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1997). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*, Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Osborne, A. G. ve Dimattia, P. (1994). “The Least Restrictive Environment Mandate: Legal Implications”. *Exceptional Children*, 61,1: 6–14.

Öncül, N. (2003). “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Zihin Özürlü Öğrencinin Bulunduğu Sınıfta Normal Çocuk Ailelerinin Kaynaştırma

Uygulamasına İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özbaba, N. (2000). “Okul Öncesi Eğitimcilerin ve Ailelerin Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ile Normal Çocukların Entegrasyonuna (Kaynaştırılmasına) Karşı Tutumları”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özsoy, Y., Özyürek, M. ve Eripek, S. (1988). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar-Özel Eğitime Giriş, Ankara: Karatepe Yayınları.

Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*, London: Sage Publications.

Reisberg, L. ve Wolf, R. (1986). “Developing a Consulting Program in Special Education Implementations and Interventions”. *Focus on Exceptional Children*, 19,3: 1–14.

Salend, S. J. (1984). “Factors Contributing to the Development of Successful Mainstreaming Programs”. *Exceptional Children*, 50,5: 409–416.

Sargın, N. (2001). “Anasınıfı Öğretmenlerinin Kaynaştırma Programı Çerçevesinde Zihin Özürlü Çocuklara Yönelik Tutumları”. XI. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Eskişehir: Eğitim Kitapevi, 91–98.

Smith, T. E. C., Polloway, E. A., Patton, J. R. ve Dowdy, C. A. (1995). *Teaching Students with Special Needs in Inclusive Settings*. Boston: Allyn and Bacon.

Stainback, W. ve Stainback, S. (1992). *Controversial Issues Confronting Special Education Divergent Perspectives*, Boston: Allyn and Bacon.

Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları Yaklaşımlar Yöntemler Teknikler, İstanbul: Morpa Yayınları.

Sucuoğlu, B. (1996). “Kaynaştırma Programlarında Anne-Baba Katılımı”. Özel Eğitim Dergisi, 2, 2: 25–43.

Sünbül, A. M. ve Sargın, N. (2002). “Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Tutumlarının (Çeşitli Değişkenler Açısından) İncelenmesi”. XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Yöntemler-Yaklaşımlar-Stratejiler, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları.

şahbaz, Ü. (2003). “Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi”. A. Konrot (Ed): Özel Eğitimden Yansımalar, Ankara: Kök Yayıncılık.

şahbaz, Ü. (1997). “Öğretmenlerin Özürlü Çocukların Kaynaştırılması Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya İlişkin Tutumlarının Değişmesindeki Etkisi”. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Tekin, E. ve Kırcaali-İftar, G. (2001). Özel Eğitimde Yanlışsız Öğretim Yöntemleri, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Turgut, M. F. (1992). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları, Ankara: Saydam Matbaacılık.

Turhan, C. (2007). “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Turnbull, A. P., Turnbull, H. R., Shank, M. ve Smith, S. (2004). Exceptional Lives: Special Education in Today’s Schools (Fourth Edition), New Jersey: Pearson Education.

Turnbull, A. P., Turnbull, H. R., Shank, M. ve Leal, D. (1995). *Exceptional Lives: Special Education in Today's Schools*, New Jersey: Prentice Hall Inc.

Türnüklü, A. (2000). "Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24: 543–559.

Uysal, A. (2004). "Kaynaştırma Uygulaması Yapan Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri". Ahmet Konrot (Ed): *Özel Eğitimden Yansımalar*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Uysal, A. (1995). "Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Varlıer, G. (2004). "Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.

Varol, N. (2005). *Aile Eğitimi*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Vuran, S. (2005). "İlköğretim Düzeyindeki Kaynaştırma Sınıflarında Eğitim Alan Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sosyometrik Konumları". *Eğitim Araştırmaları*, Ankara: Anı Yayıncılık, 217–235.

Vuran, S. (2003). "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP)". O. Gürsel (Ed): *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Williams, W. ve Fox, T. J. (1996). "Planning for Inclusion: A Practice Process". *Teaching Exceptional Children*, 28,3: 6–13.

Yıkımlı, A., Çiftçi, İ. ve Akbaba-Altun, A. (2002). “Kaynaştırma Sınıflarında Çalışan Öğretmenlerin Müfettiş Yardımlarına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi”. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2,4: 113–123.

Yıkımlı, A., Şahbaz, Ü. ve Peker, S. (1997). “Hizmet İçi Eğitim Programlarının Öğretmenlerin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarına Etkisi”. VII. Özel Eğitim Günleri Bildirileri, Eskişehir: Karatepe Yayınları, 33–38.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, H. (1995). “Normal Öğrencilerin Devam Ettiği Sınıflarda Öğretim Gören Özürlü Çocukların Sorunları”. Çağdaş Eğitim Dergisi, 208, 16–22.

York, J., Vandercook, T., Macdonald, C., Heise-Neff, C. ve Caughey, E. (1992). “Feedback about Integrating Middle-School Student with Severe Disabilities in General Education Classes”. Exceptional Children, 58, 3: 244–258.

<http://www.ozida.gov.tr/bilgibankasi>